The International Congress

“Mikalojus Konstantinas Čiurlionis 150: Unveilings and Interpretations”

Tarptautinis kongresas

„Mikalojui Konstantinui Čiurlioniui 150: atodangos ir interpretacijos“

Book of Abstracts | Tezių knygelė

16–18 October 2025 | 2025 m. spalio 16–18 d.

Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija
Vilnius

With the support of | Rėmėjai

Organised by | Organizatorius

Compilation | Sudarymas
Božena Čiurlionienė, Živilė Tamaševičienė

Translation and Editing (English) | Vertimas ir redagavimas (anglų k.)
Viltė Gridasova-Rusevičienė

Editing (Lithuanian) | Redagavimas (lietuvių k.)
Deimantė Palkevičienė

Cover Design | Viršelio dizainas
Vaiva Šatkutė-Marozienė

Layout | Maketavimas
Rima Bukaveckienė

© Lithuanian Academy of Music and Theatre, 2025

Congress Programme Committee | Kongreso programos komitetas

Prof. Dr. habil. Vytautas Landsbergis
(Honorary Member, Lithuania | garbės narys, Lietuva)

Prof. Dr. habil. Helmut Loos
(University of Leipzig, Institute of Musicology, Germany | Leipcigo universiteto Muzikologijos institutas, Vokietija)

Prof. Dr. habil. Beata Bolesławska-Lewandowska
(Polish Academy of Sciences, Institute of Arts | Lenkijos mokslų akademijos (PAN) Meno institutas)

Prof. Dr. habil. Antanas Andrijauskas
(Lithuanian Culture Research Institute | Lietuvos kultūros tyrimų institutas)

Prof. Dr. Philip Ross Bullock
(Oxford University, United Kingdom | Oksfordo universitetas, Jungtinė Karalystė)

Prof. Dr. Algis Mickūnas
(Ohio University, USA | Ohajo universitetas, JAV)

Prof. Dr. Naglis Kardelis
(Vilnius University, Lithuanian Culture Research Institute | Vilniaus universitetas, Lietuvos kultūros tyrimų institutas)

Prof. Dr. Aušra Martišiūtė-Linartienė
(Institute of Lithuanian Literature and Folklore | Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Prof. Dr. Rūta Stanevičiūtė-Kelmickienė
(Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija)

Dr. Yumiko Nunokawa
(Waseda University, Tokyo, Japan | Tokijo Waseda universitetas, Japonija)

Assoc. Prof. Dr. Audra Versekėnaitė
(Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija)

Congress Chair | Kongreso vadovė
Prof. Dr. habil. Gražina Daunoravičienė

Congress Secretary | Kongreso sekretorė
Božena Čiurlionienė

Congress Management Team:
LMTA Research Centre, Project Management, Music Innovation Studies Centre, Communication and External Affairs

Kongreso vadybos komanda:
Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Mokslo centras, Projektų vadybos skyrius, Muzikos inovacijų studijų centras, Komunikacijos skyrius

GENERAL INFORMATION

INTERNET ACCESS
Free Wi-Fi is available throughout the premises of the Academy.
Free Wi-Fi is available in many public areas of the city.

VILNIUS CITY INFORMATION
Vilnius Tourist Information Centre
Vilnius City Card, sightseeing tours, Vilnius Tourism app, MP3 audio and audio guides, publications, and more.
For more information, visit: www.govilnius.lt/visit-vilnius

VILNIUS PUBLIC TRANSPORT
Timetables, maps, and more: https://judu.lt/en/

VILNIUS PASS
Holders of the card can use public transport of the city, visit museums free of charge, take part in walking tours, and more. The card can be acquired in Vilnius Tourist Information Centres.
www.govilnius.lt/visit-vilnius/get-vilnius-pass

VILNIUS – THE CAPITAL OF LITHUANIA

Vilnius, the capital of Lithuania, is the home of the President, the Seimas, the Government, and the Supreme Court. Diplomatic missions, as well as educational, cultural, financial, research, and healthcare institutions, are based here.

Population: 607,660 (2025).
Location/ Territory: Vilnius covers an area of about 400 sq. km, of which around 20.2% is developed, 43.9% constitutes a green belt, and 2.1% is water.
Official Language: Lithuanian
Government: Mayor
Currency: Euro
Local Time: GMT + 2 hours (EET), GMT + 3 hour (summer time)
Working Hours: Government institutions operate from 8:00 a.m. to 5:00 p.m., Monday to Friday. Shops are typically open from 10:00 a.m. to 6:00 p.m. or 7:00 p.m. on weekdays and until 3:00 p.m. or 4:00 p.m. on Saturdays. Shopping malls are open daily from 10:00 a.m. to 10:00 p.m. Food stores generally operate between 8:00 a.m. and 10:00 p.m., and some supermarkets are open until midnight.

The Lithuanian Academy of Music and Theatre, Main Building, Gedimino Avenue 42 (Photo by D. Matvejev)

Juozas Karosas Chamber Hall, Main Building, Gedimino Avenue 42

The Balcony Theatre, Main Building, Gedimino Avenue 42

WELCOME ADDRESS

The Congress brings together researchers from around the world who explore the works of composer and painter Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875–1911), the Lithuanian genius whose contributions were underappreciated by his contemporaries. Building on the discussions initiated by the Institute of Musicology at the University of Leipzig and the Institute of Musicology at the Polish Academy of Sciences in Warsaw during the events marking Čiurlionis' 150th anniversary, the Congress extends the discourse on his legacy.

Scholars from diverse fields – musicology, visual arts, philosophy, literature, cultural and art studies – as well as musicians, painters, and other researchers worldwide are invited to participate in the congress titled *M. K. Čiurlionis 150: Unveilings and Interpretations*. This event aims to explore the enigmas, creative processes, and interpretations surrounding Čiurlionis' art. The Congress participants are encouraged to present fresh perspectives, critical reviews, and challenges to the established assessments of Čiurlionis' art, with the goal of shaping new directions for understanding his contributions.

Special attention is given to the innovative aspects of Čiurlionis' musical compositions and paintings. His groundbreaking ideas, daring experimentation, and radical solutions in his creative works interwove with the development of the 20th-century music modernisation and abstract art. To foster a more comprehensive understanding of the fundamentals, aesthetics, and artistic expression found in Čiurlionis' art, the Congress raises the critical question of contextualising his works. Furthermore, we aim to explore the reasons behind the underappreciation of his contributions and the challenges of creative innovation. The Congress aims to critically reassess the uniqueness of Čiurlionis' legacy in light of his 150th birth anniversary and to establish its place within the broader development of Lithuanian and global art in the 20th century.

The Congress, taking place in Vilnius in 2025, is included in the Activity Plan of the Government of the Republic of Lithuania for 2024–2026 as part of national and international events marking this significant anniversary. In addition to research-focused activities and discussions, the programme features exhibitions, concerts, and other events showcasing new interpretations of Čiurlionis' original works.

Topics to be discussed at the congress:

- The Evidence of the Artistic and Cultural Significance of Čiurlionis' Works
- Experimentation in the Music and Paintings by Čiurlionis: Use and Value
- The Theme of Unfinished Works in Early 20th-Century Art (Čiurlionis and His Contemporaries)

- The Interaction of the Means of Expression of Dual Talent in an Opus. Čiurlionis' Original and Prophetic Perspective on the Modernisation of the 20th-Century Art
- The Search for Strategies for Creating Atonal Material in Early 20th Century (Čiurlionis and His Contemporaries)
- Čiurlionis' Choral and Religious Music: Tradition vs. Innovation. The Dissemination of the Principle of the Sonatic Cycle in Čiurlionis' Works: Music vs. Painting
- Signs, Symbols, and Enigmas in Čiurlionis' Writings, Scores, and Canvases
- Interpretative Networks and Reception Fractures in Čiurlionis' Art. Lesser-Known Aspects of Čiurlionis' Life and Work and Their Interpretations
- The Influence of Warsaw, Leipzig, and St. Petersburg on Čiurlionis' Artistic Evolution
- Pioneers of Early 20th-Century Abstractionism
- The Editing of Autograph Manuscripts and Scores: The Case of Čiurlionis
- The Portrait of Čiurlionis as a 20th-Century Visionary and Creator of Ideas
- Čiurlionis and Art Canons
- Would Čiurlionis Have Joined the Fluxus Movement?
- Celebrating the Anniversaries of Mikalojus Konstantinas Čiurlionis

The Congress, dedicated to the 150th anniversary of Mikalojus Konstantinas Čiurlionis in Vilnius, seeks to provide a renewed reminder of the exceptional qualities of the artist's work – its universality and the powerful interplay of ideas opening new horizons of mastery and creativity and serving as a testament to a spiritual experience shared by all humanity.

The Organisers

SVEIKINIMO ŽODIS

Šiais metais, minint lietuvių genijaus – kompozitoriaus ir dailininko Mikalojaus Konstantino Čiurlionio (1875–1911) – 150-ies metų gimimo jubiliejų, Vilniuje, Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, rengiamas tarptautinis kongresas „M. K. Čiurlioniui 150: atodangos ir interpretacijos“. Jis pratęsia jubiliejiniais metais vykstančias diskusijas apie Čiurlionio kūrybą, inicijuotas Leipcigo universiteto Muzikologijos institute ir Lenkijos mokslų akademijos Muzikologijos institute Varšuvoje. Kongresu Vilniuje siekiama prisiminti šį išskirtinį kūrėją ir aptarti itin reikšmingas jo meno ypatybes – universalumą, galingą idėjų sąveiką, atveriančią naujus meniškumo horizontus ir liudijančią bendražmogišką dvasinę patirtį.

Džiaugiamės, kad į kongreso mokslinį diskursą įsitraukia įvairių šalių menininkai, muzikologai, dailėtyrininkai, filosofai, literatūrologai, kultūros ir meno specialistai, kiti tyrėjai. Diskusijų centre – anuomet nesuprasto M. K. Čiurlionio meno enigmos, kūrybos praktika ir interpretacija. Kongreso dalyviai kviečiami pateikti naujų požiūrių, kritinių peržvalgų, taip pat kvestionuoti rutininius M. K. Čiurlionio meno vertinimus ir nubrėžti naują tyrimų perspektyvą.

Specialus dėmesys skiriamas novatoriškiems M. K. Čiurlionio muzikos kompozicijų ir tapybos darbams, kurie savo idėjomis, pionierišku ankstumu ir radikaliais sprendimais įsiterpia į XX a. muzikos modernėjimo bei abstraktaus meno kelią. Siekiant inicijuoti integralesnį požiūrį į Čiurlionio meno fundamentą, estetiką ir meninę raišką, keliami jo kūrybos kontekstualizavimo klausimai. Atkreiptinas dėmesys į M. K. Čiurlionio meno nesupratimo priežastis ir kūrybos inovacijos klausimus. Kongreso tikslas – M. K. Čiurlionio jubiliejinių metų aplinkoje naujai kritiškai permąstyti šio kūrėjo meno unikalumą ir nustatyti jo vietą Lietuvos bei XX a. pasaulio meno raidos kontekste.

Mokslinę ir diskusinę kongreso programą praturtins parodos, koncertai, kuriuose skambės originaliomis redakcijomis pagrįstos M. K. Čiurlionio kūrinių interpretacijos.

Kongrese bus nagrinėjamos šios temos:

- M. K. Čiurlionio kūrybos meninės ir kultūrinės svarbos liudijimas;
- Eksperimento praktika ir vertė M. K. Čiurlionio muzikoje bei tapyboje;
- Nebaigto kūrinio problema XX a. pradžios mene (Čiurlionis ir amžininkai);
- Dvigubo talento raiškos priemonių sąveika opuso rėmuose;
- Individuali pranašiška M. K. Čiurlionio žvalga XX a. meno modernėjimo kryptimis;
- Atonalios medžiagos formavimo strategijų paieškos XX a. pradžioje (Čiurlionis ir amžininkai);

- Chorinė ir religinė M. K. Čiurlionio muzika: tradicija *versus* inovacija;
- Sonatinio ciklo principo sklaida M. K. Čiurlionio kūryboje: muzika *versus* tapyba;
- Ženklai, simboliai ir enigmos M. K. Čiurlionio žodžio kūryboje, partitūrose ir drobėse;
- M. K. Čiurlionio meno interpretacijų tinklas ir recepcijos lūžiai;
- Nežinomi M. K. Čiurlionio gyvenimo ir kūrybos faktai bei jų interpretacija;
- Varšuvos, Leipcigo, Peterburgo kontekstas ir M. K. Čiurlionio kūrybos evoliucija;
- XX a. pradžios abstrakcionizmo pionieriai;
- Muzikos autografų ir partitūrų redagavimo istorijos (M. K. Čiurlionio atvejis);
- XX a. vizionieriaus ir idėjų kūrėjo portretas (M. K. Čiurlionis);
- M. K. Čiurlionis ir meno kanonai;
- Ar Čiurlionis būtų įsitraukęs į *Fluxus* menininkų gretas?
- M. K. Čiurlionio jubiliejai.

Kongresas „M. K. Čiurlioniui 150: atodangos ir interpretacijos“ yra įtrauktas į LR Vyriausybės M. K. Čiurlionio 150-ųjų gimimo metinių minėjimo nacionaliniu ir tarptautiniu mastu 2024–2026 m. veiklos planą.

Organizatoriai

GREETINGS FROM THE RECTOR

Dear Participants of the Congress,

This year, the name and music of M. K. Čiurlionis resonate particularly strongly – within the walls of our Academy, across Lithuania and worldwide. As we commemorate the 150th birth anniversary of this extraordinary Lithuanian creator of music and art, we are offered numerous opportunities to listen anew, rethink, rediscover, and perceive previously unexplored connections and contexts. Čiurlionis' legacy has long transcended the boundaries of concert halls and exhibition spaces. It continues to expand – inspiring new works of today while unlocking the codes of the past to lay the foundation for a sustainable future.

The Lithuanian Academy of Music and Theatre is honoured to host the main academic event marking this milestone of the year – a congress dedicated to the scholarly exploration of Čiurlionis' work. This Congress unites researchers and creators from diverse disciplines, traditions and countries, inviting them to share and reflect upon the insights of new research. I am confident that Čiurlionis' visionary expression will continue to inspire bold and ambitious insights, as well as innovative interdisciplinary research.

I warmly congratulate all participants of the International Congress. Your active engagement ensures a rich scientific discussion and sustains the vitality of Čiurlionis' legacy. I would like to express my deep gratitude to the members of the Congress Programme Committee, the Congress Chair and the entire organising team. Čiurlionis unites us and provides a firm foundation: I wish everyone inspiring discoveries.

Assoc. Prof. Dr. Judita Žukienė
Rector, Lithuanian Academy of Music and Theatre

REKTORĖS ŽODIS

Gerbiami kongreso dalyviai,

šiais metais Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, Lietuvoje ir pasaulyje Čiurlionio vardas ir muzika skamba itin dažnai. Minėdami 150-ąsias šio iškilaus lietuvių muzikos ir dailės kūrėjo gimimo metines, turėjome daugybę progų jo kūrybą dar kartą išgirsti, permąstyti, atrasti iš naujo ar įžvelgti nenagrinėtų sąsajų bei kontekstų. Čiurlionio menas seniai peržengė vien koncertų ar parodų salių ribas ir pasklido paskatindamas naujų dabarties kūrinių radimąsi arba atrakindamas praeities kodus tvarios ateities pagrindimui.

Lietuvos muzikos ir teatro akademija didžiuojasi tuo, kad jai buvo patikėtas pagrindinis jubiliejinių metų Čiurlionio kūrybos tyrimų renginys. Jis sutelkia skirtingų tyrimų krypčių, mokyklų ir šalių tyrėjus ir kūrėjus naujų tyrimų rezultatų pristatymui ir refleksijai. Neabejoju, kad vizionieriška Čiurlionio raiška skatina drąsias ir ambicingas įžvalgas, inovatyvius tarpdisciplininius tyrimus.

Sveikinu visus tarptautinio kongreso dalyvius. Jūsų aktyvus dalyvavimas atveria galimybes plačiai mokslinei diskusijai ir Čiurlionio kūrybos sklaidai. Dėkoju kongreso programos komiteto nariams, kongreso vadovei ir visiems rengėjams. Čiurlionis mus vienija ir suteikia pagrindą tolesniems kultūros impulsams, taigi visiems linkiu inspiruojančių atradimų.

Lietuvos muzikos ir teatro akademijos rektorė
doc. dr. Judita Žukienė

PROGRAMME | PROGRAMA

Thursday, 16 October | Spalio 16 d., ketvirtadienis

LMTA Balcony Theatre | LMTA Balkono teatras

9:00 **Registration | Registracija**

9:30 **Opening Ceremony | Atidarymo ceremonija** (LT, simultaneous translation into English)

Participants | *Dalyvauja*

Vytautas Landsbergis (Honorary Guest | garbės svečias)
Gražina Daunoravičienė (Congress Organiser | kongreso organizatorė)
Antanas Andrijauskas (Lithuanian Academy of Science | Lietuvos mokslų akademija)
Duettissimo: Dalia Dėdinskaitė (violin | smuikas), Gleb Pyšniak (cello | violončelė)

Session 1. Introductory Session | Įžanginė sesija. 10:00–12:15

Chair | *Moderuoja* **Naglis Kardelis**

10:00 KEYNOTE LECTURE 1
Algis Mickūnas. A World Without Opposite | Pasaulis be priešpriešos (EN, simultaneous translation into Lithuanian)

10:45 KEYNOTE LECTURE 2
Antanas Andrijauskas. The Relevance of Čiurlionis' Contribution to Modernist Art (New Facts and Their Interpretations) | Čiurlionio įnašo į modernistinę dailę aktualumas (nauji faktai ir jų interpretacijos) (LT, simultaneous translation into English)

11:30 KEYNOTE LECTURE 3
Gražina Daunoravičienė. The Trajectories of Čiurlionis' Musical Modernisation (1904–1907) | Čiurlionio muzikos modernėjimo trajektorijos (1904–1907) (LT, simultaneous translation into English)

12:15–12:45 Coffee Break | Kavos pertrauka

Session 2A 12:45–14:15

LMTA Juozas Karosas Hall | LMTA Juozo Karoso salė

Chair | *Moderuoja* **Charalampos Efthymiou**

12:45 **Mara Lacchè**. Traces of Čiurlionis' Visionary Work in the Second Half of the 20th Century | Čiurlionio vizijų kūrybos pėdsakai XX a. antrojoje pusėje (EN, online presentation)

13:15 **Marina Lupishko**. Čiurlionis, His "Musical Paintings" and the So-Called "Russian" *Gesamtkunstwerk* Tradition | Čiurlionis, jo „muzikiniai paveikslai" ir vadinamojo „rusiškojo" *Gesamtkunstwerk* tradicija (EN)

13:45 **Rūta Skudienė**. Late Junctions: *Cyborg prelude* for Čiurlionis | Vėlyvosios jungtys: „Kiborgo preliudas" Čiurlioniui (LT, simultaneous translation into English)

Session 2B 12:45–14:15

LMTA Balcony Theatre | LMTA Balkono teatras

Chair | *Moderuoja* **Vytautas Rubavičius**

12:45 **Julius Vaitkevičius** (with Sun Min and Zhang Bin). *Qiyun* Beyond Borders: Resonance of Čiurlionis' Art and Chinese Aesthetics | Peržengiant *Qiyun* ribas: Čiurlionio meno rezonansas ir kinų estetika (EN, online presentation)

13:15 **José Miguel Pérez Aparicio**. The Reception and Perception of Čiurlionis in Spain (1975–2025): From a "Russian Painter" and "Polish Composer" to a "Lithuanian Artist" | Čiurlionio recepcija ir suvokimas Ispanijoje (1975–2025): nuo „rusų tapytojo" ir „lenkų kompozitoriaus" iki „lietuvių menininko" (EN)

13:45 **Christian Roy**. Electric Resonance in Aperspectival Spacetime: Čiurlionis Viewed through the Prisms of Media Ecology and Integral Thinking | Elektrinis rezonansas aperspektyviame erdvėlaikyje: žvilgsnis į Čiurlionį per medijų ekologijos ir integralaus mąstymo prizmes (EN)

14:15–15:00 Lunch Break | Pietų pertrauka

15:00–15:45 LMTA Juozas Karosas Hall | LMTA Juozo Karoso salė

Chair | *Moderuoja* **Stefan Keym**

KEYNOTE LECTURE 4

Darius Kučinskas. Reading Čiurlionis' Music: Archival, Editorial and Interpretive Perspectives | Čiurlionio muzikos skaitymas: archyvinės, redakcinės ir interpretacinės perspektyvos (LT, simultaneous translation into English)

Session 3A 15:45–17:00

LMTA Juozas Karosas Hall | LMTA Juozo Karoso salė

Chair | *Moderuoja* **Stefan Keym**

15:45 **Gintarė Stankevičiūtė**. Čiurlionis: Shaping National Identity and European Modernism in 20th-Century Music | Čiurlionis: tautinės tapatybės formavimas ir europietiškasis modernizmas XX a. muzikoje (EN)

16:05 **Vita Gruodytė**. Ethnicism as a Stylistic Element in the Musical Works of Čiurlionis | Etnizmas kaip stilistika Čiurlionio muzikinėje kūryboje (EN)

16:25 **Rimantas Astrauskas**. Representation of the *Deconstructed Centre* in the Harmonisations of Lithuanian Traditional Tunes by Čiurlionis | „Išskaidyto centro“ reprezentacija Čiurlionio lietuvių liaudies melodijų išdailose (EN)

16:45 Discussion | Diskusija

Session 3B 15:45–17:00

LMTA Balcony Theatre | LMTA Balkono teatras

Chair | *Moderuoja* **Odeta Žukauskienė**

15:45 **Dalia Aleksandravičiūtė**. The Shifting of the Illusion Spaces in Čiurlionis' Art: Between Aberration and Anamorphosis | Čiurlionio regimybės erdvių slinktys: tarp aberacinio ir anamorfinio žvilgsnio perspektyvų (EN)

16:05 **Spyros Petritakis**. The Philosophy of Visual Rhythm in Russian Symbolist Aesthetics: Boris Leman on Čiurlionis | Vaizdinio ritmo filosofija rusų simbolistų estetikoje: Borisas Lemanas apie Čiurlionį (EN)

16:25 **Vytautas Tumėnas**. Crises and Nationality in the Context of World Harmony: The Expression of the Harmony of Opposites and Differences in the Geometry of Čiurlionis' Paintings | Krizės ir tautiškumas pasaulio darnos kontekste: priešybių ir skirtybių dermės koncepcijos išraiška Čiurlionio paveikslų geometrijoje (EN)

16:45 Discussion | Diskusija

17:05–17:50 LMTA Balcony Theatre | LMTA Balkono teatras

Chair | *Moderuoja* **Rūta Stanevičiūtė-Kelmickienė**

KEYNOTE LECTURE 5

Philip Ross Bullock. Seeing with the Inner Ear: Music and Image at the *Fin de siècle* | Matymas vidine ausimi: muzika ir vaizdas *Fin de siècle* laikais (EN, simultaneous translation into Lithuanian)

*

18:00 LMTA Great Hall | LMTA Didžioji salė

Čiurlionis: Music for Piano | Čiurlionis: muzika fortepijonui

Mūza Rubackytė, Jurgis Karnavičius, Eglė Andrejevaitė (piano | fortepijonas)

19:00 Reception | Pobūvis

LMTA 1st Floor Foyer | LMTA II aukšto fojė

Friday, 17 October | Spalio 17 d., penktadienis

Session 4A 9:30–11:45

LMTA Juozas Karosas Hall | LMTA Juozo Karoso salė

Chair | *Moderuoja* **Gintarė Stankevičiūtė**

9:30 **Gabrielius Simas Sapiega**. Musical Cryptography in the Works of Čiurlionis: The Interplay of Letter and Sound Manifestations in a Cryptographic Code | Muzikinė kriptografija Čiurlionio kūryboje: raidžių ir garsų apraiškų sąveika kriptografiniame kode (EN)

10:00 **Paweł Siechowicz**. Multisensory Landscapes in the Works of Čiurlionis | Multisensoriniai peizažai Čiurlionio kūryboje (EN)

10:30 **Eglė Gudžinskaitė**. The Harmony of 1905: Innovative Strategies in the Music of Čiurlionis and His Contemporaries | 1905-ųjų harmonija: novatoriškos strategijos Čiurlionio ir jo amžininkų muzikoje (LT, simultaneous translation into English)

11:00 KEYNOTE LECTURE 6
Helmut Loos. Čiurlionis and His Journey from Church Music to Symphonic Poem | Čiurlionis: kelias nuo bažnytinės muzikos iki simfoninės poemos (EN, simultaneous translation into Lithuanian)

Session 4B 9:30–11:45

LMTA Balcony Theatre | LMTA Balkono teatras

Chair | *Moderuoja* **Jonas Čiurlionis**

9:30 **Yumiko Nunokawa**. Čiurlionis in Japan Reconsidered: From the 1992 Season Museum Exhibition to the 2nd Japanese Retrospective at the National Museum of Western Art, Tokyo in 2026 | Čiurlionis vėl Japonijoje: nuo Sezono modernaus meno muziejaus parodos 1992 m. iki antrosios retrospektyvos Nacionaliniame Vakarų meno muziejuje Tokijuje 2026 m. (EN)

10:00 **Tanja Zimmermann**. From Mental Illness to the Synthesis of the Arts: the Change in the Reception of Čiurlionis in Russian Art Criticism | Naujas požiūris į Čiurlionį: kritinė recepcija ir medijų transformacija XX a. pradžioje (EN)

10:30 **Inga Laužonytė**. Čiurlionis' Meditative Dialogue with the World of Forests and Flora: Allowing to be Heard | Meditacinis Čiurlionio dialogas su miškų ir augalijos pasauliu: leisti išgirsti (LT, simultaneous translation into English)

11:00 KEYNOTE LECTURE 7
Naglis Kardelis. Čiurlionis and Philosophy: On the Philosophical Meanings of His Creative Work | Čiurlionis ir filosofija: apie filosofines jo kūrybos prasmes (EN, simultaneous translation into Lithuanian)

11:45–12:15 Coffee Break | Kavos pertrauka

Session 5A 12:15–14:15

LMTA Juozas Karosas Hall | LMTA Juozo Karoso salė

Chair | *Moderuoja* **Rūta Stanevičiūtė-Kelmickienė**

12:15 **Svetlana Barkauskas**. Vytautas Barkauskas' Work Inspired by Čiurlionis and the Connections Between the Two Artists | Čiurlionio inspiruota Vytauto Barkausko kūryba ir abiejų menininkų sąsajos (LT, simultaneous translation into English)

12:45 **Rūta Gaidamavičiūtė**. Mindaugas Urbaitis' *The Valley of Raigardas* – Recomposition or Aesthetic Coincidence? | Mindaugo Urbaičio „Raigardo slėnis" – rekompozicija ar estetinė sutaptis? (LT, simultaneous translation into English)

13:15 **Danutė Petrauskaitė**. Crucial Encounters: Čiurlionis Within the Musical Horizons of His Contemporaries | Lemtingi susitikimai: Čiurlionis muzikiniuose amžininkų horizontuose (LT, simultaneous translation into English)

13:45 **George Kennaway**. Čiurlionis Through French Eyes | Čiurlionis prancūzų akimis (EN)

Session 5B 12:15–14:15

LMTA Balcony Theatre | LMTA Balkono teatras

Chair | *Moderuoja* **Ramutė Rachlevičiūtė**

12:15 **Vytautas Rubavičius**. Fundamental Features of Čiurlionis' Creative Worldview | Pamatiniai Čiurliono kūrybinės pasaulėvokos bruožai (EN)

12:45 **Odeta Žukauskienė**. A World Beyond Human Control: Cosmological Motifs in the Paintings by Čiurlionis | Žmogui nepavaldus pasaulis: kosmologiniai motyvai Čiurlionio tapyboje (EN)

13:15 **Ieva Kuzminskaitė-Staigienė**. Čiurlionis' *Rex* and the Vision of Cosmic Order: Decoding the Painting Through the Principles of Eastern Philosophy and Sacred Geometry | Čiurlionio „Rex" kosminės tvarkos vizija: tapybos dekodavimas remiantis Rytų filosofijos ir sakralinės geometrijos principais (EN)

13:45 **Dalia Micevičiūtė**. The Manifestations of Surrealism in Čiurlionis' World of Visions and Images: Exploring the Transformations of the Modernist Subconscious | Siurrealizmo ženklai Čiurlionio vizijų ir vaizdinių pasaulyje: žvilgsnis į modernistinės pasąmonės slinktis (LT, simultaneous translation into English)

14:15–15:00 Lunch Break | Pietų pertrauka

Session 6A 15:00–17:00

LMTA Juozas Karosas Hall | LMTA Juozo Karoso salė

Chair | *Moderuoja* **Božena Čiurlionienė**

15:00 **Samuel Manzoni**. Between Utopia and Dystopia: The Spiritual Transcendence of the Sea in the Work of Čiurlionis | Tarp utopijos ir distopijos: dvasinė jūros transcendencija Čiurlionio kūryboje (EN, online presentation)

15:30 **Tomasz Barszcz**. *Lagoon* Op. 36 by Ludomir Różycki and *Jūra* by Čiurlionis – A Comparative Study | Ludomiro Różyckio „Lagūna“ (op. 36) ir Čiurlionio „Jūra“ – lyginamoji studija (EN)

16:00 **Charalampos Efthymiou**. Čiurlionis' Symphonic Poem *Jūra*: From the First Sketches to the First Performance of the Manuscript Version | Čiurlionio simfoninė poema „Jūra“: nuo pirmųjų eskizų iki pirmojo rankraštinės versijos atlikimo

Presentation of the critical edition "Complete Čiurlionis" (vol. 1, "Miške") | Leidinio „Visas Čiurlionis“ I tomo „Miške“ pristatymas.
Participants | *Dalyvauja*
George Kennaway, Audra Versekėnaitė-Efthymiou (EN, simultaneous translation into Lithuanian)

Session 6B 15:00–17:00

LMTA Balcony Theatre | LMTA Balkono teatras

Chair | *Moderuoja* **Vytautas Tumėnas**

15:00 **Jonas Čiurlionis**. Čiurlionis and the Concept of Ancient Harmony | Čiurlionis ir antikinė harmonijos samprata (EN)

15:30 **Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė**. Reflections of the *Van Gogh Effect* and the "Cursed Artist" Archetype in the Creative Path and Reception of Čiurlionis | „Van Gogho“ efekto ir „prakeikto menininko“ tipo atspindžiai Čiurlionio kūrybos kelyje ir jo recepcijoje (EN)

16:00 **Nida Gaidauskienė**. Who is in Charge of the "Real" Čiurlionis? | *Kieno žinioje* „tikrasis“ Čiurlionis? (LT, simultaneous translation into English)

16:30 **Stanislovas Mostauskis**. Confrontation with the Boundary in Paintings by Čiurlionis | Akistata su riba Čiurlionio tapyboje (LT, simultaneous translation into English)

17:00–17:30 Coffee Break | Kavos pertrauka

17:30–18:15 LMTA Balcony Theatre | LMTA Balkono teatras

Chair | *Moderuoja* **Rūta Stanevičiūtė-Kelmickienė**

KEYNOTE LECTURE 8

Antonio Baldassarre. Čiurlionis: A Proto-Pioneer of Audiovisual and Intermedia Art? Towards a Contemporary Reframing of His Artistic Achievements | Čiurlionis – audiovizualinio ir tarpmedijinio meno pradininkas? Naujai permąstant jo meninius pasiekimus (EN, simultaneous translation into Lithuanian)

*

18:30 LMTA 1st Floor Foyer | LMTA II aukšto fojė

Letters to Čiurlionis | **Laiškai Čiurlioniui**

Opening of the Baltic Watercolour Artists' Exhibition | Baltijos šalių akvarelininkų darbų parodos atidarymas

Curator | *Kuratorė* **Ariadna Čiurlionytė**

Chair | *Moderuoja* **Jonas Čiurlionis**

*

19:00 LMTA Balcony Theatre | LMTA Balkono teatras

Chair | *Moderuoja* **Nida Gaidauskienė**

Meeting with Radosław Okulicz-Kozaryn. Friends. Čiurlionis' Polish Milieu in the Light of Comments on the New Two-Volume Edition *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis: Correspondence* (M. K. Čiurlionis National Museum of Art, 2019, 2024). Presentation of both volumes.

Susitikimas su Radosławu Okulicz-Kozarynu. Bičiuliai. Čiurlionio lenkiškoji aplinka dviejų tomų leidinio *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis: Korespondencija* (Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, 2019, 2024) komentarų kontekste. Dvitomio pristatymas.

Participants | *Dalyvauja*

Vytautas Landsbergis, Antanas Andrijauskas, Charalampos Efthymiou
(LT, simultaneous translation into English)

Saturday, 18 October | Spalio 18 d., šeštadienis

9:30–10:15 LMTA Balcony Theatre | LMTA Balkono teatras

Chair | *Moderuoja* **Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė**

KEYNOTE LECTURE 9

Rasa Žukienė. The Distinctiveness of Čiurlionis' Painterly Expression in the Context of the Problematics of Synthesis of the Arts | Čiurlionio tapybinės raiškos savitumas menų sintezavimo problematikos kontekste (LT, simultaneous translation into English)

Session 7A 10:15–12:15

LMTA Juozas Karosas Hall | LMTA Juozo Karoso salė

Chair | *Moderuoja* **George Kennaway**

10:15 **Vincenzo de Martino**. The Search for Dramaturgical Coherence in Performing Piano Works by Čiurlionis as Musical Cycles | Dramaturginio nuoseklumo paieškos atliekant Čiurlionio fortepijoninius kūrinius kaip muzikinius ciklus (EN)

10:35 **Lina Navickaitė**. Performances of Čiurlionis' Piano Works: National Canon versus *Terra Incognita* | Čiurlionio kūrinių fortepijonui atlikimas: nacionalinis kanonas ir *terra incognita* (EN)

10:55 **Kamilė Kaučikaitė, Rima Povilionienė**. Following Čiurlionis' Unidentified Cycles: The Hypothetical Finale of *The Sea* Cycle | Sekant neatpažintais Čiurlionio ciklais: hipotetinis ciklo „Marios" finalas (EN)

11:15 Discussion | Diskusija

11:30 KEYNOTE LECTURE 10
Stefan Keym. *Nevermore*? Čiurlionis and His Polish Friend Eugeniusz Morawski | *Nevermore*? Čiurlionis ir jo draugas lenkas Eugeniuszas Morawskis (EN, simultaneous translation into Lithuanian)

Session 7B 10:15–12:00

LMTA Balcony Theatre | LMTA Balkono teatras

Chair | *Moderuoja* **Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė**

10:15 **Olena Berehova**. "Music of Colors" by Čiurlionis and Ukrainian Musical Culture of the 20th–21st Centuries | Čiurlionio „spalvų muzika" ir XX–XXI a. Ukrainos muzikinė kultūra (EN, online presentation)

10:35 **Rasius Makselis**. The Aspects of Čiurlionis' Cryptography | Čiurlionio kriptografijos aspektai (EN)

10:55 **Vaiva Mikelionytė**. Through the Prism of International Exhibitions: Čiurlionis' Work in the Discourse of 21st-Century Art History | Pro tarptautinių parodų prizmę: Čiurlionio kūryba XXI a. meno istorijos diskurse (LT, simultaneous translation into English)

11:15 **Ramutė Rachlevičiūtė**. Remembering the 1975 National Art Exhibition Dedicated to the 100th Anniversary of Čiurlionis' Birth | Prisimenant 1975-ųjų respublikinę dailės parodą, skirtą Čiurlionio gimimo 100-osioms metinėms (EN)

11:35 Discussion | Diskusija

12:15–13:00 Lunch Break | Pietų pertrauka

13:15–19:00 Trip to the M. K. Čiurlionis National Museum of Art in Kaunas | Išvyka į Kauną, Nacionalinį M. K. Čiurlionio dailės muziejų

*

19:30 LMTA Great Hall | LMTA Didžioji salė

Dedications to Čiurlionis | **Dedikacijos Čiurlioniui**

Vilnius String Quartet | Valstybinis Vilniaus kvartetas
Petras Geniušas (piano | fortepijonas)
Liudas Mockūnas (saxophone | saksofonas)

LMTA Juozas Karosas Hall | LMTA Juozo Karoso salė

Farewell Reception | **Atsisveikinimo pobūvis**

Antanas Andrijauskas
Lithuanian Culture Research Institute | Lietuvos kultūros tyrimų institutas
aandrijauskas@gmail.com

The Relevance of Čiurlionis' Contribution to Modernist Art (New Facts and Their Interpretation)

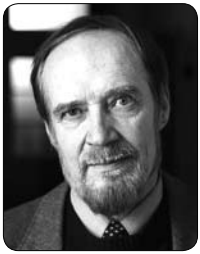

This presentation is dedicated to a subject that has interested the author for over half a century and has been explored for decades in the art historical literature of various countries: that is, the role of the painter and composer Čiurlionis, alongside Wassily Kandinsky – leader of two influential modernist art groups, *Die Neue Künstlervereinigung München* ("Munich Association of New Artists") and *Der Blaue Reiter* ("The Blue Rider") – in the genesis of abstract painting. The focus is on previously unknown and newly discovered creative links between Kandinsky and Čiurlionis, which later undoubtedly influenced Kandinsky's evolving programmatic approach to abstraction, as well as his explorations of musicality, image, sound, colour, form, and the interaction of the arts.

From a comparative perspective, the author analyses the key artistic positions held by Čiurlionis and Kandinsky regarding the interaction between painting and music – the positions that logically led to an increasing dematerialisation of reality and the dissemination of abstract painting principles in their work. The author also reconstructs the ideological and artistic context of early 20th-century modernist thought and artistic practice – highly relevant to this topic – while also examining the connections, virtually unknown in Western art history, between Čiurlionis and members of Kandinsky's close artistic circle: Mstislav Dobuzhinsky, Marianne von Werefkin (Marianna Veryovkina), Nikolai Kulbin, and other avant-garde figures. Drawing on a broad analysis of these facts and testimonies, the author argues that Kandinsky was undeniably aware of Čiurlionis' search for the interaction between painting and music, which, as early as in 1906 – four years prior to Kandinsky's own turn to abstraction – had already led Čiurlionis toward abstract works, and later, to metaphysical and surrealist painting.

The presentation emphasises that Čiurlionis, a born innovator with universal creative aspirations – like Pablo Picasso – was constantly in search not only of

deeper interrelations between the arts, but also of new theosophical ideas and artistic forms shaped by East Asian aesthetics. As a result, similar modernist innovations can also be found in Čiurlionis' literary output and, especially, in his musical compositions, where one can trace notable parallels with the creative pursuits and discoveries of Josef Matthias Hauer, Arnold Schönberg, and Anton Webern. In the comparative analysis, Čiurlionis is presented not only as an exceptionally gifted pioneer of a musical style of painting, but also as one of the early figures in modernist art to open paths toward abstractionism, metaphysical painting, and surrealism – and in music, toward the emergence and development of dodecaphony.

Antanas Andrijauskas is a full member of the Lithuanian Academy of Sciences – an academician, habilitated doctor of humanities in the field of the history of philosophy, and a senior researcher at the Department of Comparative Cultural Research. He was born in 1948 in Kaunas. In 1973, he graduated from Lomonosov Moscow State University; in 1978, he defended his doctoral dissertation in philosophy, and in 1990 – his habilitation thesis. From 1981 to 1982, he completed an internship at the Université de Paris-1 Panthéon-Sorbonne and the Collège de France; in 1996, he conducted research at the Institut d'art et d'archéologie (Université de Paris-1); and in 1998, continued his research at the Centre de Recherches sur l'Art in Paris. As a visiting professor, he has lectured at various universities in Lithuania, France, Japan, Canada, Belgium, Switzerland, Finland, Poland, Russia, and other countries. Starting in 1993, at the Lithuanian Institute of Culture and Art, Andrijauskas led the team on Orientalist and Comparative Studies, which in 1996 was reorganised into the Department of Comparative Cultural Studies, Aesthetics, and Art Theory. In 2002, he was appointed Head of the Department of Comparative Cultural Studies at the Lithuanian Institute of Culture, Philosophy, and Art. From 2011 to 2022, Andrijauskas headed the Department of Comparative Cultural Research at the Lithuanian Culture Research Institute. Andrijauskas has published 28 monographs, 47 studies, and more than 650 scientific articles in various languages. He has also compiled 55 books. His research areas include comparative cultural studies, comparative civilisation studies, history and theory of culture, Lithuanian culture, philosophy and art, history of philosophy, aesthetics, philosophy of art, art history, oriental studies, and history of ideas.

Čiurlionio įnašo į modernistinę dailę aktualumas (nauji faktai ir jų interpretacijos)

Pranešimas skirtas daugiau nei pusę amžiaus pranešimo autorių dominusiai ir daug dešimtmečių įvairių kraštų menotyrinėje literatūroje gvildenamai temai – tapytojo ir kompozitoriaus Čiurlionio bei dviejų įtakingų modernistinio meno grupuočių „Die Neue Künstlervereinigung München" („Miuncheno naujojo dailininkų susivienijimo") ir „Der Blauer Reiter" („Mėlynasis raitelis") lyderio Vasilijaus Kandinskio vaidmenims abstrakčios tapybos genezės procese. Pagrindinis dėmesys sutelkiamas į naujai atrastus Kandinskio ir Čiurlionio kūrybinius ryšius, kurie vėliau

neabejotinai paveikė programines Kandinskio abstraktėjančios tapybos nuostatas, jo paieškas tapybos, muzikalumo, vaizdo, garso, spalvos, formos bei menų sąveikos srityse.

Autorius lyginamuoju aspektu analizuoja tas pagrindines Čiurlionio ir Kandinskio kūrybines nuostatas tapybos ir muzikos sąveikos srityje, kurios logiškai vedė stiprėjančio tikrovės medžiagiškumo atsisakymo ir abstrakčios tapybos principų sklaidos jų paveiksluose link. Atgaivindamas gvildenamai problemai svarbų idėjinį ir meninį XX a. pradžios modernistinių idėjų bei meninės kūrybos principų sklaidos kontekstą ir Vakarų menotyrai iš esmės nežinomus Kandinskio artimiausios aplinkos žmonių (Mstislavo Dobužinskio, Marianos Veriovkinos, Nikolajaus Kulbino ir kitų avangardinio meno atstovų) ryšius su Čiurlioniu, autorius, remdamasis įvairių faktų ir liudijimų analize, mėgina įrodyti, kad Kandinskis tikrai žinojo apie Čiurlionio kūrybines paieškas tapybos ir muzikos sąveikos srityje, kurios ketveriais metais anksčiau, t. y. 1906 m., Čiurlionį atvedė prie abstrakčių paveikslų, o vėliau – ir prie metafizinės tapybos pakraipos bei siurrealistinių paveikslų kūrimo.

Reikėtų pabrėžti, kad, nepasitenkindamas pasiektais rezultatais, iš prigimties talentingas universalių kūrybinių siekių novatorius Čiurlionis, kaip ir Pablo Picasso, nuolat ieškojo ne tik glaudesnės menų sąveikos, bet ir naujų teosofinių idėjų, Rytų Azijos estetikos paveiktų meninės raiškos formų. Todėl panašios novatoriškos modernistinės tendencijos skleidėsi ir Čiurlionio literatūrinės, ypač muzikinės raiškos srityse, kur galima aptikti daug sąsajų su Josefo Matthiaso Hauerio, Arnoldo Schönbergo, Antono Weberno kūrybinėmis paieškomis ir atradimais. Atlikus lyginamąją analizę universalių kūrybinių siekių kupinas Čiurlionis traktuojamas kaip išskirtinio talento menininkas, kaip muzikalaus tapybos stiliaus novatorius, vienas pirmųjų modernistinėje dailėje atvėręs abstrakcionizmo, metafizinės tapybos, siurrealizmo, o muzikoje – dodekafonijos užgimimo ir sklaidos kelius.

Tikrasis Lietuvos mokslų akademijos narys **Antanas Andrijauskas** yra akademikas, humanitarinių mokslų srities filosofijos ir istorijos krypties habilituotas daktaras, Lietuvos kultūros tyrimų instituto (LKTI) Komparatyvistinių kultūros tyrimų skyriaus vyriausiasis mokslo darbuotojas. Gimė 1948 m. Kaune, 1973 m. baigė filosofijos studijas Maskvos Lomonosovo universitete, 1978 m. apgynė filosofijos daktaro, 1990 m. – habilituoto daktaro disertaciją. 1981–1982 m. stažavo Paryžiaus 1 Panteono-Sorbonos universitete (*Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne*) ir Prancūzijos koledže (*Collège de France*), 1996 m. dirbo mokslinį darbą Meno ir archeologijos institute (*L'institute d'art et d'archéologie*), o 1998 m. – Meno ir kalbos tyrimų centre (*Centre de Recherches sur l'art*) Paryžiuje. Vizituojančio profesoriaus teisėmis skaitė paskaitas įvairiuose Lietuvos, Prancūzijos, Japonijos, Kanados, Belgijos, Šveicarijos, Suomijos, Lenkijos, Rusijos ir kitų šalių universitetuose. Nuo 1993 m. Kultūros ir meno institute (dabar LKTI) vadovavo probleminei orientalistinių ir komparatyvistinių studijų grupei, kuri 1996 m. virto Komparatyvistinės kultūrologijos, estetikos, meno teorijos skyriumi. Nuo 2002 m. Andrijauskas vadovauja Kultūros, filosofijos ir meno instituto (dabar LKTI) Komparatyvistinių kultūros studijų skyriui, nuo

2011 m. – LKTI Lyginamųjų kultūros tyrimų skyriui, nuo 2015 iki 2022 m. – LKTI Komparatyvistinių kultūros tyrimų skyriui. Akademikas paskelbė 28 monografijas, 47 studijas ir per 650 mokslo straipsnių įvairiomis kalbomis, sudarė 55 knygas. Mokslinių tyrimų sritys: komparatyvistinė kultūrologija, civilizacinė komparatyvistika, kultūros istorija ir teorija, Lietuvos kultūra, filosofija ir menas, filosofijos istorija, estetika, meno filosofija, menotyra, orientalistika, idėjų istorija.

Antonio Baldassarre

Lucerne University of Applied Sciences and Arts | Liucernos taikomųjų mokslų ir menų universitetas

antonio.baldassarre@hslu.ch

Čiurlionis: A Proto-Pioneer of Audiovisual and Intermedia Art? Towards a Contemporary Reframing of His Artistic Achievements

The keynote offers a reassessment of Čiurlionis (1875–1911) and argues for his recognition as a proto-pioneer of audiovisual and intermedia art that relieves him of the traditional reception as a mere Symbolist painter-composer with a strong impact on the Lithuanian culture. By fusing principles of musical composition with visual structures and vice versa, Čiurlionis cultivated a transdisciplinary practice that anticipated core principles of contemporary media practices in the arts. Thus, the keynote situates Čiurlionis at the intersection of what are now distinct disciplinary territories, given that his exploration of temporal abstraction, synaesthetic perception, and symbolic cosmology anticipates fundamental principles of intermedia aesthetics, including the dissolution of sensory boundaries, spatialised sound, and the construction of immersive narrative environments. With such a perspective, the presentation aims to reframe both Čiurlionis' historiographic position within and impact on current contemporary media practices and the aesthetic discourses they engage.

Prof. Dr. **Antonio Baldassarre** is Vice Dean, Professor and Head of Research and Development of Lucerne University of Applied Sciences and Arts, School of Music, and Editor-in-Chief of the online version of the *Dizionario enciclopedico universale della musica e dei musicisti* (DEUMM Online, since 2022). He holds a PhD from the University of Zurich and has held research and teaching positions as Research Fellow, Lecturer, and Visiting Professor in Australia, Austria, Mexico, Serbia, Switzerland, and the United States. He is a board member of numerous national and international scientific and learned societies, including his role as President of Association Répertoire International d'Iconographie Musicale RIdIM (since 2011), Member of the Directorium of the

International Musicological Society (2012–2022), and Member of the Research Council of the Swiss National Science Foundation (from April 2025). In 2022 he was awarded the Cátedra Jesús C. Romero of the Centro Nacional de Investigación, Documentación e Información Musical "Carlos Chávez" (Cenidim), bestowed annually on a renowned researcher in a subject related to Mexican or Latin American music.

Čiurlionis – audiovizualinio ir tarpmedijinio meno pradininkas? Naujai permąstant jo meninius pasiekimus

Pranešime siūloma naujai pažvelgti į Čiurlionį (1875–1911) ir argumentuojamas jo kaip audiovizualinio ir tarpmedijinio meno pradininko pripažinimas, atsiribojant nuo didelę įtaką Lietuvos kultūrai darančio Čiurlionio kaip tradicinio tapytojo, kompozitoriaus ir simbolisto įvaizdžio suvokimo. Jungdamas muzikos kompozicijos principus su vizualinėmis struktūromis, Čiurlionis puoselėjo tarpdisciplininę praktiką, numatančią esminius šiuolaikinių medijų praktikų mene principus. Šiuo pranešimu Čiurlioniui suteikiama tam tikra pozicija skirtingų disciplinų sankirtoje, nes menininko laiko abstrakcijos, sinestetinio suvokimo ir simbolinės kosmologijos tyrinėjimai padėjo pamatą pagrindiniams tarpmedijinės estetikos principams (pvz., pojūčių ribų ištirpimo, erdvinio garso ir įtraukiančios naratyvinės aplinkos konstravimo). Žvelgiant iš tokios perspektyvos, pranešime siekiama performuluoti Čiurlionio istoriografinę poziciją ir įtaką dabartinėms šiuolaikinėms medijų praktikoms bei estetiniams diskursams.

Prof. dr. **Antonio Baldassarre** – Liucernos taikomųjų mokslų ir menų universiteto Muzikos fakulteto prodekanas, profesorius ir Mokslo bei plėtros skyriaus vadovas. Nuo 2022 m. jis yra internetinės enciklopedijos *Dizionario enciclopedico universale della musica e dei musicisti* (*DEUMM Online*) vyriausiasis redaktorius. Humanitarinių mokslų daktaro laipsnį įgijo Ciuricho universitete. Per savo akademinę karjerą Baldassarre dirbo tyrėju, dėstytoju ir vizituojančiu profesoriumi įvairiose aukštojo mokslo institucijose Australijoje, Austrijoje, Meksikoje, Serbijoje, Šveicarijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose. Baldassarre yra daugelio nacionalinių ir tarptautinių mokslinių draugijų narys. Nuo 2011 m. eina Tarptautinės muzikos ikonografijos repertuaro asociacijos (RIdIM) prezidento pareigas, 2012–2022 m. buvo Tarptautinės muzikologų draugijos valdybos narys, o nuo 2025 m. balandžio yra Šveicarijos nacionalinio mokslo fondo Tyrimų tarybos narys. 2022 m. profesorius pelnė apdovanojimą „Cátedra Jesús C. Romero of the Centro Nacional de Investigación, Documentación e Información Musical „*Carlos Chávez*" (*Cenidim*), kuris kasmet skiriamas žymiems mokslininkams už nuopelnus tiriant Meksikos arba Lotynų Amerikos muziką.

Philip Ross Bullock
The University of Oxford | Oksfordo universitetas
philip.bullock@wadham.ox.ac.uk

Seeing with the Inner Ear: Music and Image at the *Fin de siècle*

The life and work of Čiurlionis raises fascinating and complex questions of the relationship between music and the visual arts, as well as the nature of interart analogy and intermediality more generally. In this talk, I will seek to contextualise and historicise the legacy of Čiurlionis, firstly by taking a step backwards and considering the longer history of theoretical discussions on the relationship between the different arts (emerging in the work of Baumgartner and Lessing in the eighteenth century, and Baudelaire and Wagner in the nineteenth). I will then turn to the genealogy of thinking on particular pairings of interact comparison, arguing that in comparison with the field of word-image and word-music relations, music-image studies remain comparatively underdeveloped. Yet with the turn towards abstraction at the end of the nineteenth century and the challenge that this posed to traditional categories of mimesis, it is precisely the nexus between the visual and the musical emerges as one of the most powerful and productive expressions of European modernism. With this in mind, I will consider two broad traditions of interart analogy that proved productive around the turn of the century – the Baudelairean emphasis on correspondence, and the Wagnerian search for the *Gesamtkunstwerk*. Having mapped this intellectual terrain, I will then return to the case of Čiurlionis, as well as examples taken from the work of other creative figures of the same period (not least Kandinsky, Schönberg and Stravinsky), in order to examine both the possibilities and limits of the visual-musical nexus.

Philip Ross Bullock is Professor of Russian Literature and Music at the University of Oxford. He has published widely on aspects of Russophone literature and culture from the late eighteenth century onwards, with a particular interest in word-music relations in both opera and song. He also has a strong interest in the Western European reception of Russian culture around the turn of the twentieth century, as well as in questions of translation, transnationalism and cultural exchange more generally. His most recent publications include *Pyotr Tchaikovsky* (London, 2016) and – as editor – *Rachmaninoff and His World* (Chicago, 2022). His research has been supported by the British Academy, the Leverhulme Trust and the UK Arts and Humanities Research Council, and he has held visiting fellowships at Grenoble, Paris and Princeton.

Matymas vidine ausimi: muzika ir vaizdas *Fin de siècle* laikais

Čiurlionio gyvenimas ir kūryba kelia intriguojančių ir sudėtingų klausimų apie muzikos ir vizualiojo meno santykį, menų tarpdisciplininę analogiją ir bendrai apie tarpmedialumą. Pranešime siekiu kontekstualizuoti ir istoriškai pagrįsti Čiurlionio palikimą, pirmiausia atsigręždamas į platesnę teorinių diskusijų apie skirtingų menų santykį raidą. Pradedu nuo XVIII a. gyvenusių Baumgarteno ir Lessingo, paskui pereinu prie XIX a. mąstytojų, Baudelaire'o ir Wagnerio idėjų aptarimo. Tada palyginu tam tikrų meno sričių sąveikos kilmę ir raidą teigdamas, kad, lyginant su atliktais žodžio ir vaizdo arba žodžio ir muzikos santykio tyrimais, muzikos ir vaizdo santykis vis dar yra mažokai ištirtas. Vis dėlto XIX a. pabaigoje vykęs posūkis abstrakcijos link ir su juo susijęs iššūkis, kuris kilo tradicinėms mimezės kategorijoms, paskatino vizualinio ir muzikinio pradų jungtį tapti viena galingiausių ir produktyviausių Europos modernizmo raiškos formų. Į visa tai atsižvelgdamas dar aptariu dvi pagrindines tarpmeninių analogijų tendencijas, kurios sparčiai populiarėjo XX a. pradžioje – tai Baudelaire'o sąsajų principas ir Wagnerio menų sintezės (*Gesamtkunstwerk*) idėja. Aptaręs šį tyrimų lauką, grįžtu prie Čiurlionio, taip pat pateikiu jo amžininkų – visų pirma, Kandinskio, Schönbergo ir Stravinskio – kūrybos pavyzdžių, siekdamas išnagrinėti vizualumo ir muzikalumo jungties galimybes bei ribas.

Philipas Rossas Bullockas – Oksfordo universiteto Rusų literatūros ir muzikos profesorius. Jis parašė daugybę publikacijų rusų literatūros ir kultūros (ypač XVIII a. pabaigos) temomis, skirdamas ypatingą dėmesį žodžio ir muzikos santykiui operoje ir vokalinėje muzikoje. Aktyviai domisi rusų kultūros recepcija XX a. pradžios Vakarų Europoje, taip pat bendresniais vertimo, tarptautiškumo ir kultūrinių mainų klausimais. Tarp naujausių jo leidinių – monografija *Pyotr Tchaikovsky* (Londonas, 2016), o kaip sudarytojo – straipsnių rinkinys *Rachmaninoff and His World* (Čikaga, 2022). Profesoriaus mokslinę veiklą remia Britų akademija, fondas „Leverhulme" bei Jungtinės Karalystės Meno ir humanitarinių mokslų tyrimų taryba. Kaip kviestinis tyrėjas Bullockas dirbo Grenoblyje, Paryžiuje ir Prinstone.

Gražina Daunoravičienė
Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija
daunora@gmail.com

The Trajectories of Čiurlionis' Musical Modernisation (1904–1907)

This presentation discusses two vectors of modernisation in Čiurlionis' music, which between 1904 and 1907, by means of abrupt modulation, reoriented the composer's creative trajectory from Romanticism toward the origins of Modernism. The research uses the cultural parataxis (S. S. Friedman) approach and the set theory as a method of musical analysis. The first vector summarises Čiurlionis' growing ambition, which emerged in 1904 and since then continued enhancing: to experiment with the colour of atonal sound and tackle new compositional riddles. Čiurlionis' philosophically inclined consciousness introduces the logic of cryptographic games into musical scores. This becomes evident in the cycles of piano variations *Sefaa Esec* and *Besacas* (which are musical cryptograms of Stefania Leskiewicz and Bolesław Czarkowski) composed during the summer and winter of 1904–1905(?). The metaphysical cryptography underlying the variation themes confronts Čiurlionis with the question of how to develop the subsequent form of the opus. On this basis, Čiurlionis addresses a fundamental issue: how can atonal pre-compositional material (the theme) be developed within a composition that follows a non-tonal logic? Čiurlionis recorded his answer to this question on 22 July 1904, in a variation piece MKČ 456, VL 257 from the *Sefaa Esec* cycle. He permutes the elements of the cryptographic theme, creating an original "magic square" (a palindrome) reinforced by the central *B–C–Es–A–B* axis construction. In the *Besacas* variation, piece MKČ 463, VL 265, Čiurlionis sets a precedent for the technique of a superseries, or *die Überreihe* (H. Jelenek's concept): he transposes a seven-tone sequence (a micro-series?) from each of its successive tones. The space-time structure of the piece is reduced and complicated, because the solution of the relationship between sound time (rhythm) is based on the principle of fractal self-similarity of different scales. This is how Čiurlionis defines the purpose of this work in his letter, dating back to 1908, to his fiancée Sofia: „*I don't want to relieve myself, I just want to overcome an even more difficult task*."

The second vector of Čiurlionis' musical modernisation summarises the evolution of compositional "basic structures", or *die Keimzelle, die signifikanten Töne* (terms by Rudolph Reti). A trichord that appears in Čiurlionis' works in 1906, which

is *B–Ces–D* (PCS [0,1,4]), is later transformed into *E–F–Gis* and transposed from all the twelve tones (see MKČ 497, VL 303). Later, Čiurlionis modifies the trichord into a tetrachord *A–B–Des–C* (PCS [0,1,3,4]) and it opens his piece MKČ 500, VL 312 (1907). Through these experiments, Čiurlionis approached the creative foundations of Anton Webern. As early as 25 April 1905, in Schönberg's class, Webern began his String Quartet with a trichord of analogous structure *Cis–C–E* (PCS [0,1,4]), later called the "Webern group" (a term by Y. N. Kholopov). The tetrachord modelled by Čiurlionis in 1907 (*A–B–Des–C*) matches the initial tetrachord of Webern's *Variations for Orchestra*, Op. 30 (1940).

Both composers took parallel steps on the path of Modernism. Several related constants coexisted in their creative philosophies. The secret of musical structural beauty lies in the depths of reflection. In the reduced space-time structure of a musical composition, both of them connected several constructive codes. Both conceptualised the pre-compositional material and its formal code. Unfortunately, Čiurlionis lacked the time to develop his new creative insights and transform them into 20th-century compositional discoveries.

Gražina Daunoravičienė is a full member of the Lithuanian Academy of Sciences (2025), holds a Doctorate of Humanities (1990), and completed her habilitation procedure in 2008. She is a professor at the Department of Musicology at the Lithuanian Academy of Music and Theatre (teaching since 1979). The researcher has published nine books: two study guides, *Muzikos kalba* [The Language of Music, 2003 and 2006], four collective monographs (2002, 2007, 2013, 2019) and three individual scientific monographs (2016, 2020, and 2022). In 2000, she founded the scientific journal *Lietuvos muzikologija* [*Lithuanian Musicology*], which is indexed in Scopus. Until 2019, she served as editor-in-chief publishing 20 volumes. Daunoravičienė has organised five international conferences. She has given presentations and published works in numerous countries, including Lithuania, Latvia, Estonia, Finland, Germany, Italy, Poland, Ukraine, Georgia, Serbia, Austria, Russia, Belgium, Slovenia, the United Kingdom, Switzerland, the Czech Republic, Bulgaria, Greece, China, and the United States.

Daunoravičienė has been awarded prizes by Vytautas Landsbergis, Algirdas Ambrazas, Ona Narbutienė, and the Lithuanian Composers' Union, as well as the Culture and Arts Prize of the Government of the Republic of Lithuania and the Knight's Cross of the Order for Merits to Lithuania awarded by the President of the Republic of Lithuania. Her areas of scientific interest include music genotypes, the Lithuanian school of composers, modernist music, professional networks, and theoretical systems of contemporary art.

Čiurlionio muzikos modernėjimo trajektorijos (1904–1907)

Pranešime aptariami du Čiurlionio muzikos modernėjimo vektoriai, staigios moduliacijos būdu 1904–1907 m. perorientavę jo kūrybą nuo romantizmo prie modernizmo ištakų. Tyrime taikomas kultūrinės parataksės (*cultural parataxis*,

S. S. Friedman) požiūris ir seto teorijos (*musical set theory*) analizės metodas. Pirmasis vektorius apibendrina nuo 1904 m. stiprėjusį Čiurlionio užmojį išbandyti atonalaus skambesio spalvas ir spręsti naujus kompozicinius rebusus. Filosofuoti linkusi Čiurlionio sąmonė muzikos partitūrose pasitelkia kriptografijos žaidimų logiką. Tai akivaizdu 1904–1905(?) m. vasaros ir žiemos sezonu sukurtuose variacijų cikluose fortepijonui „Sefaa Esec“ ir „Besacas“ (Stefanijos Leskiewicz ir Bolesławo Czarkowskio muzikinių kriptogramų pagrindu). Kriptografijos metafizikos sukonstruotos variacijų temos užduoda Čiurlioniui klausimą dėl tolesnio opuso formavimo. Šiuo pagrindu jis sprendžia fundamentalų klausimą: kaip atonalią prekompozicinę medžiagą (temą) toliau plėtoti kūrinio formoje? Atsakymą Čiurlionis užrašė 1904 m. liepos 22 d. sukurtoje variacijų ciklo „Sefaa Esec“ pjesėje MKČ 456, VL 257. Jis modifikuoja kriptografinės temos elementus ir taip sukuria savitą *magišką kvadratą* (palindromą), kurį sutvirtina centrinė *B–C–Es–A–B* ašių konstrukcija. Variacijų ciklo „Besacas“ pjesėje (MKČ 463, VL 265) Čiurlionis kuria superserijos, arba *die Überreihe* (H. Jeleneko sąvoka), technikos precedentą: 7 tonų eilę (mikroseriją?) transponuoja nuo kiekvieno tolesnio jos tono. Pjesės erdvėlaikio struktūra redukuota ir komplikuota, nes skambesio laiko (ritmo) santykių sprendimas remiasi skirtingų mastelių fraktalinio savi-panašumo principu. Savo kūrybos tikslą Čiurlionis suformulavo 1908 m. laiške sužadėtinei Sofijai: „nenoriu sau pasilengvinti, tik noriu nugalėti dar sunkesnį uždavinį“.

Antrasis Čiurliono muzikos modernėjimo vektorius apibendrina kompozicijos bazinių struktūrų, arba *die Keimzelle*, *die signifkanten Töne* (Rudolpho Reti sąvokos) evoliuciją. 1906 m. Čiurlionio opusuose pasirodęs trichordas *B-Ces-D* (PCS [0,1,4]) vėliau transformuojasi į *E-F-Gis* ir transponuojamas skamba jau nuo visų 12 tonų (pjesė MKČ 497, VL 303). Toliau trichordą Čiurlionis modifikuoja į tetrachordą A-*B-Des-C* (PCS [0,1,3,4]) ir juo pradeda pjesę MKČ 500, VL 312 (1907). Taip savo eksperimentais Čiurlionis priartėja prie Antono Weberno kūrybos ištakų. Dar Schönbergo klasėje 1905 m. balandžio 25 d. užbaigtą Styginių kvartetą Webernas pradėjo analogiškos struktūros trichordu *Cis-C-E* (PCS [0,1,4]), vadinamu Weberno grupe (J. Cholopovo sąvoka). Čiurlionio 1907 m. sumodeliuoto tetrachordo tonai (A-*B-Des-C*) sutampa su Weberno Variacijų orkestrui (op. 30, 1940) serijos pirminiais tetrachordo tonais.

Abu kompozitoriai modernizmo kelyje žengė panašius žingsnius, jų kūrybos filosofijoje koegzistavo kelios giminingos konstantos. Muzikos struktūros grožio paslaptis slypėjo atspindžio gelmėje. Redukuotame muzikos kompozicijos erdvėlaikyje abu telkė po kelis konstruktyvius kodus. Abu konceptualizavo prekompozicinės medžiagos formalųjį kodą ir ieškojo jo logikos atspindžio formavimo strategijoje. Deja, Čiurlioniui pritrūko laiko toliau plėtoti naujas įžvalgas savo kūryboje ir paversti jas XX a. kompozicijos atradimais.

Gražina Daunoravičienė – tikroji Lietuvos mokslų akademijos narė (2025), muzikologijos mokslų daktarė (1990), 2008 m. atlikusi habilitacijos procedūrą, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Muzikologijos katedros profesorė (dėsto nuo 1979 m.). Mokslininkė išleido 9 knygas: du studijų vadovus *Muzikos kalba* (2003 ir 2006), keturias kolektyvines monografijas (2002, 2007, 2013, 2019) ir tris individualias mokslo monografijas (2016, 2020 ir 2022). 2000 m. ji įsteigė duomenų bazėje „Scopus" referuojamą mokslo žurnalą *Lietuvos muzikologija*, iki 2019 m. buvo jo sudarytoja ir vyr. redaktorė, išleido 20 tomų. Daunoravičienė organizavo 5 tarptautines konferencijas. Skaitė pranešimus ir publikavo darbus Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Italijoje, Lenkijoje, Ukrainoje, Gruzijoje, Serbijoje, Austrijoje, Rusijoje, Belgijoje, Slovėnijoje, Jungtinėje Karalystėje, Šveicarijoje, Čekijoje, Bulgarijoje, Graikijoje, Kinijoje, JAV ir kitur.

Mokslininkė apdovanota Vytauto Landsbergio, Algirdo Ambrazo, Onos Narbutienės ir Lietuvos kompozitorių sąjungos premijomis, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kultūros ir meno premija, Lietuvos Respublikos prezidento skiriamo ordino „Už nuopelnus Lietuvai" Riterio kryžiumi. Mokslinių interesų sritys: muzikos genotipai, lietuvių kompozitorių mokykla, modernistinė muzika, profesinių sąryšių tinklai, šiuolaikinio meno teorinės sistemos.

Naglis Kardelis

Vilnius University | Vilniaus universitetas
naglis.kardelis@gmail.com

Čiurlionis and Philosophy: On the Philosophical Meanings of His Creative Work

One approach to revealing the philosophical potential of Čiurlionis' work is based on the analysis of his surviving texts; another considers all of his works, allowing us to explore non-linguistic ways of conveying philosophical thought. Although Čiurlionis' writings testify to both his literary talent and the depth of his philosophical thinking, in this presentation, we will focus only on the philosophical aspects revealed through his paintings and music. Although the implicit philosophical potential found in Čiurlionis' visual and musical work was never explicitly articulated in his writings, it nonetheless confirms the profound philosophical nature of his creative genius.

The first philosophical aspect of Čiurlionis' art relates to his unique ability to convey hidden meanings or to depict an invisible landscape of thought that transcends the concrete imagery in his paintings. The familiar visual elements and specific landscapes in his work often point towards invisible landscapes of the mind or even to something in general unseen – evoking something akin to Plato's world of

ideas. His paintings have the power to shift our attention – or to redirect our gaze – from the visible to the invisible, from the concrete to the abstract. In this sense, Čiurlionis' work activates cognitive processes reminiscent of Platonic anamnesis. Čiurlionis can retract – or "abstract" – an invisible "image" from visible forms and transfer it to a deeper, hidden plane that is beyond the visible plane of the painting where it can be intuitively sensed by the viewer as a mood, thought, or intuition – and, from this standpoint, he becomes a true pioneer of abstract art.

The second aspect involves a "fractal" dialectic between parts and wholes, present in both his paintings and music. In these works, spatial and temporal elements appear simultaneously as wholes and as parts of even larger wholes. This fractal-like structure of parts and wholes in Čiurlionis' paintings and music suggests that, even without complete empirical data, we are still compelled to form comprehensive philosophical worldviews – attempting to reconstruct the whole from each of its parts. It also implies that human cognition is at the same time partial and complete, absolute and relative.

The third aspect concerns Čiurlionis' capacity to integrate multiple perspectives, sensory and intellectual sources, levels of experience, existential moods, and various artistic forms into a single work. The result is a unique mode of expression that may be called *synaesthetic* in the broadest sense. The deeper philosophical meaning of this *synaesthesia* lies in the idea that true philosophical experience must engage not only the mind, but also the soul and the body – the whole human being.

The fourth aspect is Čiurlionis' ability to construct imaginary alternative worlds through his art. He emerges as a visionary, even a prophetic figure, as a demiurge of parallel worlds and, in a philosophical sense, as a creator of philosophical utopias expressed in non-verbal media.

We can conclude that Čiurlionis' work can not only be interpreted from a philosophical standpoint but can also be regarded as a potent source of inspiration for philosophers themselves.

Naglis Kardelis is a Professor at the Faculty of Philosophy, Vilnius University, and a Senior Researcher at the Department of Contemporary Philosophy, Lithuanian Culture Research Institute. In 2003, at the Faculty of Philosophy, Vilnius University, he was awarded a PhD for his doctoral dissertation dedicated to Plato's philosophy.

Kardelis is the author of two books – *Vienovės įžvalga Platono filosofijoje* [*The Insight of Unity in Plato's Philosophy*] (2007), and *Pažinti ar suprasti? Humanistikos ir gamtotyros akiračiai* [*To Know or to Understand? The Horizons of Humanities and Natural Sciences*] (2008), as well as numerous scholarly articles (in Lithuanian, English, and Polish) in the fields of Classical Greek philosophy, Classical literature, contemporary continental philosophy, and Lithuanian philosophy. Kardelis has translated five dialogues of Plato from Classical Greek into Lithuanian – *Timaeus*, *Critias* (both 1995), *Phaedrus* (1996), *The Apology of Socrates* (2009), and the *Epinomis* (2023) – as well as several Christian classical texts from Greek and Latin into Lithuanian. He has delivered presentations at international philosophy-focused conferences in the USA.

In his current research, Kardelis focuses on the reception and actualisation of Classical Greek philosophy in contemporary philosophy, on the philosophy of archaeology, and on the scholarly legacy of Arvydas Šliogeris and Marija Gimbutas.

Čiurlionis ir filosofija: apie filosofines jo kūrybos prasmes

Viena Čiurlionio kūrybos filosofinio potencialo atskleidimo prieigų turėtų būti pagrįsta jo išlikusių tekstų analize, o kita turėtų atsižvelgti į visą jo kūrybą, leisdama sutelkti dėmesį į nekalbinius filosofinės minties perteikimo būdus. Išlikę Čiurlionio raštai patvirtina tiek jo literatūrinį talentą, tiek filosofinio mąstymo galią, bet šiame pranešime dėmesį sutelksime tik į tuos filosofinius jo kūrybos aspektus, kurie galėtų atsiskleisti jo tapyboje ir muzikoje. Nors jose atrandamas implicitinis filosofinės minties potencialas niekada nebuvo eksplicitiškai išreikštas paties Čiurlionio raštuose, jis pateikia aiškų gilios filosofinės Čiurlionio – kūrybos genijaus – prigimties patvirtinimą.

Pirmasis filosofinis Čiurlionio meno aspektas susijęs su unikaliu jo gebėjimu komunikuoti tam tikrą paslėptą žinią ar parodyti nematomą minties peizažą, atsiveriantį anapus konkrečios jo paveikslų vaizdinijos. Įprasti regimi vaizdai ir konkretūs peizažai, perteikti jo paveiksluose, nurodo į neregimus minties peizažus ar net į kažin ką nematoma, kas labai panašu į Platono idėjas. Čiurlionio paveikslai turi galią perkelti mūsų dėmesį – ar kreipti žvilgsnį – nuo kažin ko regimo prie kažin ko neregimo arba nuo kažin ko konkretaus prie kažin ko abstraktaus. Šiuo atžvilgiu jo paveikslai funkcionuoja kaip pažintinių procesų, labai panašių į platoniškąją anamnezę, aktyvuotojai. Tuo požiūriu, kad Čiurlionis nuo konkrečių regimų vaizdų atitraukia (abstrahuoja) tam tikrą neregimą vaizdą ir perkelia jį į kokią nors anapus matomos paveikslo plokštumos slypinčią gilesnę plotmę, kurioje tas vaizdas gali būti stebėtojo atkurtas kaip paslėpta intuicija, nuotaika ar abstrakti mintis, šis kūrėjas gali būti laikomas tikruoju abstrakčiosios tapybos pradininku.

Antrasis aspektas susijęs su fraktaline dalių ir visumų dialektika, atrandama tiek Čiurlionio paveiksluose, tiek ir jo muzikos kūriniuose. Juose susiduriame su tokiomis erdvinėmis ir laikinėmis dalimis, kurios tuo pat metu atsiskleidžia ir kaip tam tikros visumos, ir atvirkščiai – šiuose kūriniuose esama visumų, kurios pasirodo kaip tam tikrų dar didesnių visumų dalys. Tokia fraktalinė dalių ir visumų dialektika išreiškia idėją, kad, net ir turėdami nepakankamai empirinių duomenų, privalome mėginti susikurti vienokį ar kitokį ganėtinai užbaigtą ir visa apimantį filosofinį pasaulėvaizdį, taip atkurdami visumą iš kiekvienos jos dalies. Dalių ir visumų dialektika taip pat reiškia idėją, kad mūsų pažinimas kartu yra ir dalinis, ir baigtinis, o sykiu ir absoliutus, ir reliatyvus.

Trečiasis aspektas susijęs su Čiurlionio pajėgumu kiekviename atskirame kūrinyje integruoti įvairias perspektyvas, juslinius ir intelektinius informacijos šaltinius, patirties lygmenis, egzistencines nuotaikas, taip pat skirtingus meninės raiškos pavidalus. Tokio gebėjimo integruoti įvairius percepcijos ir intuicijos klodus rezultatas – unikalus raiškos būdas, kurį galėtume pavadinti sinestetiniu pačia plačiausia prasme. Gilesnė filosofinė Čiurlionio meno sinesteziškumo prasmė susijusi su idėja, kad tikra filosofinė patirtis privalo įtraukti ne tik žmogaus protą, bet ir jo sielą bei kūną – visą žmogaus esybę.

Ketvirtasis aspektas susijęs su Čiurlionio gebėjimu paveiksluose ir muzikoje kurti alternatyvius įsivaizduojamus pasaulius. Menininkas atsiskleidžia kaip tikras – net pranašiškas – vizionierius, kaip alternatyvių pasaulių demiurgas, o filosofine prasme – kaip nekalbinėje medijoje išreikštų filosofinių utopijų kūrėjas.

Taigi galėtume daryti išvadą, kad Čiurlionio kūrybą įmanoma ne tik interpretuoti iš filosofinės perspektyvos, bet ir žvelgti į ją kaip į galingą įkvėpimo šaltinį net ir patiems filosofams.

Naglis Kardelis (g. 1970) – humanitarinių mokslų daktaras, Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto profesorius, Lietuvos kultūros tyrimų instituto Šiuolaikinės filosofijos skyriaus vyriausiasis mokslo darbuotojas. 2003 m. Vilniaus universiteto Filosofijos fakultete apgynė humanitarinių mokslų (filosofijos) daktaro disertaciją, skirtą dialektikos ir mito sąveikai Platono filosofijoje nagrinėti.

Kardelis yra dviejų knygų – *Vienovės įžvalga Platono filosofijoje* (2007) bei *Pažinti ar suprasti? Humanistikos ir gamtotyros akiračiai* (2008) – ir daugelio lietuvių, anglų ir lenkų kalbomis publikuotų mokslinių straipsnių bei studijų senovės graikų (ypač Platono) filosofijos, antikinės literatūros, šiuolaikinės filosofijos, Lietuvos filosofijos, kalbos filosofijos, komparatyvistinės filosofijos, religijos filosofijos ir kita tematika autorius. Iš senosios graikų kalbos į lietuvių kalbą išvertė penkis Platono dialogus – *Timają* ir *Kritiją* (abu 1995), *Faidrą* (1996), *Sokrato apologiją* (2009) ir *Poįstatymį* (2023), taip pat (iš senosios graikų ir lotynų kalbų) keletą krikščioniškosios klasikos tekstų. Skaitė mokslinius pranešimus JAV vykusiose mokslinėse konferencijose. Šiuo metu Kardelis daugiausia tiria antikinės filosofijos recepciją ir aktualizaciją šiuolaikinėje filosofijoje, archeologijos filosofijos problemas, Arvydo Šliogerio ir Marijos Gimbutienės mokslinį palikimą.

Stefan Keym
Leipzig University | Leipcigo universitetas
keym@uni-leipzig.de

Nevermore? Čiurlionis and His Polish Friend Eugeniusz Morawski

The Polish composer Eugeniusz Morawski was Čiurlionis' best friend. The two studied not only piano and composition together at the Music Institute in Warsaw, but also the fine arts, as Morawski shared his Lithuanian friend's dual artistic gift. During Čiurlionis' year of study in Leipzig (1901–1902), Morawski was the most important addressee of his preserved letters. The two organised joint exhibitions, planned a concert of their works, and undertook trips to the Black Sea and the Caucasus. In 1907–1908, however, Morawski was arrested for political activities against the Tsarists occupying regime and sentenced to four years of exile. He went to Paris, where he continued his studies and stayed there for 22 years before returning to Poland and finally serving as Director of the Warsaw Conservatory from 1932 to 1939.

In this presentation, the various aspects of the friendly and artistic relationship between Čiurlionis and Morawski will be examined in detail. In particular, a symphonic poem composed by Morawski in Paris in 1911 will be analysed: *Nevermore* (based on a poem *The Raven* by Edgar Allan Poe), which contains previously unknown references to Čiurlionis and his work.

Stefan Keym has been Full Professor of Musicology and Director of the Musicological Institute at Leipzig University since 2019. He studied musicology, history, and literature at the Universities of Mainz, Paris and Halle, and earned his PhD in 2001 at Martin Luther University Halle-Wittenberg with a study on Olivier Messiaen's opera *Saint François d'Assise*. His habilitation thesis, submitted at Leipzig University, was dedicated to the intercultural transfer of symphonic music from Germany to Poland in the late 19th and early 20th centuries. He was Visiting Professor at the Universities of Zürich and Berlin (Humboldt) and Full Professor at Université Toulouse – Jean Jaurès in France. In 2024, he was elected an ordinary member of the Saxon Academy of Sciences and Humanities in Leipzig (Sächsische Akademie der Wissenschaften).

His main research fields are the history of music in France, Eastern Europe, and the German lands, intercultural transfers, the evolution of sonata-form dramaturgies (sonata, symphony, overture, symphonic poem), music institutions in Leipzig, and concert repertoires.

Nevermore? Čiurlionis ir jo draugas lenkas Eugeniuszas Morawskis

Lenkų kompozitorius Eugeniuszas Morawskis buvo artimiausias Čiurlionio bičiulis. Varšuvos muzikos institute jie abu studijavo ne tik fortepijoną ir muzikos kompoziciją, bet ir dailę, nes Morawskis, kaip ir Čiurlionis, turėjo išskirtinį talentą tiek muzikai, tiek tapybai. Čiurlioniui studijuojant Leipcige (1901–1902), Morawskis buvo pagrindinis jo laiškų adresatas. Abu menininkai rengė bendras parodas, planavo savo muzikos koncertą, kartu keliavo po Kaukazą ir Juodosios jūros pakrantes.

1907–1908 m. Morawskis buvo suimtas už politinę veiklą prieš Rusijos okupacinę valdžią ir nuteistas ketverių metų tremtimi. Vėliau išvyko į Paryžių, kur tęsė studijas. Prancūzijoje jis gyveno 22 metus, o grįžęs į Lenkiją 1932–1939 m. ėjo Varšuvos konservatorijos direktoriaus pareigas.

Pranešime išsamiai nagrinėjami įvairūs Čiurlionio ir Morawskio draugystės bei meninio bendradarbiavimo aspektai. Ypatingas dėmesys skiriamas 1911 m. Paryžiuje Morawskio pagal Edgaro Allano Poe eilėraštį „Varnas“ (*The Raven*) parašytai simfoninei poemai „Niekada“ (*Nevermore*), kurioje slypi iki šiol neaptartos nuorodos į Čiurlionį ir jo kūrybą.

Stefanas Keymas nuo 2019 m. yra Leipcigo universiteto muzikologijos profesorius ir Muzikologijos instituto direktorius. Jis studijavo muzikologiją, istoriją ir literatūrą Mainco, Paryžiaus ir Halės universitetuose, o 2001 m. Halės-Vitenbergo Martino Liuterio universitete apgynė daktaro disertaciją, skirtą Olivier Messiaeno operai „Šventasis Pranciškus Asyžietis“. Habilituoto daktaro laipsnio disertacijoje, kurią apgynė Leipcigo universitete, Keymas analizavo tarpkultūrinio simfoninės muzikos perkėlimo iš Vokietijos į Lenkiją XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje aspektą.

Keymas dirbo vizituojančiu profesoriumi Ciuricho ir Berlyno (Humboldto) universitetuose, ėjo profesoriaus pareigas Tulūzos Jean Jaurès universitete Prancūzijoje. 2024 m. buvo išrinktas nuolatiniu Saksonijos mokslų akademijos (*Sächsische Akademie der Wissenschaften*) Leipcige nariu. Pagrindinės mokslinių tyrimų sritys: Prancūzijos, Rytų Europos ir Vokietijos muzikos istorija, tarpkultūriniai mainai, sonatos formos dramaturgijos raida (sonata, simfonija, uvertiūra, simfoninė poema), Leipcigo muzikos institucijos ir koncertų repertuaras.

Darius Kučinskas
Kaunas University of Technology | Kauno technologijos universitetas
darius.kucinskas@ktu.lt

Reading Čiurlionis' Music: Archival, Editorial and Interpretive Perspectives

This presentation is dedicated to the musical manuscript legacy of Čiurlionis, one of the most prominent Lithuanian composers and cultural figures of the early 20th century. His surviving manuscripts are not only the primary source for understanding the composer's musical language and intentions but also the indispensable basis for all subsequent interpretations, editorial decisions, and performances. As with any composer, what and how Čiurlionis composed becomes the critical starting point for music editors, publishers, and performers seeking authenticity and historical accuracy.

The presentation offers a critical overview of the current state of Čiurlionis' musical manuscript archive, evaluating it from a contemporary musicological perspective. It will examine the scope, structure, and physical condition of the archive, while also drawing attention to the missing or lost parts of the composer's creative legacy, the absence of which continues to pose challenges for scholarship and performance practice. The second part of the presentation is devoted to the more-than-century-long history of Čiurlionis' music publishing, outlining key phases and significant editions. Particular emphasis will be placed on the role of editors – those who have shaped the ways in which Čiurlionis' music is understood and performed today. Their editorial approaches, philosophies, and methodologies will be analysed in light of evolving scholarly standards and changing interpretative paradigms. Furthermore, the relationship between the editorial process and interpretative fidelity will be explored, highlighting the importance of a nuanced and historically informed approach to both editing and performance. Finally, the presentation will consider how emerging technologies – including digital tools and artificial intelligence – are opening new horizons for the study, editing, and dissemination of Čiurlionis' musical legacy. These developments suggest promising directions for future scholarship, publication practices, and performance strategies in the digital age.

Darius Kučinskas, PhD, completed his piano studies at the Lithuanian Academy of Music and Theatre and focused on the genesis of Čiurlionis' piano music. He served as a scientific researcher for ten years at the National Čiurlionis Art Museum and was a

music editor at the Jonas Petronis Music Edition. In 2003, he started teaching at Kaunas University of Technology, and since 2010 has held a professorship there. Kučinskas has published a monograph *M. K. Čiurlionio fortepijoninės muzikos tekstas (genezės aspektas)* [*The Text of Čiurlionis' Piano Music (the aspect of genesis)*] (2004), authored *Chronologinis Mikalojaus Konstantino Čiurlionio muzikos katalogas* [*The Complete Chronological Catalogue of Čiurlionis Music*] (2006, 3rd edition appeared in 2025), and has edited and published over twenty music scores, including Urtext and facsimile editions of Čiurlionis' works. Kučinskas has held internships at Stanford University (2014) and Jagiellonian University in Kraków (2015) and is the recipient of BAFF (2018) and Fulbright (2022) research scholarships in the United States. Since 2015, he has been an accredited expert in European higher (music) education (MusiQuE). His research interests include music text editing and publishing practices, the musical activities of the Lithuanian diaspora in the USA, and the history of mechanical music recordings for the pianola.

Čiurlionio muzikos skaitymas: archyvinės, redakcinės ir interpretacinės perspektyvos

Pranešimas skirtas vieno ryškiausių XX a. pradžios lietuvių kompozitorių ir kultūros veikėjų – Čiurlionio – muzikinių rankraščių palikimui. Išlikę kompozitoriaus rankraščiai – ne tik pagrindinis jo muzikinės kalbos ir kūrybinių intencijų pažinimo šaltinis, bet ir visų vėlesnių interpretacijų, redakcinių sprendimų bei atlikimų pamatas. Kaip ir kiekvieno kompozitoriaus atveju, tai, ką ir kaip jis užrašė natomis, tapo atskaitos tašku muzikos redaktoriams, leidėjams ir atlikėjams, siekiantiems autentiškumo ir istorinio tikslumo.

Pranešimo pirmoje dalyje kritiškai apžvelgiama dabartinė Čiurlionio muzikos rankraščių archyvo situacija žvelgiant iš šiuolaikinės muzikologinės perspektyvos. Aptariama jo apimtis, struktūra ir fizinė būsena, taip pat atkreipiamas dėmesys į trūkstamas ar prarastas kūrybinio palikimo dalis, kurių nebuvimas ir toliau kelia iššūkių moksliniams tyrimams bei atlikimo praktikai. Antroje dalyje pristatoma daugiau kaip šimto metų Čiurlionio muzikos leidybos istorija, išskiriant pagrindinius etapus ir svarbiausias publikacijas. Ypatingas dėmesys skiriamas redaktorių vaidmeniui, nes būtent jie suformavo šiandienį Čiurlionio muzikos suvokimą ir atlikimo tradicijas. Analizuojamos jų redakcinės nuostatos, filosofijos ir metodai, atsižvelgiant į kintančius mokslinius standartus ir interpretacinių paradigmų kaitą. Be to, pranešime nagrinėjamas redakcijos proceso ir interpretacijos ištikimybės originalui santykis, pabrėžiant subtilaus, istoriškai pagrįsto požiūrio svarbą tiek redaguojant, tiek atliekant kūrinius. Galiausiai aptariama, kaip naujos technologijos – įskaitant skaitmeninius įrankius ir dirbtinį intelektą – atveria naujas galimybes Čiurlionio muzikinio palikimo tyrinėjimui, redagavimui ir sklaidai. Šie pokyčiai atskleidžia mokslo, leidybos praktikos ir kūrybinės veiklos strategijų perspektyvas skaitmeniniame amžiuje.

Dr. **Darius Kučinskas** baigė fortepijono studijas Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje ir specializavosi tirdamas Čiurlionio fortepijoninės muzikos genezę. Dešimt metų dirbo mokslo tyrėju Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, buvo Jono Petronio leidyklos muzikos redaktorius. Nuo 2003 m. dėsto Kauno technologijos universitete, nuo 2010 m. yra profesorius. Paskelbė monografiją *Čiurlionio fortepijoninės muzikos tekstas (genezės aspektas)* (2004), *Chronologinį Mikalojaus Konstantino Čiurlionio muzikos katalogą* (2006, III laida – 2025), redagavo ir išleido daugiau kaip 20 Čiurlionio muzikos leidinių, įskaitant urtekstus ir faksimilinius leidinius. Stažavo Stanfordo (2014) ir Krokuvos Jogailos (2015) universitetuose, yra Baltijos ir Amerikos laisvės fondo (BAFF, 2018) ir „Fulbright" programos (2022) stipendininkas. Nuo 2015 m. – akredituotas Europos aukštojo (muzikos) mokslo ekspertas (*MusiQuE*). Jo tyrimų sritys apima muzikos teksto redagavimo ir leidybos praktikas, lietuvių diasporos JAV muzikinę veiklą ir mechaninių muzikos įrašų pianolai istoriją.

Helmut Loos

University of Leipzig | Leipcigo universitetas
helmut.loos@t-online.de

Čiurlionis and His Journey from Church Music to Symphonic Poem

Čiurlionis, being the son of a church organist, naturally gravitated toward contrapuntal writing in his early compositions. Canons and fugues constituted the foundation of his compositional technique, which he refined through formal studies at conservatories in Warsaw and Leipzig. His seemingly effortless progression during this period toward the symphonic poem *Miške* [*In the Forest*] signifies a striking development in his musical language that warrants closer scholarly investigation. On a personal level, it reflects a profound affinity with nature that predated his engagement with theosophical thought.

Born in 1950, **Loos Helmut** studied music education in Bonn, followed by studies in musicology, art history, and philosophy at the University of Bonn. He received his doctorate in 1980 and completed his habilitation in 1989. From 1981 to 1989, Loos worked as a research associate at the Musicology Department of the University of Bonn. From 1989 to 1993, he served as Director of the Institute for German Music in Eastern Europe, Bergisch Gladbach. In April 1993, he started holding the Chair of Historical Musicology at Chemnitz University of Technology, and from October 2001 to March 2017, – at the University of Leipzig.

On 22 October 2003, Loos Helmut was appointed *Professor honoris causa* by the Lysenko National Music Academy in Lviv. From 2003 to 2005, he served as Dean of the Faculty of History, Art and Oriental Studies at the University of Leipzig. On 2 April 2005,

he was made an honorary member of the Society for German Musical Culture in Southeastern Europe (Munich). On 30 October 2014, he received an honorary doctorate from the National University of Music Bucharest. He retired in 2017.

Loos Helmut has been a member of the international editorial boards of the following journals: *Hudební věda* (Prague, until 2019), *Ukrainian Musicology* (Kyiv), *The Culturology Ideas* (Kyiv), *Musicological Thought of Dnipropetrovsk Region* (Dnipro), *Art of Music. Theory and History* (Moscow), *Lietuvos muzikologija* (Vilnius), *Menotyra. Studies in Art* (Vilnius), *Ars & Humanitas* (Ljubljana), *Musicological Annual* (Ljubljana), *Musicology Today* (Bucharest), *Muzica. Romanian Music Magazine* (Bucharest), and *Studies in Penderecki* (Princeton, New Jersey).

Čiurlionis: kelias nuo bažnytinės muzikos iki simfoninės poemos

Ankstyvoji Čiurlionio, gimusio bažnyčios vargonininko šeimoje, kūryba pasižymėjo kontrapunkto technika. Kanonai ir fugos sudarė jo kompozicinės raiškos pagrindą, kurį jis vėliau išplėtojo studijuodamas Varšuvos ir Leipcigo konservatorijose. Būtent šiuo laikotarpiu, regis, be ypatingų pastangų įvykęs perėjimas prie simfoninės poemos „Miške“ tvirtina stulbinančią Čiurlionio muzikinės kalbos raidą, kuri vertintina kaip svarbi detalaus mokslinio tyrimo tema. Asmeniniu lygmeniu šis pokytis atspindi kompozitoriaus artimą ryšį su gamta, turėjusia didžiulės įtakos jo kūrybai dar prieš įsitraukiant į teosofiją.

Helmutas Loosas (g. 1950) studijavo muzikos pedagogiką Bonoje, vėliau – muzikologiją, meno istoriją ir filosofiją Bonos universitete. 1980 m. apgynė daktaro disertaciją, o 1989 m. tapo habilituotu daktaru. 1981–1989 m. dirbo Bonos universiteto Muzikologijos katedros mokslo darbuotoju, o 1989–1993 m. vadovavo Bergiš Gladbacho mieste veikiančiam Vokietijos muzikos Rytų Europoje institutui. Nuo 1993 m. balandžio ėjo istorinės muzikologijos profesoriaus pareigas Chemnico technologijos universitete, o 2001 m. spalio–2017 m. kovo mėn. – Leipcigo universitete.

2003 m. spalio 22 d. jam suteiktas Lvivo Mykolos Lysenko nacionalinės muzikos akademijos Garbės daktaro vardas. 2003–2005 m. ėjo Leipcigo universiteto Istorijos, meno ir orientalistikos fakulteto dekano pareigas. 2005 m. balandžio 2 d. tapo Vokiečių muzikos kultūros Pietryčių Europoje draugijos (Miunchenas) garbės nariu, o 2014 m. spalio 30 d. jam suteiktas Bukarešto nacionalinės muzikos universiteto Garbės daktaro vardas. 2017 m. išėjo į pensiją.

Prof. dr. Loosas buvo tarptautinių redakcinių kolegijų narys šiuose mokslo leidiniuose: *Hudební věda* (Praha, iki 2019 m.), *Ukrainian Musicology* (Kyjivas), *The Culturology Ideas* (Kyjivas), *Musicological Thought of Dnipropetrovsk Region* (Dnipro), *Art of Music. Theory and History* (Maskva), *Lietuvos muzikologija* (Vilnius), *Menotyra. Studies in Art* (Vilnius), *Ars & Humanitas* (Liubliana), *Musicological Annual* (Liubliana), *Musicology Today* (Bukareštas), *Muzica. Romanian Music Magazine* (Bukareštas) ir *Studies in Penderecki* (Prinstonas, Naujasis Džersis).

Algis Mickūnas
Ohio University | Ohajo universitetas
amuali@gmail.com

A World Without Opposite

Most perceptions of art rely on a common divide between the world and the subject. The latter is an artist who is painting "something", and the artist's painting is also an expression of the artist's "subjective" feelings, sometimes of culture, theosophy, spirituality, and sometimes myths and religion. I will not argue with it because art as an "object" is created by the artist and even by the artist's talent. Yet, this approach neglects the influence of "the world": After all, we live in the world and, regardless of what theory we have about it, we cannot escape from its surroundings and see or hear the object or the sum of all objects separately from the world, because the "objects" we observe constitute the world. After all, they are in the world too. Therefore, the expression of the world is possible only through the experiences and instances appearing in the arts. And, the question is how they emerge from the aesthetic layers that are not intrinsic properties of the objects – yet these aesthetic layers act as if there were an object: the sky has a blue colour, or the night is permeated by darkness. This is the question of aesthetics: how is aesthetics revealed by the artist and how does aesthetics continue the artist's creativity? So, consequently, the artist is not the subject. It is the cosmic aesthetic layers and their persistent creativity that are conveyed "through the artist". My research will delve deeper because Čiurlionis reveals his creativity by revealing the world's unceasing creativity. In other words, surrounded by aesthetic and creative layers, Čiurlionis understands that the world is still being created, and he participates in the creative process from which specific "never-ending" artistic experiences emerge.

Algis Mickūnas is a prolific scholar, earning a B.S. in engineering at the Illinois Institute of Technology (1955–1958), a B.A. and an M.A. in Classical Philosophy at DePaul University (1958–1963), an M.A. in Contemporary European Philosophies at Cologne University (1963–1964) and Freiburg University (1964–1965), an M.A. in the Philosophy of Language at the University of Chicago (1965–1966), and a PhD in Modern Philosophy from Emory University (1966–1969). He has published over 400 articles in five languages, has authored, co-authored, and co-edited over 40 books in philosophy, social and political theory, and communication.

Dr. Mickūnas has established several international scholarly organisations, including The Husserl Circle, The Merleau-Ponty Circle, the Japan-West Phenomenology Consortium, and the International Jean Gebser Society for the Study of Comparative Civilisation. In 1983, he formed the International Gebser Society, which studies the history

and transformations of consciousness. In 1996, Dr. Mickūnas and Professor Hiroshi Kojima of Niigata University, Japan, established the Japan-West Consortium of Scholars to discuss West-East thought. In 1999, Dr. Mickūnas and Professor Bienvenido Argueta established a programme of conferences focused on the study of globalisation at the Universidad Rafael Landivar in Guatemala City.

On 14 November 2007, Algis Mickūnas was awarded an "Outstanding Foreign Contributor to Humanities and Social Sciences in Lithuania" prize by the Lithuanian Ministry of Culture. In 2008, he was appointed to the Lithuanian Academy of Sciences. Additionally, Dr. Mickūnas has received four honorary doctor degrees, was awarded the Knight's Cross of the Order for Merits to Lithuania (2017) and granted "Laureate Fellow" status by the International Communicology Institute (2017).

Pasaulis be priešpriešos

Dauguma meno sampratų pagrįstos bendra skirtimi tarp pasaulio ir subjekto. Pastarasis yra menininkas, kuris *kažką* tapo, jo paveikslas išreiškia tapytojo subjektyvius jausmus, kartais kultūrą, teosofinį požiūrį, dvasingumą, o kartais ir mitus, religiją. Aš tam neprieštarauju, nes menas, kaip objektas, yra sukurtas menininko ir jo talento. Bet toks požiūris nepaiso pasaulio įtakos: juk gyvename pasaulyje ir, nepaisydami visokių teorijų apie jį, negalime pabėgti nuo jo aplinkos ir pamatyti ar išgirsti objektą arba jų visumą atskirai nuo pasaulio, nes tie objektai, kuriuos stebime, ir sudaro pasaulį. Todėl pasaulio atvertis yra įmanoma tik per patirtis ir atvejus, pasireiškiančius mene. Ir klausimas, kaip jie atsiranda iš estetinių sluoksnių, kurie nėra objektų savybės – vis dėlto šie estetiniai sluoksniai veikia taip, tarsi būtų objektas: dangus yra mėlynos spalvos arba naktį persmelkia tamsa. Tai estetikos klausimai: kaip menininkas atskleidžia estetiką ir kaip ji tęsia menininko kūrybiškumą? Taigi menininkas nėra subjektas. Tai kosminiai estetiniai sluoksniai ir jų nuolatinis kūrybiškumas, kurie perteikiami per menininką. Mano tyrimas bus gilesnis, nes Čiurlionis savo kūrybiškumą atskleidžia parodydamas nepaliaujamą pasaulio kūrybiškumą. Kitaip tariant, apsuptas estetinių ir kūrybinių sluoksnių, Čiurlionis supranta, kad pasaulis vis dar kuriamas, ir jis pats dalyvauja kūrybiniame procese, iš kurio kyla specifinės, niekada nesibaigiančios meno patirtys.

Algis Mickūnas yra vienas iškiliausių pasaulio mokslininkų. Karjerą pradėjo inžinerijos studijomis Ilinojaus technologijos institute (1955–1958). Vėliau pasinėrė į klasikinės filosofijos studijas DePaul universitete, kur įgijo bakalauro (1958–1963) ir magistro laipsnius. Tęsdamas studijas Europoje, jis įgijo šiuolaikinės Europos filosofijos magistro laipsnius Kelno (1963–1964) ir Freiburgo (1964–1965) universitetuose, o grįžęs į JAV – kalbos filosofijos magistro laipsnį Čikagos universitete (1965–1966) ir moderniosios filosofijos daktaro laipsnį Emory universitete (1966–1969).

Per savo karjerą Mickūnas paskelbė daugiau nei 400 straipsnių penkiomis kalbomis ir parašė, bendradarbiavo arba redagavo daugiau nei 40 knygų filosofijos, socialinių bei politinių teorijų ir komunikacijos temomis. Jis taip pat įkūrė kelias tarptautines

mokslines organizacijas, įskaitant Husserlio ratą, Merleau-Ponty ratą, Japonijos-Vakarų fenomenologijos konsorciumą bei Tarptautinę Jeano Gebserio draugiją lyginamosios civilizacijos tyrimams, o 1983 m. įsteigė Tarptautinę Gebserio draugiją, tyrinėjančią sąmonės istoriją ir jos transformacijas.

1996 m. Algis Mickūnas kartu su Niigatos universiteto (Japonija) profesoriumi Hiroshi Kojima įkūrė Japonijos-Vakarų mokslininkų konsorciumą, skirtą Vakarų ir Rytų filosofijų diskusijoms. 1999 m. jis kartu su profesoriumi Bienvenido Argueta organizavo globalizacijos studijų konferencijų programą „Universidad Rafael Landívar" Gvatemaloje.

Mickūnas įvertintas daugybe apdovanojimų: 2007 m. lapkričio 14 d. Lietuvos kultūros ministerija jam skyrė apdovanojimą už išskirtinį užsienio piliečio indėlį į humanitarinius ir socialinius mokslus Lietuvoje, 2008 m. jis priimtas į Lietuvos mokslų akademiją, o 2017 m. Lietuvos Prezidento apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai" Riterio kryžiumi, jam suteiktas garbės mokslo darbuotojo statusas Tarptautiniame komunikacijos institute. Be to, Mickūnas gavo keturis garbės daktaro vardus.

Rasa Žukienė

Vytautas Magnus University | Vytauto Didžiojo universitetas
rasute.zukiene@vdu.lt

The Distinctiveness of Čiurlionis' Painterly Expression in the Context of the Problematics of Synthesis of the Arts

The paintings of Čiurlionis are marked by a duality of artistic structure: his compositional approach, painterly in nature, is characterised by intuitiveness and abstraction, shaped by the composer's way of thinking and his ability to translate elements of musical language through visual forms. At the same time, the "vocabulary" of the artist's imagery remains consistently specific – comprising various details and small figures. The plot of a painted sonata, constructed from distinct visual elements, often resembles the narrative of a fairy tale or legend. In the art of the early 20th century, other artists also stood at the threshold of abstraction or even moved beyond it. This presentation will examine those aspects of music that influenced the paintings of Čiurlionis and his contemporaries, as well as the similarities and differences between them.

Rasa Žukienė is an art historian, exhibition curator, Doctor of Humanities (2000), Professor at Vytautas Magnus University, and a member of the International Association of Art Critics (AICA) and the Lithuanian Art Historians' Association. Her research interests include the legacy of M.K. Čiurlionis and its European contexts, Lithuanian émigré art in Europe and the USA after World War II, the historiography of 20th–21st century art studies, modern art criticism, and the development of contemporary Lithuanian art.

Žukienė has published art history articles on Čiurlionis' work in Lithuanian, German, Italian, and Japanese journals, and compiled catalogues of Lithuanian art groups and individual artists, e.g., *Aliutė: dailininkės Aliutės Mečys (1943–2013) asmenybė ir kūryba* [*Aliutė: The Personality and Work of Artist Aliutė Mečys (1943–2013)*], (2014). Her major monographs include *M. K. Čiurlionis: Tarp simbolizmo ir modernizmo* [*M. K. Čiurlionis: Between Symbolism and Modernism*], (2004); *Akistatos: V. K. Jonyno kūryba pasaulio meno keliuose* [*Encounters: The Work of Vytautas Kazimieras Jonynas on the Roads of World Art*], (2007); *The Art of Identity and Memory: Toward a Cultural History of the Two World Wars in Lithuania* (co-edited with G. Jankevičiūtė), (2016); and *Nepalenkiamasis. Dailininkas Zenonas Varnauskas* [*The Unshakable: Artist Zenonas Varnauskas*], (2022).

Significant exhibitions curated by the author include *Spalvų ir garsų dialogai: Mikalojaus Konstantino Čiurlionio ir amžininkų kūryba* [*Dialogues of Colours and Sounds: The Works of Mikalojus Konstantinas Čiurlionis and His Contemporaries*], National Gallery of Art, Vilnius, 2007, co-curated with O. Daugelis and Š. Nakas; *1972. Pramušti sieną: Lietuvos dailė 1972–1985* [*Breaking the Wall: Lithuanian Art 1972–1985*], Kaunas, 2022; and *Lygtis su nežinomaisiais: Lietuvos dailininkai Vokietijoje nuo 1945* [*An Equation with Unknowns: Lithuanian Artists in Germany since 1945*], 2022–2023, co-curated with D. Kuizinienė.

Rasa Žukienė has received several awards including a Certificate of Appreciation by the Lithuanian National Commission for UNESCO for contribution to organising the Čiurlionis Year Competition (2010); Jonas Vileišis Medal (2011); Lithuanian Government Prize for Culture and Arts (2019); and Golden Muse Award by the Lithuanian Artists' Association (2024).

Čiurlionio tapybinės raiškos savitumas menų sintezavimo problematikos kontekste

Čiurlionio paveikslams būdingas meninės sandaros dvilypumas: jo tapybinis-kompozicinis mąstymo būdas pasižymi intuityvumu ir abstrahuotumu, kurį nulėmė kompozitoriaus mąstysena, gebėjimas vaizdais išreikšti muzikinės kalbos elementus. Tačiau dailininko vaizdinis *žodynas* (detalės, įvairios smulkios figūros) dažniausiai yra labai konkretus. Iš atskirų tam tikrų vaizdo elementų tapybinėje sonatoje kuriamas siužetas, neretai artimas pasakai ar legendai. XX a. pradžios mene esama ir kitų autorių, stovėjusių ties abstrakcijos riba arba ją peržengusių. Pranešime analizuojama, kokiais aspektais muzika paveikė Čiurlionio ir jo amžininkų tapybą, kuo jie panašūs ir skirtingi.

Rasa Žukienė – dailės istorikė, parodų kuratorė, humanitarinių mokslų daktarė (2000), Vytauto Didžiojo universiteto profesorė, Tarptautinės dailės kritikų asociacijos (AICA) ir Lietuvos dailės istorikų draugijos narė. Mokslinių tyrimų sritys: Čiurlionio kūryba ir jos europietiškieji kontekstai, lietuvių išeivijos dailė Europoje ir JAV po Antrojo pasaulinio karo, XX–XXI a. menotyros istoriografijos tyrimai, moderniosios dailės kritika, šiuolaikinio Lietuvos meno raida.

Žukienė paskelbė dailėtyros straipsnių apie M. K. Čiurlionio kūrybą Lietuvos, Vokietijos, Italijos, Japonijos leidiniuose, sudarė lietuvių dailininkų grupių, atskirų dailininkų kūrybos katalogų (pvz., *Aliutė. Dailininkės Aliutės Mečys (1943–2013) asmenybė ir kūryba,* 2014).

Svarbiausios monografijos: *M. K. Čiurlionis*: *tarp simbolizmo ir modernizmo* (2004), *Akistatos*: *V. K. Jonyno kūryba pasaulio meno keliuose,* 2007), *The Art of Identity and Memory: Toward a Cultural History of the Two World Wars in Lithuania* (sudaryta kartu su G. Jankevičiūte, 2016), *Nepalenkiamasis. Dailininkas Zenonas Varnauskas* (2022). Reikšmingiausios kuruotos parodos: „Spalvų ir garsų dialogai: Mikalojaus Konstantino Čiurlionio ir amžininkų kūryba“ (Nacionalinė dailės galerija, Vilnius, 2007, kartu su O. Daugeliu ir Š. Naku); „1972. Pramušti sieną: Lietuvos dailė 1972–1985“ (projektas „Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022“); „Lygtis su nežinomaisiais: Lietuvos dailininkai Vokietijoje nuo 1945“ (2022–2023, kartu su D. Kuiziniene).

Apdovanojimai: UNESCO Lietuvos padalinio padėka už indėlį organizuojant M. K. Čiurlionio metų konkursą (2010), Kauno miesto burmistro Jono Vileišio medalis (2011), Lietuvos Respublikos Vyriausybės Kultūros ir meno premija (2019), Lietuvos dailininkų sąjungos Aukso mūzos apdovanojimas (2024).

MEETING with Radosław Okulicz-Kozaryn | SUSITIKIMAS su Radosławu Okulicz-Kozarynu

Participants of the discussion | Diskusijos dalyviai:

Radosław Okulicz-Kozaryn, Vytautas Landsbergis, Antanas Andrijauskas, Charalampos Efthymiou

Chair | *Moderuoja* **Nida Gaidauskienė**

Friends. M. K. Čiurlionis' Polish Milieu in the Light of Comments on the New Two-Volume Edition *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis: Correspondence* (M. K. Čiurlionis National Museum of Art, 2019, 2024)

For the first time, this publication presents the complete correspondence of Čiurlionis in two languages – Polish and Lithuanian. The letters are arranged in chronological order, providing the reader with the possibility to follow the dialogue between the artist and his family members, friends, acquaintances and patrons. The extensive commentary and rich illustrations situate the artist both in his native Druskininkai and among the artistic and intellectual circles of Leipzig, Warsaw, Vilnius and St. Petersburg.

Radosław Okulicz-Kozaryn graduated from Adam Mickiewicz University in Poznań, where he works at the Faculty of Polish and Classical Philology and collaborates with the Department of Baltic Studies. From 1995 to 1997, he lectured at the Institute of Polish Philology, Vilnius University. In 1990, he was awarded a scholarship from the Idée Foundation in Paris, and subsequently conducted research at the University of Cambridge and at the Institute of Lithuanian Literature and Folklore in Vilnius.

His scholarly work includes several monographs: *Mała historia dandyzmu* [*A Concise History of Dandyism*], Poznań, 1995; illustrated by Giedrė Gučaitė; one chapter translated into Lithuanian as *Dendizmo pinklės* [*Traps of Dandyism*], *Šiaurės Atėnai*, 1997, No. 27), *Żagary* [*Żagary*] (Warsaw, 1997), accompanied by a set of feature films for which he also wrote the scripts), *Gest pięknoducha. Roman Jaworski i jego estetyka brzydoty* [*The Gesture of the Schöngeist: Roman Jaworski and His Aesthetic of Ugliness*] (Warsaw, 2004), *Litwin wśród spadkobierców Króla-Ducha. Twórczość Čiurlionisa wobec Młodej Polski* [*A Lithuanian among the Heirs of the King-Spirit: Čiurlionis' Works and Young Poland*] (Poznań, 2007), Lithuanian translation by Vytautas Dekšnys (Vilnius, 2009), *The Year 1894 and Other Essays on the Young Poland* (Poznań, 2012), and *On the Trail of the Great Bell Brotherhood: Essays on Literature at the Turn of the 20th Century* (written together with his wife, Małgorzata, Poznań, 2018).

In addition to these books, Okulicz-Kozaryn is the author of numerous articles published in collected volumes, conference proceedings, and exhibition catalogues, as well as in Polish, Lithuanian, Belarusian, English, and American journals and collections of papers. He has edited the poetry of Aleksander Szczęsny (Kraków, 2000), prepared editions of unpublished and forgotten works by Roman Jaworski (Warsaw, 1995) and co-edited the letters of Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (vol. 1, Kaunas, 2019; vol. 2, Kaunas, 2024).

Bičiuliai. M. K. Čiurlionio lenkiškoji aplinka dviejų tomų leidinio *Mikalojaus Konstantinas Čiurlionis: Korespondencija* (Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, 2019, 2024) komentarų kontekste

Leidinyje pirmą kartą pateikiama visa M. K. Čiurlionio korespondencija dviem kalbomis – lenkų ir lietuvių. Laiškai išdėstyti chronologine tvarka, suteikiant skaitytojui galimybę sekti dialogą tarp menininko ir jo šeimos narių, draugų, pažįstamų bei rėmėjų. Išsamūs komentarai ir gausios iliustracijos leidžia menininką pažinti tiek jo gimtuosiuose Druskininkuose, tiek menininkų ir intelektualų rate Leipcige, Varšuvoje, Vilniuje ir Sankt Peterburge.

Radosławas Okulicz-Kozarynas baigė Adomo Mickevičiaus universitetą Poznanėje, kur dirba Lenkų ir klasikinės filologijos fakultete bei bendradarbiauja su Baltistikos katedra. 1995–1997 m. jis dėstė Vilniaus universiteto Lenkų filologijos institute, 1990 m. buvo Idée fondo stipendininkas Paryžiuje, taip pat stažavosi Kembridžo universitete ir Lietuvių literatūros ir tautosakos institute Vilniuje. Mokslinės veiklos srityje jis yra išleidęs keletą monografijų: *Mała historia dandyzmu* (Mažoji dendizmo istorija, Poznanė, 1995; iliustravo Giedrė Gučaitė; vienas skyrius lietuviškai publikuotas kaip „Dendizmo pinklės“, Šiaurės Atėnai, 1997, nr. 27), *Żagary* (Žagariai, Varšuva, 1997; kartu su kino filmų paketu, kuriems parašė scenarijus), *Gest piękноducha. Roman Jaworski i jego estetyka brzydoty* (Skaisčiaširdžio gestas. Romanas Jaworskis ir jo bjaurybės estetika, Varšuva, 2004), *Litwin wśród spadkobierców Króla-Ducha. Twórczość Čiurlionisa wobec Młodej Polski* (Lietuvis tarp Karaliaus-Dvasios įpėdinių. Čiurlionio kūryba Jaunosios Lenkijos kontekste, Poznanė, 2007; vertimas į lietuvių kalbą: Vytautas Dekšnys, Vilnius, 2009), *The Year 1894 and Other Essays on the Young Poland* (1894 metai ir kiti straipsniai apie Jaunąją Lenkiją, Poznanė, 2012) bei *On the Trail of the Great Bell Brotherhood. Essays on Literature at the Turn of the 20th Century* (Didžiojo varpo brolijos pėdsakais. Esė apie XX a. sandūros literatūrą, parašyta kartu su žmona Małgorzata, Poznanė, 2018). Be šių knygų, jis yra daugelio straipsnių, publikuotų rinktinėse, konferencijų medžiagoje, parodų katalogуose bei lenkų, lietuvių, baltarusių, anglų ir amerikiečių žurnaluose ir leidiniuose, autorius. Jis redagavo Aleksandro Szczęsny poeziją (Krokuva, 2000), publikavo užmirštus Romano Jaworskio kūrinius (Varšuva, 1995), taip pat Mikalojaus Konstantino Čiurlionio korespondenciją (I tomas – Kaunas, 2019; II tomas – Kaunas, 2024).

Dalia Aleksandravičiūtė
Lithuanian Culture Research Institute | Lietuvos kultūros tyrimų institutas
dalia1kotryna@gmail.com

The Shifting of the Illusion Spaces in Čiurlionis' Art: Between Aberration and Anamorphosis

Often referred to as a fantasy artist in the research of Hanfmann, Goštautas and other art critics, Čiurlionis himself applied this term to define the nature of his artwork. For example, according to the artist, his famous cycle *Pasaulio sutvėrimas* [*Creation of the World*] (1905–1906) resembles the creation of the world "not as described by the Bible, but the creation a world that is different, a fantasy world." The fantasticality seen in Čiurlionis' imagination and unfolding across various realms of creative expression is to be treated as the interaction between real and unreal worlds, and as the junction of different perceptual activities and contemplation, providing an opportunity to shape innovative approaches to exploring the phenomenon of Čiurlionis. One of the most innovative and least studied perspectives of analysis is *aberration* (the openings of illusory and paradoxical parallels) and *anamorphosis* (assumed deviations of form depending on the angle of viewing or imagining), both inspired by Jurgis Baltrušaitis Jr., an outstanding Lithuanian erudite and innovator of scientific and artistic thought.

Spiritual experiences that transcend the senses and are visible through the eyes of the imagination found their especially sensitive expression in Čiurlionis' letters, which are rich in symbols of imagination and references to the planes of fantasy. For example, in some of the letters addressed to Devdorakėlis in 1906, Čiurlionis uses the language of symbols to reflect on spaces he imagines and remembers; this language, in the plasticity of painting, is transformed into synaesthesia-influenced lyrical abstractions and forms uncommon to the human eye. These forms – more than empirical, material structures of reality – appear to deviate from visual reality in their ideological content and visual solutions, presenting the viewer with a different, multidimensional plane of appearance and thought. Such are the parts of the panoramic triptych *Pasaka* [*The Fairy Tale*] (1907) that are related to the spaces of the lyrical *Psalmė* [*Psalm*] (1905–1906).

Comparative research reveals that the deviation from form as *aberration*, and the distortion of form as *anamorphosis* – both as individual creative phenomena and as instruments of analysis – are themselves distant from the usual form, paradoxically allowing it to be grasped and conceptualised. This applies not only to the plastic visual shape, which, through its visual form, directs the eye to the transformations of the image on ideological, sensual, and experiential levels, but also to the narratives of letters, in which the worldview recreated by the imagination is expressed through words. The mythopoetic element of the transfer of meaning and form connects the means of expression often used by Čiurlionis – symbols, metaphors, metonyms, inversions, ellipses – in his written works and visual art with the techniques of anamorphosis and aberration, which go beyond literary and visual structures and open transformative exposures of the multidimensionality of thought, imagination, and spirit.

Alongside the cognitive possibilities offered by the anamorphic method, the aim is also to reveal aberrative expression – unexpected, fantastic juxtapositions of verbal and plastic images, or the formation of dissonant parallels, displacements and discrepancies between image and word. Interestingly, it is precisely this aberrative eye that leads Čiurlionis into fantasy mythopoetics, culminating in works such as *Fantazijos* [*Fantasies*] (1904–1905) and *Pasaka* [*Fairy Tale*] (1907; 1909). In his letters, too, words that appear to name the Caucasian mountains become antonomasia for Čiurlionis' muse – diminutive forms of addressing his beloved, such as "Devdorakėlis" and "Kazbekėlis". The juxtaposition of human figures – for instance, Halina, daughter of Čiurlionis' patron Bronisława Wolman – with natural features, such as the Caucasus mountains, grounded in spiritual affinity, anticipates the emergence of the aberration theory, which would only be formally articulated nearly fifty years later (Baltrušaitis, *Aberrations: essai sur la légende des formes*, 1957).

We have sought to trace the interconnectedness of mythopoetically transformed perceptual and mental forms of expression in Čiurlionis as a narrator shaped by the aberrative eye (real and fantastical, recalled and imagined). The phenomena of anamorphosis and aberration can be identified not only in the natural sciences and philosophy of art that Čiurlionis studied – Descartes, Flammarion, Kant, and Wundt, among others – but also in the paintings of symbolism, neo-romanticism, surrealism, and abstractionism. During his studies abroad, the vibrant cultural atmosphere exposed Čiurlionis to the spirit of artistic experimentation. In 1901–1902, works by Böcklin, Klinger, and other Symbolists exhibited at the Museum of Visual Arts in Leipzig brought Čiurlionis closer to the theme of anamorphic fantasy. At the same time, the halls of Warsaw featured the Young Poland modernist movement, with Jacek Malczewski at its forefront, spreading the ideas of aberrative mythopoetics. Finally, in 1908–1909, the Art World movement

flourishing in St. Petersburg further nurtured the merging of diverse artistic forms within Čiurlionis' creative spirit.

By applying comparative research strategies that include semantic, hermeneutic, and visual approaches within the field of research, the concepts of anamorphosis and aberration are regarded not merely as visual methods for analysing plastic and verbal structures, but more significantly as conceptual tools for interpreting the phenomenon of Čiurlionis' work. When used in the analysis of empirical and mental perception, these concepts reveal non-traditional possibilities for research into the visual arts, the epistolary genre, and prose poetry.

Dalia Aleksandravičiūtė received a Bachelor's degree in French Philology from Vilnius university in 2015. In 2019, she obtained a Master's degree in Art History and Theory from Vilnius Academy of Arts. She is currently pursuing a PhD in Philosophy at the Department of Comparative Culture Research, the Lithuanian Culture Research Institute. Her main research areas include the 17th-century philosophy, with a focus on perspective and optics, visuality studies, comparative cultural studies and aesthetics, and research into Jurgis Baltrušaitis' art morphology.

Čiurlionio regimybės erdvių slinktys: tarp aberacinio ir anamorfinio žvilgsnio perspektyvų

Hanfmanno, Goštauto ir kitų menotyrininkų tyrimuose Čiurlionis dažnai vadinamas menininku fantastu; šį terminą savo kūrybos prigimčiai nusakyti pasitelkdavo ir pats Čiurlionis. Pavyzdžiui, garsusis ciklas „Pasaulio sutvėrimas" (1905–1906), anot jo, primena pasaulio kūrimą „ne pagal Bibliją, o kažkokio kitokio pasaulio – fantastinio". Čiurlionio vaizduotėje regimas ir per įvairias kūrybines raiškos sritis besiskleidžiantis fantastiškumas traktuotinas kaip realaus ir irealaus pasaulių sąveika bei skirtingų percepcinių ir mąstymo veiklų sandūra, suteikianti galimybę formuoti inovatyvias Čiurlionio fenomeno tyrimų prieigas. Vienos novatoriškiausių ir mažiausiai tirtų – aberacinės (iliuzinių, paradoksalių paralelių atvertys) ir anamorfinės (menamų, nuo požiūrio ar įsivaizdavimo priklausančių deviacijų formos) analizės perspektyvos, įkvėptos kito didžio lietuvių erudito, mokslinės ir meninės minties novatoriaus Jurgio Baltrušaičio jaunesniojo.

Juslinę patirtį pranokstančios, vaizduotės akimis regimos dvasinės patirtys ypač jautriai skleidžiasi Čiurlionio laiškuose, kupinuose vaizduotės simbolių, nuorodų į fantazijos plotmes. Vienuose jų, pavyzdžiui, 1906 m. adresuotuose Devdorakėliui, Čiurlionis apmąsto įsivaizduojamas ir prisimenamas erdves vartodamas simbolių kalbą. Pasitelkiant tapybinę plastiką, ji transformuojama į sinestezijos paveiktas lyrines abstrakcijas, žmogaus akiai neįprastas formas, kurios idėjiniu turiniu ir vizualiais sprendimais atrodo labiau nukrypstančios nuo regimosios tikrovės nei

empirinės, materialios tikrovės struktūros, kurios žiūrai pristato kitokį – daugiamatį – regimybės ir minties planą. Tokios yra panoraminio triptiko „Pasaka“ (1907) dalys, sietinos su lyrinės „Psalmės“ (1905–1906) erdvėmis.

Komparatyvistinis tyrimas atskleidžia, kad nukrypimas nuo formos (*aberratio*) ir jos iškreipimas (*anamorphosis*) – ir kaip atskiri kūrybos fenomenai, ir kaip analizės instrumentai – patys savaime nutoldami nuo įprastos formos paradoksaliai leidžia ją užčiuopti ir konceptualizuoti. Tai taikoma ne tik plastinei vizualiajai formai, per regimąjį jos pavidalą kreipiant žvilgsnį į vaizdo transformacijas idėjiniu, jausminiu, patyriminiu lygmenimis, bet ir laiškų naratyvams, įžodinantiems vaizduotės perkurtą pasaulėžiūrą. Mitopoetinis reikšmės ir formos perkėlimo dėmuo susieja Čiurlionio žodinėje kūryboje ir dailėje dažnai naudojamas raiškos priemones – simbolius, metaforas, metonimijas, inversijas, elipses – ir anamorfozės, aberacijos technikas, kurios apima platesnę sritį nei literatūrinės ir vizualiosios struktūros, atveria mąstymo, vaizduotės, dvasios transformacines daugiasluoksniškumo atodangas.

Kartu su anamorfinio metodo teikiamomis pažintinėmis galimybėmis siekiama atskleisti ir aberacinės raiškos formas. Tai netikėti, fantastiniai žodinio ir plastinio vaizdų sugretinimai ar disonuojančių paralelių nustatymas; vaizdo ir žodžio poslinkiai, nukrypimai. Įdomu tai, kad būtent aberatyvus žvilgsnis atveda Čiurlionį į fantastinės mitopoetikos erdvę, kurioje gimsta tokie kūriniai, kaip „Fantazijos“ (1904–1905), „Pasaka“ (1907; 1909), o laiškuose atpažįstami Kaukazo kalnų pavadinimai tampa Čiurlionio mūzos antonomazijomis (pavyzdžiui, deminutyviniai kreipiniai į mylimąją „Devdorakėli“, „Kazbekėli“). Žmogaus ir gamtos objekto – šiuo atveju Čiurlionio globėjos Bronisławos Wolman dukters Halinos ir Kaukazo sričių – sugretinimas remiantis dvasine bendryste veda į pranašiškas, dar tik po beveik penkiasdešimties metų (Baltrušaitis, *Aberrations: Essai sur la légende des formes*, 1957) pasirodysiančios aberacijos teorijos ištakas. Ieškoma Čiurlionio kaip aberatyvaus (realaus ir fantastinio, prisiminto ir įsivaizduojamo) žvilgsnio, formuojamo naratoriaus, taip pat mitopoetiškai transformuotų, percepcinių ir mentalinių išraiškos formų sąryšingumo.

Anamorfizmo ir aberatyvumo reiškinius galima užčiuopti ne tik Čiurlionio kartu su Descartes'u, Flammarionu, Kantu, Wundtu priešakyje studijuotuose gamtos mokslų, meno filosofijos šaltiniuose, bet ir tapybiniuose simbolizmo, neoromantizmo, siurrealizmo, abstrakcionizmo kontekstuose. Studijuojant užsienyje gyvavusi kultūrinė atmosfera leido Čiurlioniui patirti naujų meninių eksperimentų dvasią: 1901–1902 m. Leipcigo Vizualiųjų menų muziejuje eksponuoti Böcklino, Klingerio ir kitų simbolistų darbai priartino anamorfinės fantastikos tematiką; Varšuvos parodų salėse reiškęsi modernistinio judėjimo „Jaunoji Lenkija“ atstovai kartu su Jaceku Malczewskiu priešakyje skleidė aberatyvios mitopoetikos idėjas; 1908–1909 m. Sankt Peterburge dominavęs judėjimas „Meno pasaulis“ įtvirtino skirtingų formų jungimo potencialą Čiurlionio dvasioje.

Taikant komparatyvistinių studijų tyrimų strategijas, į tyrimų lauką įtraukiančias semantinę, hermeneutinę ir vizualiųjų kultūros studijų prieigas, anamorfizmas ir aberacija yra traktuojami ne tik kaip grynosios vizualinės plastinių ir verbalinių struktūrų analizės prieigos, bet ir kaip konceptualūs Čiurlionio kūrybos fenomeno interpretacijos įrankiai, pasitelkiami analizuojant empirinę ir mentalinę percepciją, – jie atveria netradicines vaizduojamosios dailės, epistolikos bei poetinės prozos tyrinėjimo galimybes.

Dalia Aleksandravičiūtė 2015 m. Vilniaus universitete įgijo Prancūzų filologijos bakalauro laipsnį. 2019 m. Vilniaus dailės akademijoje apgynė meno istorijos ir teorijos magistro laipsnį. Šiuo metu studijuoja filosofijos doktorantūros programoje Lietuvos kultūros tyrimų instituto Komparatyvistinių kultūros tyrimų skyriuje.

Pagrindinės mokslinių tyrimų sritys: XVII a. filosofija žvelgiant pro optikos ir perspektyvos studijų prizmę, vizualumas, komparatyvistinės kultūros studijos ir estetika, Jurgio Baltrušaičio meno morfologijos tyrinėjimai.

Rimantas Astrauskas

Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija
astram527@gmail.com

Representation of the *Deconstructed Centre* in the Harmonisations of Lithuanian Traditional Tunes by Čiurlionis

The object of this presentation is the changes in Čiurlionis' musical language in Lithuanian folk song arrangements for choir and solo piano, revealed through the use of modern creative techniques and the expression of different modal systems and their synergy. The research methodology draws on the idea proposed by Eero Tarasti that Čiurlionis can be considered a "protosemiotician" of the Baltic States, as his work is rich in examples illustrating the theoretical concept of the "deconstructed centre." In his search for a new and unique musical language, Čiurlionis tried many different compositional methods and modal systems, and the folk song arrangements best demonstrate the directions of his creative explorations and the evolution of musical language. Folk song arrangements have rarely come under the spotlight of scientific research until now due to their brevity and applied didactic function, yet they reveal the composer's creative strategies in a particularly vivid way unlike no other genre of his work. Čiurlionis strictly adhered to the principle of presenting the folk melody in its authentic form and not

changing it during the arrangement, so the most important field of creative exploration is concentrated in the voices accompanying the melody and the instrumental accompaniment. The diatonic structure of the melody is tonally oriented, but the composer tries different ways of deconstructing the unified centre, from strengthening the sense of modal uncertainty or fluctuation with harmonic means and chromatic counterpoints to artificial modes, series, and polytonal means. When applied, these make the tonal centre become barely perceptible or even cause it to disappear altogether. The latter compositional means were extremely innovative in the context of the search for a modern musical language, but, as the composer's letters testify, he did not particularly appreciate them. Today, we can state that Čiurlionis was a very creative artist, constantly searching for new forms of expression, whose ideas were far ahead of his time, opening new spaces for musical expression.

Rimantas Astrauskas (b. 1954) is Associate Professor of Ethnomusicology and Musicology at the Lithuanian Academy of Music and Theatre (LMTA) and Vytautas Magnus University (VMU). He graduated from the Lithuanian State Conservatoire with an M.A. in Musicology (1978) and completed his Ph.D. at the Lithuanian Academy of Music and Theatre (1993). Upon completing his internships at the University of Oxford and the folklore archives in Copenhagen and Bergen (1995), he now lectures at the LMTA and VMU. Astrauskas is a guest lecturer at the universities of Copenhagen, Bergen, Tampere, Helsinki, Castellon, and London (SOAS). He is a UNESCO expert on intangible heritage, Vice-chairman of the Lithuanian National Committee of the International Council for Traditional Music, member of the European Seminar in Ethnomusicology (2002–2005 CORD member). Since 1991, he has been a member of *Internationale Organisation für Volkskunst* (International Organisation of Folk Art, IOV-IOFA).

Astrauskas is a co-author of the anthology *Lietuviška muzika pianolai* [*Lithuanian Music for Pianola*] (2013), the author of more than 50 scholar articles, and editor of 12 books of selected papers including *Typological Classification of Tunes. Advanced Systems for Arranging Folklore Stocks* (Vilnius, 1996), *Ritual and Music* (Vilnius, 1999), *Ethnic Relations and Musical Folklore* (Vilnius, 2002), *Traditional Music and Research in the Baltic Area* (Vilnius, 2005), and *M. K. Čiurlionis and the World* (2005–2012). He is a member (from 2000 to 2002 – Chair) of the Council for the Protection of Intangible Culture at the Lithuanian Parliament and one of the authors of the Law on the Protection of Intangible Heritage in Lithuania (1999). His scholarly interests include Lithuanian traditional ritual music, theory and history of ethnomusicology, methodologies of research, safeguarding of traditional cultures, and semiotics of music.

„Išskaidyto centro“ reprezentacija Čiurlionio lietuvių liaudies melodijų išdailose

Šio pranešimo objektas – Čiurlionio muzikinės kalbos pokyčiai lietuvių liaudies dainų išdailose chorui ir solo fortepijonui, pasireiškiantys modernių kūrybinių technikų priemonėmis, skirtingų derminių (modalinių) sistemų raiška ir jų sinergija.

Tyrimo metodikos pagrindu tapo Eero Tarasti pasiūlyta idėja, kad Čiurlionis gali būti laikomas Baltijos šalių *protosemiotiku*, nes jo kūryboje gausu pavyzdžių, iliustruojančių teorinį išskaidyto centro konceptą. Ieškodamas naujos ir savitos muzikinės kalbos, Čiurlionis išbandė daugybę įvairių komponavimo būdų ir modalinių sistemų. Vis dėlto liaudies dainų išdailos geriausiai rodo jo kūrybinių ieškojimų kryptis ir muzikinės kalbos evoliuciją. Nors liaudies dainų išdailos iki šiol retokai pakliūdavo į mokslinių tyrimų akiratį dėl mažos apimties ir taikomosios didaktinės funkcijos, jos kaip niekas kitas ypač vaizdžiai atskleidžia kompozitoriaus kūrybines strategijas. Čiurlionis griežtai laikėsi nuostatos liaudies melodiją pateikti autentišku pavidalu ir jos nekeisti, tad svarbiausias kūrybinių paieškų laukas susitelkęs melodiją palydinčiuose balsuose ir instrumento akompanimente. Diatoniška melodijos struktūra yra tonaliai orientuota, tačiau kompozitorius išbando skirtingus bendro centro skaidymo būdus: nuo derminio neapibrėžtumo arba svyravimo pojūčio sustiprinimo harmoninėmis priemonėmis, chromatinių pabalsių kontrapunktais iki dirbtinių dermių, serijų, politonalių priemonių, kurias taikant tonacinis centras tampa vos užčiuopiamas arba net visai išnyksta. Pastarosios komponavimo priemonės anuomet buvo itin inovatyvios moderniõs muzikinės kalbos paieškose, bet, kaip patvirtina kompozitoriaus laiškai, Čiurlionis jas ne itin vertino. Šiandien jau galime konstatuoti faktą, kad kompozitoriaus būta labai kūrybiško, nuolat kuriančio, ieškančio naujų raiškos formų menininko, kurio idėjos toli pralenkė savo laiką ir atvėrė naujas erdves muzikinei raiškai.

Rimantas Astrauskas (g. 1954) yra Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) ir Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) docentas (etnomuzikologija ir muzikologija). 1978 m. Lietuvos valstybinėje konservatorijoje įgijo muzikologijos magistro laipsnį, o 1993 m. Lietuvos muzikos akademijoje – daktaro laipsnį. 1995 m. stažavo Oksfordo universitete ir folkloro archyvuose Kopenhagoje ir Bergene, buvo kviestinis dėstytojas Kopenhagos, Bergeno, Tamperės, Helsinkio, Kasteljono ir Londono (SOAS) universitetuose. Astrauskas yra UNESCO nematerialiojo paveldo ekspertas, Tarptautinės tradicinės muzikos tarybos Lietuvos nacionalinio komiteto vicepirmininkas, Europos etnomuzikologijos seminaro narys (2002–2005 m. – CORD narys), nuo 1991 m. – Tarptautinės liaudies meno organizacijos (vok. *Internationale Organisation für Volkskunst*, IOV; angl. *International Organisation of Folk Art*, IOFA) narys, taip pat Lietuvos Respublikos Seimo Etninės kultūros globos tarybos narys (2000–2002 m. buvo jos pirmininkas) ir vienas Lietuvos nematerialaus paveldo apsaugos įstatymo (1999) autorių.

Astrauskas yra antologijos *Lietuviška muzika pianolai* (2013) bendraautoris, daugiau kaip 50 mokslinių straipsnių autorius ir 12 mokslinių straipsnių rinkinių sudarytojas ir redaktorius (*Typological Classification of Tunes. Advanced Systems for Arranging Folklore Stocks* (Vilnius, 1996), *Ritual and Music* (Vilnius, 1999), *Ethnic Relations and Musical Folklore* (Vilnius, 2002), *Traditional Music and Research in the Baltic Area* (Vilnius, 2005), *M. K. Čiurlionis and the World* (2005–2012)). Mokslinių tyrimų sritys: lietuvių tradicinė ritualinė muzika, etnomuzikologijos teorija ir istorija, tyrimų metodologija, tradicinių kultūrų apsauga, muzikos semiotika.

Svetlana Barkauskas
Lithuanian Composers' Union | Lietuvos kompozitorių sąjunga
svetvyt2@gmail.com

Vytautas Barkauskas' Work Inspired by Čiurlionis and the Connections Between the Two Artists

Vytautas Barkauskas has composed a substantial number of works directly connected to Čiurlionis. These include pieces of various genres and instrumental settings. Most were created either for the international Čiurlionis piano and organ competitions or to commemorate Čiurlionis' anniversaries. Among them are the three *Legendos apie Čiurlionį* [*Legends of Čiurlionis*] for piano (*Op. 30*, 1972; *Op. 87*, 1988; *Op. 102*, 1992), *Inspiracija* [*The Inspiration*] for organ (1994), *Karalaitės kelionė. Pasaka* [*The Princess's Journey. A Fairy Tale*] for string quartet and piano four hands (2000), and the oratorio-mystery *Vasara. Druskininkai, 2005* [*Summer, Druskininkai, 2005*] for mixed choir, soprano, organ, instrumental ensemble, and narrator (2005).

In addition, independent of any external commissions, Barkauskas composed *Elegija ir fantastinė tokata* [*Elegy and Fantasy Toccata*], *Op. 33* (1972), and *Vizija* [*Vision*], *Op. 86* (1988), both for piano. He also wrote the music for the 1976 stage production *Po svarstyklių ženklu* [*Under the Sign of Libra*] (based on the play by J. Glinskis). All these works reflect a deep sensitivity to Čiurlionis' essential qualities as both a person and an artist, conveying the tragedy of his romantic aspirations and expressing clear respect and affection for the gifted artist.

An analysis of Barkauskas' compositions – alongside his annotations and public statements – reveals the sources of his artistic inspiration: the world of Čiurlionis' paintings, his literary work, and his fate as both man and artist. Although Barkauskas does not use direct fragments or motifs from Čiurlionis' music, he tends to make frequent associative references.

Connections and certain analogies with Čiurlionis also can be found in other works by Barkauskas. It seems that, having mastered various contemporary compositional techniques, Barkauskas extended and fulfilled Čiurlionis' artistic ideas as a painter in his own musical language. Some of these were implemented deliberately – for instance, the mood and timbral expression of the opening movement of the Seventh Symphony, which, according to the composer, was influenced by the first painting in Čiurlionis' cycle *Pasaulio sutvėrimas* [*The Creation of the World*]. Other ideas were expressed without direct influence and may be seen as a shared world-

view or convergence of creative interests – for example, the symphonic work *Saulė* [*The Sun*] (1995) or the polyphonic organ cycle *Zodiacus* (1980).

Geometric forms typical of Čiurlionis' graphic figuralism – such as pyramids, triangles, and squares – became formal models for Barkauskas' String Quartet No. 2 (1983) and *Trio* (1990). The principle of mirror symmetry also entered the composer's artistic toolkit; though, this may equally reflect Barkauskas' way of thinking as a mathematician.

The fundamental inquiries and discoveries of both artists were focused on creating a spatial artistic configuration. The multilayered, metaphysical, and transcendental space of Čiurlionis' paintings became, for Barkauskas, a source of fascination and aspiration. Their relationship is also evident in their theocentric thinking, the dynamic contrasts of their artistic development, and is further reinforced by certain biographical parallels in their creative paths.

Svetlana Barkauskas is a musicologist and Doctor of Humanities. Upon her graduation from the Odessa Conservatory, she continued her studies and worked at the Institute of Art Studies, Folklore, and Ethnography of the National Academy of Research of Ukraine. Barkauskas conducted research into the musical heritage of ethnic groups and defended a dissertation on the culture of the Czech diaspora in Ukraine. Since 1992, Barkauskas has lived in Lithuania and explored the culture of the Ukrainian national minority. She has published articles on the methodology of studying ethnic group cultures as well as ethnic connections in musical folklore.

Another area of Barkauskas' academic interest is the music of contemporary Lithuanian composers, with particular focus on the work of Vytautas Barkauskas. In 2014, her monograph *Septynios Vytauto Barkausko simfonijos: žmogus, pasaulis, žingsniai* [*The Seven Symphonies of Vytautas Barkauskas*] received the Lithuanian Composers' Union Award within the Best Works in Musicology competition. Since 2015, Svetlana Barkauskas has been a member of the Lithuanian Composers' Union.

Čiurlionio inspiruota Vytauto Barkausko kūryba ir abiejų menininkų sąsajos

Vytautas Barkauskas parašė nemažai kūrinių, tiesiogiai susietų su Čiurlioniu. Tai įvairių žanrų ir instrumentinės sudėties opusai. Didesnė jų dalis sukurta tarptautiniams Čiurlionio pianistų ir vargonininkų konkursams bei kompozitoriaus jubiliejams. Tai trys „Legendos apie Čiurlionį" fortepijonui (op. 30, 1972; op. 87, 1988; op. 102, 1992), „Inspiracija" vargonams (1994), „Karalaitės kelionė. Pasaka" styginių kvartetui ir fortepijonui keturioms rankoms (2000), oratorija-misterija „Vasara, Druskininkai, 2005" mišriam chorui, sopranui, vargonams, instrumentiniam ansambliui ir skaitovui (2005). Be išorinio paskatinimo gimė „Elegija ir fantastinė tokata" (op. 33, 1972) ir „Vizija" (op. 86, 1988) fortepijonui, o 1976 m. buvo sukurta muzika spektakliui „Po svarstyklių ženklu" (pagal J. Glinskio dramą). Visi šie

kūriniai – tai gilaus pajautimo, Čiurlionio žmogaus ir menininko esminių bruožų, jo romantinių siekių tragizmo perteikimas bei akivaizdžios pagarbos ir meilės talentingam menininkui išraiškos forma. Remiantis Barkausko kūrinių analize, paties kompozitoriaus anotacijomis ir viešais pasisakymais, tampa aiškūs jo kūrybinės inspiracijos šaltiniai: Čiurlionio paveikslų pasaulis, jo žodinė kūryba, Čiurlionio žmogaus ir menininko likimas. Šiuose kūriniuose Barkauskas Čiurlionio muzikos fragmentų ar motyvų nenaudoja, bet asociacijų nevengia.

Kituose Barkausko kūriniuose aptinkama ryšių su Čiurlioniu, tam tikrų analogijų. Panašu, kad kompozitorius, įvaldęs įvairias šiuolaikines komponavimo technikas, pratęsė ir realizavo savo muzikoje Čiurlionio dailininko kūrybines idėjas. Kai kurios jų įgyvendintos sąmoningai, t. y. specialiai (pvz., įžanginės Septintosios simfonijos dalies nuotaikai ir tembrinei raiškai įtaką, anot autoriaus, darė Čiurlionio ciklo „Pasaulio sutvėrimas“ pirmasis paveikslas). Kitos Čiurlionio idėjos įgyvendintos netiesiogiai ir gali būti vertinamos kaip pasaulėjautos arba kūrybinių interesų bendrumas (pvz., simfoninis paveikslas „Saulė“ (1995) arba polifoninis ciklas vargonams „Zodiacus“ (1980)). Grafiniam Čiurlionio *figūralizmui* būdingos geometrinės formos (pvz., piramidė, trikampis, kvadratas) Barkausko styginių kvartetui Nr. 2 (1983) ir Trio klarnetui, smuikui ir fortepijonui (op. 92, 1990) tampa formos išeities modeliu. Veidrodinės simetrijos principas irgi įeina į Barkausko naudojamų meninių priemonių arsenalą. Vis dėlto visa tai gali būti jo, kaip matematiko, mąstysenos atspindys.

Abiejų menininkų esminiai kūrybiniai ieškojimai ir atradimai sutelkti ties meninės erdvinės konfigūracijos sukūrimu. Būtent daugiasluoksnė, metafizinė, transcendentinė Čiurlionio paveikslų erdvė Barkauskui tapo susižavėjimo ir siekiamybės objektu. Jiems būdingą bendrumą atspindi ir teocentrinis mąstymo būdas, kontrastinė plėtros dinamika, o jį papildo kai kurie sutampantys kūrybinės biografijos faktai.

Svetlana Barkauskas – muzikologė, humanitarinių mokslų daktarė. Po studijų Odesos konservatorijoje mokslus tęsė ir dirbo Ukrainos nacionalinės mokslų akademijos Menotyros, folkloro ir etnografijos institute. Tyrė etninių grupių muzikinį paveldą, parašė ir apgynė disertaciją apie Ukrainos čekų diasporos kultūrą. Nuo 1992 m. gyvendama Lietuvoje, ji tiria ukrainiečių tautinės mažumos kultūrą Lietuvoje. Barkauskas parašė straipsnių, skirtų etninių grupių kultūros tyrinėjimo metodikai ir etniniams ryšiams muzikiniame folklore aptarti.

Kita jos mokslinių interesų sritis – šiuolaikinių lietuvių kompozitorių muzika, ypač Vytauto Barkausko kūryba. Už monografiją *Septynios Vytauto Barkausko simfonijos: žmogus, pasaulis, žingsniai* (2014) Geriausių 2014 m. muzikologijos darbų konkurse muzikologė pelnė Lietuvos kompozitorių sąjungos premiją. Nuo 2015 m. Barkauskas yra Lietuvos kompozitorių sąjungos narė.

Tomasz Barszcz
University of Warsaw | Varšuvos universitetas
t.barszcz@uw.edu.pl

Lagoon Op. 36 by Ludomir Różycki and *Jūra* by Čiurlionis – A Comparative Study

Ludomir Różycki (1883–1953) studied with the German composer Engelbert Humperdinck at the Akademie der Künste in Berlin in 1905–1907. Probably less known today than his contemporary Polish composer Karol Szymanowski, Różycki founded, together with him and other artists – Grzegorz Fitelberg and Apolinary Szeluto – the Young Poland movement, an informal group of young composers whose ambition was to bring Polish music into modernity. Różycki is best known for his symphonic poems and operas. He also composed many works for piano. One of these is the poem *Lagoon* Op. 36, written in 1915, which dates from the composer's second stay in Berlin. The poem is inspired by nature – a marine motif. The work is a thoroughly Romantic-Impressionistic image of omnipresent calm and mysterious infinity.

The motif of the sea in the works of composers from the Young Poland – Polish modernism – circle of the early 20th century was quite popular and used in many works, which is reflected in the programme titles such as the above. In the output of Čiurlionis, who studied for several years at the Warsaw Institute of Music, where he was strongly associated with the Young Poland artistic community and a friend of one of the Young Poland artists, Eugeniusz Morawski, we can also find a work depicting the sea element – his symphonic poem *Jūra* [*The Sea*] written in the last decade of the Lithuanian composer's life – precisely between 1903 and 1907. It is one of Čiurlionis' two symphonic poems and represents a type of late Romantic orchestral music.

My presentation is a comparative study of these two works. I will attempt to outline how the two composers differed in depicting the element of the sea in their colourful works, and what significance it holds in the context of the similar, extra-musically inspired works of early 20th century European composers.

Tomasz Barszcz is a music historian and graduate of musicology and Polish philology at the University of Warsaw. He also studied art history. During his studies, he presented papers at conferences on the reception of Polish Romantic drama *Dziady* [*Forefathers' Eve*] in Gustav Mahler's 2nd Symphony and the literary foundations of Karol Szymanowski's 3rd Symphony *Pieśń o nocy* [*Song of the Night*]. He is a doctoral student at the Doctoral School of Humanities (University of Warsaw) and, under the supervision of Professor Iwona Lindstedt from Institute of Musicology, he is preparing a dissertation devoted to Ludomir Różycki's operatic output. Tomasz also works as an editor in the

Research and Publishing Department at the Chopin Institute in Warsaw. His research interests focus on late romantic and modern music as well as the philosophy of art.

Ludomiro Różyckio „Lagūna“ (op. 36) ir Čiurlionio „Jūra“ – lyginamoji studija

Ludomiras Różyckis (1883–1953) 1905–1907 m. studijavo pas vokiečių kompozitorių Engelbertą Humperdincką Berlyno menų akademijoje. Różyckis, šiandien turbūt mažiau žinomas nei jo amžininkas lenkų kompozitorius Karolis Szymanowskis, kartu su Szymanowskiu ir kitais menininkais – Grzegorzu Fitelbergu ir Apolinarijumi Szeluto – įkūrė neformalų jaunųjų kompozitorių judėjimą „Jaunoji Lenkija“, siekdami modernizuoti lenkų muziką. Różyckis geriausiai žinomas dėl savo simfoninių poemų ir operų. Jis taip pat sukūrė nemažai kūrinių fortepijonui. Vienas jų – poema „Lagūna“ (op. 36), parašyta 1915 m. per antrąją kompozitoriaus viešnagę Berlyne. Poemą įkvėpė gamta, tiksliau – jūros motyvas. Tai tipiškas romantizmo ir impresionizmo stilių kūrinys, persmelktas begalinės ramybės ir paslaptingos begalybės vaizdinių.

XX a. pradžios „Jaunosios Lenkijos“ (lenkų modernizmo) judėjimui priklausiusių kompozitorių kūryboje jūros motyvas buvo gana populiarus ir naudojamas daugelyje kūrinių. Nors Čiurlionį, kelerius metus studijavusį Varšuvos muzikos institute, irgi siejo bendrystė su „Jaunosios Lenkijos“ grupe, didžiausią įtaką kompozitoriaus kūrybai darė jo draugystė su vienu minėtam judėjimui priklausiusių menininkų – kompozitoriumi Eugeniuszu Morawskiu. Galbūt todėl Čiurlionio kūryboje atsirado jūros stichiją vaizduojantis kūrinys – simfoninė poema „Jūra“, parašyta paskutiniu lietuvių kompozitoriaus gyvenimo dešimtmečiu, t. y. 1903–1907 metais. Beje, tai viena iš dviejų Čiurlionio simfoninių poemų, reprezentuojančių vėlyvojo romantizmo orkestrinę muziką.

Pranešime lyginami du minėti kūriniai – Różyckio „Lagūna“ (op. 36) ir Čiurlionio „Jūra“. Taip pat mėginama apibūdinti, kuo skiriasi spalvinguose šių abiejų kompozitorių kūriniuose vaizduojama jūra ir kokią reikšmę ji turi panašiuose, muzikos ribas peržengiančiuose XX a. pradžios Europos kompozitorių darbuose.

Tomaszas Barszczas – muzikologas, baigęs muzikologijos ir lenkų filologijos studijas Varšuvos universitete, taip pat mokęsis dailės istorijos. Studijų metais konferencijose skaitė pranešimus apie lenkų romantinės dramos „Vėlinės“ (*Dziady*) recepciją Gustavo Mahlerio Antrojoje simfonijoje ir literatūrinius Szymanowskio Trečiosios simfonijos „Nakties giesmė“ pagrindus. Barszczas yra Varšuvos universiteto Humanitarinių mokslų doktorantūros mokyklos doktorantas ir rengia disertaciją apie Różyckio operinę kūrybą (vadovė prof. Iwona Lindstedt, Muzikologijos institutas). Taip pat dirba redaktoriumi Lenkijos nacionalinio F. Šopeno instituto Tyrimų ir leidybos skyriuje (Varšuva). Pagrindinės mokslinių tyrimų sritys: vėlyvojo romantizmo ir modernizmo muzika, meno filosofija.

Olena Berehova
Institute for Cultural Research of the National Academy of Arts of Ukraine | Ukrainos nacionalinės menų akademijos kultūros tyrimų institutas
beregova375@gmail.com

"Music of Colors" by Čiurlionis and Ukrainian Musical Culture of the 20th–21st Centuries

As it is known, music and painting were closely intertwined in the work of the outstanding Lithuanian artist Čiurlionis. His ability for synaesthesia allowed him to combine emotional and sensory experiences in his artworks, creating unique compositions that conveyed a special harmony between sounds, colors, and shapes. This makes his work unique and multidimensional. Čiurlionis often spoke about the "music of colors" and created paintings with musical terms in their titles, such as "Sonata" or "Fugue".

Čiurlionis visited Ukraine, in particular, the Crimea. This is confirmed by the artist's photographs, which he took during his travels in the Crimean Peninsula in the early 20th century.

Paintings by Čiurlionis were repeatedly exhibited in Kyiv museums. In particular, during the celebration of Čiurlionis' 130th anniversary in Kyiv in 2005, the National Art Museum of Ukraine hosted an exhibition of photocopies of Čiurlionis' paintings, and the Small Hall of the National Music Academy of Ukraine hosted a concert of chamber and organ music performed by Lithuanian musicians to great acclaim.

The prominent Ukrainian composer Kyrylo Stetsenko (1882–1922) had a talent for painting. While studying at St. Sophia Theological School, he simultaneously attended classes at the famous Mykola Murashko's drawing school in Kyiv.

The symphonic work of the Ukrainian British composer Stefania Turkewich-Lukianovych (1898–1977) was influenced by her passion for painting. From a young age, in addition to her passion for music, she showed a talent for drawing and decorative arts, embroidery, and knew how to sew and model clothes. In Turkewich-Lukianovych's *Symphonietta* (1956), each of the three movements is associated with a separate type of painting: Part 1 – "Watercolour", Part 2 – "Graphics", Part 3 – "Oil Painting". The synthesis of music and painting became the basis of the concept of one of the composer's last works, *Три Симфонічні Ескізи* [*Three Symphonic Sketches*] (1975).

Ihor Shamo (1925–1982), a prominent Ukrainian composer, had a talent for drawing that was discovered in childhood. Having chosen music as his main field of

activity, Ihor Shamo retained his love for drawing throughout his life. He especially liked to create friendly caricatures of friends and colleagues, and also drew for his children Yurii and Tamara, adding a creative element to family communication. Ihor Shamo's musical oeuvre includes many pieces inspired by images of his native nature or works of fine art. For example, the suite for piano *Гуцульські акварелі* [*Hutsul Watercolours*] (1972). The cycle consists of six pieces inspired by watercolor painting and the atmosphere of spring Carpathian landscapes and genre scenes of the Hutsul region.

The works of Ukrainian composer Lesia Dychko (b. 1939) are interesting in terms of synthesizing music and visual arts. Throughout her life, the artist has not only composed music, but also created paintings, mostly abstract, which embody her own vision of the color palette and various possible combinations of colors. Lesia Dychko's music also has many parallels with fine art and compositions inspired by paintings by prominent artists. In the work *Три етюди зими* [*Three Winter Etudes*] based on poems by A. Koroliv for voice and symphony orchestra with a dedication to the Heavenly Hundred (2017), Lesia Dychko tries to revive the tragic events of the Revolution of Dignity that took place in Ukraine during the three months of winter 2013–2014. Through the images of winter nature, the composer seeks to express her grief for the fallen heroes and at the same time symbolically affirms her belief in the possibility of achieving the ideals of freedom.

Olena Berehova is a Doctor of Art criticism, professor, musicologist, publicist. The member of the National Union of Composers of Ukraine. The main scientific interests are the research on contemporary Ukrainian music, problems of postmodernism in musical art, communication processes in the culture, comparative studies in modern music, globalization challenges, etc. The author of the monographs *Постмодернізм у камерних творах українських композиторів 80–90-х років XX століття* [*Postmodernism in Ukrainian Chamber Music of the 1980s–1990s*] (1999), *Комунікація в соціокультурному просторі України: технологія чи творчість* [*Communication in the Socio-Cultural Space of Ukraine: Technology or Creativity?*] (2006), *Культура та комунікація: дискурси культуротворення в Україні в XXI столітті* [*Culture and Communication: Discourses of Cultural Development in Ukraine in the 21st Century*] (2009), *Інтегративні процеси в музичній культурі України XX–XXI століть* [*Integrative Processes in the Musical Culture of Ukraine of the 20th–21st Centuries*] (2013), *Діалог культур: образ Іншого в музичному універсумі* [*Dialogue of Cultures: The Image of the Other in the Musical Universe*] (2020), the textbook *Сучасні комунікаційні технології в культурі України* [*Modern Communication Technologies in the Culture of Ukraine*] (2006), a textbook for students of artistic higher schools *Музика XX–XXI століть. Східна Європа та українське зарубіжжя* [*Music of the 20th–21st Centuries. Eastern Europe and Ukrainian Diaspora*] (2012), more than 70 scientific articles on Ukrainian musicology and cultural studies. A participant and the organiser of scientific conferences, symposiums, and other international events in Ukraine and abroad (Poland, Austria, Germany, Canada, USA, PRC, among others.).

Čiurlionio „spalvų muzika“ ir XX–XXI a. Ukrainos muzikinė kultūra

Muzika ir tapyba glaudžiai susipynė iškilaus lietuvių menininko Čiurlionio kūryboje. Dėl menininko sinestetinių gebėjimų jo kūryboje derinami emociniai ir sensoriniai išgyvenimai, jo unikalūs darbai perteikia ypatingą garsų, spalvų ir formų harmoniją – visa tai daro menininko kūrybą išskirtinę ir daugiasluoksnę. Čiurlionis dažnai kalbėdavo apie *spalvų muziką* ir savo paveikslams suteikdavo muzikinius pavadinimus, pavyzdžiui, „Sonata“ ar „Fuga“.

Čiurlionio paveikslai ne kartą buvo eksponuojami Kyjivo muziejuose. Ypač reikėtų išskirti 130-ųjų Čiurlionio gimimo metinių proga 2005 m. Kyjive, Ukrainos nacionaliniame dailės muziejuje, surengtą parodą. Per ją eksponuotos menininko paveikslų fotokopijos, Nacionalinės muzikos akademijos Mažojoje salėje vyko kamerinės ir vargonų muzikos koncertas, kur sėkmingai pasirodė lietuvių atlikėjai.

Ukrainos XX a. muzikinėje kultūroje taip pat netrūko kūrėjų, derinusių muzikinius gebėjimus su vaizduojamuoju menu. Garsus ukrainiečių kompozitorius Kyrylo Stetsenko (1882–1922) pasižymėjo tapybos talentu. Studijuodamas Šv. Sofijos dvasinėje mokykloje, jis lankė ir Mykolos Muraškos piešimo mokyklą Kyjive.

Ukrainiečių–britų kompozitorės Stefanijos Turkevič-Lukjanovyč (1898–1977) simfoninę kūrybą veikė jos aistra dailei. Nuo mažens ji ne tik domėjosi muzika, bet ir demonstravo gabumus piešimui bei dekoratyvinei dailei – siuvinėjo, modeliavo drabužius. Kiekviena jos kūrinio „Symphonietta“ (1956) dalis siejama su tam tikru dailės žanru: I d. – „Akvarelė“, II d. – „Grafika“, III d. – „Tapyba aliejumi“. Muzikos ir dailės sintezė tapo ir vieno paskutinių kompozitorės kūrinių – Trijų simfoninių etiudų (1975) – koncepcijos pagrindu.

Žymus ukrainiečių kompozitorius Ihoris Šamo (1925–1982) nuo vaikystės buvo apdovanotas piešimo talentu. Pasirinkęs muziką kaip pagrindinę veiklos sritį, jis visą gyvenimą išsaugojo meilę piešimui – ypač mėgo kurti draugiškas karikatūras artimiesiems ir kolegoms, piešė savo vaikams Jurijui ir Tamarai, taip praturtindamas šeimos bendravimą kūrybinėmis akimirkomis. Šamo kūryboje gausu gamtos vaizdų ir dailės kūrinių įkvėptų kompozicijų. Vienas tokių pavyzdžių – fortepijoninė siuita „Huculų akvarelės“ (1972). Šį šešių dalių ciklą įkvėpė akvarelės technika, pavasariniai Karpatų peizažai ir Vakarų Ukrainos motyvai.

Ukrainiečių kompozitorės Lesios Dyčko (g. 1939) kūryba taip pat pasižymi muzikos ir dailės sinteze. Visą gyvenimą ji ne tik kuria muziką, bet ir tapo – daugiausia abstrakčius paveikslus, perteikdama savitą požiūrį į spalvas ir siūlydama įvairiausius spalvinius sprendimus. Dyčko muzikoje irgi gausu paralelių su daile, kitų tapytojų paveikslų įkvėptų kompozicijų. Kūrinyje „Trys žiemos etiudai“ (2017), sukurtame pagal A. Korolivo eiles skaitovui ir simfoniniam orkestrui Dangiškajai šimtinei

atminti, kompozitorė siekia įamžinti tragiškus 2013–2014 m. žiemos Ukrainos Orumo revoliucijos įvykius. Žiemos gamtos vaizdai atspindi kompozitorės širdgėlą dėl žuvusių didvyrių, kartu simboliškai perteikia viltį pasiekti laisvės idealų.

Olena Berehova – menotyros daktarė, profesorė, muzikologė, publicistė, Ukrainos nacionalinės kompozitorių sąjungos narė. Berehova yra kelių monografijų autorė, tarp jų *Postmodernizmas ukrainiečių kamerinėje muzikoje XX a. 8–9 dešimtmečiais* (1999), *Komunikacija sociokultūrinėje Ukrainos erdvėje: technologija ar kūrybiškumas?* (2006), *Kultūra ir komunikacija: kultūrinės plėtros diskursai Ukrainoje XX–XXI a.* (2009), *Integracijos procesai muzikinėje XX–XXI a. Ukrainos kultūroje* (2013), *Kultūrų dialogas: „kito" atvaizdas muzikinėje visatoje* (2020) (visos – ukrainiečių k.). Ji taip pat yra vadovėlio *Šiuolaikinės komunikacijos technologijos Ukrainos kultūroje* (2006) ir aukštųjų meno mokyklų studentams skirto leidinio *XX–XXI a. muzika: Rytų Europa ir ukrainiečių diaspora* (2012) (abu – ukrainiečių k.) autorė. Muzikologė parašė daugiau kaip 70 mokslinių straipsnių, skirtų Ukrainos muzikologijos ir kultūrologijos aktualijoms. Ji yra aktyvi mokslinių konferencijų, simpoziumų, kitų tarptautinių renginių Ukrainoje ir užsienyje (Lenkijoje, Austrijoje, Vokietijoje, Kanadoje, JAV, Kinijos Liaudies Respublikoje ir kt.) organizatorė ir dalyvė. Pagrindinės mokslinių tyrimų sritys: šiuolaikinė Ukrainos muzika, postmodernizmo problematika muzikoje, komunikacijos procesai kultūroje, moderniosios muzikos lyginamoji analizė, globalizacijos iššūkiai ir kt.

Jonas Čiurlionis

Vilnius University | Vilniaus universitetas
jciurlionis@hotmail.com

Čiurlionis and the Concept of Ancient Harmony

Harmony (*Logos*) is a term used across a broad range of cultural, social, artistic, and philosophical contexts. In antiquity, the concept – whose earliest definition is known from the fragments of the Pythagorean Philolaus – had a strictly defined meaning. Harmony was understood as a universal cosmic principle underlying the entire structure of the Universe. This structure manifested as a paradigm uniting music and mathematics, which were regarded as a single discipline, and roots in Western culture as the diatonic foundation of consonance and the definition of tone. The paradigm is constructed through geometric progressions and the arithmetic and harmonic means. It provides the foundation for the tetrachord system as well as many principles of classical geometry and arithmetic. This paradigm extended far beyond music and science – it was applied to colour theory, cosmology, and physics, and served to explain all other spheres of human life: ethics, aesthetics, politics, and more. Many thinkers, from ancient philosophers such as Plato and

Aristotle to the great minds of the Middle Ages and the Renaissance, the rationalists, and J. W. Goethe, integrated the study of harmony into their philosophical systems.

This presentation explores whether manifestations of Ancient Harmony can be identified in the works of Čiurlionis. Did this genius rely on the ancient paradigm in his visual and musical works – intuitively, or perhaps with conscious and rational intent? The central question is whether traces of musico-mathematical structures can be found in Čiurlionis' worldview and artistic legacy. The themes of the works of the Lithuanian artist are broad and diverse yet clearly oriented toward the pursuit and revelation of eternal values, otherworldly realms, soul journeys, the cosmos and its structure, and the divine. It is likely that these explorations, in one way or another, intersected with the ancient conception of harmony – most clearly expressed in Čiurlionis' music. In the presentation, the search for Ancient Harmony in Čiurlionis' work is conducted on three levels: 1) musical harmony – aiming to examine whether Čiurlionis frequently employs ancient principles of harmony in his musical compositions; 2) colour harmony – aiming to analyse whether the colour schemes and compositions of his paintings reflect the concept of Ancient Harmony; and 3) cosmological worldview – aiming to explore whether the concept of Ancient Harmony is expressed conceptually in the themes of Čiurlionis' art.

Dr. **Jonas Čiurlionis** is a philosopher and Associate Professor at the Institute of Philosophy at Vilnius University. He studied philosophy and composition (under R. Lombard) at Roosevelt University (USA), and later pursued philosophy at Vilnius University, where in 2006 he defended his doctoral dissertation *Fizikalistinė erdvės ir laiko problema* [*The Physicalistic Problem of Space and Time*], under the supervision of Prof. A. Šliogeris. Since then, J. Čiurlionis has been a member of the Faculty of Philosophy at Vilnius University, where he teaches Aesthetics, Philosophy of Science, and History. He also lectures at various European universities.

J. Čiurlionis' main research interests include metaphysics, ancient and classical science, the relationship between science and metaphysics, the philosophy of space and time, and the philosophy of music. Dr. J. Čiurlionis is a frequent speaker at national and international academic conferences and serves on several of their committees. He is also active on the editorial boards of several foreign academic journals. His publications cover topics in science, philosophy, aesthetics, and ethics. He is a member of ISUD (International Society for Universal Dialogue), ATINER, BAHPS (Baltic Association for the History and Philosophy of Science), and Čiurlionis Society.

In addition to his academic and philosophical work, Dr. J. Čiurlionis is also a rock music composer and performer. As a member of the internationally acclaimed Lithuanian rock band *The Skys*, he has toured extensively across the USA, Canada, Europe, and Japan. The band's music has been recorded in some of the world's top studios (including NRG and Abbey Road) and produced in collaboration with renowned artists and Grammy Award-winning producers. *The Skys*' compositions have received attention from both Lithuanian and international press and are broadcast on radio stations around the world (such as the BBC, Heart, Total Rock, etc.), as well as on television. The band has received more than 50 international awards.

Čiurlionis ir antikinė harmonijos samprata

Harmonija (*logos*) – terminas, vartojamas plačiame kultūriniame, socialiniame, meniniame ir filosofiniame kontekstuose. Antikos laikais (ankstyviausias apibrėžimas yra žinomas iš Pitagoriečio Filolajaus užrašų fragmentų) šis terminas turėjo griežtai apibrėžtą reikšmę – harmonija buvo suvokiama kaip universalus kosminis principas, kuriuo pagrįsta visa Visatos struktūra. Ši struktūra reiškėsi kaip muzikos ir matematikos (jos laikytos vienu mokslu) paradigma ir Vakarų kultūroje įsišaknijo kaip diatoninis konsonansų pagrindas bei tono apibrėžtis. Paradigmos struktūra buvo gaunama geometrinių progresijų bei aritmetinio ir harmoninio vidurkių pagrindu. Pasitelkus minėtą struktūrą, buvo konstruojama tetrachordų sistema, taip pat daugelis klasikinės geometrijos ir aritmetikos principų. Be abejo, tokia paradigma neapsiribojo tik muzikiniu ir moksliniu pasaulėvaizdžiu – ji buvo taikoma spalvų teorijoje, kosmologijoje, fizikoje ir eksplikavo visas kitas žmogaus gyvenimo sferas: etiką, estetiką, politiką ir kt. Daugelis senovės mąstytojų (pvz., Platonas, Aristotelis, Viduramžių ir Renesanso genijai, racionalistai, J. W. Goethe) įtraukė harmonijos tyrimus į savo filosofines sistemas.

Pranešime nagrinėjama, ar Čiurlionio kūryboje galima aptikti antikinės harmonijos apraiškų; ar genijus intuityviai, o gal apgalvotai ir racionaliai rėmėsi senovės laikų paradigma savo vaizdinėje ir garsinėje kūryboje. Keliamas klausimas, ar lietuvių kūrėjo pasaulėvaizdyje ir darbų lobyne galima aptikti muzikinės ir matematinės struktūros apraiškų. Čiurlionio kūrybos tematika labai plati, tačiau akivaizdžiai orientuota į amžinų vertybių, anapusinių pasaulių, sielos kelionių, kosmoso ir jo struktūros, dieviškumo, kūrybos paieškas ir atskleidimą. Tikėtina, kad jos vienaip ar kitaip turėjo prisiliesti ir prie antikinės harmonijos sampratos, kuri akivaizdžiausiai pasireiškia muzikoje.

Pranešime antikinės harmonijos apraiškų Čiurlionio kūryboje ieškoma trimis lygmenims: 1) muzikinės harmonijos pagrindu: siekiama atskleisti, ar Čiurlionis dažnai taikė antikinės harmonijos principus savo muzikinėje kūryboje; 2) spalvinės dermės pagrindu: siekiama apžvelgti, ar Čiurlionis savo tapybos darbų koloristikoje ir kompozicijoje rėmėsi antikinės harmonijos samprata; 3) kosmologinio pasaulėvaizdžio pagrindu: siekiama ištirti, ar Čiurlionio darbų tematikoje konceptualiai išreiškiama antikinės harmonijos samprata.

Jonas Čiurlionis yra filosofas, Vilniaus universiteto Filosofijos instituto docentas. Studijavo filosofiją ir kompoziciją (R. Lombardo klasėje) Roosevelto universitete (JAV) ir filosofiją Vilniaus universitete, kur 2006 m. apgynė daktaro disertaciją tema „Fizikalistinė erdvės ir laiko problema“ (vad. A. Šliogeris). Nuo to laiko dirba Vilniaus universiteto Filosofijos fakultete, dėsto estetikos, mokslo filosofijos ir istorijos paskaitas. Be dėstytojavimo minėtame universitete, J. Čiurlionis skaito paskaitas įvairiuose Europos

universitetuose. Pagrindinės mokslinių interesų sritys: metafizika, Antikos ir klasikinis mokslas, mokslo ir metafizikos santykis, erdvės ir laiko filosofija, muzikos filosofija.

J. Čiurlionis yra tarptautinių konferencijų Lietuvoje ir užsienyje mokslinių komitetų narys ir pranešėjas, taip pat užsienio leidinių redakcinių kolegijų narys, ISUD, ATINER, BAHPS, M. K. Čiurlionio draugijos narys. Jis parengė nacionalinių ir užsienio publikacijų mokslo, filosofijos, estetikos, etikos temomis.

Be mokslinės ir filosofinės veiklos, J. Čiurlionis yra roko muzikos kompozitorius ir atlikėjas. Su tarptautinį pripažinimą pelniusia Lietuvos roko grupe „The Skys" jis surengė daug pasaulinių turų ir koncertų JAV, Kanadoje, Europoje ir Japonijoje. Jų muzikinės kompozicijos įrašytos geriausiose pasaulio įrašų studijose (pvz., „NRG", „Abbey Road") bendradarbiaujant su garsiais muzikos atlikėjais ir prodiuseriais (pvz., „Grammy" apdovanojimų laimėtojais). Apie jo kūrybą daug rašyta Lietuvos ir prestižinėje užsienio spaudoje, kompozicijos skambėjo įvairių šalių radijo stotyse (pvz., „BBC", „Heart", „Total Rock" ir kt.) ir televizijose. Grupė pelnė daugiau kaip 50 tarptautinių apdovanojimų.

Vincenzo De Martino

Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija
vince.dema92@gmail.com

The Search for Dramaturgical Coherence in Performing Piano Works by Čiurlionis as Musical Cycles

The creative work of Čiurlionis (1875–1911) is a kaleidoscope of images, tunes, and sensations put together under a syncretic view of the world: the composer's achievements in the fields of music and painting, enlivened by an interest in cosmology, astrology, and spiritual subjects, emerge as one of the most complex products by a European artist, still under the lens of research today.

Čiurlionis' pianistic output is one of the richest and most diversified at the turn of the 19th and 20th centuries, ranging across a variety of genres and forms, drawing from several sources (Lithuanian folksong and landscape, above all) and revealing his erudition in the art of counterpoint along with other pianistic compositional styles and techniques. A pianist is always involved in multiple tasks, from the proficiency in translating even the most demanding pages into an irreproachable technical rendition to the ability to "read between the lines", in order to convey the most impenetrable meanings of music.

One of the most debated aspects concerns the principles behind the composition process of Čiurlionis' over two hundred piano works, some of them supposedly unfinished and characterised by significant differences in form and style

over a relatively short time span, ranging from around 1896 to 1906. On the other hand, the question arises whether several of these compositions were conceived as parts of larger cycles, due to common formal and stylistic features. In recent times, Čiurlionis' scholar Rimantas Janeliauskas has provided with one of the most extensive analyses in this direction: the musicologist's *Neatpažinti Mikalojaus Konstantino Čiurlionio muzikos ciklai* [*Unrecognised Mikalojus Konstantinas Čiurlionis' Music Cycles*] (2010) stands out as a comprehensive study of Čiurlionis' compositions for piano in light of their hypothesised "cyclicality", a feature never indicated by the composer but which, according to Janeliauskas, is revealed by a series of recurring characteristics scattered across different works. Janeliauskas' suggested approach proved appealing to academic performers. However, a study from a performer's viewpoint seems necessary in this realm, especially regarding the construction of a coherent narrative in performing Čiurlionis' compositions as cycles, so that they can be perceived as such rather than merely as individual works.

The author, therefore, will focus on this very aspect of the interpretation of Čiurlionis' pianistic oeuvre, taking *Neatpažintas ciklas X: Jūros etiudai* [*Unrecognised Cycle No. 10: Sea Etudes*] as a case study, illustrating a few ways of delivering dramaturgical coherence between consecutive works in a "cyclical" sense, based on both the innate characteristics of music, such as tonal and metrical relationships, and possible inputs from a pianist. It will be revealed, therefore, how this is ultimately an original process by the performer, combining their skill in reading the information already given in the score with their own creative ideas. To this aim, musical examples from these works will be given.

Vincenzo De Martino graduated from the Lithuanian Academy of Music and Theatre, earning an MA in Piano Performance in 2017 and completing his Doctorate in Art in 2021 under the supervision of Prof. Jurgis Karnavičius and Prof. Dr. Lina Navickaitė-Martinelli. His doctoral research project was titled *Primityvizmo XX a. muzikoje fortepijonui interpretacija* [*Interpreting Primitivism in Piano Music of the Twentieth Century*].

As a researcher, he has presented his work at several artistic research conferences, including *Doctors in Performance* (2018, 2021) and *Typologies of Music Signification: Retrospective and Perspective* (2021), and has published several articles in *Ars et Praxis* (2019, 2020).

Pianist Vincenzo de Martino has performed in Italy, Austria, Belgium, Luxembourg, and across the Baltic states, both as a soloist and in collaboration with other artists. A laureate of the International Stasys Vainiūnas Piano Competition (2018), he is currently engaged in the three-year research project "*Interpretations of the Lithuanian Pianistic Canon*" funded by the Lithuanian Council for Culture, focusing on the piano works of Stasys Vainiūnas and other Lithuanian composers.

Dramaturginio nuoseklumo paieškos atliekant Čiurlionio fortepijoninius kūrinius kaip muzikinius ciklus

Čiurlionio (1875–1911) kūryba – tai vaizdų, melodijų ir pojūčių kaleidoskopas, kurį gaubia menininko sinkretinis pasaulio suvokimas: Čiurlionio muzika ir tapyba, pagyvinta jo domėjimusi kosmologija, astrologija ir dvasinėmis temomis, priskiriama prie vienų sudėtingiausių Europoje sukurtų meno kūrinių, kurie tebedomina tyrėjus.

Čiurlionio kūryba fortepijonui – viena turiningiausių XIX–XX a. sankirtoje ir itin daugialypė: ji apima įvairius žanrus ir formas, remiasi keliais šaltiniais (visų pirma, lietuvių liaudies dainomis ir Lietuvos kraštovaizdžiu) ir atskleidžia kompozitoriaus kontrapunkto meno ir kitų fortepijono kompozicinių stilių bei technikų išmanymą, meistriškumą. Kiekvienas pianistas nuolat sprendžia daug skirtingų užduočių – nuo sudėtingiausių kūrinio fragmentų interpretacijos ir techniškai nepriekaištingo atlikimo iki skaitymo tarp eilučių siekiant perteikti sunkiausiai suvokiamas muzikos prasmes.

Viena labiausiai diskutuojamų temų – tai daugiau nei 200 Čiurlionio kūrinių fortepijonui kompozicijos proceso principai. Dalis šių darbų, parašytų per palyginti trumpą laiką, maždaug nuo 1896 iki 1906 m., greičiausiai net nebuvo baigti, tačiau pasižymi reikšmingais formos ir stiliaus skirtumais. Vis dėlto kyla klausimas, kad galbūt kai kurios šios kompozicijos – dėl bendrų formalių ir stilistinių bruožų – buvo sumanytos kaip didesnių ciklų dalys. Būtent į šį klausimą Čiurlionio kūrybos tyrinėtojas Rimantas Janeliauskas pateikė vieną išsamiausių atsakymų knygoje *Neatpažinti Mikalojaus Konstantino Čiurlionio muzikos ciklai* (2010), kurioje pristato išskirtinai išsamų Čiurlionio kūrinių fortepijonui tyrimą, atsižvelgdamas į jų hipotetinį ciklišką (jo kompozitorius niekada neakcentavo). Toks Janeliausko požiūris sudomino akademinius atlikėjus. Kad ir kaip būtų, aptartu atveju būtina išnagrinėti ir atlikėjo požiūrį, ypač kalbant apie nuoseklaus naratyvo konstravimą, kai Čiurlionio kūriniai atliekami kaip ciklai – taip, kad jie iš tikrųjų būtų suvokiami kaip ciklo dalis, o ne kaip pavienės kompozicijos. Taigi pranešimo autorius sutelkia dėmesį būtent į šį Čiurlionio kūrybos fortepijonui interpretacijos aspektą, kaip pavyzdį imdamas „Neatpažintą ciklą Nr. 10: Jūros etiudus“. Kūrinio analizės pagrindu iliustruojami keli būdai, kaip perteikti dramaturginį nuoseklumą tarp vienas po kito skambančių kūrinių ir kaip suteikti jiems ciklišką prasmę, remiantis tiek įgimtomis muzikos savybėmis (tonaliniais ir metriniais ryšiais), tiek pianisto pastangomis. Pranešime atskleidžiama, kad visa tai galiausiai yra originalus atlikėjo sprendimas, jungiantis pianisto gebėjimą skaityti partitūroje jau pateiktą informaciją ir jo paties kūrybines idėjas. Šiuo tikslu pranešime pateiki muzikiniai pavyzdžiai yra iš Čiurlionio kūrinių.

Vincenzo De Martino yra pianistas, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos absolventas. 2017 m. jam suteiktas fortepijono atlikimo srities magistro laipsnis, o 2021 m. jis baigė doktorantūros studijas (vad. Jurgis Karnavičius ir Lina Navickaitė-Martinelli). De Martino disertacijos tema – „Primityvizmo XX a. muzikoje fortepijonui interpretacija“. Kitų atliktų meninių tyrimų rezultatus De Martino pristatė įvairiose konferencijose (pvz., „Doctors in Performance“, 2018, 2021; „Typologies of Music Signification: Retrospective and Perspective“, 2021), jo straipsnius publikavo žurnalas *Ars et praxis* (2019, 2020).

Pianistas – tiek solo, tiek su kitais atlikėjais – yra pasirodęs koncertuose Italijoje, Austrijoje, Belgijoje, Liuksemburge ir Baltijos šalyse. 2018 m. De Martino tapo tarptautinio Stasio Vainiūno fortepijono konkurso laureatu. Šiuo metu jis tęsia Vainiūno ir kitų lietuvių kompozitorių fortepijoninių kūrinių tyrimus, dalyvaudamas Lietuvos kultūros tarybos finansuojamame trejų metų trukmės projekte „Lietuviškojo fortepijoninio kanono interpretacijos“.

Charalampos Efthymiou

University of Music and Performing Arts Graz, Lithuanian Academy of Music and Theatre | Graco menų universitetas, Lietuvos muzikos ir teatro akademija

charis.ef@gmail.com

Čiurlionis' Symphonic Poem *Jūra*: From the First Sketches to the First Performance of the Manuscript Version

Presentation of the Critical Edition *Čiurlionis. Complete Works*, vol. 1, *Miške*

Čiurlionis Čiurlionis is considered both the national painter and composer of Lithuania. His musical works are among the most innovative artworks of the early 20th century. The symphonic poem *Jūra* [*The Sea*], composed between 1903 and 1907, demonstrates Čiurlionis' exceptional talent not only in terms of harmony and development of the motivic material but also in the conception of large-scale form and, above all, the outstanding use of instrumentation.

Although *Jūra* is perhaps the greatest Lithuanian symphonic masterpiece, the local musicological and musical scene, from the composer's death in 1911 almost until today, has persistently misunderstood the composer's ability to orchestrate and control the large-scale form of this symphonic poem. The manuscript's several layers of third-person insertions, "improvements", and corrections attest to this.

The main aim of this presentation is to give an overview of the complex history of the manuscript of this symphonic poem, which contains at least seven layers of insertions and additions, both by the composer and (mainly) by conductors, musicologists and composers. The complicated state of the manuscript has also led to

further misunderstandings about the "authentic" edition made over 25 years ago and its subsequent performances.

The *Complete Works of Čiurlionis* [*M. K. Čiurlionis. Visi kūriniai*] were conceived with the aim of presenting the composer's musical works with the highest degree of authenticity, accompanied by a rigorous and extremely detailed critical report. The second volume in the series deals with the edition of *Jūra*'s manuscript, omitting all the insertions of previous editors, which were retained in the 2000 edition. The first performance of the manuscript version of *Jūra* in its purest form (with the author of the presentation as the editor of the volume) took place on 15 March 2025 in Vilnius, conducted by Mirga Gražinytė-Tyla, performed by the Lithuanian National Symphony Orchestra and recorded by Deutsche Grammophon. The presentation also aims to provide evidence that this performance and recording meet all the criteria for authenticity for the first time.

Charalampos Efthymiou (b. 1978, Greece) studied composition and music theory (BA and MA) with Beat Furrer and Georg Friedrich Haas, and later undertook postgraduate studies in composition. He earned his PhD in Musicology with a dissertation on the instrumentation of W. A. Mozart's early symphonies. His first postdoctoral project (2015–2019) focused on the critical edition of 18th- and 19th-century musical manuscripts, while his second (2020–2025) addressed the analysis and reception of Hans Werner Henze's oratorio *The Raft of the Medusa*.

His research interests include 20th-century music, the Viennese Classical period, the music of M. K. Čiurlionis, and the analysis of heavy metal music. He is the initiator of the *Complete Works of M. K. Čiurlionis* and editor of its first two volumes dedicated to the symphonic poems *Miške* [*In the Forest*] and *Jūra* [*The Sea*]. Both works were restored as closely as possible to their authentic state and subsequently performed by major orchestras such as the City of Birmingham Symphony Orchestra and the Orchestre Philharmonique de Radio France. They were recorded and released in 2025 by Deutsche Grammophon. Sections of the recording of *Jūra* were broadcast on the International Space Station on the 150th Birth Anniversary of the composer.

He is currently an Associate Professor at both the University of Music and Performing Arts Graz and the Lithuanian Academy of Music and Theatre. He teaches music theory, music history, musical form, analysis of heavy metal, and compositional techniques of contemporary popular music.

Čiurlionio simfoninė poema „Jūra": nuo pirmųjų eskizų iki pirmojo rankraštinės versijos atlikimo

Leidinio „Čiurlionis. Visi kūriniai" I tomo „Miške" pristatymas

Čiurlionis laikomas tiek Lietuvos tapytoju, tiek kompozitoriumi. Jo muzikinės kompozicijos yra tarp novatoriškiausių XX a. pradžios meno kūrinių. 1903–1907 m. Čiurlionio parašyta simfoninė poema „Jūra" atskleidžia išskirtinį kompozitoriaus talentą ne tik harmonijos ir muzikinės medžiagos plėtojimo prasme, bet ir pasižymi

stambios formos koncepcija bei, svarbiausia, išskirtiniu instrumentų panaudojimu. Nors šis Čiurlionio kūrinys yra bene didžiausias lietuvių simfoninis šedevras, Lietuvos muzikologijos ir muzikos pasaulis nuo pat kompozitoriaus mirties 1911 m. iki šių dienų taip ir nesugebėjo suvokti Čiurlionio talento kurti ir valdyti šios stambios simfoninės poemos formatą. Tai įrodo kelios rankraščio redakcijos su trečiųjų (rankraštį skaičiusių) asmenų komentarais, patobulinimais ir pataisymais.

Pagrindinis šio pranešimo tikslas – apžvelgti sudėtingą minėtos simfoninės poemos rankraščio istoriją. „Jūros" rankraštis išgyveno ne mažiau kaip septynias komentarų ir papildymų – tiek Čiurlionio, tiek (daugiausia) dirigentų, muzikologų ir kitų kompozitorių – redakcijas. Dėl kritinės rankraščio būklės kilo daug nesusipratimų, susijusių su neva autentišku rankraščio variantu, pirmą kartą nuskambėjusiu daugiau kaip prieš 25 metus, taip pat ir su vėlesniais jo atlikimais.

Leidinys *M. K. Čiurlionis. Visi kūriniai* atsirado siekiant autentiškai pristatyti kompozitoriaus kūrinius, kartu pateikti griežtą ir itin detalią kritinę apžvalgą. Antroji serijos dalis skirta poemos „Jūra" rankraščiui: joje buvo atsisakyta visų ankstesnių redaktorių pastabų ir komentarų, įtrauktų į 2000 m. publikuotą kūrinio rankraščio redakciją. Pirmą kartą rankraštinis „Jūros" variantas autentiška forma (šio varianto redaktorius – pranešimo autorius) nuskambėjo 2025 m. kovo 15 d. Vilniuje, kai Mirga Gražinytė-Tyla dirigavo Lietuvos nacionaliniam simfoniniam orkestrui ir kai atliekamą kūrinį įrašė muzikos įrašų kompanija „Deutsche Grammophon". Pranešime siekiama argumentuoti, kodėl būtent šis kūrinio „Jūra" variantas ir jo įrašas pirmą kartą istorijoje atitinka visus autentiškumo kriterijus.

Charalampos Efthymiou (g. 1978 m., Graikija) – Graco menų universiteto ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos docentas. Jis dėsto muzikos teorijos disciplinas, muzikos istoriją, sunkiojo metalo dainų analizę ir šiuolaikinės populiariosios muzikos kompozicijos technikas.

Efthymiou Graco menų universitete (Austrija) studijavo kompoziciją ir muzikos teoriją (bakalauras ir magistras) pas Beatą Furrerį ir Georgą Friedrichą Haasą. 2014 m. apgynė disertaciją apie W. A. Mozarto ankstyvųjų simfonijų instrumentuotę. 2015–2019 m. podoktorantūros projekte atliko XVIII–XIX a. kompozitorių (ypač J. I. Playelio) muzikos kūrinių kritines redakcijas; kito 2020–2025 m. vykdyto podoktorantūros projekto tema – Hanso Wernerio Henze'o oratorijos „Medūzos plaustas" analizė ir recepcija.

Pagrindinės Efthymiou mokslinių interesų sritys: Vienos klasikų periodo kūrybos, XX–XXI a. muzikos, Čiurlionio kūrinių ir sunkiojo metalo muzikos analitiniai tyrimai. Jis yra leidinio *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Visi kūriniai* (2024) iniciatorius ir pirmųjų dviejų tomų, skirtų simfoninėms poemoms „Miške" ir „Jūra", redaktorius. Abi Čiurlionio simfoninės poemos kritiniame leidinyje pateiktos kuo artimesniu autentiškam pavidalu. Jas atliko Birmingemo simfoninis orkestras ir Prancūzijos radijo filharmonijos orkestras (dirigentė – Mirga Gražinytė). 2025 m. Čiurlionio simfoninių poemų „Miške" ir „Jūra" įrašus publikavo leidykla „Deutsche Grammophon". „Jūros" įrašo fragmentai buvo transliuojami Tarptautinėje kosminėje stotyje kompozitoriaus 150-ųjų gimimo metinių proga.

Rūta Gaidamavičiūtė
Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija
ruta.gaidamaviciute@lmta.lt

Mindaugas Urbaitis' *The Valley of Raigardas* – Recomposition or Aesthetic Coincidence?

The number of Mindaugas Urbaitis' works based on the principle of recomposition has already exceeded ten. Several of them are highly popular pieces included in the repertoire of performers from various countries. One such work is *Ramybė* [*Tranquility*] (2000) for piano and string quartet, composed a quarter-century ago to commemorate the 125th birth anniversary of Čiurlionis. Of a similar stature is another Čiurlionis-inspired opus, *Raigardo slėnis* [*The Valley of Raigardas*] (2024) for trumpet, piano, and string orchestra.

We already have a substantial body of music either dedicated to or inspired by M. K. Čiurlionis. Compared to earlier periods, manifestations of such inspiration are increasing at an exponential rate. Among other factors, this is primarily related to the growing recognition of Čiurlionis as an artist of not only Lithuanian but global significance. Furthermore, earlier works dedicated to Čiurlionis or stylisations inspired by him have proven to enjoy a lasting presence in concert life. This year, for example, a national competition for young composers titled *Tęsiant Čiurlionį* [*A Sequel to Čiurlionis*], whose final event was held on 28 February 2025, received as many as 22 submissions. Recompositions of this kind tend to thrive in anniversary years. Such commemorations prompt renewed attention, inviting us to take a closer look, listen repeatedly, or reread. Over time, the growing collection of recompositions begins to form a tradition, but at the same time poses the risk of repetition, as similar methods are often used to integrate Čiurlionis' material; composers also tend to gravitate towards the most recognisable motifs, which in a certain sense function as sonic symbols.

In the process of composing *Raigardo slėnis*, Urbaitis beautifully conveys the natural environment that once surrounded and influenced Čiurlionis in his native region. This natural landscape harmonises with the emotional resonance of the painter's visual legacy stored in our cultural memory. The prevailing mood, inner harmony, and symbolic gestures of intonation partially echo those in *Ramybė*, revealing an interconnection between the stylistic constants of both Čiurlionis and Urbaitis. Such syncretic expression of thought never ceases to astonish. In *Laiškas Čiurlioniui* [*Letter to Čiurlionis*], pianist Monika Lozinskienė raises a question: "How

can one create music that virtually evokes the image of a rustling forest?" (*Čiurlionio apsireiškimai ir laiškas gimtadienio proga, Kaunas pilnas kultūros*, March 2025, p. 41). We might well ask Urbaitis the same question, because from the very first sounds of his piece, the unhurried musical flow unfolds a vision of the Raigardas Valley before our eyes.

If we viewed Čiurlionis as a symbol of Lithuanian identity, we would see how his sensitivity to nature, combined with a cosmic worldview, condenses essential national traits. Čiurlionis' spherical perception of the world, interwoven with a deeply ethical and spiritual foundation, opens a wider horizon for creative thought. Such a vision cannot be expressed in literal terms alone; symbolic language and layered meanings in expression are essential. And it is this that we expect from recompositions – in both style and artistic intent. The parallel expression of several art forms in Čiurlionis' work enables a clearer perception of the scope of his aspirations, rendering this perception more concrete visually or supplementing it emotionally. This is true not only at the first encounter with his artistic imagery and thought but especially when delving deeper into it through artistic analysis. Čiurlionis' written works – particularly his epistolary legacy – also serve as valuable tools in this regard: his letters can explain, guide, and offer interpretive possibilities.

The musical motifs drawn from Čiurlionis' works have also proven significant. "In this piece, composed to commemorate the 150th birth anniversary of M. K. Čiurlionis – just as in *Ramybė* – I build on fragments of his music, aiming to reflect the characteristic qualities of his creative work across several artistic fields. These qualities are rooted in the experiences of his childhood and youth, as well as in impressions left by nature," states Urbaitis. In general, Urbaitis' compositional style is defined by structural clarity. His scores are never overloaded: once he has selected his compositional material, Urbaitis develops it with wisdom and care, and we can say that this approach is also close to the artistic principles of Čiurlionis. Urbaitis chooses several distinctive motifs – some ascending, some descending – which appear with greater clarity in different parts of the opus. The motifs drawn from Čiurlionis' compositions are also characterised by quartal harmony, which bears a close connection to the folk songs of the Dzūkija region. This creates a sense of return to a certain musical dialect, merging the primary source of Čiurlionis' inspiration, his discoveries, and idioms with the variant of the tradition continued by Urbaitis. By using two harmonic progressions from Čiurlionis' *Humoreska* [*Humoresque*], material from the *Prelude in A minor*, and harmonic shifts from the Prelude *Tėve mūsų* [*Our Father*], Urbaitis seamlessly integrates these into his compositional technique. One could argue that this work is characterised by the unfolding of ostinato patterns, expressed in a manner so typical of Urbaitis. Despite the overall

coherence of the piece, it also contains striking contrasts: juxtapositions of high and low registers, and the interplay between string and piano timbres.

We cannot exclude the possibility that many future admirers of Čiurlionis may discover his legacy just after listening to this outstanding dedication created by Urbaitis.

Rūta Gaidamavičiūtė (b. 1954) holds a Doctorate in the Humanities and serves as a Professor at the Department of Music Theory of the Lithuanian Academy of Music and Theatre. She is the author of the monographs *Osvaldas Balakauskas. Muzika ir mintys* [*Osvaldas Balakauskas. Music and Thoughts*] (Baltos lankos, 2000); *Vidmantas Bartulis. Tarp tylos ir garso* [*Vidmantas Bartulis. Between Silence and Sound*] (LMTA, 2007); *Juozas Antanavičius. Tarp muzikos, mokslo ir kalnų* [*Juozas Antanavičius. Between Music, Science and Mountains*] (LMTA, 2010); *Jonas Bruveris. Muzikos žemyno keliais* [*Jonas Bruveris. On the Roads of the Music Continent*], (LMTA, 2014); *Su Birute Almonaityte* [*With Birutė Almonaitytė*] (Petro ofsetas, 2014, co-authored with J. Bruveris); and *Donatas Katkus. Apie muzikos būtį* [*Donatas Katkus. On the Existence of Music*] (LMTA, 2015).

She is also the author of several collections of articles, including *Nauji lietuvių muzikos keliai* [*New Lithuanian Music Roads*] (LMTA, 2005); *Kūrybinių stilių pėdsakais. Pokalbiai su muzikais* [*In the Footsteps of Creative Styles. Conversations with Musicians*] (LMTA, 2005); *Muzikos įvykiai ir įvykiai muzikoje* [*Music Events and Events in Music*] (LMTA, 2008); and *Su lietuvių muzikos tėkme* [*With the Flow of Lithuanian Music*] (LMTA, 2023).

In 1988, Gaidamavičiūtė was awarded the Prize of the Culture Foundation and the M. K. Čiurlionis Society. In 2015, she received the Lithuanian National Prize for Culture and Arts, and in 2024, the Professor Vytautas Landsbergis Foundation Prize. Gaidamavičiūtė's research interests include Lithuanian contemporary music, the issue of rhythm, the relation between folk music and music as an occupation.

Mindaugo Urbaičio „Raigardo slėnis“ – rekompozicija ar estetinė sutaptis?

Rekompozicijos pagrindu sukurtų Mindaugo Urbaičio kūrinių skaičius jau perkopė dešimtį. Tarp jų yra labai populiarių, įvairių šalių atlikėjų repertuare įsitvirtinusių opusų. Vienas jų – prieš ketvirtį amžiaus sukurta „Ramybė“ (2000) fortepijonui ir styginių kvartetui, kuris specialiai buvo sukurtas Čiurlionio 125-osioms gimimo metinėms. Su šiuo kūriniu galima palyginti antrąjį Čiurlionio kūrybos įkvėptą Urbaičio opusą „Raigardo slėnis“ (2024) trimitui, fortepijonui ir styginių orkestrui.

Turime jau netrumpą Čiurlioniui skirtų ar jo kūrybos įkvėptų muzikos kūrinių istoriją. Lyginant su ankstesniais laikotarpiais, tokios inspiracijos apraiškų daugėja geometrine progresija. Be kitų priežasčių, tai lemia vis labiau įtvirtinamas Čiurlionio, kaip ne vien Lietuvai reikšmingo kūrėjo, autoritetas ir anksčiau sukurtų tokių paskyrimų ar stilizacijų sėkmingas koncertinis gyvenimas. Šiais metais net buvo suorganizuotas jaunųjų kompozitorių konkursas „Tęsiant Čiurlionį“, sulaukęs 22 partitūrų (jo finalas įvyko vasario 28 d.). Tokių rekompozicijų visada pagausėja

jubiliejiniais metais, kurie tampa akstinu atidžiau įsižiūrėti, iš naujo įsiklausyti, įsiskaityti į konkrečių kompozitorių kūrybą. Viena vertus, sukaupta nemaža tokių paskyrimų kolekcija formuoja tradiciją, kita vertus, ji kelia tam tikro pasikartojimo pavojų, kadangi dažnai būna naudojami panašūs medžiagos integravimo būdai, neretai kartojami ir pasirenkami ryškiausi garsiniai pavyzdžiai, virtę tam tikrais garsiniais simboliais.

Kurdamas „Raigardo slėnį“, Urbaitis puikiai perteikė būtent gimtosiose apylinkėse menininką veikusią gamtinę aplinką, kuri darniai sąveikauja su mūsų atmintyje egzistuojančio vizualaus menininko palikimo potyriais. Nuotaikos išlaikymas, vidinė harmonija, simboliniai intonacijų gestai iš dalies primena „Ramybę“ per dviejų nekintamų dėmenų – Čiurlionio ir Urbaičio stilistikos – sąsajas. Sinkretinė mąstymo raiška nuolat kelia nuostabą. Monika Lozinskienė „Laiške Čiurlioniui“ klausia, „kaip įmanoma sukurti muziką taip, kad ji tikrai priešaky iškeltų miško ošimo vaizdinį?“ (Čiurlionio apsireiškimai ir laiškas gimtadienio proga, *Kaunas pilnas kultūros*, 2025 m. kovas, p. 41). To paties galėtume paklausti Urbaičio, nes nuo pat pirmųjų kūrinio taktų tas neskubrus garsų sruvenimas prieš akis tarsi išskleidžia Raigardo slėnio vaizdą.

Jei į Čiurlionį žvelgtume kaip į vieną lietuviškos tapatybės simbolių, matytume, kaip gamta, jausminis pradas per jungtį su Visatos erdves aprėpiančia pasaulėjauta sutelkia esmines tautos charakterio savybes. Sferinis pasaulio suvokimas, sutvirtintas giliu etiniu-religiniu pagrindu, kūrybinėms mintims teikia platesnį horizontą. Jam išreikšti neužtenka tiesmukos raiškos – tam labai tinkama simbolinė kalba, nevienaprasmė ištarmė. Tad ir iš rekompozicijų tikimasi panašaus stiliaus ar meninių intencijų. Kelių skirtingų menų paralelinė raiška Čiurlionio kūryboje leidžia aiškiau suvokti jo siekių mastą, per vaizdinius jį sukonkretinti ar emociškai papildyti. Tai tinkama ne tik esant pažinimo etapui, bet ir (ypač) gilinantis, interpretuojant galimus meninius vaizdinius, sumanymus. Žodinė kūryba, epistolinis palikimas tokioms interpretacijoms taip pat labai parankus – jis gali skaitytoją nukreipti, paaiškinti, teikti vieną iš galimų suvokimo plotmių.

Kūrinyje „Raigardo slėnis“ svarbūs Urbaičio pasirinkti garsiniai Čiurlionio kūrybos motyvai: „Šiame M. K. Čiurlionio 150-osioms gimimo metinėms skirtame kūrinyje, kaip ir ankstesniajame („Ramybė“), remiuosi jo muzikinės kūrybos fragmentais, siekdamas atspindėti charakteringąsias jo kūrybos įvairiose meno srityse savybes, kylančias iš vaikystės ir jaunystės metais sukauptų patirčių bei gamtos įspūdžių“, – teigia kompozitorius. Urbaičio kūryba apskritai pasižymi struktūros išbaigtumu. Jis niekada neperkrauna partitūrų, o kompozicijai pasirinktą medžiagą atskleidžia glaustai. Galima teigti, kad tokie kompozitoriaus kūrybiniai principai yra artimi Čiurlionio principams. Vieniems Urbaičio pasirinktiems ryškiems motyvams būdinga krintanti, kitiems – kylanti kryptis. Iš Čiurlionio kūrybos perkūrimui

atrinktiems motyvams būdingi kvartiniai sąskambiai, kurie turi aiškių sąsajų su dzūkų liaudies dainų melodika. Taip tarsi grįžtama prie tam tikros muzikinės tarmės, kur susijungia pradinis Čiurlionį įkvėpęs šaltinis, jo paties atradimai, naudotos idiomos ir Urbaičio pratęstas tradicijos variantas. Panaudojęs dvi harmonines sekas iš Čiurlionio Humoreskos (*Humoresque*), medžiagą iš Preliudo a-moll ir harmonines slinktis iš preliudo „Tėve mūsų“, kompozitorius visas jas labai organiškai sujungia su savo komponavimo technika. Taigi galima teigti, kad „Raigardo slėniui“ būdingas ostinatiškumo principo išskleidimas yra kompozitoriui būdinga maniera. Palyginti vientisoje kūrinio tėkmėje esama ir akivaizdžių kontrastų: tai aukštų ir žemų sąskambių sąšaukos, styginių muzikos instrumentų ir fortepijono tembrų išryškinimas.

Neatmestina tikimybė, kad ne vienas būsimasis Čiurlionio kūrybos gerbėjas gali juo susidomėti vien išgirdęs jam skirtą puikią Urbaičio dedikaciją.

Rūta Gaidamavičiūtė (g. 1954) – humanitarinių mokslų daktarė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Muzikologijos katedros profesorė. Parengė šias monografijas: *Osvaldas Balakauskas. Muzika ir mintys* (Baltos lankos, 2000), *Vidmantas Bartulis. Tarp tylos ir garso* (Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2007), *Juozas Antanavičius. Tarp muzikos, mokslo ir* kalnų“ (LMTA, 2010), *Jonas Vytautas Bruveris. Muzikos žemyno keliai*s (LMTA, 2014), *Su Birute Almonaityte* (Petro ofsetas, 2014, kartu su J. Bruveriu), *Donatas Katkus. Apie muzikos būtį* (LMTA, 2015), *Danutė Palionytė. Kad žydėtų muzikos gėlynai* (LMTA, 2021). Taip pat parengė autorinių straipsnių rinkinių: *Nauji lietuvių muzikos keliai* (LMTA, 2005), *Kūrybinių stilių pėdsakais. Pokalbiai su muzikais* (LMTA, 2005), *Muzikos įvykiai ir įvykiai muzikoje* (LMTA, 2008), *Su lietuvių muzikos tėkme* (LMTA, 2023).

1988 m. Gaidamavičiūtė pelnė Kultūros fondo ir M. K. Čiurlionio draugijos premiją. 2015 m. ji buvo įvertinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės kultūros ir meno premija, o 2024 m. jai įteikta V. Landsbergio premija. Moksliniai interesai: šiuolaikinė lietuvių muzika, ritmo problemos, liaudies ir profesinės muzikos ryšiai.

Nida Gaidauskienė

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas | Institute of Lithuanian Literature and Folklore
Lithuanian Culture Research Institute | Lietuvos kultūros tyrimų institutas
ciurlioniometai@gmail.com

Who is in Charge of the "Real" Čiurlionis?

During the politically complex and unstable period from the mid-20th century to the early 1970s, the symbolic significance of Čiurlionis fluctuated radically. In 1941, the War and Culture Museum was deprived of its name "Vytautas Magnus" and, on 11 October 1944, was renamed after Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, seemingly to emphasise the importance of the artist. Less than three months later, Valerija Čiurlionytė-Karužienė was hired by the museum's Art Department. However, Paulius Galaunė, who had recruited her, was dismissed from his position as director in the spring of 1949, and just twelve days later, a notorious meeting took place at the Vilnius State Institute of Art. A year and a half later, the issue of Čiurlionis was taken up by the Research Council of the Vilnius State Museum of Art, which soon escalated into a fierce debate within the Artists' Union of Soviet Lithuania. Only a few years after Stalin's death did things begin to take a more favourable turn for Čiurlionis' legacy.

The origin of the idea to present Čiurlionis as a person and to reveal his environment as authentically as possible can be traced back to the years of World War II. After Druskininkai temporarily became part of *Ostland*, more than a quarter of a century later, Jadvyga Čiurlionytė returned to her homeland, accompanied by the writer Kazys Boruta, with whom she later formalised her marriage in 1945. These visits grew more frequent, driven by Jadvyga's deepening nostalgia. She was preparing her brother's piano scores for publication, playing his pieces, and reading (and gradually translating) his letters. On the other hand, her *reflective nostalgia*, serving as an escape from the grim post-war reality, evolved into *restorative nostalgia* (Svetlana's Boym terms) – an ambition to reclaim Čiurlionis and Druskininkai as a *realm of memory* (Pierre Nora), significant not only for the family but for all of Lithuania. After a lengthy legal process, in 1963, the family houses were granted the status of a memorial museum.

Boruta was entrusted with writing a memoir. Unfortunately, in 1946, the writer was forced to halt his work due to a political case that brought eleven Lithuanian intellectuals to trial, resulting in Boruta being sentenced to hard labour. By the time he was released, a large-scale campaign against formalism in art had begun,

posing a serious threat to Čiurlionis' artistic legacy. However, in 1956, Boruta managed to complete a cycle of "short stories" titled *Svečiuose pas Čiurlionius Druskininkuose* [*Visiting the Čiurlionis Family in Druskininkai*]. "These memoirs written by Kazys do not quite correspond to reality," J. Čiurlionytė wrote on the title page of the final edition, alluding to her own desire to tell her brother's story. Keeping Boruta's typescript to herself, she explained in a letter to him that she wanted to free her recollections from what she called "literary hackwork."

When Boruta attempted to retrieve another copy of the typescript from V. Čiurlionytė, he was told that the memoirs did not belong to him. "I am under the impression that MKČ [Mikalojus Konstantinas Čiurlionis] is the property of the family," he wrote in his notes, attempting to persuade his sister-in-law with compelling analogies: if he had painted an étude in her yard (V. Čiurlionytė, who had trained in painting, would surely understand this) – who would be its author, he asked.

How did it come to be that the interpretation of Čiurlionis' life became a family concern – or even a privilege? Why are Boruta's *Druskininkai stories* so little known? And how did the reception of J. Čiurlionytė's *Atsiminimai apie M. K. Čiurlionį* [*Memoirs of M. K. Čiurlionis*] unfold? "I was reading Jadvyga Čiurlionytė's *Atsiminimai apie M. K. Čiurlionį*... All these memoirs were written not by her, but by Kazys Boruta," exclaimed an appalled Juozas Baltušis in 1970. Was the assessment by the editor of the Vaga publishing house justified? This will be examined through a comparative analysis of the surviving manuscripts and typescripts of both authors.

Nida Gaidauskienė – doctor of Humanities, researcher at the Institute of Lithuanian Literature and Folklore and the Lithuanian Culture Research Institute. After completing her studies at Vilnius and Klaipėda Universities, she went on to defend her doctoral dissertation at the Lithuanian Culture Research Institute (affiliated with Vytautas Magnus University) in 2014. Between 2009 and 2012, Dr. Nida Gaidauskienė held academic fellowships at the Jagiellonian University in Kraków and Charles University in Prague.

Dr. Gaidauskienė is the author of the monograph *Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė: modernėjančios savimonės kontūrai* [*Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė: Outlines of the Formation of a Modern Consciousness*] (2018) and a co-author of the collective monograph *Lietuvių literatūros kanono dirbtuvės (XIX a. pabaiga – XX a. pirma pusė)* [*The Workshop of the Lithuanian Literary Canon (from the turn of the 20th century to the 1930s*] (2022). She served as the scholarly editor of the bilingual publication *M. K. Čiurlionis. Korespondencija / Korespondencja, 1907–1910* [*M. K. Čiurlionis. Correspondence, 1907–1910*] (2024).

Dr. Gaidauskienė has compiled several books, including *Kairiarankio kentauro pėdomis* written by Marijus Šidlauskas [*In the Footsteps of a Left-Handed Centaur*] (2023); *Creative Legacy of M. K. Čiurlionis and its Dissemination: Images and Meanings, Texts and Contexts / M. K. Čiurlionio kūrybinis palikimas ir jo sklaida: vaizdai ir prasmės, tekstai ir kontekstai* (2020); *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis Vilniuje* [*Mikalojus Konstantinas Čiurlionis in Vilnius*] (2016); and *Čiurlionio namai Vilniuje: istorija ir veikla* [*Čiurlionis' House in Vilnius: History and Activities*] (2017). She is also a contributing co-author of three of these books.

Gaidauskienė's articles appear in peer-reviewed academic journals in Lithuania and abroad. She is an active participant in conferences dedicated to Čiurlionis and has served as the project leader and chair of the organising committee of the two-day international conference dedicated to Čiurlionis held at the National Gallery of Art in 2020. Dr. Gaidauskienė is a member of the Lithuanian Association for Aesthetics and the Lithuanian Association for Comparative Literature. Her research interests include the history of literature, art, and ideas in Lithuania and East-Central Europe of the early 20th century, as well as memory studies.

Kieno žinioje „tikrasis" Čiurlionis?

Politiškai sudėtingu ir permainingu laikotarpiu nuo XX a. vidurio iki 8-ojo dešimtmečio pradžios Čiurlionio simbolinė reikšmė radikaliai svyravo. Karo ir kultūros muziejui, 1941 m. netekusiam Vytauto Didžiojo vardo, 1944 m. spalio 11 d. suteiktas Mikalojaus Konstantino Čiurlionio vardas, taip tarsi įtvirtinant menininko svarbą. Po nepilnų trijų mėnesių šio muziejaus Meno skyriuje įdarbinta Valerija Čiurlionytė-Karužienė. Ją priėmęs Paulius Galaunė jau 1949 m. pavasarį buvo atleistas iš direktoriaus pareigų, o po dvylikos dienų Vilniaus valstybiniame dailės institute įvyko liūdnai pagarsėjęs posėdis. Praėjus pusantrų metų, Čiurlionio klausimą svarstė Vilniaus valstybinio dailės muziejaus Mokslo taryba, netrukus svarstymai peraugo į žūtbūtinę diskusiją LSSR Dailininkų sąjungoje. Praėjus keleriems metams po Stalino mirties, reikalai krypo čiurlionistikai vis palankesne linkme.

Sumanymo autentiškai pristatyti Čiurlionį kaip asmenybę ir perteikti jo aplinką užuomazgos pastebimos dar Antrojo pasaulinio karo metais. Druskininkams laikinai tapus Ostlando dalimi, po daugiau nei ketvirčio amžiaus savo gimtinės aplankyti nuvyko Jadvyga Čiurlionytė, lydima rašytojo Kazio Borutos, su kuriuo vėliau, 1945 m., įteisino santuoką. Apsilankymai gimtinėje dažnėjo dėl Čiurlionytę apėmusios nostalgijos. Viena vertus, šį jausmą žadino jos rengiami spaudai vyriausiojo brolio fortepijoniniai kūriniai, kuriuos ji pati skambino, taip pat skaitomi (ir pamažėle verčiami) jo laiškai. Kita vertus, reflektyvioji nostalgija (*reflective nostalgia,* S. Boym), padėjusi psichologiškai pabėgti nuo niūrios pokario tikrovės, ilgainiui įgavo atkuriamosios nostalgijos (*restorative nostalgia,* S. Boym) savybių ir lėmė užmojį susigrąžinti Čiurlionį ir Druskininkus kaip atminties vietą (*realm of memory*, P. Nora), svarbią ne tik šeimai, bet ir visai Lietuvai (po ilgų teisminių procesų, 1963 m. nameliai įgavo memorialinio muziejaus statusą).

Parašyti atsiminimus patikėta Borutai. Deja, 1946 m. rašytojui teko nutraukti pradėtą darbą dėl politinės bylos, baudžiamojon atsakomybėn patraukusios vienuolika inteligentų, Borutai skiriant bausmę sunkiųjų darbų kalėjime. Jam išėjus iš kalinimo vietos, prieš formalizmą mene prasidėjo plataus masto akcija, kėlusi didelę grėsmę Čiurlionio kūrybiniam palikimui. Vis dėlto 1956 m. Boruta užbaigė

novelių ciklą *Svečiuose pas Čiurlionius Druskininkuose*. „Šitie Kazio atsiminimai ne visai atitinka tikrovę“, − tada ant paskutinės redakcijos priešlapio užrašė Čiurlionytė, pridurdama apie savo ryžtą pačiai papasakoti skaitytojui apie brolį. Borutos teksto mašinraštį palikdama sau, Čiurlionytė laiške jam paaiškino norinti atsiminimus nuvalyti nuo *literatūrščinos*. Pamėginęs atsiimti kitą mašinraščio kopiją iš Čiurlionytės-Karužienės, rašytojas išgirdo, jog atsiminimai jam nepriklauso. „Man pasilieka įspūdis, kad MKČ [−] šeimos nuosavybė“, − savo užrašuose pasižymėjo Boruta, mėginęs paveikti svainę kuo įtikinamesniais argumentais, pvz.: jei jos kieme jis nutapytų etiudą (tapyboje ranką lavinusi Čiurlionytė-Karužienė turėjo tai suprasti), kas būtų jo autorius? – anuomet teiravosi rašytojas.

Taigi kaip nutiko, kad Čiurlionio gyvenimo interpretacija tapo šeimos rūpesčiu arba net prerogatyva? Kodėl apie Borutos Druskininkų noveles mažai kas žino? Kaip klostėsi Čiurlionytės „Atsiminimų apie M. K. Čiurlionį“ recepcija? „Skaitinėjau Jadvygos Čiurlionytės *Atsiminimus apie M. K. Čiurlionį*. [...] Visus šiuos atsiminimus parašė ne ji, o Kazys Boruta“, − 1970 m. piktinosi Juozas Baltušis. Ar leidyklos „Vaga“ redaktoriaus vertinimas buvo pagrįstas? Tai atskleis išlikusių abiejų autorių rankraščių ir mašinraščių lyginamoji analizė.

Nida Gaidauskienė – humanitarinių mokslų daktarė, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto ir Lietuvos kultūros tyrimų instituto mokslo darbuotoja. Baigė studijas Vilniaus ir Klaipėdos universitetuose, 2014 m. apgynė daktaro disertaciją Lietuvos kultūros tyrimų institute prie Vytauto Didžiojo universiteto. 2009−2012 m. stažavo Krokuvos Jogailaičių universitete ir Prahos Karolio universitete.

Gaidauskienė yra monografijos *Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė: modernėjančios savimonės kontūrai* autorė (2018), kolektyvinės monografijos *Lietuvių literatūros kanono dirbtuvės (XIX a. pabaiga–XX a. pirma pusė)* (2022) bendraautorė, dvikalbio leidinio *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Korespondencija / Korespondencja*, *1907−1910*, t. 2 (2024) mokslinė redaktorė. Sudarė knygas: *Kairiarankio kentauro pėdomis* (aut. Marijus Šidlauskas, 2023), *Creative Legacy of M. K. Čiurlionis and its Dissemination: Images and Meanings, Texts and Contexts* / *M. K. Čiurlionio kūrybinis palikimas ir jo sklaida: vaizdai ir prasmės, tekstai ir kontekstai* (2020), *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis Vilniuje* (2016), *Čiurlionio namai Vilniuje: istorija ir veikla* (2017), yra trijų iš jų bendraautorė. Mokslininkė skelbia straipsnius Lietuvos ir užsienio akademiniuose recenzuojamuose leidiniuose, aktyviai dalyvauja Čiurlioniui skirtose konferencijose. Ji yra tarptautinės dviejų dienų Čiurlioniui skirtos konferencijos Nacionalinėje dailės galerijoje (2020) projekto vadovė, Organizacinio komiteto pirmininkė, Lietuvos estetikų asociacijos ir Lietuvos lyginamosios literatūros asociacijos narė. Jos mokslinių interesų laukas apima literatūros, meno, idėjų istoriją XX a. pradžios Lietuvoje ir Vidurio Rytų Europoje, taip pat atminties studijas.

Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė
Lithuanian Culture Research Institute | Lietuvos kultūros tyrimų institutas
zilvine@gmail.com

Reflections of the *Van Gogh Effect* and the "Cursed Artist" Archetype in the Creative Path and Reception of Čiurlionis

This presentation explores the parallels between the tragic fates of two outstanding innovators – Vincent van Gogh and Čiurlionis – whose genius went largely unrecognised during their lifetimes, as well as the reception of their paintings. The research draws on Nathalie Heinich's anthropological method of "admiration". Heinich uses a variety of sources – texts from art criticism and art history, artist biographies, art market data, and more – to investigate the so-called *Van Gogh effect* or the new *Vangoghian paradigm*, which, as she argues, marks a fundamental turning point in the conception of the modern artist and the posthumous reception of their work. The originality and aesthetic value of Van Gogh's distinctive, challenging artistic style were recognised by critics relatively soon after his death, though wider public acclaim came later. His biography evolved into a hagiographic legend centred on the theme of *misunderstanding*. Elements of this biography resemble those of a saint: a vocation for creation, an extraordinary personality, isolation and marginality, inability to function in practical, social, or commercial life, asceticism and poverty, spiritual elevation and detachment from material concerns, misjudgment by contemporaries, suffering, and eventual recognition serving as a reward for his descendants. These same motifs – puzzling to contemporaries – are also central to the intellectual and creative biography of Čiurlionis, whose life and work were imbued with innovative ideas.

Like Van Gogh, Čiurlionis did not begin his artistic journey as a painter but was "called" to painting as a means of expressing his inner visions and beliefs. Both artists, driven by an internal necessity, learned to paint with persistence and little external support. Their creative periods – though brief – were extraordinarily intense and separated by only two decades. The entirety of Čiurlionis' work, like Van Gogh's, was created within just a few years. Their lives and careers were marked by drama, emotional intensity, melancholy, depressive episodes, and serious mental illness. They also shared a deep love of nature, a fascination with the relationship between colour and music, an admiration for Japonisme, and existential concerns – passionate desires for recognition coupled with doubts about the value of their work.

During their lifetimes, both artists sold only a few works and died at nearly the same age – 36 or 37.

Following his posthumous exhibitions, Čiurlionis was immediately acclaimed as a genius and became one of the most influential artists in the Russian Empire which greatly impacted the avant-garde movement. Van Gogh's posthumous exhibitions – naturally nurtured in the liberal context of French culture – captivated the public and amplified his fame. In contrast, Čiurlionis' legacy as a "cursed" artist was long hindered from reaching the public by a series of historical disruptions: the outbreak of World War I, the war conflict between interwar Lithuania and Poland, World War II, and the ensuing Soviet occupation, which lasted half a century. This chain of adverse events excluded Čiurlionis' work from the natural course of art history, rendering his paintings inaccessible to critics shaping the narrative of modern art for nearly seven decades.

Thus, the different yet equally complex trajectories of Van Gogh's and Čiurlionis' lives, creative work, and their reception reflect fundamental shifts in artistic interpretation. The Vangoghian paradigm, rooted in the theme of *misunderstanding*, prompts us to reconsider not only the biographies of artists at the turn of the 19th and 20th centuries and how their work was received, but also to re-evaluate earlier artists and reinforce the myth of the *l'artiste maudit* – the "cursed artist". The Van Gogh effect demonstrates that the symbolic and economic value of art is shaped by a shift – from the artwork to the artist, from normality to abnormality, from similarity to rarity, from misunderstanding to acclaim, and ultimately from rejection in the present to admiration in the future. Admiration for an artist's tragic biography and personal struggle reinforces the uniqueness of this artistic type in art history and underpins the principle of exclusivity that continues to shape the contemporary art world.

Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė studied at the Faculty of Arts, Vytautas Magnus University, where she completed her BA and MA degrees between 1992 and 1998. In 2002 and 2003, she held research fellowships at the École des Hautes Études en Sciences Sociales (EHESS) in Paris. In 2004, she defended her doctoral dissertation in the field of Humanities (Art Criticism, H003) at the Vilnius Academy of Arts, titled *Meninės kūrybos socialumo problema Pierre'o Bourdieu ir jo mokyklos meno sociologijoje* [*The Problem of the Social Nature of Artistic Creation in the Sociology of Art by Pierre Bourdieu and His School*].

In 2005, she became a research fellow at the Lithuanian Culture Research Institute (formerly (until 2010) the Institute of Culture, Philosophy and Arts), Department of Comparative Cultural Studies. Since 2008, she has served a senior research fellow; and since 2020, – as Head of the Department. Her fields of research encompass comparative studies of culture and art, sociology of culture and art, visual and media culture, contemporary aesthetics, intercultural dialogue, and cultural memory. Her research findings have been published in the monographs *Pierre'as Bourdieu ir socialiniai meno*

žaidimai [*Pierre Bourdieu and the Social Games of Art*] (2005), *Lietuvos gamtos menai ir antropoceno estetika* [*Lithuanian Nature Arts and the Aesthetics of the Anthropocene*] (2024); and, in muti-authored monographs such as *Atminties ir žvilgsnio trajektorijos: vaizdo kultūros refleksija* [*Trajectories of Memory and Gaze: Reflections of Visual Culture*], co-authored with O. Žukauskienė (2018); *Vaizd(ini)ai ir įvaizdžiai: kas ir kaip mus kuria?* [*Image(ry) and Visibility. What Creates Us and How?*] co-authored with V. Rubavičius, O. Žukauskienė, S. Trilupaitytė, and A. Narušytė) (2021), and in more than 30 articles published in Lithuania and abroad as well as conference presentations.

Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė is an active participant in Lithuanian and international research projects. She also has extensive teaching experience. From 2005 to 2012, she served as a lecturer at the Faculty of Social Sciences, Lithuanian University of Educational Sciences. Since 2013, she has been an Associate Professor at the Creative Economy Institute, Kazimieras Simonavičius University, becoming a member of the Senate in 2021 and a full Professor in 2022. Between 2019 and 2022, she also served as Associate Professor at the Faculty of Communication, Vilnius University, where she taught courses including *Introduction to Art and Design and Expression of Fashion and Style*.

„Van Gogho“ efekto ir „prakeikto menininko“ tipo atspindžiai Čiurlionio kūrybos kelyje ir jo recepcijoje

Pranešime lyginamuoju aspektu aptariami dviejų tragiško likimo, savo gyvenimo metu deramai neįvertintų genialių novatorių – Vincento van Gogho ir Čiurlionio – kūrybos kelių ir jų sukurtų paveikslų recepcijos panašumai. Tyrimui pasitelkiamas Nathalie Heinich antropologinis žavėjimosi metodas. Ji, remdamasi įvairiais šaltiniais (meno kritikos ir istorijos tekstais, dailininko biografijomis, meno rinkos duomenimis ir pan.), tyrė van Gogho efektą, arba naująją *vangogiškąją* paradigmą, kuri, sociologės įsitikinimu, žymi esminį lūžį modernaus menininko sampratoje ir vėlesnėje (pomirtinėje) jo kūrybos recepcijoje. Netrukus po dailininko van Gogho mirties kritikai beveik vienbalsiai pripažino neįprastos, meninei tradicijai metusios iššūkį van Gogho kūrybos originalumą ir estetinę vertę, tačiau platesnis pripažinimas ir šlovė atėjo vėliau. Dailininko biografija pavirto hagiografine legenda, pagrįsta nesupratimo motyvu. Joje iškelti ir aptarinėti tie van Gogho biografijos faktai, kurie būdingi šventųjų gyvenimams – tai pašaukimas (kūrybai); buvimas išskirtiniu žmogumi; izoliacija ir marginalumas; netinkamumas praktiniam, socialiniam ir komerciniam gyvenimui; asketizmas ir skurdas; nesuinteresuotumas; atotrūkis nuo žemiškų gėrybių ir dvasinis pakilimas; amžininkų nesupratimas ir netinkamas įvertinimas; kankinystė; pripažinimas ir įvertinimas kaip atpildas dailininko palikuonims. Šie amžininkams sumaištį kėlę aspektai svarbūs ir novatoriškų idėjų persmelkto Čiurlionio intelektualinėje bei kūrybinėje biografijoje.

Čiurlionis, kaip ir van Goghas, kūrybinį kelią pradėjo ne kaip dailininkas, o buvo *pašauktas* tapybą pasirinkti kaip priemonę išreikšti savo įsitikinimus ir vizijas. Abu menininkai, skatinami vidinės būtinybės, atkakliai, beveik be išorinės pagalbos

išmoko tapyti. Jų trumpos, tačiau nepaprastai intensyvios kūrybos laikotarpius skiria vos du dešimtmečiai – Čiurlionio, kaip ir van Gogo, visi dailės kūriniai buvo sukurti vos per keletą metų. Jų gyvenimo ir kūrybos keliai – dramatiški, sudėtingi, kupini daugybės kančių, emocinių išgyvenimų, lydimi melancholijos, depresijos tarpsnių ir sunkios psichinės ligos. Juos siejo meilė gamtai, domėjimasis spalvų ir muzikos santykiais, abu žavėjosi japonizmu, jų gyvenime vienodai dramatiškai skamba egzistenciniai motyvai, aistringas pripažinimo siekis, abejonės savo kūrybos prasmingumu, faktas, kad iki gyvenimo pabaigos (abu paliko šį pasaulį sulaukę beveik vienodo amžiaus – 36–37 metų) spėjo parduoti vos kelis savo paveikslus.

Iškart po parodų, surengtų jau po Čiurlionio mirties, menininkas buvo pavadintas genijumi ir tapo vienu įtakingiausių Rusijos imperijos dailininkų, turėjusių didžiulį poveikį avangardinės aplinkos menininkams. Liberalioje prancūziškos kultūros dirvoje natūraliai vykusi van Gogho kūrybinio palikimo sklaida vis labiau žavėjo publiką ir augino dailininko šlovę, o Čiurlionio atveju buvo priešingai – dar kartą likimo prakeikto menininko kūrybinio palikimo sklaidą ilgam sustabdė įsiplieskęs Pirmasis pasaulinis karas, suirutė, nepriklausomos Lietuvos karo su Lenkija situacija tarpukariu, Antrasis pasaulinis karas ir, galiausiai, pusę amžiaus trukusi sovietinė okupacija. Ši nepalankių istorinių įvykių seka ilgam eliminavo Čiurlionio kūrybos palikimą iš natūralaus meno raidos proceso, todėl beveik septynis dešimtmečius jo paveikslai buvo neprieinami modernaus meno istoriją rašiusiems menotyrininkams.

Taigi skirtingi, tačiau panašiai sudėtingi van Gogho ir Čiurlionio gyvenimo, kūrybos ir recepcijos keliai atspindėjo daugybę esminių meninės interpretacijos poslinkių. *Vangogiškoji* paradigma ir nesupratimo motyvas privertė permąstyti ne tik XIX–XX a. sandūros menininkų biografijas ir jų kūrybos recepcijos ypatumus, bet ir ankstesnių menininkų gyvenimo ir kūrybos trajektorijas, įtvirtinti mitą apie prakeiktą menininką (*l'artiste maudit*). Van Gogho efektas reiškia, kad simbolinė ir ekonominė meno vertė kuriama pereinant nuo kūrinio prie žmogaus, nuo normalumo prie nenormalumo, nuo panašumo prie retumo, nuo nesupratimo iki sėkmės ir, galiausiai, nuo nepripažinimo dabartyje iki šlovės ir žavėjimosi ateityje. Būtent žavėjimasis tragiška menininko biografija ir jo asmenybe įtvirtina tokio tipo kūrėjo išskirtinumą meno istorijoje ir patį išskirtinumo principą, kuris nuo šiol veikia meno pasaulyje.

Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė 1992–1998 m. įgijo bakalauro ir magistro laipsnius Vytauto Didžiojo universiteto Menų fakultete. 2002 m. ir 2003 m. stažavo Paryžiuje, Aukštojoje socialinių mokslų mokykloje (*Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales*). 2004 m. Vilniaus dailės akademijoje apgynė humanitarinių mokslų srities Menotyros krypties (H003) daktaro disertaciją tema „Meninės kūrybos socialumo problema Pierre'o Bourdieu ir jo mokyklos meno sociologijoje".

Mokslinė veikla: 2005–2008 m. dirbo mokslo darbuotoja, nuo 2008 m. – vyresniąja mokslo darbuotoja Lietuvos kultūros tyrimų instituto (iki 2010 m. Kultūros, filosofijos ir meno institutas) Komparatyvistinių kultūros tyrimų skyriuje. Nuo 2020 m. Gaižutytė-Filipavičienė yra šio skyriaus vadovė. Mokslinių tyrimų sritys: lyginamieji kultūros ir meno tyrimai, kultūros ir meno sociologija, vizualioji ir medijų kultūra, šiuolaikinė estetika, tarpkultūrinis dialogas ir kultūrinė atmintis. Tyrimų rezultatai paskelbti monografijose *Pierre'as Bourdieu ir socialiniai meno žaidimai* (2005), *Lietuvos gamtos menai ir antropoceno estetika* (2024), kolektyvinėse monografijose *Atminties ir žvilgsnio trajektorijos: vaizdo kultūros refleksija* (2018, bendraautorė O. Žukauskienė), *Vaizd(ini)ai ir įvaizdžiai: kas ir kaip mus kuria?* (2021, bendraautoriai V. Rubavičius, O. Žukauskienė, S. Trilupaitytė, A. Narušytė) ir daugiau kaip 30 straipsnių Lietuvoje ir užsienyje bei konferencijų pranešimuose. Dalyvauja Lietuvos ir užsienio mokslo projektuose.

Pedagoginė veikla: 2005–2012 m. Gaižutytė-Filipavičienė buvo Lietuvos edukologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto lektorė, nuo 2013 m. – Kazimiero Simonavičiaus universiteto Kūrybos ekonomikos instituto docentė, nuo 2021 m. – Senato narė, nuo 2022 m. – profesorė, 2019–2022 m. – Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto docentė (dėstyti kursai: Dailės ir dizaino įvadas; Mados ir stiliaus raiška).

Vita Gruodytė

Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija
vitagg12@gmail.com

Ethnicism as a Stylistic Element in the Musical Works of Čiurlionis

We can often observe that the old Lithuanian sonic world – which Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Juozas Gruodis, Feliksas Bajoras, Bronius Kutavičius, Julius Juzeliūnas, and Algirdas Martinaitis sought to awaken and bring into the present – is difficult to transpose into the context of contemporary Western music. It was only with postmodernism, which opened the door to diverse non-European and ethnic traditions, that Lithuanian national identity gained recognition and legitimacy within the language of contemporary Western music in the second half of the 20th century.

For Lithuanians, Čiurlionis' work, like that of Kutavičius, needs no explanation. There is something deeply familiar – something "ours" – that resonates through it. This sense of belonging is rooted in core mental structures shaped by our language, our environment, the oral traditions of folklore, and particularly by our *sutartinės*, [the old Lithuanian multipart songs]. M. K. Čiurlionis likely did not know *sutartinės*, as he does not mention them in his classification of Lithuanian folk songs. Despite

that, certain features of his music suggest the influence or echo of *sutartinės* in his musical language – especially in those works least shaped by the environments of Warsaw and Leipzig.

Čiurlionis did not align himself specifically with any artistic movement of his time, although he was a man of letters and, as shown in his surviving correspondence, articles, and philosophical reflections, articulated many of the ideas relevant to him. His distance from the Western art trends of the day was not due to a lack of cultural awareness but was a deliberate choice. Čiurlionis laid the foundation for professional Lithuanian music, and thanks to him, it did not become "modern" in the sense defined by the canons of 20th-century modernism, nor did it follow the path of imitating the stylistic features of foreign cultures. He valued a profound sense of national tradition, an experience that transcends time, and a spiritual origin. Nor was Čiurlionis a modernist individualist: his strong sense of transcendence made him acutely aware of the collective legacy – specifically, the national legacy that he studied with dedication.

If we were to situate Čiurlionis within a particular artistic trend, it would align with to the tendencies of the turn of the 20th century, typical of those artists who were drawn to cultural phenomena and authentic ethnic traditions. Yet Čiurlionis differs from them as he sought not someone else's archaic roots, but his own. Based on the constructive elements of his musical language, we might describe his compositional style as *ethnicism* – granting the ethnic dimension a unifying role and stylistic content. Here, ethnicism would refer to an artistic language grounded in the archaic modes of expression, traditional ways of thinking, and enduring national forms. It would not only be an allusion to the sound of an ethnic nature, the colour of the sound, the instrumentation, the articulation, the characteristics of the performance, but also the specific structure of the sound material, which would allow for the formalisation of a new musical syntax.

Vita Gruodytė (PhD) is an independent musicologist, currently working on research projects at the Lithuanian Academy of Music and Theatre as a senior researcher. She previously held a research position at Klaipėda University and was a research fellow at the University of Helsinki. She is the author of the monograph *Muzikinės lietuvių tapatybės pėdsakais* [*On the Trail of Lithuanian Musical Identity*] (Vaga, 2024), and co-author of two collective monographs *Nailono uždanga* [*The Nylon Curtain*] (LMTA, 2018), with Danutė Petrauskaitė and Rūta Stanevičiūtė, and *Garsinės utopijos* [*Sound Utopia*] (LMTA, 2023), with Rūta Stanevičiūtė, Rima Povilionienė, and Donatas Katkus. She has published over 40 scholarly articles in Lithuanian, French, and English. Dr. Vita Gruodytė's research interests include contemporary music, the aesthetics of music, cultural studies, and questions of musical identity.

Etnizmas kaip stilistika Čiurlionio muzikinėje kūryboje

Dažnai susiduriame su faktu, kad senasis lietuvių garsinis pasaulis, kurį norėjo prabudinti ir prikelti dabarčiai Mikalojus Konstantinas Čiurlionis ir Juozas Gruodis, Feliksas Bajoras ir Bronius Kutavičius, Julius Juzeliūnas ir Algirdas Martinaitis, yra sunkiai transponuojamas į šiuolaikinės Vakarų muzikos kontekstus. Tik postmodernizmas, plačiai atvėręs vartus įvairialypėms neeuropinėms ir etninėms tradicijoms, aktualizavo lietuvišką tautinę tapatybę, suteikdamas jai šiuolaikinės muzikinės kalbos legitimumą XX a. antrosios pusės Vakarų muzikos kontekste.

Lietuviams nereikia aiškinti Čiurlionio (kaip ir Kutavičiaus) kūrybos. Joje yra kažin kas labai sava, ką galime pagrįsti tam tikromis fundamentaliomis mentalinėmis struktūromis, kurias suformavo mūsų kalba, aplinka, tautosakoje išsaugota sakytinė tradicija ir senosios giesmės – sutartinės. Pastarųjų Čiurlionis veikiausiai nežinojo, nes klasifikuodamas lietuvių liaudies dainas apie jas neužsimena. Nepaisant to, Čiurlionio muzika turi tam tikrų bruožų, kurie leidžia kalbėti apie sutartinių atspindį arba įspaudą jo muzikinėje kalboje. Tai ryšku kūriniuose, kuriuose mažiausiai jaučiama Varšuvos ir Leipcigo aplinkos įtaka.

Čiurlionis nesiejo savęs su jokiu anuomet vykusiu meniniu judėjimu, nors buvo rašto žmogus ir, kaip galime spręsti iš išlikusių jo laiškų, straipsnių, filosofinių apmąstymų, įvardijo daugelį jam svarbių reiškinių. Vadinasi, jo atsiribojimas nuo tuomečių Vakarų meno tendencijų buvo ne kultūrinio išprusimo stoka, o sąmoningas pasirinkimas. Čiurlionis padėjo pagrindą profesionaliai lietuvių muzikai, kuri būtent dėl jo netapo moderni pagal XX a. moderno kanonus ir nenuėjo imitaciniu svetimų kultūrų stilistinio braižo skolinių keliu. Kompozitoriui buvo svarbesnė tautinės tradicijos gelmės pajauta, viršlaikinis patyrimas, dvasinis pradas. Čiurlionis nėra moderniųjų laikų individualistas. Jis turi stiprų transcendencijos jausmą, todėl suvokia kolektyvinio (būtent tautinio) palikimo, kurį nuosekliai studijavo, svarbą.

Jei bandytume priskirti Čiurlionio kūrybą tam tikrai meno krypčiai, ji atitiktų XIX–XX a. sandūros tendenciją, būdingą kūrėjams, kurie žavėjosi etninės kilmės kultūriniais reiškiniais ir autentiškomis tradicijomis. Iš jų išsiskirtų tuo, kad Čiurlionis ieškojo kelių į savąją, o ne svetimą archaiką. Remdamiesi konstruktyviaisiais muzikinės kalbos elementais, jo kompozicinį braižą galėtume apibūdinti kaip *etnizmą*, kai etniniam aspektui suteikiamas unifikuojantis vaidmuo ir stilistinis turinys. Etnizmo sąvoka būtų apibrėžiama meninė kalba, pagrįsta tautinio prado raiškos, mąstymo arba išlikusios tradicijos artefaktų principais. Tai ne tik aliuzija į etninės prigimties garsą, skambesio spalvą, instrumentuotę, artikuliaciją, atlikimo ypatybes, bet ir specifinę garsinės medžiagos sąrangą, leidžiančią formalizuoti naują muzikinę sintaksę.

Vita Gruodytė yra nepriklausoma muzikologė, dirbanti su tyrimų projektais Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (vyriausioji mokslo darbuotoja). Anksčiau buvo mokslo darbuotoja Klaipėdos universitete, stažavo Helsinkio universitete. Paskelbė vieną autorinę monografiją *Muzikinės lietuvių tapatybės pėdsakais* (Vaga, 2024), dvi kolektyvines monografijas *Nailono uždanga* (Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2018, kartu su Danute Petrauskaite ir Rūta Stanevičiūte) ir *Garsinės utopijos* (LMTA, 2023, kartu su Rūta Stanevičiūte, Rima Povilioniene ir Donatu Katkumi), taip pat daugiau kaip 40 mokslinių straipsnių lietuvių, prancūzų ir anglų kalbomis. Mokslinių tyrimų sritys: šiuolaikinė muzika, muzikos estetika, kultūrologiniai ir muzikinės tapatybės klausimai.

Eglė Gudžinskaitė

Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija
eglynas@gmail.com

The Harmony of 1905: Innovative Strategies in the Music of Čiurlionis and His Contemporaries

The first decade of the 20th century is marked by significant changes and innovations in musical language, particularly in the field of harmony. The tendency toward atonality, which had been gaining momentum since the mid-19th century, intensified to such an extent that it ultimately "shattered" the established order of functional tonality at the dawn of the new century. To pinpoint this breaking point more precisely, attention is drawn to a series of works composed around 1905 or shortly thereafter, which embody groundbreaking harmonic strategies. Notable examples include works by Charles Ives, Alban Berg, Richard Strauss, Claude Debussy, Arnold Schönberg, Julián Carrillo, and Alexander Scriabin. In these compositions, harmonic phenomena such as quartal chords, micro-series, artificial modes, micro-intervals, and others emerge not as isolated accidental instances but as central structural principles.

A similar shift is observable in the music of Čiurlionis, particularly after he began systematic studies in the visual arts. In the spring of 1904, he entered the Warsaw School of Fine Arts, and by the turn of 1904–1905, he had composed the variation cycles *Sefaa Esec* and *Besacas*, in which he demonstrated a new boldness in musical experimentation. Other important works from this period include *Jūra. Mažų peizažų ciklas* [*The Sea. A Cycle of Small-Scale Landscapes*], *Fuga in B* [*Fugue in B*] and several of his later preludes. Constructive conceptualism and the pursuit of new compositional logic are evident not only in the architectonics of these pieces,

but also in their harmonic language – from interval-based structured tonality and projections of fifths to symmetrically organised atonal sonorities.

In this presentation, I will argue that Čiurlionis' late works stand as striking examples of early 20th-century modernism and that they deserve to be considered alongside those of his better-known contemporaries as meaningful contributions to the emerging harmonic language of the century.

Eglė Gudžinskaitė is a musicologist, music critic, and lecturer at the Lithuanian Academy of Music and Theatre. She is a member of the Council of the Lithuanian Composers' Union and serves on the Organising Committee of the International Eduardas Balsys Young Composers Competition. Since 2003, Eglė has been teaching at the Lithuanian Academy of Music and Theatre, with a particular interest in contemporary music, its interpretation, and its cultural context. Her research focuses on Lithuanian composers, 20th- and 21st-century music, as well as topics of harmony, tonality, and musical form in 20th-century compositions. She has also explored the theoretical aspects of composer Vytautas Bacevičius' work. Gudžinskaitė has published scholarly and critical articles in Lithuania, presented at international conferences, led seminars and open lectures, and written approximately 150 critical reviews.

As an expert, Eglė Gudžinskaitė is regularly invited to serve on juries for the Lithuanian Composers' Union's Work of the Year and Best Musicological Publication awards. Since 2022, she has also served as a specialist in theatre music on the Professional Performing Arts Jury. Gudžinskaitė is the recipient of the Vytautas Landsbergis Foundation Award (2005) and the Vladas Jakubėnas Society Award (2019).

1905-ųjų harmonija: novatoriškos strategijos Čiurlionio ir jo amžininkų muzikoje

XX a. 1-asis dešimtmetis muzikos kalbos požiūriu pasižymi ryškiais pokyčiais ir naujovėmis, ypač harmonijos srityje. Nuo XIX a. vidurio stiprėjančios tendencijos, vedančios atonalumo link, akumuliuojasi ir galutinai *išsprogdina* senąją funkcinio tonalumo tvarką pačioje XX a. pradžioje. Siekdama dar tiksliau lokalizuoti lūžio momentą, pranešimo autorė atkreipia dėmesį į visą virtinę novatoriškus harmoninius sprendimus reprezentuojančių kūrinių, kurie sukurti apie 1905-uosius ar keleriais metais vėliau. Čia galima paminėti skirtingus Charleso Iveso, Albano Bergo, Richardo Strausso, Claude'o Debussy, Arnoldo Schönbergo, Juliano Carillo, Aleksandro Skriabino kūrinius, kuriuose tokie reiškiniai, kaip kvartiniai akordai, mikroserijos, dirbtinės dermės, mikrointervalika ir dar daugybė kitų, identifikuojami jau kaip pamatiniai, o ne atsitiktiniai.

Čiurlioniui ėmus sistemingai mokytis dailės, matomas akivaizdus pokytis jo muzikinėje kalboje. 1904 m. pavasarį jis pradeda mokslus Varšuvos dailės mokykloje, o jau 1904–1905 m. sandūroje sukuria variacijų ciklus „Sefaa Esec" ir „Besacas", kuriuose eksperimentuoja taip drąsiai, kaip dar niekada iki tol neeksperimentavo.

Be jau įvardytų variacijų ciklų, dėmesį traukia mažų peizažų ciklas „Jūra“, „Fuga in B“, vėlyvieji preliudai. Konstruktyvus Čiurlionio konceptualumas, naujos logikos paieškos atsispindi ne tik šio laikotarpio muzikos kompozicijų architektonikoje, bet ir harmoniniuose sprendimuose: nuo intervališkai struktūruoto tonalumo, kvintų projekcijų iki simetriškai organizuoto atonalaus garsyno. Tad šiuo pranešimu bandysiu parodyti, kad į 1905-ųjų moderniosios muzikos istoriją vėlyvoji Čiurlionio kūryba įsirašo ir kitais ne mažiau ryškiais pavyzdžiais, rodančiais kelią naujajai XX a. harmonijai.

Eglė Gudžinskaitė – muzikologė, muzikos kritikė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos lektorė, Lietuvos kompozitorių sąjungos tarybos narė, tarptautinio Eduardo Balsio jaunųjų kompozitorių konkurso Organizacinio komiteto narė. Nuo 2003 m. dėsto Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, domisi šiuolaikinės muzikos kūryba, interpretacijomis ir kontekstais. Mokslinių interesų sritys: lietuvių kompozitorių kūryba; XX–XXI a. muzika; harmonijos, tonalumo, muzikos formos problemos XX a. kūryboje; kompozitoriaus Vytauto Bacevičiaus kūrybos teoriniai aspektai. Šiomis temomis muzikologė paskelbė mokslo ir muzikos kritikos darbų Lietuvoje, skaitė pranešimus tarptautinėse mokslo konferencijose, taip pat vedė (ir tebeveda) seminarus, atviras pamokas, paskelbė maždaug 150 recenzijų.

Kaip ekspertė Gudžinskaitė nuolat yra kviečiama būti žiuri nare Lietuvos kompozitorių sąjungos organizuojamuose Metų kūrinių rinkimuose, Geriausių muzikologijos darbų apdovanojimuose, o nuo 2022 m. kaip muzikos srities specialistė dalyvauja Profesionaliojo scenos meno vertinimo komisijoje. 2005 m. už muzikos kritiką ji pelnė Vytauto Landsbergio fondo premiją, o 2019 m. – Kompozitoriaus Vlado Jakubėno draugijos apdovanojimą.

Kamilė Kaučikaitė, Rima Povilionienė

Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija
kamil.kauc@gmail.com, rima.povilioniene@lmta.lt

Following Čiurlionis' Unidentified Cycles: The Hypothetical Finale of *The Sea* Cycle

The spontaneity of Čiurlionis' creative process, along with the simultaneous influx of different ideas, is vividly reflected in the composer's manuscripts which reveal the multilayered nature of his creative thought and, at the same time, a kind of network of interlinked musical concepts. Considering this unique aspect of Čiurlionis' musical creativity, Rimantas Janeliauskas has proposed and methodologically substantiated the hypothesis of unidentified musical cycles.

Among the original cycles in Čiurlionis' work, individual intentions can be noted – for example, the piano triptych *Marios* [*The Sea*] (VL 317 / DK 279), which was performed by pianist Mladlen Jovanović at a concert organised by the Lithuanian Charity Society in St. Petersburg on 28 January 1909 (according to the New Style calendar – on 10 February). It should be emphasised that the structural and sonic solutions of *Marios*, composed in the first half of 1908 in Vilnius, are quite close to those of *Preliudas d-moll* [*Prelude in D minor*] (VL 319 / DK 284), written in August of the same year in Karklėnai. Two manuscripts of the Prelude have survived – a 1908 draft and a 1909 fair copy – which allow for a reconstruction of Čiurlionis' creative musical trajectory. Based on an analysis of the sonic solutions and recurring harmonic models characteristic of the *Prelude*, and considering the four-part structure typical of Čiurlionis' painting cycles (especially sonatas), this report explores the possibility of the *Preliudas d-moll* as a continuation of the compositional structure of *Marios* – as a hypothetical finale to a piano cycle.

Kamilė Kaučikaitė holds a BA in Piano Solo Performance and is pursuing a Master's in Piano Accompaniment and Music Research and Communication (Musicology) at the Lithuanian Academy of Music and Theatre (LMTA). She was awarded first place at the 22nd International Chamber Music Performance Competition of Lithuanian Composers (2023, Vilnius) and second place at the 4th International Chamber Music Competition KraCamera (2024, Kraków) with piano quartet *Evara*, with whom she is currently actively performing. In the field of piano accompaniment, she won first prize in the 6th National Student and School Pianist Accompanists Competition (2025, Vilnius) and was awarded Raimonda Apeikytė's scholarship. In 2025, Kamilė performed with the LMTA Symphony Orchestra, presenting the premiere of Lukas Butkus' Concerto No. 2 for Piano and Symphony Orchestra, titled *Zodiac*, at the Lithuanian National Philharmonic Society.

Rima Povilionienė holds a PhD in Humanities (Musicology) and Bachelor's and Master's degrees in Piano Solo Performance. She is a Committee member at the Lithuanian Research Council, Head of Musicologists' Section at the Lithuanian Composers' Union, full-time professor at the Lithuanian Academy of Music and Theatre (LMTA), and Assistant Editor-in-Chief of *Lietuvos Muzikologija* [*Lithuanian Musicology*] journal. She has held research positions at the International Semiotics Institute (ISI) at Kaunas University of Technology and LMTA Research Centre and was a member at the Lithuanian National Commission for UNESCO. Rima has undertaken internships at the Institute of Musicology at Leipzig University, IRCAM, the Eastman School of Music at the University of Rochester (course in Paris), and Manifeste Académie/IRCAM.

She has given guest lectures at various universities, edited over 15 collections and published more than 40 scientific articles and 150 critical reviews. Her monograph *Musica Mathematica. Tradicijos ir inovacijos šiuolaikinėje muzikoje* [*Musica mathematica: traditions and innovations in contemporary music*] (2013) was awarded the Vytautas Landsbergis Foundation Prize, appearing in 2016 in English at Peter Lang. Rima is an editor

of two collections for Springer (2017 and 2019). Among her latest co-authored monographs are *Vox Humana Craftsmanship* (2022 for Springer) and *Garsinės utopijos. Lietuvių muzikos modernėjimo trajektorijos ir kontekstai* [*Sounding Utopias. Trajectories and Contexts in Lithuanian Music Modernization*] (2023), and a digital work *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Visi kūriniai fortepijonui. Kritinė redakcija ir komentarai* [*Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Piano Works Complete. Critical Edition and Commentaries*] published in 2024 at https://piano.ciurlionis.eu/en/monograph.

Sekant neatpažintais Čiurlionio ciklais: hipotetinis ciklo „Marios“ finalas

Čiurlionio kūrybiniam procesui būdingas spontaniškumas, vienalaikis skirtingų sumanymų antplūdis iškalbingai atsispindi kompozitoriaus rankraščiuose, tvirtinančiuose jo kūrybinės minties daugiasluoksniškumą ir kartu savotišką tarpusavyje susaistytų muzikinių idėjų tinklą. Atsižvelgdamas į šį Čiurlionio muzikinės kūrybos savitumą, Rimantas Janeliauskas iškėlė metodologiškai argumentuotą neatpažintų muzikinių ciklų hipotezę. Tarp originalių ciklų Čiurlionio kūryboje minėtinos pavienės intencijos, pavyzdžiui, triptikas fortepijonui „Marios“ (VL 317 / DK 279), kurį per Lietuvių labdaros draugijos vakaro koncertą Sankt Peterburge 1909 m. sausio 28 d. (naujuoju stiliumi – vasario 10 d.) atliko pianistas Mladlenas Jovanovičius. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad 1908 m. pirmojoje pusėje Vilniuje sukurtų „Marių“ struktūriniai ir garsiniai sprendimai gana artimi tų pačių metų rugpjūtį Karklėnuose sukomponuotam Preliudui d-moll (VL 319 / DK 284). Išlikę du šio kūrinio rankraščiai – 1908 m. juodraštis bei 1909 m. švarraštis – leidžia rekonstruoti nuoseklų Čiurlionio muzikinės minties kelią. Preliudui d-moll būdingų garsinių sprendimų ir pasikartojančių harmoninių darinių analizės pagrindu, taip pat atsižvelgiant į Čiurlionio tapybos darbų ciklišku mui būdingą keturių dalių struktūros modelį, pranešime svarstoma apie galimą „Marių“ kompozicinės struktūros tęsinį – Preliudą d-moll – kaip hipotetinį fortepijoninio ciklo finalą.

Kamilė Kaučikaitė – pianistė, baigusi fortepijono solinio atlikimo bakalauro studijas. Šiuo metu Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (LMTA) tęsia magistrantūros studijas fortepijono koncertmeisterio ir muzikos tyrimų bei komunikacijos (muzikologijos) srityse. Ji pelnė pirmąją vietą XXII tarptautiniame lietuvių kompozitorių kamerinės muzikos atlikimo konkurse (2023, Vilnius) bei antrąją vietą IV tarptautiniame kamerinės muzikos konkurse „KraCamera“ (2024, Krokuva) su fortepijoniniu kvartetu „Evara“. Su šiuo kvartetu Kaučikaitė dažnai pasirodo koncertuose. Koncertmeisterio srityje ji taip pat pelnė pripažinimą – 2025 m. Vilniuje vykusiame VI nacionaliniame studentų ir moksleivių pianistų koncertmeisterių konkurse užėmė pirmąją vietą. Šiais metais Kaučikaitė tapo Raimondos Apeikytės stipendijos laureate. Šiemet pianistė pasirodė su LMTA simfoniniu orkestru Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje, kur atliko Luko Butkaus Antrojo koncerto fortepijonui ir simfoniniam orkestrui „Zodiakas“ premjerą.

Rima Povilionienė – humanitarinių mokslų daktarė (muzikologija), įgijusi bakalauro ir magistro laipsnius fortepijono (solinio atlikimo) srityje. Ji yra Lietuvos mokslo tarybos komiteto narė, Lietuvos kompozitorių sąjungos Muzikologų sekcijos pirmininkė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) profesorė, žurnalo *Lietuvos muzikologija* vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja. Dirba tyrėja Tarptautiniame semiotikos institute (Kauno technologijos universitete) ir LMTA Mokslo centre. Buvo Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos narė. Stažavo Leipcigo universiteto Muzikologijos institute, Akustikos ir muzikos tyrimų bei koordinavimo institute (IRCAM), Ročesterio universiteto kursuose „Eastman School" Paryžiuje ir IRCAM festivalyje „ManiFeste Academie". Skaitė paskaitas įvairiuose universitetuose, sudarė daugiau kaip 15 publikacijų rinkinių, paskelbė per 40 mokslinių straipsnių ir apie 150 recenzijų. 2013 m. išleista jos monografija *Musica Mathematica. Tradicijos ir inovacijos šiuolaikinėje muzikoje* (2016 m. akademinė leidykla „Peter Lang" ją išspausdino anglų kalba) pelnė Vytauto Landsbergio fondo premiją. Povilionienė yra dviejų leidyklos „Springer" publikacijų rinkinių (2017, 2019) sudarytoja. Tarp naujausių jos kaip bendraautorės darbų – monografijos *Vox Humana Craftsmanship* (Springer, 2022) ir *Garsinės utopijos. Lietuvių muzikos modernėjimo trajektorijos ir kontekstai* (2023), taip pat skaitmeninis leidinys *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Visi kūriniai fortepijonui. Kritinė redakcija ir komentarai* (2024).

George Kennaway

University of Leeds, University of Huddersfield | Lidso universitetas, Hadersfildo universitetas
gwkennaway@gmail.com

Čiurlionis Through French Eyes

Although the Paris exhibition of Čiurlionis' paintings in 2001 was received as the rediscovery of a forgotten artist, there are several references to Čiurlionis' art and music in France in the period after 1919 (as well as Romain Rolland's more familiar descriptions of Čiurlionis having encountered his own art in 1915).

French interest in Čiurlionis is connected with French interest in Lithuanian folk art, which is sometimes discussed at length. There are French accounts of Lithuania that suggest a degree of hostility based on the French being seen as supporters of Poland (and therefore of post-1919 partition), but there are also highly sympathetic descriptions of the language and culture of Lithuania, including its music (both folk and classical). Čiurlionis' music even benefited from the increasing availability of foreign radio broadcasts, so that French listeners could sometimes hear his music in the 1930s.

This presentation surveys the available material on French awareness of Čiurlionis in the interwar period of Lithuanian independence.

George Kennaway is Visiting Research Fellow at the universities of Leeds and Huddersfield, and a trustee of two musical charities. After university studies in Newcastle and Oxford, he pursued the cello at the Guildhall School of Music and Drama with Christopher Bunting. He freelanced with the Scottish Chamber Orchestra, the BBC Scottish Symphony Orchestra, and the Ulster Orchestra, before becoming the second solo cellist in the Orchestra of Opera North (Leeds) from 1980 to 2008. He obtained his Ph.D. in 2009 in 19th-century cello performance practices, and joined the University of Leeds as a post-doctoral researcher in 19th-century string music in 2008. He has lectured at the universities of Leeds, Huddersfield, Newcastle, and Hull. He has given invited lectures at the Brussels Conservatoire, the Sibelius Academy, the Dulwich Picture Gallery (for their Čiurlionis exhibition), Oxford University, Kaunas University of Technology, and the Lithuanian Academy of Music and Theatre. George continues to perform, most recently as a member of the West Riding Ensemble, and as an orchestral principal, and coaches chamber ensembles.

George Kennaway has published two books: *Playing the Cello, 1780–1930* (Ashgate, 2014) and *John Gunn: Musician Scholar in Enlightenment Britain* (Boydell & Brewer, 2021), and is currently completing a book on the Berlin cellist Heinrich Grünfeld (1855–1931), and editing a multi-authored book on 19th-century cello playing for Brepols. His new edition of the first volume of cello studies by Dotzauer has just been published by Bärenreiter, with two further volumes in preparation. He has published articles and book chapters on historical performance, topic theory, Čiurlionis, 19th-century concepts of musicality, octatonicism, ekphrasis, and editions of Haydn's cello concertos. Chapters on aspects of music psychology and musicians' biographies are forthcoming.

George has been PhD examiner for the University of Huddersfield, Melbourne Conservatoire, Monash University (four times), University of Birmingham, University of Aberdeen, Birmingham Conservatoire, Guildhall School of Music/City University London, and Kaunas Technological University. He has been a member of the supervising committee for PhD students at Helsinki and Ghent, an external PhD supervisor for Royal Conservatoire of Scotland, and is a member of the musicology doctoral committee of Vytautas Magnus University Kaunas. He regularly writes reviews for *Early Music*, *Fontes artis Musicae*, *Brio*, *Nineteenth-Century Music Review*, and *Notes*. He is an article reviewer for articles submitted to the *Journal of the Royal Musical Association*, *Royal Musical Association Research Chronicle*, *Nineteenth-Century Music Review*, *Journal of Baltic Studies*, and the *Journal of Musicological Research*.

Čiurlionis prancūzų akimis

Nors 2001 m. Paryžiuje surengta Čiurlionio tapybos darbų paroda buvo sutikta kaip užmiršto dailininko atradimas, yra ir keletas ankstesnių nuorodų į Čiurlionio tapybos ir muzikos sąsajas su Prancūzija po 1919 m. (tarp jų – 1915 m. sklidę Romaino Rolland'o pasakojimai apie tai, kaip Čiurlionio kūryba paveikė jo paties literatūrinę kūrybą).

Prancūzų suinteresuotumas Čiurlioniu siejamas su jų domėjimusi lietuvių liaudies menu, kuris kartais tapdavo ilgų diskusijų objektu. Kai kurie prancūzų pasakojimai apie Lietuvą atskleidžia tam tikrą priešiškumą, grįstą tuo, kad Lietuva laikė Prancūziją Lenkijos sąjungininke (tai reiškė, jog Prancūzija palaikė 1919 m. Lietuvos

ir Lenkijos karinio konflikto rezultatą). Tačiau buvo ir labai palankių nuomonių lietuvių kalbos bei kultūros, įskaitant ir jos muziką – tiek liaudies, tiek klasikinę, – atžvilgiu. Vis didėjantis užsienio radijo transliacijų prieinamumas Čiurlionio muzikai irgi buvo itin naudingas: 1930-aisiais Prancūzijos radijo klausytojai kartais galėjo išgirsti jo kūrinių.

Pranešime apžvelgiama medžiaga apie prancūzų susipažinimą su Čiurlionio menu tarpukario Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu.

George'as Kennaway yra vizituojantis mokslo darbuotojas Lidso ir Hadersfildo universitetuose bei dviejų muzikos labdaros fondų patikėtinis. Baigė studijas Niukaslio ir Oksfordo universitetuose, vėliau studijavo violončelę Gildholo muzikos ir dramos mokykloje, Christopherio Buntingo klasėje. Kennaway dirbo laisvai samdomu muzikantu Škotijos kameriniame orkestre, Škotijos BBC simfoniniame orkestre ir Olsterio orkestre, o 1980–2008 m. buvo antrasis solo violončelininkas Lidse įsikūrusiame orkestre „Opera North". 2009 m. Kennaway apgynė daktaro disertaciją XIX a. violončelės atlikimo tema ir pradėjo eiti podoktorantūros tyrėjo pareigas Lidso universitete, nagrinėdamas XIX a. styginių instrumentų muziką. Jis dėstė Lidso, Hadersfildo, Niukaslio ir Halo universitetuose. Taip pat skaitė kviestines paskaitas Briuselio konservatorijoje, Sibelijaus akademijoje, Dulwicho paveikslų galerijoje (per galerijos surengtą Čiurlionio darbų parodą), Oksfordo universitete, Kauno technologijos universitete bei Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje. Kennaway tęsia aktyvią koncertinę veiklą grieždamas orkestre „West Riding Ensemble", yra orkestrų ir kamerinių ansamblių vadovas.

Kennaway yra dviejų knygų autorius: *Playing the Cello, 1780–1930* (*Ashgate*, 2014) ir *John Gunn: Musician Scholar in Enlightenment Britain* (*Boydell & Brewer*, 2021). Šiuo metu autorius rengia knygą apie Berlyno violončelininką Heinrichą Grünfeldą (1855–1931) ir redaguoja leidinį apie XIX a. violončelės atlikimą (leidykla „Brepols"). Jo nauja (pirmoji) knygos apie Dotzauerio violončelės etiudus redakcija ką tik išleista leidyklos „Bärenreiter", o dar du rinkiniai rengiami spaudai. Kennaway parašė nemažai straipsnių ir knygų skyrių, skirtų atlikimo praktikos istorinei apžvalgai, muzikos temų teorijai, Čiurlioniui, XIX a. muzikalumo sampratai, oktatonikai, ekfrazei, Haydno violončelės koncertų redakcijoms. Šiuo metu jis rengia naujus skyrius apie muzikos psichologijos aspektus ir muzikantų biografijas.

Kennaway – doktorantūros disertacijų oponentas Hadersfildo universitete, Melburno konservatorijoje, Monašo universitete (keturis kartus), Birmingamo universitete, Aberdyno universitete, Birmingamo konservatorijoje, Gildholo muzikos ir dramos mokykloje / Londono Sičio universitete ir Kauno technologijos universitete. Jis taip pat buvo Helsinkio ir Gento universitetų doktorantūros studijų priežiūros komitetų narys, kviestinis doktorantūros vadovas Škotijos karališkojoje konservatorijoje bei Vytauto Didžiojo universiteto Muzikologijos doktorantūros komiteto narys. Jis nuolat rašo recenzijas straipsniams žurnaluose *Early Music*, *Fontes artis Musicae*, *Brio*, *Nineteenth-Century Music Review* ir *Notes*, taip pat vertina žurnalams *Journal of the Royal Musical Association*, *Royal Musical Association Research Chronicle*, *Nineteenth-Century Music Review*, *Journal of Baltic Studies* ir *Journal of Musicological Research* pateikiamus straipsnius.

Ieva Kuzminskaitė-Staigienė
Lithuanian Association for Aesthetics | Lietuvos estetikų asociacija
ieva.kuzminskaite@gmail.com

Čiurlionis' *Rex* and the Vision of Cosmic Order: Decoding the Painting Through the Principles of Eastern Philosophy and Sacred Geometry

This presentation examines the painting *Rex* as a symbolic axis connecting Čiurlionis' cosmism with theosophical and Eastern cosmological principles, and with sacred geometry. It explores how the structure of the world, the spiritual hierarchy, and the relationship between light and matter are represented in Čiurlionis' painting. Geometry (for instance, pyramids, circles, axes, and fractal structures) in this grand work serves not only as a formal compositional solution for cosmic questions, but also as a compelling and masterfully executed representation of spiritual reality. The presentation argues that Čiurlionis' imagery intuitively reflects the intangible laws of a harmonious universe characteristic of ancient Eastern cosmologies and visually embodies mandala principles that lead toward the inner centre – the sacred axis (*axis mundi*). Here unfolds the fundamental Eastern principle of mandala compositional organisation: *centre – periphery – structure of the universe*. The gradual unfolding of cosmic infinity resembles the world development scheme found in the *Avatamsaka Sutra* (a Buddhist cosmic vision): impressive symmetry and a hierarchy of light from darkness to light, from chaos to cosmos.

In the late 19th and early 20th centuries, Western Europe was permeated by the spiritual practices of ancient India, China, Egypt, and Mesopotamia (e.g., theosophy, Eastern religions, Blavatsky's and Steiner's ideas). Čiurlionis was part of this current of thought (through his teacher Kazimieras Stabrauskas, close friends, Symbolist literature, and Neo-Romantic and emerging Modernist music). His paintings – expressing the spiritual world through a "form of silence – are closely aligned with concepts of "Emptiness," "the unspoken," "aesthetic allusion," and *non finito* found in the aesthetics of Chan and Zen. Čiurlionis' work contains a universal spiritual system going beyond Western Christian symbolism.

Rex is not a human king but the *all-encompassing principle of cosmic order,* visualised through sacred structures, symbols, and an Eastern-based conception of the center of the Universe. This perspective reveals new directions for research into Čiurlionis' cosmism: Čiurlionis as a European thinker shaped by Eastern ideas, creating a certain kind of "visual Dao". On the other hand, Čiurlionis' *Rex* can also be

interpreted as a vision of the world structured by baroque ontological folds where sacred geometric structures, lines, forms, and cosmic symbols are inseparable from visionary and spiritual cognition. *Rex* is not a king, but the ontological center of "folds" where the Eastern emphasis on primordial *Emptiness* as inexhaustible potential merges with the baroque infinity and the Western demonstration of power. Čiurlionis' work invites us to look not *at* but *through* – that is, the visible leads us toward the invisible. The baroque form is never complete, never ending, always unfolding – *Rex* becomes a moment of the infinite vertical "fold" from darkness to light, from the material to the divine. Sacred geometry here is not order but eternal development, a spiral spiritual dynamic. The geometric forms are not static – they transform, grow, seemingly spreading across the boundaries between the visible and the invisible. Each layer of light is an "ontological fold": the world has no surface; it only has structures that conceal yet another fold (as in Leibniz's "monads").

The perception of *Rex* evokes tension and vibration – it is an image of affect. The radiant light above can be interpreted not as God or king, but as a zone of intensity to which the body responds. This is an interdisciplinary approach: phenomenology and neuroarts. The interpretation through phenomenology (Merleau-Ponty) views the painting as a bodily event of vision, not merely a symbol.

Finally, in the *Rex* painting, ideas from Eastern cosmology and theosophy intertwine with Čiurlionis' admiration for Leonardo da Vinci's universalism, blending elements of Renaissance harmony with the metaphysics of Symbolism. In the Renaissance, "the body" is geometry; here, geometry becomes a symbol of the spirit. In the Renaissance, the human being stands between worlds – on the Earth yet oriented toward spirit. Čiurlionis' *Rex* is not *between* but *in the centre*, as part of the whole: transcendence no longer rises above but is embodied within the order itself. Philosophical parallels from Ficino to Čiurlionis can be observed. According to Ficino, the human soul is the centre of the universe; love arises from harmony between microcosm and macrocosm. Pico della Mirandola states that the human being has no fixed place; humans are all about plasticity and freedom to choose between angels or beasts. Čiurlionis' *Rex* acts as a transformation of this idea: humans (or beings) become not a matter of choice but a point of being, a centre of radiation. This can be read as a post-Renaissance embodiment: harmony is affirmed not through humans, but through order, form, silence, and light.

Thus, *Rex* may be treated as a structure of transcendence, where the centre is no longer the human being, but a ray of Existence – a sacred geometric node linking the Renaissance pursuit of harmony, Eastern metaphysics of Emptiness, and the modern philosophical notion of the "fold" (based on Deleuze's and Foucault's insights on visibility and order). This presentation proposes viewing *Rex* as an

iconic concept of a central being where multiple cultural and philosophical trajectories – the geometry of Renaissance man, Eastern spiritual ontology, the ontological manifestation of geometry, and intensities of affect – interweave. In *Rex*, the visualised centre – a radiant figure or force – relies on the Renaissance logic of centring, where man was the microcosmic axis of the universe (da Vinci's *Vitruvian Man*). But unlike the Renaissance's centre, Čiurlionis' centre is not the human body, but a tension of being, expressed through light, form, and composition. It is not the anatomical human, but an ontological centre of light and silence composed into sacred geometry. This form is close to the cosmic visions of ancient Eastern cultures: the centre is Emptiness, Dao, the unspeakable – not an object, but a principle of harmony. Sacred geometry (*mandala*, *yantra*) here merges with Western symbolism, allowing *Rex* to be interpreted as an intercultural architectonics of musical cosmic forms of Being.

Ieva Kuzminskaitė-Staigienė is an art historian who served as a curator responsible for founding the Adomas Galdikas Museum. She is an author of catalogues and articles on the history of Lithuanian art. Her research interests include Čiurlionis studies, art history, 20th-century Lithuanian painting, modernism, comparative art studies, aesthetics, and the philosophy of art.

Čiurlionio „Rex" kosminės tvarkos vizija: tapybos dekodavimas remiantis Rytų filosofijos ir sakralinės geometrijos principais

Pranešime paveikslas „Rex" nagrinėjamas kaip simbolinė ašis, jungianti Čiurlionio kosmizmą su teosofijos, Rytų kosmologijos ir sakralinės geometrijos principais. Tiriama, kaip Čiurlionio tapyboje vaizduojama pasaulio struktūra, dvasinė hierarchija, šviesos ir materijos santykis, o geometrija (pvz., piramidės, apskritimai, ašys, fraktalinės struktūros) veikia ne tik kaip formalus kompozicinis didingo kosmines problemas gvildenančio paveikslo spendimas, bet ir kaip įtaigi meistriškai įgyvendinta dvasinės tikrovės reprezentacija. Pranešime teigiama, kad Čiurlionio vaizdiniai intuityviai atliepia senovės Rytų tautų kosmologinėms teorijoms būdingą neapčiuopiamą harmoningos visatos dėsnį ir vizualiai įkūnija mandalos principus, vedančius vidinio centro, šventosios ašies (*axis mundi*) link. Čia skleidžiasi rytietiškas mandalos kompozicinės sandaros organizacijos pamatinis principas: centras – periferija – visatos struktūra. Laipsniškas kosminio pasaulio bekraštybės išsiskleidimas panašus į *Avatamsaka sutros* pasaulio raidos schemą (budistinė kosminė vizija). Įspūdinga simetrija ir šviesos hierarchija išsidėsčiusios taip, kad keliautų iš tamsos į šviesą, iš chaoso į kosmosą.

XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje Vakarų Europa buvo persmelkta susidomėjimo senovės Indijos, Kinijos, Egipto ir Mesopotamijos regiono tautų dvasinėmis praktikomis (teosofija, Rytų religijos, Blavatskajos ir Steinerio idėjos). Čiurlionis sukosi visų šių idėjų ir praktikų orbitoje (per mokytoją Stabrauską, artimus draugus, simbolistinę literatūrą, neoromantinę ir užgimstančią modernistinę muziką). Jo tapyba vaizduoja dvasinį pasaulį, išreikštą per tylos formą – tai labai artima *čan* ir *dzen* estetikai būdingoms tuštumos, neišsakymo, estetinės užuominos ir *non finito* sąvokoms. Čiurlionio tapyboje glūdi universali dvasinė sistema, kuri neapsiriboja vakarietišku krikščioniškumu simbolizmu.

Viena vertus, paveikslo pavadinimas „Rex“ reiškia ne karalių žmogų, bet *visa persmelkiantį kosminės tvarkos principą*, vizualizuotą per sakralines struktūras, simbolius ir rytietiškai mąstomą visatos centrą. Toks požiūris atveria naują Čiurlionio kosmizmo tyrimų kryptį, kur Čiurlionis atsiskleidžia kaip rytietiškai mąstantis europietis, kuriantis savotišką vizualų Dao. Kita vertus, Čiurlionio „Rex“ gali būti suvokiamas ir interpretuojamas kaip barokinių ontologinių klosčių pasaulio vizija, kurioje sakralinių geometrinių struktūrų, linijų, formų, kosminių simbolių kompozicinis išbaigtumas, regėjimas ir dvasinis pažinimas yra neatskiriami. Kaip minėta, *rex* – tai ne karalius, bet ontologinis *klosčių* centras, kur susilieja rytietiškas pirmapradės tuštumos, kaip neišsemiamo potencialo, sureikšminimas su barokinės begalybės ir vakarietiškos galios regimumu. Čiurlionio kūryba kviečia žiūrėti ne *į*, bet *per* – tai, kas matoma, veda link to, kas nematoma. Barokinė forma – visada nepilna, nesibaigianti, nuolat besiskleidžianti. Paveikslas „Rex“ atsiskleidžia kaip begalinės vertikalios *klostės* momentas, pereinantis nuo tamsos prie šviesos, nuo materialumo prie dieviškumo, o sakralinė geometrija čia – ne kaip tvarka, bet kaip amžinas vystymasis, spiralinė dvasinė dinamika. Geometrinės formos nėra statiškos – jos virsta, auga, tarsi sklisdamos pro matomumo ir nematomumo ribas. Kiekvienas šviesos sluoksnis – tai ontologinė klostė: pasaulis neturi paviršiaus, tik struktūras, kurios slepia kitą klostę (kaip Leibnizo monados).

Paveikslo „Rex“ suvokimas sukelia įtampas, virpesius – tai afekto vaizdinys. Spindinti šviesa viršuje gali būti interpretuojama ne kaip Dievas ar karalius, bet kaip intensyvumo zona, į kurią reaguoja kūnas. Tarpdisciplininis požiūris: fenomenologija, neuromenas. Interpretacija per fenomenologiją (Merleau-Ponty) – paveikslas kaip kūniškas regėjimo įvykis, ne tik simbolis.

Galiausiai „Rex“ paveiksle su rytietiškos kosmologijos ir teosofijos idėjomis per Čiurlionio žavėjimąsi da Vinci universalizmu susipina renesansinės harmonijos ir simbolistinės metafizikos elementai. Renesanso epochoje kūnas buvo suvokiamas kaip geometrija, o čia geometrija atsiskleidžia kaip dvasios simbolis. Renesanso žmogus yra tarp pasaulių – žemiškajame, bet priartėjęs prie dvasinio. Čiurlionio „Rex“ yra ne tarp, o centre, jis jau kaip dalis visumos: transcendencija ne kyla, o yra

įkūnyta tvarkos viduje. Filosofinės paralelės: nuo Ficino iki Čiurlionio. Ficino: žmogaus siela yra visatos centras – meilė kyla iš harmonijos tarp mikrokosmo ir makrokosmo. Pico della Mirandola: žmogus neturi vienos vietos, jis – plastiškas, laisvas pasirinkti vietą tarp angelų ar žvėrių. Čiurlionio „Rex“ – tarsi šios idėjos transformacija: žmogus (ar būtybė) tampa ne pasirinkimu, o buvimo tašku, t. y. spinduliavimo centru. Tai galima vertinti kaip postrenesansinį įkūnijimą: harmonija teigiama nebe per žmogų, bet per tvarką, formą, tylą, šviesą.

Vadinasi, paveikslas „Rex“ gali būti traktuojamas kaip transcendencijos struktūra, kurios centre – nebe žmogus, o būties spindulys, sakralinės geometrijos mazgas, jungiantis renesansinį harmonijos siekį, rytietišką tuštumos metafiziką ir šiuolaikinę filosofinę *klostės* sampratą (remiantis Deleuze'o ir Foucault'o įžvalgomis apie regimumą ir tvarką). Pranešime siūlau Čiurlionio paveikslą „Rex“ traktuoti kaip ikonišką centrinės būtybės koncepciją, kurioje susilieja kelios kultūrinės ir filosofinės trajektorijos: renesanso žmogaus geometrija, rytų dvasinė ontologija, ontologinis geometrijos pasireiškimas ir afekto intensyvumas. Paveiksle „Rex“ vizualizuojamas centras – spinduliuojanti figūra ar jėga – pagrįstas renesansine centravimo logika, kur žmogus buvo mikrokosminė visatos ašis (da Vinci „Vitruvijaus žmogus“). Tačiau, skirtingai nuo Renesanso, Čiurlionio centras nėra žmogaus kūnas, o būtybės įtampa, išreikšta per šviesą, formą ir kompoziciją. Tai ne anatominis žmogus, o ontologinis šviesos ir tylos centras, įkomponuotas į sakralinę geometriją. Ši forma artima senovės Rytų tautų kosminėms vizijoms: centras – tai tuštuma, Dao, nepasakomasis – ne objektas, bet darnos pradas. Sakralinė geometrija (*mandala*, *yantra*) čia susilieja su vakarietišku simbolizmu – tai leidžia paveikslą „Rex“ traktuoti kaip interkultūrinę muzikalių kosminių būties formų architektoniką.

Ieva Kuzminskaitė-Staigienė – dailėtyrininkė, Adomo Galdiko muziejaus steigimo kuratorė, Lietuvos dailės istorijai skirtų katalogų ir straipsnių autorė. Mokslinių interesų sritys: čiurlionistika, dailėtyra, XX a. Lietuvos tapyba, modernizmas, komparatyvistinė menotyra, estetika, meno filosofija.

Mara Lacchè
Conservatory "G. Verdi" of Turin | Turino G. Verdi konservatorija
mara.lacche@conservatoriotorino.eu

Traces of Čiurlionis' Visionary Work in the Second Half of the 20th Century

"Music is the language of the gods": in his writings on music, Čiurlionis emphasises the magical role of the art of sound, starting from the Greek myths of Amphion and Orpheus, and draws attention to the decline it has suffered in his own time.

While championing the demands of renewal for a Lithuanian music that is "native and freed from foreign voices", Čiurlionis escapes a mere classification as a nationalist composer or artist: music and painting appear profoundly connected in a syncretism that was nourished by Charles Baudelaire's *Correspondances*, an interest in theosophy and *l'appel de l'Orient*, and the Rimbaudian synesthesia with which his entire pictorial and musical production is imbued, make him a forerunner of Scriabin's mystical-cosmic musical symbolism and Kandinsky's pictorial abstractionism.

Heir to Wagner's *Gesamtkunstwerk* conception and Nietzschean philosophy, as Luca Quattrocchi has pointed out, "Čiurlionis is certainly a musician, not so much for having devoted himself particularly to music [...] as for the general musical spontaneity, which seems to have poured out in all its spiritual component and to have concentrated itself more, however strangely, in the psychic centres of perception than in visual perception." He invites us to listen to his paintings and to allow ourselves to be transported into their musical, ancestral, and primordial dimension.

The presentation proposes to investigate the influence of Čiurlionis, which extends beyond his contemporaries (Flammarion, Schönberg, Kupka, Kandinsky, Solovyev, Rozanov, Florensky, among others), and also reaches artists and musicians of the second half of the 20th century, such as Karlheinz Stockhausen, Olivier Messiaen and Luigi Nono, who perceived the traces of his powerfully visionary music and painting.

Graduated with honours in Literature and Philosophy from the University of Macerata, **Mara Lacchè** pursued musicology at the Université de Paris-Sorbonne, earning a DEA (*Diplôme d'Études Approfondies*) and PhD in Music History and Musicology (Observatoire Musical Français / University of Rome "Tor Vergata"), with a dissertation *Prometheus: Between Myth and Music* (2004, highest distinction). She qualified as *maître de conférences* in musicology (2005), extended to music history in 2010, and has taught music history, aesthetics, and music education since 2001 at the Universities of Macerata, Rome "Tor Vergata", and other institutions.

Her research, grounded in a comparative and multidisciplinary methodology, explores the intersections of music, literature, visual arts, and dramaturgy, with a particular focus on cultural developments in France during the 19th–20th centuries. She has led international research projects on the topics of musical imaginary, music interpretation, and Gentile da Fabriano, and has organised major conferences in Rome, Paris, Fabriano, and other cities, including the international study conference *Gaspare Spontini et La Vestale: du mythe romain à la grandeur impériale* (Paris, Istituto Italiano di Cultura, 14–15 December 2007). She is the editor of the collective volume *L'imaginaire musical entre création et interprétation* (Paris, L'Harmattan, 2006).

Currently, Mara Lacchè teaches Systematic Musicology at the Conservatorio "G. Verdi" in Turin, collaborates with the University of Turin, and is Adjunct Professor of Aesthetics and Philosophy of Music at the University of Rome "Tor Vergata". She serves on doctoral commissions in musicology and composition, and has contributed to *Amadeus*, *Hystrio*, *IL*, *Suonosud*, and Radio Vaticana's *Scrigno musicale*.

Čiurlionio vizijų kūrybos pėdsakai XX a. antrojoje pusėje

„Muzika – tai dievų kalba." Savo raštuose apie muziką Čiurlionis pabrėžia magišką garso meno vaidmenį (visų pirma, graikų mituose apie Amfioną ir Orfėją), kartu atkreipdamas dėmesį į garso reikšmės nuosmukį jo gyvenamuoju laikotarpiu.

Pasisakydamas už lietuvių muzikos – „originalios ir laisvos nuo svetimų balsų" – atsinaujinimo būtinybę, Čiurlionis netelpa į gryno liaudies kompozitoriaus ar menininko kategoriją. Jo muzika ir tapyba giliai susipynusios sinkretizmo lygmenyje, kuris pagrįstas Charles'o Baudelaire'o eilėraščio „Correspondances" vizija, susidomėjimu teosofija, *l'appel de l'Orient* idėjomis ir Arthuro Rimbaud'o sinestezija – pastaroji persmelkia visą jo tapybą ir muzikinę kūrybą. Visa tai leidžia Čiurlionį laikyti Aleksandro Skriabino mistinės-kosminės muzikinės simbolikos ir Vasilijaus Kandinskio abstrakcionizmo tapyboje pirmtaku.

Luca Quattrocchi pažymi, kad Čiurlionis – kaip Richardo Wagnerio „Gesamtkunstwerk" koncepcijos ir Friedricho Nietzsche'ės filosofijos paveldėtojas – „tikrai yra muzikantas, tačiau ne tiek dėl savo atsidavimo muzikai [...], kiek dėl bendro muzikinio spontaniškumo, kuris, atrodo, išsiliejo visuose jo dvasiniuose komponentuose ir, kad ir kaip būtų keista, susitelkė psichiniuose suvokimo centruose labiau nei vizualinio suvokimo lygmenyje. Jis kviečia mus klausytis savo paveikslų ir persikelti į jų muzikinę, pirmykštę dimensiją."

Pranešime siūloma tirti Čiurlionio įtaką, pranokusią jo amžininkų – Camille'io Flammariono, Arnoldo Schönbergo, Františeko Kupka'os, Vasilijaus Kandinskio, Vladimiro Solovjovo, Vasilijaus Rozanovo, Pavelo Florenskio ir kt. – idėjų lauką. Taip pat aptariami XX a. antrosios pusės menininkai ir kompozitoriai – Karlheinzas Stockhausenas, Olivier Messiaenas ir Luigi Nono, – kuriems Čiurlionio vizijų muzikos ir tapybos galia taip pat darė įtaką.

Prof. Dr. **Mara Lacchè** su pagyrimu baigė literatūros ir filosofijos studijas Mačeratos universitete (*University of Macerata*) ir tęsė muzikologijos mokslus Paryžiaus Sorbonos universitete, kur įgijo DEA (*Diplôme d'Études Approfondies*) laipsnį ir apgynė muzikos istorijos bei muzikologijos daktaro disertaciją tema „Prometėjas: tarp mito ir muzikos" (2004 m., aukščiausias įvertinimas). 2005 m. jai suteiktas docento vardas muzikologijos, o 2010 m. – ir muzikos istorijos srityje. Nuo 2001 m. Lacchè dėsto muzikos istoriją, estetiką ir muzikos pedagogiką Mačeratos, Romos „Tor Vergata" universitetuose ir kitose aukštosiose mokyklose.

Jos tyrimai, grindžiami lyginamąja ir tarpdisciplinine metodologija, apima muzikos, literatūros, vaizduojamojo meno ir dramaturgijos sąveikų analizę, akcentuojant XIX–XX a. Prancūzijos kultūrinį kontekstą. Autorė vadovavo tarptautiniams tyrimų projektams (susijusiems su muzikos vaizdiniais, jos interpretacija, Gentile'ės da Fabriano kūryba ir kt.). Romoje, Paryžiuje, Fabriane ir kitur organizavo konferencijas, tarp jų – tarptautinę studijų konferenciją „Gaspare Spontini et La Vestale: du mythe romain à la grandeur impériale" (Paryžius, Italų kultūros institutas, 2007 m. gruodžio 14–15 d.). Ji yra kolektyvinės monografijos *L'imaginaire musical entre création et interprétation* (Paryžius, L'Harmattan, 2006) sudarytoja.

Šiuo metu Lacchè dėsto sisteminę muzikologiją Turine, G. Verdi muzikos konservatorijoje, bendradarbiauja su Turino universitetu ir eina muzikos estetikos ir filosofijos dėstytojo pareigas Romos „Tor Vergata" universitete. Ji yra Muzikologijos ir Kompozicijos doktorantūros komisijų narė, bendradarbiauja su žurnalais *Amadeus*, *Hystrio*, *IL*, *Suonosud* ir dalyvauja Vatikano radijo laidoje „Scrigno musicale".

Inga Laužonytė

Lithuanian Institute of History, Lithuanian Culture Research Institute | Lietuvos istorijos institutas, Lietuvos kultūros tyrimų institutas

ingalauzonyte@gmail.com

Čiurlionis' Meditative Dialogue with the World of Forests and Flora: Allowing to be Heard

Čiurlionis grew up in Druskininkai, in the southern part of Lithuania, surrounded by magnificent forests and an abundance of flora. This environment left a lasting mark on his worldview and shaped his painting, music, and prose poetry, all significantly influenced by manifestations of synesthesia. This presentation explores the relationship between the artist and nature, focusing on Čiurlionis' paintings and the dissemination of the bioacoustic properties of the plants he depicted. The aim is to narrow the field of aesthetic knowledge to the bioacoustic characteristics of vegetation, using Čiurlionis' unique synaesthetic abilities, which sharpened his exclusive capacity to see and hear flora – transforming traditional academic

discourse and revealing the subjectivity, sensuality, and ethical presence of the plants portrayed by the Lithuanian artist.

Breathing, which determines our vitality, also depends on plants that release oxygen into the atmosphere during photosynthesis. With this understanding, while viewing Čiurlionis' paintings or listening to his symphonic poems *Miške* [*In the Forest*] and *Jūra* [*The Sea*] – which reflect the connection between nature and humanity – it becomes clear that for Čiurlionis, it was important not only to maintain a direct connection with nature, but also to grasp what lies beyond the intellectual boundaries of plant life. We can perceive these existential traces of boundary-transcendence and deep meditation, influenced by theosophical and Eastern aesthetic theories, in his nature-worshipping paintings such as *Miškas prie ežero* [*Forest by the Lake*], *Miškelis* [*Grove*], *Vasara* [*Summer*], *Miškas vasarą* [*Forest in the Summer*], *Berželiai* [*Birch Trees*], *Pavasaris IV* [*Spring IV*], *Kiparisai* [*Cypresses*], and others.

The presentation emphasises that Čiurlionis' nature-revering work reminds us that nature is a kind of historical art gallery – a biennial, an installation in constant renewal, shaped by natural cycles replacing one another endlessly. It reminds us that every forest is akin to a museum exhibition. Čiurlionis' shamanic, meditative dialogue with the plants he depicted suggests that nature is not merely a long-forgotten prehistory of culture, but a future yet to be fulfilled. It encourages us to reconsider the shared natural history of humans and plants. It seems that Čiurlionis, with his synaesthetic sensibility expressed through painting, music, and poetry, does not allow us to forget that such intimate contact with the natural world must be continually sought – if not literally, then metaphorically or symbolically. After all, plants are the most delicate craftsmen of our cosmos. It is important to *hear* them – and to let them *be heard*.

Inga Laužonytė holds a BA in Textiles (Vilnius Academy of Arts, 2015), an MA in Graphic Arts (Vilnius Academy of Arts, 2017) and is currently a PhD student (2024) at the Department of Ethnology and Anthropology of the Lithuanian Institute of History. In 2023–2024, she completed studies in Education at the Faculty of Philosophy, Vilnius University.

Since 2018, she has been affiliated with the Lithuanian Culture Research Institute, Department of Comparative Cultural Studies, where she actively participates at academic conferences and contribute art reviews. Laužonytė has been engaged in artistic practice since 2008, participating in exhibitions and creative workshops in Lithuania and abroad.

Laužonytė's research integrates artistic, philosophical and educational perspectives, focusing on interdisciplinary cultural communication. Her main interests include concepts of nature intelligence, eco-networking initiatives, environmental humanities, and interspecies relational theory, as well as East Asian calligraphy and Japanese traditional and Zen aesthetics. In 2024, together with her sister A. Laužonytė, she published a book of interviews and dialogues, *Per paskutinę vakarienę* [*During the Last Supper*].

Meditacinis Čiurlionio dialogas su miškų ir augalijos pasauliu: leisti išgirsti

Čiurlionis augo pietinėje Lietuvos dalyje, Druskininkuose, prieglobstyje įstabių miškų ir gausios kitokios augalijos, kuri paliko gilų rėžį jo pasaulėjautoje ir sinestezijos apraiškų stipriai paveiktoje tapyboje, muzikoje ir prozinėje poezijoje. Menininko ir gamtos santykių problemas gvildenančiame pranešime pagrindinis dėmesys sutelkiamas į Čiurlionio tapytojo paveikslus ir juose vaizduojamų augalų bioakustinių savybių sklaidą. Taigi siekiama susiaurinti estetinio pažinimo lauką iki augalijos pasaulio bioakustinių savybių pasitelkiant unikalius Čiurlionio sinestetinius, savitą augalijos matymą ir girdėjimą paaštrinančius gebėjimus, transformuojant tradicinį akademinį diskursą ir prabylant apie augalų subjektyvumą, jausmingumą bei etinę poziciją, kurią lietuvių menininkas nubrėžė savo kūryboje.

Suvokdami, kad mūsų gyvybingumą lemiantis kvėpavimas priklauso ir nuo augalų (vykstant fotosintezei, jie į bendrą atmosferą išskiria deguonį), žvelgiame į Čiurlionio paveikslus, klausome jo gamtos ir žmogaus santykių problemas atspindinčių poemų „Miške“ ir „Jūra“, regime, kad jam buvo svarbu ne tik užmegzti tiesioginį ryšį su gamta, bet ir žinoti, kas vyksta už augalų intelektinių ribų. Visus šiuos egzistencinius ribų peržengimo ir gilios meditacijos persmelktus pėdsakus, kuriuos lėmė teosofinės ir Rytų estetinės teorijos, galime įžvelgti Čiurlionio gamtos grožį aukštinančiuose paveiksluose: „Miškas prie ežero“, „Miškelis“, „Vasara. Miškas vasarą“, „Berželiai“, „Pavasaris IV“, „Kiparisai“...

Pranešime akcentuojama, kad Čiurlionis gamtą aukštinančia kūryba mums primena, jog gamta yra įvairių rūšių istorinė meno galerija, tam tikra rūšių bienalė, instaliacija, laukianti, kol nuolatiniai gamtiniai ciklai pakeis šimtus kitų. Ir kad kiekvienas miškas prilygsta muziejaus parodai. O šamaniškasis Čiurlionio ir jo vaizduojamų augalų meditacinis dialogas mus ragina neužmiršti, kad gamta yra ne tik neatmenama kultūros priešistorė, bet ir dar neišsipildžiusi jos ateitis, ir tai skatina priartėti prie žmogaus ir augalo gamtos istorijų permąstymo. Atrodo, kad Čiurlionis sinestetinių gebėjimų sustiprintais savo tapybos, muzikos ir prozinės poezijos darbais neleidžia mums pamiršti, kad tokio intymaus ryšio su gamtos pasauliu reikia nuolat siekti, jei ne tiesiogine, tai metaforine, simboline prasme. Juk augalai – subtiliausi kosmoso amatininkai, todėl svarbu leisti sau juos išgirsti ir būti išgirstiems jų.

Inga Laužonytė studijavo Vilniaus dailės akademijos Taikomųjų ir vizualinių menų fakultete (2011–2015 m. – tekstilės bakalauras) ir Aukštųjų studijų fakultete (2015–2017 m. – grafikos magistras). 2023–2024 m. Vilniaus universiteto Filosofijos fakultete studijavo pedagogiką. Nuo 2024 m. Laužonytė yra Lietuvos istorijos instituto Etnologijos ir antropologijos skyriaus doktorantė.

Nuo 2008 m. Laužonytė dalyvauja parodose, kūrybinėse dirbtuvėse Lietuvoje ir užsienyje, nuo 2018 m. dirba Lietuvos kultūros tyrimų instituto Komparatyvistinių kultūros tyrimų skyriuje, skaito mokslinius pranešimus konferencijose, rašo meno recenzijas. Mokslinių tyrimų sritys susijusios su menine, filosofine, edukacine žiūra, telkiant dėmesį į tarpdalykinės kultūros komunikaciją. Tyrimų temos susijusios su gamtos intelekto sampratomis; ekotinklaveikų iniciatyvomis; aplinkos humanitarika; tarprūšiniais tinklaveikos santykiais; Rytų Azijos kaligrafija; japonų tradicine ir dzen estetika. 2024 m. kartu su seserimi A. Laužonyte išleido interviu-dialogų knygą *Per paskutinę vakarienę*.

Marina Lupishko

Conservatoire de Lisieux / Le Havre | Lizjė / Havro konservatorija
marina.lupishko@gmail.com

Čiurlionis, His "Musical Paintings" and the So-Called "Russian" *Gesamtkunstwerk* Tradition

The tragic fate of the Lithuanian composer and artist Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875–1911), who died at the dawn of his fame and whose 150th anniversary we are celebrating this year, echoes in some significant ways that of Vincent van Gogh. Art historians no longer doubt that this figure, standing at crossroads in terms of disciplines, state borders, languages and artistic movements, is one of the outposts of European modernism, one of the forerunners – if not the pioneers – of abstract art. In the first part of my presentation, I will try to reconsider the significance of Čiurlionis in the context of the so-called "Russian" *Gesamtkunstwerk* tradition (Galeev 1988, Conio 1990, Levaya 1991, Gofman 1996, Lista 2006, Girin 2013). True, his name can be easily included in the list of the "Wagnerist" generation of artists, poets and musicians, who were born in the 1860–70s in the Russian Empire and who stood for a synthesis of the arts – such as Vyacheslav Ivanov, Alexandre Benois, Léon Bakst, Nicholas Roerich, Nikolay Kul'bin, Vassiliy Kandinsky, Alexandre Scriabin, and Mikhail Matyushin. Having failed to achieve recognition in his homeland either as a composer or as an artist, Čiurlionis was drawn into the orbit of the *World of Art* artists of St Petersburg from 1906. The first serious criticism of his art during his lifetime and the first posthumous monograph devoted to him (Leman 1912) were published indeed in Russia.

Yet the parallel between Čiurlionis and Scriabin, which became a commonplace already in the 1910s (put forward by Nikolay Berdiyaev, Vyacheslav Ivanov, Leonid Sabaneev and Rosa Newmarch, to name but a few), should be reconsidered, as

should be the parallel with Kandinsky, which became popular in the post-WWII period in the West. Neither Kandinsky nor Scriabin had all the universality and multidisciplinarity of Čiurlionis' synthetic talent; moreover, Čiurlionis' complex ethnic identity, which could be called "Baltic" without any stretch – a Lithuanian with German roots, educated in Poland and Germany and speaking Polish better than Lithuanian – and his commitment to the idea of creating a national Lithuanian culture distinguish him clearly from the cosmopolitans Kandinsky and Scriabin.

In the second part of my presentation, I will discuss another problematic issue – that of the so-called "musical paintings" by Čiurlionis (Andrijauskas 2012). In my opinion, this popular notion stands as a barrier to a thorough understanding of the artist's quest for a modernist post-Wagnerian *Gesamtkunstwerk* (Roberts 2011, Lupishko 2022) which he manifested both as a painter and as a composer during his entire life life.

Dr **Marina Lupishko** (Lisieux/Le Havre, France) studied history, music theory, art history, and musicology in Ukraine, the USA and Canada. She holds a PhD in Musicology from Cardiff University (2006). In 2013–2015, 2019, 2020 and 2022, she was Alexander von Humboldt postdoctoral fellow and a grant holder at Jacobs University Bremen, Saarland University Saarbrücken, Leipzig University, and Ruhr Universität Bochum. Marina Lupishko has presented at international conferences in the UK, the EU, the USA and Russia, and published her research in *Mitteilungen der Paul Sacher Stiftung*, *ex tempore*, *Musurgia*, *Russian Literature*, *Wiener Slawistischer Almanach*, *SEER*, and other scientific journals and collections of papers.

Čiurlionis, jo „muzikiniai paveikslai" ir vadinamojo „rusiškojo" *Gesamtkunstwerk* tradicija

Šiemet minime 150-ąsias Čiurlionio (1875–1911) gimimo metines: šio lietuvių kompozitoriaus ir dailininko tragiškas likimas, nutrūkęs pripažinimo pradžioje, kai kuriais svarbiais apsektais primena Vincento van Gogho gyvenimo kelią. Meno istorikai šiandien neabejoja, kad Čiurlionis – žmogus, atsidūręs įvairių disciplinų, valstybių sienų, kalbų ir meninių judėjimų kryžkelėje – yra vienas Europos modernizmo forpostų ir abstrakčiojo meno pradininkų.

Pirmoje pranešimo dalyje iš naujo apmąstysiu Čiurlionio vaidmenį vadinamosios rusiškos *Gesamtkunstwerk* tradicijos kontekste (Galeev 1988; Conio 1990; Levaya 1991; Gofman 1996; Lista 2006; Girin 2013). Čiurlionį nesunku priskirti Wagnerio muzikos judėjimui artimų menininkų, poetų ir muzikų, gimusių 1860–1870 m. Rusijos imperijoje ir atstovavusių menų sintezei, būriui, kuriam priklausė Viačeslavas Ivanovas, Alexandre'as Benois, Leonas Bakstas, Nikolajus Roerichas, Nikolajus Kulbinas, Vasilijus Kandinskis, Aleksandras Skriabinas, Michailas Matiušinas.

Nesulaukęs pripažinimo tėvynėje nei kaip kompozitorius, nei kaip dailininkas, nuo 1906 m. Čiurlionis aktyviai dalyvavo Sankt Peterburgo dailininkų judėjime „Meno pasaulis“. Pirmoji reikšminga jo kūrybos kritika ir pirmoji pomirtinė monografija (Leman 1912) pasirodė būtent Rusijoje. Vis dėlto paralelė tarp Čiurlionio ir Skriabino, įsitvirtinusi dar 1910-aisiais (ją nubrėžė Nikolajus Berdiajevas, Ivanovas, Leonidas Sabanejevas ir Rosa Newmarch), kaip ir vėliau, po Antrojo pasaulinio karo Vakaruose išpopuliarėjusi paralelė su Kandinskiu, turėtų būti peržiūrėta. Nei Kandinskis, nei Skriabinas neturėjo tokio universalumo ir daugiadisciplinišKumo kaip Čiurlionis, taip pat tokio talento sintezuoti. Be to, sudėtinga Čiurlionio etninė tapatybė, kurią galima apibrėžti kaip baltiškų ir vokiškų šaknų lietuvis, išsilavinimą įgijęs Lenkijoje ir Vokietijoje, geriau kalbėjęs lenkiškai nei lietuviškai, tačiau visa širdimi atsidavęs lietuviškos nacionalinės kultūros kūrimui, – aiškiai skiria jį nuo kosmopolitų Kandinskio ir Skriabino.

Antroje pranešimo dalyje bus nagrinėjamas dar vienas probleminis klausimas – vadinamieji Čiurlionio muzikiniai paveikslai (Andrijauskas 2012). Mano nuomone, ši populiari interpretacija trukdo visapusiškai suvokti Čiurlionio modernistines, *povagnerines Gesamtkunstwerk* (Roberts 2011; Lupishko 2022) paieškas, kurias menininkas nuosekliai reiškė tiek tapyboje, tiek muzikoje.

Marina Lupishko (Lisieux / Le Havre, Prancūzija) studijavo istoriją, muzikos teoriją, meno istoriją ir muzikologiją Ukrainoje, JAV ir Kanadoje. 2006 m. Kardifo universitete ji apgynė muzikologijos daktaro laipsnį. 2013–2015 m., taip pat 2019, 2020 ir 2022 m., buvo Alexanderio fon Humboldto fondo podoktorantūros studijų stipendininkė, vykdė mokslinius tyrimus Brėmeno Jacobso universitete, Saro krašto universitete Sarbriukene, Leipcigo universitete ir Rūro universitete Bochume. Lupishko skaitė pranešimus tarptautinėse konferencijose Jungtinėje Karalystėje, Europos Sąjungoje, JAV ir Rusijoje, o jos moksliniai straipsniai publikuoti žurnaluose *Mitteilungen der Paul Sacher Stiftung*, *ex tempore*, *Musurgia*, *Russian Literature*, *Wiener Slawistischer Almanach*, *SEER* ir kituose recenzuojamuose leidiniuose bei mokslinių straipsnių rinkiniuose.

Rasius Makselis
Lithuanian Culture Research Institute | Lietuvos kultūros tyrimų institutas
rasius.makselis@gmail.com

The Aspects of Čiurlionis' Cryptography

The legacy of Čiurlionis' works and egographic documents contains many messages encrypted using various cryptographic methods. Researchers Vytautas Landsbergis, Darius Kučinskas, Rima Povilionienė, Antanas Andrijauskas, and others have provided valuable insights into reading and understanding Čiurlionis' cryptograms found in musical works, paintings, sketchbook pages, and letters to his brother Povilas Čiurlionis. Attention has also been drawn to the example of the "Čiurlionis alphabet" provided in one of the letters, along with the phrases encoded with it. These suggest that exchanging cryptograms and deciphering them was one of the many common leisure activities in the Čiurlionis family – a game whose intellectual challenges Čiurlionis particularly enjoyed.

The presentation discusses the historical, cultural, and biographical contexts of Čiurlionis' cryptography, exploring the role of cryptograms in the artist's creative work, as well as the likely cultural, artistic, philosophical, and psychological assumptions and motives behind the creation of these secret messages. The presentation also offers attempts to read and interpret some of the well-known examples of Čiurlionis' cryptography, commenting on various deciphering methods, tools and strategies that may be useful for all researchers of this mysterious part of Čiurlionis' legacy.

Rasius Makselis is a Doctor of Humanities, research fellow at the Department of Comparative Cultural Studies of the Lithuanian Culture Research Institute, and director of the Lithuanian Culture Research Institute. His research areas encompass the history of philosophy of Late Antiquity and the Middle Ages, the tradition of Neoplatonic philosophy and its cultural contexts, cultural policy, innovation policy, cultural economics, aesthetics, philosophy of art, and philosophy of language. Rasius Makselis has published over 30 scholarly articles in Lithuanian and international academic journals, as well as translations from English, French, and Ancient Greek.

Čiurlionio kriptografijos aspektai

Čiurlionio kūrybos palikime bei menininko egografiniuose dokumentuose randame ne vieną pranešimą, kurie užšifruoti naudojant įvairius kriptografijos metodus. Tyrėjai Vytautas Landsbergis, Darius Kučinskas, Rima Povilionienė, Antanas Andrijauskas ir kiti yra pateikę daug vertingų įžvalgų, siekdami perskaityti ir suvokti Čiurlionio

šifrogramas, paliktas muzikos kūriniuose, dailės darbuose, eskizų sąsiuvinių lapuose bei laiškuose broliui Povilui Čiurlioniui. Dėmesio sulaukė ir viename iš laiškų pateiktas „Čiurlionių abėcėlės“ pavyzdys ir ja šifruotos frazės. Iš jų galima suprasti, kad keitimasis šifrogramomis ir bandymai jas perskaityti yra vienas iš daugelio bendrų Čiurlionių šeimos laisvalaikio užsiėmimų ir savotiškas žaidimas, kurio keliamus intelektualinius iššūkius Čiurlionis ypač mėgo. Pranešime aptariamas Čiurlionio kriptografijos istorinis, kultūrinis ir biografinis kontekstai, bandoma atsakyti į klausimą, kokią vietą šifrogramos užima menininko kūrybinės raiškos kontekste, kokios buvo tikėtinos slaptų pranešimų kūrybos kultūrinės, meninės, filosofinės ir psichologinės prielaidos bei motyvai. Pranešime taip pat pristatomi mėginimai perskaityti ir interpretuoti kai kuriuos gerai žinomus Čiurlionio kriptografijos pavyzdžius, komentuojami įvairūs jų šifravimo metodai, priemonės ir strategijos, galinčios praversti visiems šios paslaptingos Čiurlionio kūrybos palikimo dalies tyrėjams.

Rasius Makselis – humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos kultūros tyrimų instituto Komparatyvistinių kultūros tyrimų skyriaus mokslo darbuotojas, Lietuvos kultūros tyrimų instituto direktorius. Makselio mokslinių tyrimų sritys: vėlyvosios antikos ir viduramžių filosofijos istorija, neoplatonizmo filosofijos tradicija, jos raidos kultūriniai kontekstai, kultūros politika, inovacijų politika, kultūros ekonomika, estetika, meno filosofija, kalbos filosofija. Makselis yra paskelbęs daugiau kaip 30 mokslinių straipsnių Lietuvos ir užsienio moksliniuose leidiniuose, vertimų iš anglų, prancūzų bei senovės graikų kalbų.

Samuel Manzoni

University of Zurich | Ciuricho universitetas
samuel.manzoni@uzh.ch

Between Utopia and Dystopia: The Spiritual Transcendence of the Sea in the Work of Čiurlionis

The pictorial and musical duality in Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875–1911) is identified with a substantial necessity: the journey. The journey is understood as experience, as theosophical and esoteric mysticism as well as transcendence and elevation towards and beyond the infinite. A non-place, in the Greek meaning of οὐ “not” and τόπος “place” (i.e. Utopia); hence the ”place that does not exist”, a metaphorical synthesis of a romantic sentiment that transcends theological and immanent boundaries in order to navigate in a “world behind the world” (Nietzsche). The boats and the sea became an identifying presence in Čiurlionis, not only as a painter but also as a composer; a sort of indelible imprint of his own life. They

represent a stylistic metaphor that elevates the world as such, in its radical immanence, to the dignity of the enigma – that of life and death above all. It is the contrast between the boat as the experience of life's journey and the deep sea as the evocation of our mortal destination. The premise is the romantic one of the voyage, of sailing along distant lands – one of the most recurrent themes of painters dear to him, such as Caspar David Friedrich and Arnold Böcklin – which is taken up by Čiurlionis through the original accentuation of a suspended presence full of mystery. This presentation intends to offer a pictorial-musical comparison of the significance of boats and the sea in the Lithuanian composer's oeuvre with particular reference to the symphonic poem *Jūra* [*The Sea*], *Sonata Nr. 5* (*Jūros sonata*) [*Sonata No. 5* (*Sonata of the Sea*)] and the paintings *Ramybė* [*Serenity*], *Mintys* [*Thoughts*] and *Laivas* [*Ship*], to name a few, where artistic creativity insistently skirts what we cannot know – the real at the centre of language, the limit of representation, the absolute of life and death. A cognitive dramaturgy that combines immanence and dystopian transcendence.

Samuel Manzoni is a student of the Department of Music and Performing Arts (University of Bologna, Italy). After completing his undergraduate studies with a short thesis on the idea of the sublime in 18th and 19th century music, he focused his master's research on Ivan Ivanovich Sollertinsky, an outstanding Russian music critic and musicologist, and close friend of Dmitri Shostakovich. Its outcome was a *tesi magistrale* based upon original and untranslated sources, completed after a long stay in Moscow. Furthermore, Manzoni has held papers at several international conferences on Soviet criticism and culture, dealing with the topic of European symphonism for the international conference *Russian and Soviet Music* (Durham), and at a roundtable on *Soviet Aesthetic* for the ASEEES Annual Convention (New Orleans), in collaboration with the Department of Music of Yale University.

Manzoni has delivered presentations and participated in the meetings of the Società Italiana di Musicologia, the Centro Studi Opera Omnia Luigi Boccherini, Maggio Musicale Fiorentino and the Hungarian Academy of Sciences, as well as given lectures at Manchester University, Istanbul Technical University, Helsingør, Yerevan, and the Tbilisi State Conservatory, among others. Over the past years, Manzoni has cultivated a strong link with the São Paulo State University, Faculdade de Ciências e Letras and, more specifically, with the GED (Grupo de Estudos Discursivo) working in close contact with Professor Luciane de Paula to create a global network on Bakhtinian studies, including keynote lecture, conferences and delivered papers. He is currently engaged as a PhD candidate at the University of Zurich.

Tarp utopijos ir distopijos: dvasinė jūros transcendencija Čiurlionio kūryboje

Čiurlionio (1875–1911) dvilypumas jo tapyboje ir muzikoje tapatinamas su esmine būtinybe – kelione. Kelionė suprantama kaip patirtis, kaip teosofinė ir ezoterinė mistika, taip pat transcendencija ir pakilimas į begalybę ir už jos ribų. Vietos

nebuvimas – „ne vieta“ – graikiškai skamba kaip *οὐ* „ne“ ir *τόπος* „vieta“ (utopija); taigi tai „vieta, kuri neegzistuoja“, tai – metaforiška romantinio jausmo sintezė, peržengianti teologines ir vidines ribas, siekiant naviguoti „už pasaulio esančiame pasaulyje“ (Nietzsche'ė). Laivai ir jūra tapo neatsiejama Čiurlionio – tiek tapytojo, tiek kompozitoriaus – tapatybės dalimi ir savotišku neišdildomu jo gyvenimo įspūdžiu. Jie funkcionuoja kaip stilistinė metafora, pakylėjanti pasaulį *per se* jo radikaliojoje imanencijoje iki paslapties kilnumo – pirmiausia, gyvybės ir mirties. Čia ryškėja kontrastas tarp valties (gyvenimo kelionės patirties) ir jūros gelmių (mirties kaip galutinio mūsų kelionės tikslo). Kelionės prielaida – romantiškumas, plaukimas į tolimus kraštus. Tai viena nuolat pasikartojančių temų, būdingų Čiurlioniui artimų tapytojų Casparo Davido Friedricho ir Arnoldo Böcklino kūrybai. Čiurlionis šią temą perima savaip, originaliai fiksuodamas sustabdytą, paslaptimi persmelktą buvimą.

Pranešime siekiama atskleisti vaizdinių ir muzikinių jūros bei laivo motyvų sąveiką Čiurlionio kūryboje. Dėmesys skiriamas simfoninei poemai „Jūra“, Sonatai Nr. 5 („Jūros sonata“) bei paveikslams „Ramybė“, „Mintys“ ir „Laivas“. Šiuose kūriniuose meninė raiška atkakliai apjuosia tai, kas nepažinu: realybę, slypinčią kalbos centre, reprezentacijos ribas, gyvenimo ir mirties absoliutą. Tai kognityvinė dramaturgija, jungianti imanenciją ir distopinę transcendenciją.

Samuelis Manzoni studijavo Bolonijos universiteto (Italija) Muzikos ir scenos menų fakultete. Baigiamajame bakalauro darbe jis nagrinėjo *le sublime* idėją XVIII–XIX a. muzikoje. Per magistrantūros studijas tyrė Ivano Solertinskio – garsaus rusų muzikologo, Dmitrijaus Šostakovičiaus bičiulio – veiklą. Šį tyrimą Manzoni vykdė vykstant ilgai mokslinei stažuotei Maskvoje ir rėmėsi originaliais, iki tol neverstais šaltiniais.

Autorius skaitė pranešimus tarptautinėse konferencijose, skirtose sovietinei kritikai ir kultūrai: tarptautinėje konferencijoje „Russian and Soviet Music“ (Daramas), Naujajame Orleane vykusiame ASEEES metiniame suvažiavime (per diskusiją *Soviet Aesthetics*, bendradarbiaujant su Jeilio universiteto Muzikos katedra). Jis taip pat dalyvavo Italijos muzikologijos draugijos (*Società Italiana di Musicologia*), Luigi Boccherini kūrybos tyrimų centro (*Centro Studi Opera Omnia Luigi Boccherini*), festivalio „Maggio Musicale Fiorentino“ bei Vengrijos mokslų akademijos renginiuose. Be to, skaitė paskaitas Mančesterio universitete, Stambulo technikos universitete, Helsingiore, Jerevane ir Tbilisio valstybinėje konservatorijoje bei kitose institucijose.

Pastaraisiais metais Manzoni glaudžiai bendradarbiauja su San Paulo valstybiniu universitetu (*Faculdade de Ciências e Letras*), ypač su GED (*Grupo de Estudos Discursivo*) grupe ir profesore Luciane de Paula, kuriant tarptautinį Michailo Bachtino studijų tinklą. Šio bendradarbiavimo rezultatai – pranešimai, konferencijos ir mokslinia straipsniai – tapo svarbia šiuolaikinių tyrimų dalimi. Šiuo metu autorius yra Ciuricho universiteto doktorantas.

Dalia Micevičiūtė
Lithuanian Association for Aesthetics | Lietuvos estetikų asociacija
liausia@gmail.com

The Manifestations of Surrealism in Čiurlionis' World of Visions and Images: Exploring the Transformations of the Modernist Subconscious

The presentation analyses the characteristics of surrealist aesthetics in Čiurlionis' paintings, as well as their connections with the forms of imagination, fantasy, and subconscious expression in the surrealist works – the forms that flourished after the Lithuanian artist's death. The presentation also explores the peculiarity of Čiurlionis' system of artistic images – balancing between dream and reality – and the deep connections of this system with surrealist works shaped by symbolism and theosophical aesthetics and distinguished by the powerful diffusion of the subconscious. Čiurlionis is linked to the surrealists whose canvases contain obvious traits of esotericism, a this link is expressed through the ceaseless search for a different, "higher" reality, often related to expressive outbursts in artistic language dictated by marginal states of consciousness and the subconscious.

Surrealism (from French *sur* – "above") is defined as the art of a "superior" or "higher reality". It encompasses both subtle, harmonious artistic discourse (Paul Delvaux, Evgeni Gordiets, Daniel Merriam) and an expressive language full of phantasmagorical and irrational images of the subconscious. In this art, reality is neither "beautiful" nor "ugly", but radically different – especially in the works by Max Ernst, René Magritte and Salvador Dalí. This different – surreal – reality is defined by the existence of such peculiar types of imagination and the subconscious that previously were considered marginal and then became central to the surrealist art. Looking deeper, in surrealism, the diffusion of externally terrifying images born in the subconscious turns into a third – higher – reality if we compare it with what was considered "beautiful" or "ugly" before surrealism. Surrealism arose after World War I, born of the artists' search for a reality that is different from the horrors of the post-war world. The precursors of surrealism include symbolism (Arnold Böcklin, Odilon Redon, Edvard Munch), the Dada movement, and the metaphysical painting (Giorgio de Chirico).

Among today's Lithuanian scholars, Antanas Andrijauskas was the first to associate Čiurlionis with surrealism. This presentation compares Čiurlionis' certain artistic images and those by surrealist painters, showing that the exceptional

language of imagination and the subconscious unfold in both quite similarly: the boundaries between reality, dreams and visions disappear; in the paintings, the real properties of the objects become distorted, and illogical juxtaposition of objects emerges. From this perspective, Čiurlionis' vivid imaginative paintings can be compared to those of Odilon Redon, Giorgio de Chirico, and Marc Chagall, whose works are recognised as foundational to the surrealist painting.

Through nearly all stages of Čiurlionis' artistic evolution, we can trace a desire to dismantle the mental mechanisms that obstruct the perception of a higher reality – an approach close to surrealist aesthetics. Such an approach, first of all, reveals a connection of this higher reality with theosophical theories, and, on the other hand, the interpretation of Čiurlionis' art implies yet another discourse – in his paintings, surrealist imagery and the growing desire for abstract expression (as two major threads in the development of modernist art of the 20th century) are interwoven. Within this framework, we observe the emerging tendency towards *poetic surrealism* that gained particular importance in Čiurlionis' paintings and is akin to Paul Klee's and Francis Picabia's art. This *poetic surrealism*, a world full of the luminosity of heavenly gateways, contrasts with a tendency of *naturalistic surrealism*; a tendency emerging at the early stage of literary psychological symbolism and at the end of the creative path; a tendency whose artistic language is conditioned by dramatic and tragic creative impulses, so vividly exemplified in Ernst's canvases. These two different aspects of Čiurlionis' links to surrealism – poetic and naturalistic – long overlooked in scholarship dedicated to Čiurlionis' art, have gained growing importance in recent decades enabling to permeate the world of Čiurlionis' creative intentions.

Born in Vilnius, **Dalia Micevičiūtė** graduated from the Lithuanian Academy of Music and Theatre in 1996, earning a degree in Music History within the field of musicology (with a specialisation in musical aesthetics). She has translated philosophical texts on art history from English, including works by Arnold Hauser, Donald Preziosi, and others.

Since 2021, Dalia has been a regular participant in academic conferences dedicated to Čiurlionis. Since 2019, she has published scholarly articles, and some of them were included in the anthologies *Čiurlionis ir pasaulis* [*Čiurlionis and the World*] (2019), *Sonatiniai M. K. Čiurlionio garsovaizdžiai* [*Sonata-like Soundscapes of M. K. Čiurlionis*] (2022 and 2024). Her articles explore the phenomenon of Čiurlionism-like art; the formation of Čiurlionis' unique style; the interaction of the horizontal and the vertical in Čiurlionis' artistic expression; parallels of esotericism in his work; the Arcanum paradigm in Čiurlionis' artistic world; and, the subconscious contexts of Čiurlionis' art, along with their archetypal symbolism within the Čiurlionis-based discourse. Dalia's research interests include the theory of musical (artistic) style, the theory of interpretation, the aesthetics and philosophy of art, cultural anthropology, and esoteriological shifts in the reception of art.

Siurrealizmo ženklai Čiurlionio vizijų ir vaizdinių pasaulyje: žvilgsnis į modernistinės pasąmonės slinktis

Pranešime dėmesys sutelkiamas ties siurrealistinės estetikos požymių analize Čiurlionio tapybinių vaizdinių pasaulyje, taip pat ties jų sąsajomis su vaizduotės, fantazijos ir pasąmonės raiškos formomis, suklestėjusiomis siurrealistų kūriniuose jau po lietuvių menininko mirties. Glaustai aptariamas tarp sapno ir realybės balansuojančių Čiurlionio meninių vaizdinių sistemos savitumas ir jos gelminiai ryšiai su simbolizmo bei teosofinės estetikos paveiktais siurrealistų kūriniais, išsiskiriančiais galinga pasąmonės sklaida. Su siurrealistais, kurių drobėse yra ryškių ezoterizmo bruožų, Čiurlionį sieja nuolatinės ir nepertraukiamos kitokiõs, *aukštesnės* tikrovės paieškos, neretai susijusios su ribinių sąmonės ir pasąmonės būsenų diktuojamais ekspresyviais protrūkiais meninėje kalboje.

Siurrealizmas (*sur* – pranc. „virš“) – tai *viršrealybės*, *aukštesniosios realybės* menas, talpinantis savyje ir subtilią, harmoningą meninę kalbėseną (Paulis Delvaux, Jevgenijus Gordiecas, Danielis Merriamas), ir fantasmagoriškų, iracionalių pasąmonės vaizdinių kupiną raišką, kai realybė tampa nei graži, nei bjauri, o tiesiog *kitokia* (ypač Maxo Ernsto, René'ės Magritte'o ir Salvadoro Dalí atvejais). Ši, kitokia, siurrealistinė tikrovė sąlygoja savitas, su vaizduotės ir pasąmonės egzistencija susijusias kategorijas, iki tol laikytas marginalinėmis, kuriomis remiantis būtų galima apibrėžti siurrealųjį meną. Pažvelgus giliau, išoriškai siaubą keliančių vaizdinių, gimstančių pasąmonėje, sklaida siurrealizme virsta trečiąja – aukštesniąja – realybe, jei gretintume ją su tuo, kas iki siurrealizmo buvo laikoma gražiu ar bjauriu. Siurrealizmas susiformavo po Pirmojo pasaulinio karo, inspiruotas kitokios tikrovės paieškų nei menininkus supusi siaubinga pokario aplinka. Siurrealizmo pirmtakai buvo simbolistai (Arnoldas Böcklinas, Odilonas Redonas, Edvardas Munchas), *dada* judėjimas ir metafizinė tapyba (Giorgio de Chirico).

Iš nūdienos Lietuvos mokslininkų pirmasis Čiurlionį su siurrealizmu pradėjo sieti Antanas Andrijauskas. Lyginamuoju būdu gilinantis į konkrečius Čiurlionio ir siurrealizmo atstovų meninių vaizdinių pasaulius, pranešime parodoma, kad juose gan panašiai skleidžiasi išskirtinė vaizduotės, pasąmonės kalba; nyksta ribos tarp tikrovės, sapnų ir vizijų, iškreipiamos realios paveiksluose vaizduojamų objektų, daiktų savybės, taip pat iškyla tam tikras objektų sugretinimo alogiškumas. Šiuo aspektu žvelgiant į Čiurlionio lakios fantazijos paveikslus, juos galima gretinti su Odilono Redono, Giorgio de Chirico, Marco Chagallo kūriniais kaip vieną svarbiausių siurrealistinės tapybos ištakų.

Beveik visų Čiurlionio tapybos evoliucijos etapų paveiksluose aptinkamas noras sugriauti psichinius mechanizmus, kurie trukdo suvokti aukštesnę realybę, artimą siurrealistinei estetikai. Viena vertus, toks žvilgsnis pirmiausia apnuogina

šios aukštesniosios realybės sąsajas su teosofinėmis teorijomis ir, kita vertus, interpretuojant Čiurlionio meną, implikuoja kitą diskursą – tai, kad Čiurlionio vaizduojamajame mene siurrealistinis vaizdinių perteikimas ir stiprėjantis potraukis abstrakčiai raiškai (tai vienos svarbiausių XX a. modernistinės dailės raidos gijų) yra susipynę. Iš čia kyla Čiurlionio tapyboje išskirtinę svarbą įgavusi Paulio Klee, Franciso Picabia'os paveikslams artima *poetinio siurrealizmo* tendencija – dangiškųjų prieigų švitesio kupinas pasaulis, kuris oponuoja kitai ankstyvajame literatūrinio psichologinio simbolizmo etape ir kūrybinio kelio pabaigoje išryškėjusiai *natūralistinio siurrealizmo* tendencijai – dramatiškų, tragiškų kūrybos impulsų sąlygotai meninei kalbai, ryškiausiai atsiskleidusiai Ernsto drobėse. Šie du skirtingi Čiurlionio sąsajų su siurrealizmu aspektai, iki šiol gyvavę daugiau čiurlionistinių tyrimų marginalijose, pastaraisiais dešimtmečiais įgauna vis didesnį aktualumą skverbiantis į Čiurlionio kūrybos intencijų pasaulį.

Dalia Micevičiūtė gimė Vilniuje. 1996 m. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje baigė muzikologijos krypties Muzikos istorijos studijų programą (specializacija – muzikos estetika). Iš anglų kalbos yra išvertusi meno istorijos filosofijos tekstų – Arnoldo Hauserio, Donaldo Preziosi ir kitų veikalų.

Nuo 2021 m. Micevičiūtė sistemingai dalyvauja Čiurlioniui skirtose mokslinėse konferencijose. Nuo 2019 m. ji paskelbė mokslinių straipsnių įvairiose antologijose: *Čiurlionis ir pasaulis* (2019), *Sonatiniai M. K. Čiurlionio garsovaizdžiai* (2022 ir 2024). Straipsnių tematika: čiurlioniškumo fenomenas; Čiurlionio individualaus stiliaus tapsmas; horizontalės ir vertikalės sąveika Čiurlionio meninėje raiškoje; ezoterizmo paralelės Čiurlionio kūryboje; *Arcanum* paradigma Čiurlionio meniniame pasaulyje; pasąmoniniai Čiurlionio kūrybos kontekstai, jų archetipinė simbolika čiurlioniškajame diskurse. Mokslinių tyrimų sritys: muzikinio (meninio) stiliaus teorija, interpretacijos teorija, meno estetika, meno filosofija, kultūros antropologija, ezoteriologinės slinktys meno recepcijoje.

Vaiva Mikelionytė
M. K. Čiurlionis National Museum of Art | Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus
vaiva.mikelionyte@ciurlionis.lt

Through the Prism of International Exhibitions: Čiurlionis' Work in the Discourse of 21st-Century Art History

Artist and composer Čiurlionis (1875–1911) is probably the most frequently presented Lithuanian artist to international audiences. After the 1990s, when the political and cultural situation in Lithuania changed, his work has been continually exhibited in various museums and galleries around the world. The Lithuanian artist, alongside other renowned names, is featured in prominent museum exhibitions dedicated to symbolism, abstract art, the synthesis of the arts, and the visual representation of cosmos or nature as a universe. Exhibitions of Čiurlionis' work are also important for the cultural representation of Lithuania as a state. Sometimes, exhibitions of his paintings (often accompanied by live performances of his music) are organised to emphasise good diplomatic relations between Lithuania and other countries or to mark important national anniversaries and events. No other Lithuanian artist of the 20th century has achieved such status – one who is both a sought-after figure in the cultural sphere uniting art professionals and experts, and a representative of the country at the highest level.

However, it can be said that in today's Lithuania, among a society interested in culture, we have a partially mythologised concept of this artist – a perception that arouses curiosity and a desire to dismantle the network of myths and legends among those who explore the history of Lithuanian art, the development of its art field, and the exhibition history of Čiurlionis. International exhibitions are one of the many ways to take a fresh look at the artist's work. Since the 1990s, Čiurlionis' works have become increasingly sought after in various international exhibitions. However, these exhibitions are rarely reviewed in either the popular or cultural press. In academic art history discourse too, they have not yet been thoroughly analysed or researched.

Research into the artist's work has been dominated by attention to the specific properties of his paintings, graphic art, or musical compositions, while the representation and reception of his work have received very little attention. Yet it is precisely international exhibitions that can help us better understand the place of Čiurlionis' art within the context of global art history. This presentation, using descriptive, historiographical, analytical, and discourse analysis methods, explores

the international exhibitions of Čiurlionis' art that have taken place in the 20th and 21st centuries. It seeks to reveal the influence of these exhibitions on how the artist's works have been received by art critics and to answer the question of how featuring Čiurlionis' works in international exhibitions affects their place and significance in the art historical discourse of the 21st century.

In conclusion, it can be said that these exhibitions highlight a broader issue related to the historical and cultural context of Eastern and Central Europe – a problem theoretically raised by art historians S. A. Mansbach and P. Piotrowski. Most Western European curators rely on a traditional approach to modern art as a collection of different stylistic solutions. Therefore, they are interested in Čiurlionis only to the extent that his works can be related, often through a narrow lens, to typical artistic processes of Western Europe. This universalist perspective does not allow sufficient attention to the local and often unique artistic phenomena of Eastern and Central Europe.

However, when comparing the 21st-century reception of Čiurlionis' work with that which prevailed before the 1990s, it becomes clear that international representation in exhibitions is no longer a singular or occasional event but a stable and ongoing process. Čiurlionis' work is now well-known and attracts the interest of various curators and institutions worldwide. In the 21st century, Čiurlionis should no longer be regarded as a marginal figure in the art world. If until the 1990s his position within the context of art history seemed debatable and difficult to define, it can now be said that – through the prism of international exhibitions – Čiurlionis is increasingly seen as an artist who is both distinctive and, in some respects, characteristic of the *fin-de-siècle* era, as well as one who intuitively approached the creation of abstract imagery.

Vaiva Mikelionytė is an art historian and curator, and Head of the Exhibitions Department at M. K. Čiurlionis National Museum of Art. She holds a BA in Art History from the Vilnius Academy of Arts (2012) and an MA in Curatorial Studies from Vytautas Magnus University (2021). She coordinated international exhibitions such as *That Which We Do Not Remember by William Kentridge* (2022) and *The Dark Arts: Aleksandra Waliszewska and the Symbolism from the East and North* (2023). Together with Auksė Petrulienė, she co-curated *Fairy Tale. Childhood in Lithuania in the Late Soviet Period* (2024–2025). Her research interests include the representation and reception of M. K. Čiurlionis art, Lithuanian art and culture, and the history of exhibitions.

Pro tarptautinių parodų prizmę: Čiurlionio kūryba XXI a. meno istorijos diskurse

Dailininkas ir kompozitorius Čiurlionis (1875–1911) – bene dažniausiai tarptautinei auditorijai pristatomas Lietuvos menininkas. Po 1990-ųjų, Lietuvoje pasikeitus

politinei ir kultūrinei situacijai, jo kūryba nuolat keliauja po įvairius pasaulio muziejus ir galerijas. Lietuvių dailininkas kartu su daugeliu garsių vardų pristatomas iškiliose muziejinėse parodose, skirtose simbolizmo, abstrakcijos, menų sintezės, kosmoso ar gamtos universumo perteikimo mene problematikai. Čiurlionio kūrybos parodos taip pat svarbios Lietuvos valstybės kultūrinei reprezentacijai. Kartais šio menininko tapybos parodos (neretai lydimos gyvų jo muzikos atlikimų) rengiamos pabrėžti gerus diplomatinius Lietuvos ir kitų valstybių tarpusavio santykius ar pažymėti svarbias valstybines sukaktis ir įvykius. Tokio statuso, kai menininkas yra geidžiamas objektas tiek kultūriniame, specialistų ir meno žinovų rate, tiek matomas kaip geriausias šalies reprezentantas, neturi joks kitas XX a. Lietuvos dailininkas.

Vis dėlto galima teigti, kad šiandieninėje kultūra besidominčioje Lietuvos visuomenėje turime iš dalies mitologizuotą Čiurlionio įvaizdį, kuris besigilinantiesiems į šalies meno istoriją, jos meno lauko raidą ir į šio menininko eksponavimo istorijas kelia susidomėjimą ir norą ardyti šį mitų ir legendų tinklą. Tarptautinės parodos yra vienas būdų, leidžiančių į bet kurio menininko kūrybą pažiūrėti naujai. Nuo 1990-ųjų Čiurlionio kūriniai tapo trokštami įvairaus pobūdžio tarptautinėse parodose. Tačiau tiek populiariojoje, tiek kultūrinėje spaudoje parodos apžvelgiamos gana retai. Moksliniame menotyros diskurse jos taip pat dar nebuvo nuodugniai analizuotos ir tyrinėtos.

Čiurlionio kūrybos tyrimuose dominuoja dėmesys tapybos, grafikos ar muzikos kūrinių specifinėms savybėms išaiškinti, o kūrybos reprezentacijai ir recepcijai jo beveik neskiriama. Tačiau būtent tarptautinės parodos leidžia geriau suvokti jo dailės vietą globalios meno istorijos kontekste. Šiame pranešime, taikant aprašomąjį, istoriografinį, analitinį bei diskurso analizės metodus, analizuojamos XX ir XXI a. įvykusios tarptautinės Čiurlionio dailės parodos, siekiama atskleisti šių kūrybos pristatymų įtaką menininko menotyrinei recepcijai ir atsakyti į klausimą, kaip eksponavimas tarptautinėse parodose veikia Čiurlionio kūrybos vietą ir reikšmę XXI a. meno istorijos diskurse.

Apibendrinant galima teigti, kad parodose kyla platesnio istorinio ir kultūrinio Rytų ir Vidurio Europos kontekstų problema, kurią teoriškai kėlė meno istorikai S. A. Mansbachas ir P. Piotrowskis. Dauguma Vakarų Europos kuratorių remiasi tradiciniu požiūriu į modernų meną kaip skirtingų stilistinių sprendimų rinkinį. Todėl jiems Čiurlionis įdomus tik tiek, kiek jo kūrinius pavyksta (dažniausiai kokiu nors gana siauru aspektu) sujungti su tipiškais Vakarų Europos meno procesais. Universalistinė perspektyva neleidžia pakankamai dėmesio skirti lokaliems ir dažnai labai savitiems Rytų ir Vidurio Europos meno reiškiniams.

Palyginus XXI a. Čiurlionio kūrybos recepciją su vyravusia iki 1990-ųjų, akivaizdu, kad dabar tarptautinė reprezentacija parodose nėra tik pavienis, retsykiais pasitaikantis įvykis, o stabilus, nuolatinis procesas. Čiurlionio kūryba yra žinoma, ji domina

skirtingus kuratorius įvairiose meno institucijose visame pasaulyje. XXI a. jau nereikėtų Čiurlionio vadinti marginalia meno pasaulio asmenybe. Jei iki 1990-ųjų jo kūrybos padėtis meno istorijos kontekste atrodė diskutuotina ir sunkiai apibrėžiama, tai dabar galima teigti, kad per tarptautinių parodų prizmę į Čiurlionį jau žvelgiama kaip į savitą, bet kartu tam tikrais aspektais tipišką *Fin-de-Siecle* epochos menininką, kaip į kūrėją, kuris intuityviai artėjo abstraktaus vaizdo kūrimo link.

Vaiva Mikelionytė – menotyrininkė, kuratorė, ji vadovauja Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Parodų ir ekspozicijų skyriui. Vilniaus dailės akademijoje baigė dailėtyros bakalauro studijas (2012), meno kuratorystės magistrą įgijo Vytauto Didžiojo universitete (2021). Mikelionytė koordinavo tarptautines parodas: Williamo Kentridge'o „Tai, ko nepamename" (2022), „Kraupios istorijos: Aleksandra Waliszewska ir Rytų bei Šiaurės Europos simbolizmas" (2023). Kartu su Aukse Petruliene kuravo parodą „*Pasaka*. Vaikystė Lietuvoje vėlyvuoju sovietmečiu" (2024–2025). Tyrimų sritys: Čiurlionio kūrybos reprezentacija ir recepcija, Lietuvos menas ir kultūra, parodų istorija.

Stanislovas Mostauskis

Vilnius Academy of Arts | Vilniaus dailės akademija
stanislavas.mostauskis@vda.lt

Confrontation with the Boundary in Paintings by Čiurlionis

Čiurlionis' approach to painting reflects a multiplane universe structured along a vertical axis of ontological interaction, where the various levels of existence surrounding the human world appear as if strung on a single spike. To visualise this multidimensionality, Čiurlionis tends to employ varied iconographic and formal means, emphasising both the layered nature of the universe and the interaction between its planes – an interaction grounded in the significance of the boundary that simultaneously unites and separates.

This presentation explores the iconography – and, to a certain degree, the formal features – of Čiurlionis' paintings, focusing on the representations of this boundary through the interpretation of specific visual motifs. The research is based on one essential premise that is threefold.

First, Čiurlionis' pictorial universe constitutes a space of ontological confrontation, visualising the boundary between the human world and the otherness that frames it. Although one may initially perceive this iconography of confrontation as the overcoming of a limit, in fact, this is only an illusion: this iconography, regardless of its specific forms, embodies a mystery. Artistic imagination provides it with

form – but not an answer. The structure of such images is dual: it both marks the limits of the human world and reveals the boundary as a manifestation of mystery, not a revelation of it. It is suggested that the true protagonist of Čiurlionis' paintings is ontological Invisibility – always hidden yet participating in the artistic realm through visual iconography.

Second, to emphasise the presence of the boundary, Čiurlionis often employs two-part forms – the so-called anamorphoses. These forms represent the iconographical motifs that at the same time combine recognisable forms with those whose recognisability is impossible or at least uncertain. The latter belong to the human world yet also display features that do not fit within it. The boundary remains invisible but manifests itself in a transformative power to generate forms with dual characteristics. This is a distinctive motif in Čiurlionis' iconography – one that unites the world on this side and the world beyond. Here, the "other" world is nothing more than the "this-side" world losing its form – still in the process of transformation, not yet fully changed into something else. And, the visual expression of the boundary lies in the subtle transition between the two worlds: when the forms of the "this-side" world so closely resemble those of the "other" world that it becomes impossible to determine which is which. One part of the image belongs to the "this-side" world, the other – to an otherworldly dimension attempting to infiltrate the human world.

Third, the theme of the boundary is uniquely illustrated in Čiurlionis' later paintings through the emancipation of formal features – most notably, the spatial and linear elements in relation to iconography. These spatial-linear structures both overlap with and subtly diverge from material forms and visually recognisable objects in human reality. On one hand, they provide a degree of concreteness and recognisability to the depicted forms; on the other, they simultaneously undermine that recognisability, transforming into more than abstract structural patterns. These elements evolve into architectural rhythms, no longer serving the recognition of individual forms, but rather shaping a totality of these forms, which is abstract and independent from the visible world.

Stanislovas Mostauskis was born in 1968 in Ringaudai, a village near Kaunas. In 1993, Stanislovas graduated from the Vilnius Academy of Arts with an MA in Art History. He went on to defend his doctoral dissertation in the field of humanities titles *Meno ir beprotybės santykių problema. Kompleksinė analizė* [*The Problem of the Relationship Between Art and Madness: Multiplex Analysis*] in 2002. He works at the Kaunas Faculty of the Vilnius Academy of Arts and at the Lithuanian Culture Research Institute as a senior research fellow and lecturer. Professor Mostauskis is a member of the Lithuanian Association for Aesthetics and the Lithuanian Artists' Association, as well as a member of the editorial boards of the academic journals *Estetikos ir meno filosofijos tyrinėjimai* [*Studies in Aesthetics and the Philosophy of Art*], and *Neklasikinė filosofija* [*Non-Classical*

Philosophy], both by Lithuanian Culture Research Institute. Stanislovas Mostauskis is the author of the monograph *Beprotybės kartografija* [*The Cartography of Madness*] (Vilnius: Kronta, 2011) and several dozen academic publications. His research interests include non-classical Western philosophy, aesthetics and the philosophy of art, psychopathology, and postmodern discourse.

Akistata su riba Čiurlionio tapyboje

Čiurlionio tapybinė vizija atspindi daugiaplanę visatą, kurią sudaro vertikali ontologinės sąveikos ašis, ant kurios it ant smaigo sumauti įvairūs būties lygiai, gaubiantys žmogaus pasaulį. Tokiam daugiamatiškumui vizualizuoti Čiurlionis rinkosi gana skirtingas ikonografines ir (ar) formalias priemones, pabrėždamas ir visatos daugiaplaniškumą, ir jos planų sąveiką, siejamą su jungiančios ir (ar) skiriančios ribos svarba.

Pranešimo tikslas – aptarti su minėtos ribos figūromis siejamą ikonografiją, iš dalies formalius ypatumus pasitelkus konkrečių tapybinių motyvų interpretacijas. Tyrimas grįstas esmine prielaida, anot kurios:

1) Čiurlionio tapybinė visata yra ontologinės akistatos erdvė, vizualizuojanti žmogaus gyvenamo pasaulio ir jį rėminančios kitapusybės ribą. Gali kilti įspūdis, kad akistatos ikonografiją Čiurlionis pateikia it ribos įveiką, tačiau iš tiesų tai tėra iliuzija: minėta ikonografija, nepriklausomai nuo konkrečių pavidalų, yra paslaptis, kuriai meninė vaizduotė teikia formą, bet neduoda atsakymo, kas tai yra. Tokio tapybinio vaizdinio struktūra dvilypė, akivaizdžiai nubrėžianti žmogaus pasaulio ribas ir rodanti, kad jos yra paslapties manifestacija, o ne atskleidimas. Plėtojamas požiūris, kad tikrasis čiurlioniškos tapybos herojus yra ontologinė neregimybė, visada paslėpta ir tuo pat metu dalyvaujanti meno scenoje vizualios ikonografijos pavidalais.

2) Ribos akivaizdumui ryškinti Čiurlionis neretai pasitelkia dvilypes formas, vadinamąsias anamorfozes. Jos atstovauja ikonografiniams motyvams, jungiantiems atpažįstamas ir tuo pat metu tokias formas, kurių atpažįstamumas tampa neįmanomas ar bent abejotinas. Pastarosios priklauso žmogaus tikrovei, sykiu turi požymių, kurie joje netelpa. Riba nematoma, bet ji manifestuoja save transformacijos galia teikti dvilypius požymius. Tai itin savitas čiurlioniškos ikonografijos motyvas, kartu jungiantis šiapusybę ir anapusybę. Anapusybe čia tampa savo pavidalą prarandanti, bet dar galutinai nevirtusi kažkuo kitu šiapusybė. O vizuali ribos manifestacija yra subtilus momentas tarp šiapus ir anapus, kai vienos pusės formos tampa tokios panašios į giminaites kitapus, jog neįmanoma galutinai nuspręsti, kas yra kas. Viena atvaizdo pusė priklauso šiapusybei, kita jau anapusybei, įstengiančiai prasibrauti į žmogaus pasaulį.

3) Rodomos ikonografijos atžvilgiu, formalių požymių (pirmiausia, erdvinio ir linijinio prado) emancipacija savitai demonstruoja ribos problematiką vėlyvojoje Čiurlionio tapyboje. Erdvinės linijinės struktūros ir sutampa, ir neakivaizdžiu būdu siekia skirtis nuo materialių pavidalų, vizualiai atpažįstamų objektų žmogaus tikrovėje. Kitaip tariant, viena vertus, tapybiniuose vaizdiniuose pasitelktos erdvinės linijinės struktūros teikia tam tikrą formų konkretumą ir atpažįstamumą; kita vertus, tos pačios struktūros tą atpažįstamumą neigia, virsdamos kai kuo daugiau – abstrakčiu struktūrą kuriančiu raštu, tam tikra architektonine ritmika, pašaukta ne paklusti formų atpažįstamumui, bet teikti jų visumai abstraktesnį, su regimų formų pasauliu nesietiną pavidalą.

Stanislovas Mostauskis gimė 1968 m. Ringauduose, prie Kauno. 1993 m. baigė Vilniaus dailės akademiją (VDA) ir įgijo menotyros specialybės magistro diplomą. 2002 m. apgynė humanitarinių mokslų daktaro disertaciją „Meno ir beprotybės santykių problema. Kompleksinė analizė“. Dirba VDA Kauno fakultete ir Lietuvos kultūros tyrimų institute, yra vyresnysis mokslo darbuotojas, lektorius. Mostauskis yra Lietuvos estetikų asociacijos ir Lietuvos dailininkų sąjungos narys, tęstinių mokslo leidinių *Estetikos ir meno filosofijos tyrinėjimai* (LKTI) ir *Neklasikinė filosofija* (LKTI) redakcinių kolegijų narys. Paskelbė monografiją *Beprotybės kartografija* (Kronta, 2011), keliasdešimt mokslo publikacijų. Mokslinių tyrimų sritys: neklasikinė Vakarų filosofija, estetika ir meno filosofija, psichopatologija, postmodernus diskursas.

Lina Navickaitė

Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija
lina.navickaite@lmta.lt

Performances of Čiurlionis' Piano Works: National Canon versus *Terra Incognita*

Despite the longstanding tradition of research into various aspects of Čiurlionis' musical oeuvre, there has been limited scholarly discourse on the performances of his piano music. A seminal figure in early 20th-century Lithuanian art and music, Čiurlionis created a rich tapestry of piano compositions that blend Impressionism, National Romanticism, and other notable influences. This presentation explores the interpretations of Čiurlionis' piano works as performed by both Lithuanian pianists and their international counterparts. The former approach Čiurlionis as a symbol of national identity, while for the latter, his music is often a *terra incognita*, reaching them through the obligatory repertoire requirements of the International Mikalojus Konstantinas Čiurlionis Piano Competition or through other channels.

When encountering Čiurlionis' music, which carries deep cultural significance as part of the national music canon, Lithuanian performers tend to immerse themselves in the local history and emotional landscape that inspired Čiurlionis. They approach his works through a lens of cultural authenticity and national pride, with lyrical, pensively evocative qualities that reflect stereotypical aspects of the Lithuanian mentality.

In contrast, it is particularly interesting to examine the perspectives of foreign pianists, whose interpretations are often shaped by broader global techniques and stylistic influences. Analysing how these musicians, unencumbered by the weight of national identity, approach Čiurlionis' works with a focus on technical virtuosity and fresh interpretations reveals a distinctive creative freedom. This interpretive liberty can lead to unique renditions that may redefine our understanding of Čiurlionis' music.

Through a comparative performance analysis and exploration of reception, this presentation aims to underscore the universality of Čiurlionis' music and its ability to resonate with audiences worldwide, while also acknowledging the deep-rooted cultural context that shapes its performance within Lithuania.

This presentation presents preliminary findings of the project "Interpretations of the Lithuanian Piano Canon", No. S-MIP-24-136, funded by the Research Council of Lithuania (LMTLT).

Lina Navickaitė is a Full Professor and Senior Researcher at the Lithuanian Academy of Music and Theatre. She holds a PhD in musicology from the University of Helsinki (Finland). A regular participant in international conferences and symposia, Navickaitė has been giving guest lectures at such events in Lithuania, Finland, The Netherlands, Norway, Spain, Portugal, and Serbia. She has been a member of national and international research and cultural development projects, and she regularly organises international scientific events. Navickaitė's books *Pokalbių siuita: 32 interviu ir interliudijos apie muzikos atlikimo meną* [*A Suite of Conversations: 32 Interviews and Essays on the Art of Music Performance*], (Vilnius: Versus aureus, 2010) and *Piano Performance in a Semiotic Key: Society, Musical Canon and Novel Discourses* (Helsinki: Semiotic Society of Finland, 2014) have been awarded as the best Lithuanian musicological works of the respective years for the innovative research into music performance. She is currently leading scientific projects "Interpretations of the Lithuanian Piano Canon" and "Piano Recital and Beyond", both financed by the Research Council of Lithuania. Navickaitė's research deals with various phenomena within the art of music performance, with a specific focus on semiotic and sociological aspects as well as practice-led research. More information can be found at https://linamartinelli.wordpress.com./

Čiurlionio kūrinių fortepijonui atlikimas: nacionalinis kanonas ir *terra incognita*

Nepaisant ilgametės įvairių Čiurlionio muzikos aspektų tyrimų tradicijos, mokslinė diskusija apie jo fortepijoninės muzikos atlikimą yra labai ribota. Čiurlionis, kertinė XX a. pradžios Lietuvos dailės ir muzikos figūra, sukūrė turiningą fortepijoninių kompozicijų paletę, kurioje susipina impresionizmas, nacionalinis romantizmas ir kiti reikšmingi įtakos šaltiniai. Pranešime nagrinėjamos Čiurlionio fortepijoninių kūrinių interpretacijos, pateiktos tiek Lietuvos, tiek užsienio pianistų. Pirmieji kompozitorių vertina kaip nacionalinio identiteto simbolį, o antriesiems jo muzika dažnai yra *terra incognita*, su kuria jie susipažįsta per privalomąjį Čiurlionio tarptautinio pianistų ir vargonininkų konkurso repertuarą ar kitomis aplinkybėmis.

Prisiliesdami prie Čiurlionio muzikos, pasižyminčios gilia kultūrine reikšme kaip nacionalinės muzikos kanono dalis, Lietuvos atlikėjai natūraliai linkę atsigręžti į vietos istoriją ir patį kompozitorių įkvėpusį emocinį peizažą. Čiurlionio kūrinius jie vertina per kultūrinio autentiškumo ir nacionalinio pasididžiavimo prizmę, pasinerdami į lyriškuosius, mąslius, asociatyvinius šios muzikos bruožus, atspindinčius stereotipinius Lietuvos mentaliteto aspektus.

Kaip galimą kontrastą itin įdomu panagrinėti užsienio pianistų perspektyvas: jų interpretacijas dažnai formuoja platesnės pasaulinės technikos ir stilistinės įtakos. Šių muzikų, nesuvaržytų nacionalinės tapatybės naštos, požiūrio į Čiurlionio kūrinius (sutelkiant dėmesį į techninį virtuoziškumą ir netikėtus žiūros kampus) analizė atskleidžia išskirtinę kūrybinę laisvę. Tokia interpretacinė laisvė gali lemti unikalias interpretacijas, kurios gali iš naujo apibrėžti mūsų nuovoką apie Čiurlionio muziką.

Lyginamąja atlikimo analize ir recepcijos tyrimu pranešime siekiama pabrėžti Čiurlionio muzikos universalumą ir jos gebėjimą rezonuoti su klausytojais visame pasaulyje, kartu pripažįstant giliai įsišaknijusį kultūrinį kontekstą, kuris formuoja jos atlikimą Lietuvoje. Šis tyrimas pristato preliminarius projekto „Lietuvos fortepijono kanono interpretacijos“ (Nr. S-MIP-24-136), finansuojamo Lietuvos mokslinių tyrimų tarybos (LMTLT), rezultatus.

Lina Navickaitė yra Lietuvos muzikos ir teatro akademijos profesorė ir Mokslo centro vyriausioji mokslo darbuotoja. Muzikologijos mokslų daktaro disertaciją apgynė Helsinkio universitete (Suomija). Navickaitė nuolat dalyvauja tarptautinėse konferencijose ir simpoziumuose, kaip kviestinė dalyvė ar dėstytoja skaito paskaitas juose ir pan. renginiuose Lietuvoje, Suomijoje, Nyderlanduose, Norvegijoje, Ispanijoje, Portugalijoje ir Serbijoje. Ji yra nacionalinių ir tarptautinių mokslinių tyrimų bei kultūros plėtros projektų narė, reguliariai organizuoja tarptautinius mokslo ir meninių tyrimų renginius. Navickaitės knygos *Pokalbių siuita: 32 interviu ir interliudijos apie muzikos atlikimo meną* (Vilnius: Versus aureus, 2010) ir *Piano Performance in a Semiotic Key: Society, Musical Canon and Novel Discourses* (Helsinkis: Suomijos semiotikos draugija, 2014, anglų k.)

buvo pripažintos geriausiais atitinkamų metų Lietuvos muzikologijos darbais už novatoriškus muzikos atlikimo tyrimus. Šiuo metu Navickaitė vadovauja mokslo projektams „Lietuvos fortepijono kanono interpretacijos“ ir „Fortepijono rečitalio plėtiniai šiuolaikybėje“, kuriuos finansuoja Lietuvos mokslo taryba (LMTLT). Jos tyrimai apima įvairius muzikos atlikimo meno reiškinius, ypatingą dėmesį skiriant semiotiniams ir sociologiniams aspektams bei meniniams tyrimams. Daugiau informacijos – tinklalapyje adresu *linamartinelli.wordpress.com*.

Yumiko Nunokawa

Waseda University, Tokyo | Vasedos universitetas, Tokijas
nunocchi@gmail.com

Čiurlionis in Japan Reconsidered: From the 1992 Sezon Museum Exhibition to the 2nd Japanese Retrospective at the National Museum of Western Art, Tokyo in 2026

In 1992, the first exhibition of Čiurlionis' works in Japan was held at the Sezon Museum of Modern Art in Tokyo. This event marked not only the Japanese debut of Čiurlionis but also the first major cultural project presented abroad by newly independent Lithuania. The exhibition was realised through the efforts of several key cultural figures and was attended by Vytautas Landsbergis, the Lithuanian head of state. Notably, the venue was not a national museum but a private institution affiliated with a department store.

This presentation investigates the reasons behind the selection of Japan as the host country, the individuals and networks involved in the exhibition's organisation, and the implications of holding such a significant event in a private museum. Special attention is given to the connection between the 1992 exhibition and the upcoming 2026 retrospective at the National Museum of Western Art in Tokyo, which will be the second-ever Čiurlionis exhibition in Japan and the first to be held at a national museum.

Based on the 2022 bilingual article "Čiurlionis in Japan: Reconsidered", this study examines the evolution of Čiurlionis' reception in Japan over the past three decades and considers the cultural significance of his renewed visibility on a national platform.

Yumiko Nunokawa (PhD) is a part-time lecturer at the Department of Fundamental Science and Engineering, Waseda University, Tokyo. She was awarded a PhD at Kaunas University of Technology and an MMus at Goldsmiths College, the University of London. She has published articles on Serge Prokofiev which appeared in *Three Oranges*, the

Journal of the Serge Prokofiev Foundation, London, in 2008 and 2012. In 2009, she contributed to the publication of the Japanese edition of Prof. Vytautas Landsbergis' book *M. K. Čiurlionis: laikas ir turinys* [*Čiurlionis: Time and Content*]. In 2011, she assisted as a producer and translator for the publication *M. K. Čiurlionis. Kūriniai fortepijonui. Urtekstai* [*Čiurlionis Piano Works (URTEXT)*] compiled by Prof. Dr. Darius Kučinskas and published by Yamaha. Since 2010, she has been a regular participant in Čiurlionis thematic conferences. Her research interests focus on Čiurlionis, Lithuanian folk songs, synthesis of the arts in fin-de-siècle Europe, *Japonisme*, and the works of Japanese artists in Fluxus.

Čiurlionis vėl Japonijoje: nuo Sezono modernaus meno muziejaus parodos 1992 m. iki antrosios retrospektyvos Nacionaliniame Vakarų meno muziejuje Tokijuje 2026 m.

1992 m. Tokijo Sezono modernaus meno muziejus surengė pirmąją Čiurlionio darbų parodą Japonijoje. Šis renginys buvo ir Čiurlionio debiutas Japonijoje, ir tapo pirmuoju stambiu kultūriniu projektu, kurį ką tik nepriklausomybę atkūrusi Lietuva anuomet pristatė tarptautinei auditorijai. Kelių svarbių kultūros veikėjų pastangomis sukurtoje parodoje dalyvavo Lietuvos valstybės vadovas Vytautas Landsbergis. Įdomu, kad paroda surengta ne Nacionaliniame Vakarų meno muziejuje, o privataus verslo korporacijos (prekybos centrų tinklo savininkės) muziejuje.

Pranešime nagrinėjamos priežastys, kodėl Japonija buvo pasirinkta priimančiąja šalimi, analizuojami asmenys ir tinklai, atsakingi už parodos organizavimą, ir tokio svarbaus renginio organizavimo privačiame muziejuje pasekmės. Ypatingas dėmesys skiriamas 1992 m. parodos ryšiui su artėjančia 2026 m. parodos retrospektyva, kuri bus demonstruojama Nacionaliniame Vakarų meno muziejuje Tokijuje ir taps antrąja Čiurlionio kūrinių paroda Japonijoje ir pirmąja šiame muziejuje.

Remiantis 2022 m. dvikalbiu straipsniu „Čiurlionis Japonijoje" [*Čiurlionis in Japan: Reconsidered*], šiuo tyrimu nagrinėjama Čiurlionio recepcijos Japonijoje raida per pastaruosius tris dešimtmečius, taip pat analizuojama kultūrinė jo atnaujinto matomumo reikšmė nacionalinėje erdvėje.

Yumiko Nunokawa – mokslų daktarė, neakivaizdinė lektorė Tokijo Vasedos universiteto Fundamentaliųjų mokslų ir inžinerijos katedroje. Ji įgijo magistro laipsnį Goldsmiths koledže (Londono universitetas) ir daktaro laipsnį Kauno technologijos universitete. Nunokawa paskelbė straipsnių apie Sergejų Prokofjevą – 2008 ir 2012 m. jie buvo išspausdinti Londone, Sergejaus Prokofjevo fondo žurnale *Three Oranges Journal*. 2009 m. ji prisidėjo prie Vytauto Landsbergio knygos *M. K. Čiurlionis: laikas ir turinys* japonų kalba leidimo. 2011 m. kaip prodiuserė ir vertėja padėjo išleisti Dariaus Kučinsko sudarytą knygą *M. K. Čiurlionis. Kūriniai fortepijonui. Urtekstai* (leidykla „Yamaha"). Nuo 2010 m. Nunokawa nuolat dalyvauja Čiurlionio teminėse konferencijose. Jos mokslinių tyrimų interesų sritys apima Čiurlionį, lietuvių liaudies dainas, menų sintezę *fin de siècle* Europoje, japonizmą ir japonų menininkų kūrybą „Fluxus" judėjimo kontekste.

José Miguel Pérez Aparicio
Autonomous University of Barselona (UAB) | Barselonos autonominis universitetas
JoseMiguel.Perez@uab.cat

The Reception and Perception of Čiurlionis in Spain (1975–2025): From a "Russian Painter" and "Polish Composer" to a "Lithuanian Artist"

The figure of Čiurlionis was first mentioned in Spain in 1975. The death of dictator Franco, which this year commemorates the 50th anniversary, allowed a transition to democracy and a cultural opening to the rest of Europe, including its Eastern side that had been completely blocked under strong anticommunist policies. Early mentions of a still unknown Čiurlionis appeared as soon as conversations about modern art started to take place in the public sphere.

Since then, we can identify some remarkable moments in the reception of the artist's work in Spain, first as a composer over the early 90s and then as a painter in the early 2000s. In the last decade, though, there has been the highest frequency of events taking place within the framework of diplomatic promotion of the artist, showing a combination of public and private initiatives, media interest, and artistic marketing worth analysing.

This presentation aims to gather and present the different events, exhibitions, concerts and publications that included Čiurlionis' work in Spain throughout the last decades, portraying a late but increasing reception, as well as examining the contexts that promoted it. The presentation also aims to revise the perception that Spanish art historiography, following its French counterpart, includes Čiurlionis under the umbrella of Russian painters, since his reception has always been associated with the Lithuanian identity of the artist.

Before 1990, reviews of foreign exhibitions of Čiurlionis' works in the press referred to the artist indiscriminately as Lithuanian, Polish, or Russian; with some early cases even warning that Čiurlionis was an "atheist-masonic" painter, an ideology that the dictatorial regime had persecuted until then. However, when the biography of Vytautas Landsbergis was presented in the media during the period of the restoration of Lithuania's independence, the society inevitably became acquainted with the artist Čiurlionis. As a result, interest in Čiurlionis was growing, his music was aired on the radio, which meant that the first work by Čiurlionis received in Spain was his music. The symphonic poems *Miške* [*In the Forest*] and *Jūra* [*The Sea*], as well as his preludes, were broadcast relatively often alongside

the music by other European composers in 1990–1993, especially on Catalunya Ràdio, and some of his short pieces were included in different concerts. Since then, Čiurlionis has been portrayed by the press and specialised journals as clearly Lithuanian. The recent impulse coming from the Lithuanian embassy and consulates has strengthened and institutionalised this perception.

Čiurlionis was back under the spotlight in 2000–2005, but this time as a painter. The turn of the millennium brought an interest in abstract painting and Čiurlionis' paintings were shown in Spain for the first time. They had a remarkable impact at the exhibition *Analogías musicales* (2003) at the Thyssen-Bornemisza Museum (Madrid) that focused on international modernists combining music and painting. Several articles and translations of studies on Čiurlionis appeared in the press and specialised journals, along with printed reproductions of his paintings.

Over the last decade, the promotion of Čiurlionis has been more consistent and led mainly by Lithuanian diplomatic institutions. In 2012–2013, the centenary of Čiurlionis' death and the Lithuanian presidency of the European Union Council led to different exhibitions and concerts in Albacete, Murcia, Vigo, and Valencia with the support of the Lithuanian embassy and regional consulates. The centenary of the reestablishment of the Lithuanian state in 2018 was also celebrated in Albacete with a concert featuring Čiurlionis' music. Besides multiple concerts around the country, one of the highlights was the exhibition of Čiurlionis' photographs – for the first time in Spain – at the Valencia Photo festival. Currently, the 150th anniversary of Čiurlionis' birth is being commemorated with a special cycle of events named *Camino de Čiurlionis en España*, organised by the Lithuanian consulate in Valencia.

José Miguel Pérez Aparicio studied Musicology and Music Technology at the Autonomous University of Madrid (UAM). He was an assistant researcher at the Department of Music and received the extraordinary end-of-studies award for the best academic record. He continued with MA in History and Theory of Performing Arts at the Institute of Theatre in Barcelona, and also received a diploma in Contemporary History from the National Distance Learning University of Spain (UNED).

José Miguel Pérez Aparicio is a PhD student at the Autonomous University of Barcelona (UAB) under the fellowship for the training of university professors (FPU) funded by the Spanish Ministry of Universities. His doctoral research focuses on different cultural initiatives of Catalan modernism (1898–1922) aiming to theorise and consolidate a national genre of Catalan musical theatre.

José Miguel Pérez Aparicio is a member of the UAB Performing Arts Research Centre (CRAE) and the research project Music and the City: Places, Institutions and Encounters Since the Industrial Revolution (2022–2025) funded by the Spanish Ministry of Science and Innovation. Moreover, he coordinated the 3rd and 4th Conferences on Doctoral Studies in Art and Musicology and co-edited both compilation books.

Of special note in his academic work is a chapter in the first book about the reception of Wagner's theories in Spain (https://doi.org/10.14679/3241, 2024), a Q1-indexed paper on the adaptation of music in the translations of French musical theatre in Madrid (https://doi.org/10.25145/j.cedille.2023.24.21, 2023) and the first paper in English about the Modernist movement for a Catalan Lyric Theatre presenting a methodological proposal to approach nationalist repertoires of musical theatre (http://doi.org/10.51515/issn.2744-1261.2025.13.215, 2025), as well as congresses in Spain on history of musical press (X MusPres, 2022) and in international conferences, such as Music in Society in Sarajevo (2022) or the Baltic Musicological Conference in Vilnius (2024).

José Miguel Pérez Aparicio was a visiting researcher at the Lithuanian Music and Theatre Academy (2024) to conduct a comparative study between the Catalan and Lithuanian national awakenings through musical theatre. Moreover, he has also attended doctoral training courses on discourse analysis and transnational history at the universities of Tallinn, Tartu, and the Charles University of Prague.

Besides the academic world, José Miguel Pérez Aparicio has worked at the Jacinto Guerrero Foundation as an organiser of the Zarzuela Conferences of 2020 and coordinator of the exhibition Lyricism on the Walls: Zarzuela Posters at the Cerralbo National Museum in Madrid. He collaborates with TeatreMusical.cat creating promotional and educational content about musical theatre heritage, and has worked for the Teatro de la Zarzuela in the recovery and staging of historical repertoire.

Čiurlionio recepcija ir suvokimas Ispanijoje (1975–2025): nuo „rusų tapytojo“ ir „lenkų kompozitoriaus“ iki „lietuvių menininko“

Ispanija pirmą kartą Čiurlionio vardą išgirdo 1975 metais. Diktatoriaus Franco mirtis (šiemet minimos jos penkiasdešimtosios metinės) leido pereiti prie demokratijos ir kultūriškai atsiverti visoms kitoms Europos šalims, įskaitant jos Rytų regioną, atskirtą dėl griežtos antikomunistinės politikos. Tik prasidėjus pokalbiams apie modernųjį meną pasigirdo pirmosios užuominos apie tuo metu dar nežinotą Čiurlionį.

Nuo to laiko galime įžvelgti keletą svarbių Čiurlionio kūrybos recepcijos Ispanijoje apraiškų: iš pradžių, 1990-ųjų pradžioje, Čiurlionio kaip kompozitoriaus, o vėliau, 2000-ųjų pradžioje, Čiurlionio kaip tapytojo. Per pastaruoju dešimtmečiu vykusius renginius menininkas ir jo kūrybinė veikla buvo populiarinami taikant atskiros analizės vertą viešųjų ir privačių iniciatyvų, žiniasklaidos susidomėjimo ir meno rinkodaros derinį.

Šio pranešimo tikslas – pristatyti per pastaruosius dešimtmečius Ispanijoje vykusius įvairius Čiurlionio kūrybai skirtus renginius, parodas, koncertus ir leidinius, parodant nors ir pavėluotą, bet vis augančią jo kūrybos recepciją, taip pat kontekstus, kuriuose menininkas buvo populiarinamas. Be to, pranešimu siekiama paneigti nuomonę, kad, sekdama prancūzų dailės istoriografija, ispanų dailės istoriografija įtraukė Čiurlionį po rusų tapytojų skėčiu, nes jo kūrybos recepcija visada buvo siejama su menininko lietuviška prigimtimi.

Iki 1990 m. meno kritikai per užsienio parodas pristatydavo Čiurlionį kaip lietuvį, lenką ar rusą, dar anksčiau kartais net įspėdavo, kad tapytojas Čiurlionis buvo ateistas-masonas, siekdami prisitaikyti prie iki tol diktatoriško režimo puoselėtos ideologijos. Bet kai Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo laikotarpiu žiniasklaidoje buvo pristatyta Vytauto Landsbergio biografija, plačioji visuomenė susipažino su menininko Čiurlionio asmenybe. Tada ir susidomėta jo muzika, kuri buvo transliuojama per radiją. Taigi tai reiškia, kad pirmasis kompozitoriaus kūrinys, kurį išgirdo Ispanija, – muzikinis. 1990–1993 m. Čiurlionio simfoninės poemos „Miške“ ir „Jūra“, taip pat preliudai gana dažnai skambėjo šalia kitų Europos kompozitorių kūrinių (ypač per Katalonijos radijo transliacijas), o kai kurie trumpi jo kūriniai buvo įtraukti į koncertines programas. Nuo to laiko spaudoje Čiurlionis aiškiai pristatomas kaip lietuvis, o pastaruoju metu šį požiūrį sustiprino ir institucionalizavo Lietuvos ambasados ir konsulatų iniciatyvos.

2000–2005 m. Čiurlionis vėl atsidūrė ispanų dėmesio centre, tik šį kartą kaip tapytojas. Naujo amžiaus pradžia įkvėpė suinteresuotumą abstrakčia tapyba. Kaip to rezultatas, 2000 m. Čiurlionio paveikslai pirmą kartą buvo eksponuojami Ispanijoje. Ypač didelio susidomėjimo jie sulaukė 2003 m. Tiseno-Bornemisos muziejuje (isp. *Museo Thyssen-Bornemisza*, Madridas) vykusioje parodoje „Analogías musicales“, kur daugiausia dėmesio skirta tarptautiniams modernistams, jungiantiems muziką ir tapybą. Spaudoje ir specializuotuose žurnaluose pasirodė keli straipsniai apie Čiurlionį ir su juo susijusių tyrimų vertimai, buvo išspausdintos jo paveikslų reprodukcijos.

Per pastarąjį dešimtmetį Čiurlionio populiarinimas tapo nuoseklesnis, ir prie to daugiausia prisidėjo Lietuvos diplomatinės institucijos. 2012–2013 m., minint Čiurlionio mirties šimtmetį ir Lietuvos pirmininkavimą Europos Sąjungos Tarybai, padedant Lietuvos ambasadai ir regioniniams konsulatams, buvo surengtos įvairios parodos ir koncertai Albasetėje, Mursijoje, Vige ir Valensijoje. 2018 m. Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetis taip pat paminėtas Albasetėje koncertu, kurio pagrindas – Čiurlionio muzika. Be daugybės kitų visoje šalyje organizuotų koncertų ir renginių, vienas svarbiausių tokių įvykių – pirmą kartą Ispanijoje per fotografijos festivalį „ValenciaPhoto“ surengta Čiurlionio fotografijų paroda. Beje, šiuo metu Čiurlionio 150-osios gimimo metinės minimos Lietuvos konsulato Valensijoje organizuojamu renginių ciklu „Camino de Čiurlionis en España“.

José Miguelis Pérezas Aparicio studijavo muzikologiją ir muzikos technologijas Madrido autonominiame universitete (UAM): čia Muzikos katedroje jis dirbo jaunesniuoju tyrėju, o studijas baigė su pagyrimu. Vėliau Barselonos teatro institute studijavo Teatro istorijos ir teorijos magistrantūroje ir įgijo šiuolaikinės istorijos diplomą Ispanijos nuotolinių studijų universitete (UNED). Šiuo metu Pérezas Aparicio yra Barselonos autonominio universiteto (UAB) doktorantas, jo studijas finansuoja Ispanijos universitetų ministerija. Jis tiria katalonų modernizmo (1898–1922) kultūrinę iniciatyvą, siekusią sukurti nacionalinį katalonų muzikinio teatro žanrą.

Pérezas Aparicio yra UAB Scenos menų tyrimo centro narys ir projekto „Music and the City: Places, Institutions and Encounters Since the Industrial Revolution“ (2022–2025) dalyvis. Jis koordinavo menui ir muzikologijai skirtas III ir IV doktorantūros konferencijas, buvo vienas iš abiejų konferencijų leidinių redaktorių. Tarp jo publikacijų pažymėtinas skyrius pirmojoje knygoje apie Wagnerio teorijų recepciją Ispanijoje (https://doi.org/10.14679/3241, 2024), Q1 kategorijos straipsnis apie prancūzų muzikinio teatro adaptacijas Madride (https://doi.org/10.25145/j.cedille.2023.24.21, 2023) bei pirmasis anglų kalba publikuotas straipsnis apie katalonų lyrinio teatro modernistinį judėjimą (http://doi.org/10.51515/issn.2744-1261.2025.13.215, 2025). Jis skaitė pranešimus nacionalinėse ir tarptautinėse konferencijose, pavyzdžiui, „Music in Society“ Sarajeve (2022) ir Baltijos muzikologų konferencijoje Vilniuje (2024).

2024 m. Pérezas Aparicio stažavo LMTA, kur atliko katalonų ir lietuvių tautinio atgimimo, žvelgiant per muzikinio teatro prizmę, lyginamąjį tyrimą. Taip pat kėlė kvalifikaciją diskurso analizės ir tarptautinės istorijos kursuose Talino, Tartu ir Prahos universitetuose.

Be akademinės veiklos, Pérezas Aparicio dirbo Chacinto Guerrero fonde, kur 2020 m. organizavo sarsuelos žanrui skirtas konferencijas ir koordinavo parodą „Lyrizmas ant sienų: sarsuelos plakatai“ Cerralbo muziejuje Madride. Jis bendradarbiauja su platforma „TeatreMusical.cat“, kuria edukacinį turinį apie muzikinio teatro paveldą ir dirba Sarsuelos teatre, atkurdamas ir statydamas istorinį repertuarą.

Danutė Petrauskaitė

Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija
danute15petrauskaite@gmail.com

Crucial Encounters: Čiurlionis Within the Musical Horizons of His Contemporaries

This presentation aims to draw attention to the dissemination of Čiurlionis' musical legacy by highlighting the first devotees of his works and tracing the spread of his compositions in terms of time, pace, and geographical reach. The research contributes to a field that has so far received little scholarly attention – the consolidation of Čiurlionis' music in performers' repertoires. Three contemporaries of Čiurlionis – Vydūnas, Stasys Šimkus, and Juozas Žilevičius – have been selected as the focus of this research. For each of them, encountering the brilliant artist not only influenced their subsequent work, but also inspired them to undertake the mission of promoting Čiurlionis' music.

Vydūnas (1868–1953) is most often associated with the region of Lithuania Minor, so the question arises as to how and when he might have met Čiurlionis – or whether they met at all. Such a meeting could have taken place in Leipzig, where

in 1900–1902 Vydūnas pursued philosophical studies. It could have – but it didn't. Čiurlionis was spending his summer in Druskininkai or Palanga, while Vydūnas was studying in Leipzig during the university's summer session. However, they did meet eventually – not in Leipzig, but in Vilnius in 1908, at the home of Jonas Vileišis's family. This was Vydūnas' first visit to Lithuania's historical capital, and it was then that he fulfilled his wish to see Gediminas Castle and the paintings of Čiurlionis at the Second Art Exhibition. The presentation will highlight the affinity between the two artists, review Vydūnas' writings in the press, examine his reflections on Čiurlionis' music, and explore his comparisons between Čiurlionis' music and his visual art.

For Stasys Šimkus (1887–1943), Čiurlionis' work became an integral part of his musical life. This connection was shaped by their acquaintance in Warsaw around 1906, where Šimkus heard Čiurlionis' choral songs. Although Šimkus typically preferred to perform his own compositions, he made an exception for Čiurlionis, performing his songs with the choirs he conducted. He was among the first in Lithuania to present Čiurlionis' sacred music, and his concerts frequently featured Čiurlionis' symphonic works. Šimkus was the first to conduct the symphonic poem *Miške* [*In the Forest*] in Klaipėda in 1925 with the orchestra of the music school he led. He later conducted it in other Lithuanian cities and again in 1935 in the Kaunas Metropolitan Hall. He also considered performing *Jūra* [*The Sea*]; in 1936, he criticised the government's failure to provide an organ for a planned performance, and during the Nazi occupation, he hoped to bring the piece to audiences in Vilnius. Šimkus lamented the lack of interest in Čiurlionis' music in Lithuania and believed that, when performed, the works did not receive the interpretation their author intended. This presentation will analyse the repertoire of choirs led by Šimkus, his concert tours, his efforts to include the song *Šėriau žirgelį* [*I Fed the Horse*] in the programme of the First Lithuanian Song Festival, his role in editing and publishing Čiurlionis' works, and his statements in the press about integrating Čiurlionis' musical legacy into Lithuanian culture.

Fortune smiled on Juozas Žilevičius (1891–1985), who not only saw Čiurlionis in person, but also had the chance to speak with him. This encounter took place in the summer of 1908 in Plungė. The young organist listened attentively to Čiurlionis' stories, which left such a lasting impression that Žilevičius later considered him his first teacher of musical composition. Over a career spanning 45 years, Žilevičius kept Čiurlionis in focus – promoting his work in both the Lithuanian and American press. As head of the Art Department at the Ministry of Education, he made significant contributions to the collection and publication of Čiurlionis' compositions. In 1923, he included *Miške* [*In the Forest*] in the programme of the first concert of Lithuanian music and sought to include it in the First Song Festival repertoire the following year. One of his most significant publications, *Spalvingumas muzikoje*

[*Colourfulness in Music*], was dedicated to the 50th anniversary of Čiurlionis' birth. In this work, Žilevičius explores the relationship between seeing and hearing in the arts and attempts to uncover the mystery of the Lithuanian genius Čiurlionis.

Danutė Petrauskaitė holds a PhD in Social Sciences (Music Education), is a Professor at the Lithuanian Academy of Music and Theatre, and a Senior Researcher. She graduated in 1978 with a degree in Musicology from the Lithuanian State Conservatory (now the Lithuanian Academy of Music and Theatre) and in 1992, completed her doctoral studies at Vilnius University. From 1978 to 1980, she worked at the Lithuanian Radio and Television Committee, and from 1980 to 2018, at Klaipėda University. Her research interests include Lithuanian music and the history of music education, Lithuanian musical culture in exile, and musical connections between Lithuania and other countries.

Danutė Petrauskaitė has published the following books: *Jeronimas Kačinskas: Gyvenimas ir muzikinė veikla* [*Jeronimas Kačinskas. Life and Musical Activities*] (1997), *Klaipėdos muzikos mokykla 1923–1939* [*Klaipėda Music School 1923–1939*] (1998), *Prudencija Bičkienė* (1998), *Petras Armonas muzikinių kultūrų kryžkelėje* [*Petras Armonas at the Crossroads of Musical Cultures*] (2005), *Lietuvių muzikinė kultūra Jungtinėse Amerikos Valstijose 1870–1990. Tautinės tapatybės kontūrai* [*Lithuanian Musical Culture in the United States of America 1870–1990: Contours of National Identity*] (2015), *Nailono uždanga: Šaltasis karas, tarptautiniai mainai ir lietuvių muzika* [*The Nylon Curtain. International Exchanges and Lithuanian Musician Networks in the Cold War Era*] and *Nailono uždanga: Lietuvių muzikų užsienio korespondencija 1945–1990* [*The Nylon Curtain: Foreign Correspondence of the Lithuanian Musicians 1945–1990*] (Volumes 1 and 2; co-authored with Rūta Stanevičiūtė and Vita Gruodytė, 2018), and *Juozas Žilevičius ir jo epocha* [*Juozas Žilevičius and His Era*] (2023). She has also published numerous articles in Lithuanian and international journals.

Danutė Petrauskaitė served as editor of the Music section of the encyclopedia *Mažoji Lietuva* [*Lithuania Minor*] and is currently a member of the editorial board of *Lietuvos muzikologija* [*Lithuanian Musicology*]. She has participated in many international conferences and, as a visiting professor, has lectured at universities and conservatories in Germany, the Netherlands, Switzerland, Spain, the Czech Republic, Austria, Turkey, Norway, and France. She has collected research materials in archives and libraries in the USA, Russia, and Belarus, and has led projects funded by the European Social Fund and the Research Council of Lithuania. Since 2022, she has participated in the international project *Beethoven and His Music in Nazi-Occupied Europe*, and, from 2025, in *Polish and Lithuanian Music: Global Perspective – Migration, Diasporic Identities, and Homeland*.

Petrauskaitė is a member of the Lithuanian Composers' Union, the Association for the Advancement of Baltic Studies (AABS), and the Academia Europaea. She has received Vydūnas (1995), M. K. Čiurlionis (2015), Vytautas Landsbergis (2018), and Ona Narbutienė (2024) awards as well as was also awarded by AB Klasco [a major stevedoring business in Lithuania] (2005).

Lemtingi susitikimai: Čiurlionis muzikiniuose amžininkų horizontuose

Pranešimu siekiama Čiurlionio muzikinio paveldo sklaidos procesą aptarti kaip problemą, išryškinant pirmuosius jo kūrybos puoselėtojus ir apibūdinant kūrinių plitimą laiko, greičio ir geografinės vietovės atžvilgiu. Tai turėtų prisidėti prie dar mažai analizuotos Čiurlionio muzikos įsitvirtinimo atlikėjų repertuare temos. Tyrimo objektu pasirinkti trys Čiurlionio amžininkai – Vydūnas, Stasys Šimkus ir Juozas Žilevičius, kuriems susitikimai su genialiuoju menininku ne tik turėjo įtakos tolesnei jų veiklai, bet ir paskatino juos vykdyti Čiurlionio muzikos populiarinimo misiją.

Vydūnas (1868–1953) dažniausiai siejamas su Mažąja Lietuva, todėl gali kilti klausimas, kaip ir kada jis galėjo susitikti su Čiurlioniu ir ar iš viso buvo susitikęs. Toks susitikimas galėjo įvykti Leipcige, kur Vydūnas 1900–1902 m. gilino savo žinias filosofijos srityje. Galėjo, bet neįvyko, nes buvo prasilenkta. Vydūnas studijavo universitete vasarą, kai tuo metu Čiurlionis leido atostogas Druskininkuose ar Palangoje. Tačiau susitikimo būta, tik ne Leipcige, bet 1908 m. Vilniuje, Jono Vileišio šeimoje. Tai buvo pirmasis Vydūno apsilankymas senojoje Lietuvos sostinėje. Taip išsipildė jo noras pamatyti Gedimino pilį ir Čiurlionio paveikslus, eksponuojamus Antrojoje dailės parodoje. Pranešime kalbama apie šių menininkų dvasios giminystę, apžvelgiamos Vydūno publikacijos spaudoje, Čiurlionio muzikos įvertinimas, jos lyginimas su to paties autoriaus dailės darbais.

Stasiui Šimkui (1887–1943) Čiurlionio kūryba tapo neatskiriama jo gyvenimo dalimi – tai lėmė apie 1906 m. Varšuvoje įvykusi pažintis su šiuo kompozitoriumi ir ten išgirstos jo chorinės dainos. Nors Šimkus koncertuose pirmenybę teikdavo vien savo kūriniams, atlikti Čiurlionio dainų neatsisakydavo ir jas su chorais dainuodavo ten, kur jo buvo gyventa. Jis vienas pirmųjų Lietuvoje atliko kai kuriuos menininko religinius kūrinius. Svarbią vietą Šimkaus koncertinėje veikloje užėmė ir Čiurlionio simfoninė muzika. 1925 m. jis buvo pirmasis Klaipėdoje atlikęs poemą „Miške“ su savo vadovaujamos muzikos mokyklos orkestru ir vėliau demonstravęs ją kituose Lietuvos miestuose. Po 10 metų ši poema, Šimkui diriguojant, dar kartą nuskambėjo Kauno „Metropoliteno“ salėje. Jo akiratyje buvo ir „Jūra“ – 1936 m. Šimkus kritikavo Lietuvos valdžią dėl negebėjimo parūpinti koncertinių vargonų šios poemos atlikimui, o nacių okupacijos metais planavo ja pradžiuginti Vilniaus klausytojus. Šimkus sielojosi, kad Čiurlionio muzikine kūryba Lietuvoje yra mažai domimasi, kad jo kūriniai, jei ir atliekami, tai ne taip, kaip to norėjo pats autorius. Pranešime analizuojamas Šimkaus vadovaujamų chorų repertuaras, jo koncertinių kelionių maršrutai, pastangos į pirmąją Lietuvos dainų šventę įtraukti Čiurlionio dainą „Šėriau žirgelį“, indėlis redaguojant ir leidžiant šio kompozitoriaus kūrinius, pasisakymai spaudoje integruojant jo muzikinį paveldą į Lietuvos kultūrą.

Juozui Žilevičiui (1891–1985) nusišypsojo laimė ne tik pamatyti, bet ir kurį laiką pabendrauti su Čiurlioniu. Tai įvyko 1908 m. vasarą Plungėje. Jaunasis vargonininkas atidžiai klausėsi Čiurlionio pasakojimų, kurie giliai įsirėžė atmintin, ir net laikė jį pirmuoju savo kompozicijos mokytoju. Per 45 aktyvios veiklos metus Žilevičius neišleido jo iš savo akiračio – Čiurlionio kūrybą populiarino per Lietuvos ir JAV lietuvių spaudą, eidamas Švietimo ministerijoje Meno skyriaus viršininko pareigas daug prisidėjo kaupiant ir leidžiant jo kūrinius, 1923 m. poemą „Miške" įtraukė į pirmojo lietuviškos muzikos koncerto programą, 1924 m. stengėsi, kad ji suskambėtų per pirmąją Lietuvos dainų šventę. Viena reikšmingiausių Žilevičiaus publikacijų yra „Spalvingumas muzikoje", skirta Čiurlionio 50-osioms gimimo metinėms. Joje autorius aptarė klausos ir regos santykį mene ir pabandė įminti šio lietuvių genijaus paslaptį.

Danutė Petrauskaitė – socialinių mokslų (muzikos edukologija) daktarė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos profesorė, vyriausioji mokslo darbuotoja. 1978 m. baigė muzikologijos studijas Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dab. Lietuvos muzikos ir teatro akademija), 1992 m. – Vilniaus universitete doktorantūrą. 1978–1980 m. dirbo Lietuvos radijo ir televizijos komitete, 1980–2018 m. – Klaipėdos universitete. Mokslinių tyrimų sritys: lietuvių muzika ir muzikos pedagogikos istorija, lietuvių egzodo muzikinė kultūra, Lietuvos ir kitų šalių muzikinės sąsajos.

Petrauskaitė išleido šias knygas: *Jeronimas Kačinskas. Gyvenimas ir muzikinė veikla* (1997), *Klaipėdos muzikos mokykla 1923–1939* (1998), *Prudencija Bičkienė* (1998), *Petras Armonas muzikinių kultūrų kryžkelėje* (2005), *Lietuvių muzikinė kultūra Jungtinėse Amerikos Valstijose 1870–1990. Tautinės tapatybės kontūrai* (2015), *Nailono uždanga. Šaltasis karas, tarptautiniai mainai ir lietuvių muzika* ir *Nailono uždanga. Lietuvių muzikų užsienio korespondencija 1945–1990* (1 ir 2 tomai; kartu su Rūta Stanevičiūte ir Vita Gruodyte, 2018), *Juozas Žilevičius ir jo epocha* (2023). Paskelbė straipsnių Lietuvos ir užsienio spaudoje, buvo enciklopedijos *Mažoji Lietuva* Muzikos skyriaus redaktorė, šiuo metu yra žurnalo *Lietuvos muzikologija* redakcinės kolegijos narė. Dalyvavo daugelyje tarptautinių konferencijų, kaip vizituojanti profesorė skaitė paskaitas Vokietijos, Olandijos, Šveicarijos, Ispanijos, Čekijos, Austrijos, Turkijos, Norvegijos, Prancūzijos universitetuose ir konservatorijose, rinko mokslinę medžiagą JAV, Rusijos ir Baltarusijos archyvuose ir bibliotekose, vykdė Europos socialinio fondo ir Lietuvos mokslo tarybos finansuojamus projektus, nuo 2022 m. dalyvauja tarptautiniame projekte „Beethovenas ir jo muzika nacių okupuotose Europos šalyse", nuo 2025 m. – „Lenkų ir lietuvių muzika, globali perspektyva: migracija, diasporos tapatybės ir tėvynė". Yra Lietuvos kompozitorių sąjungos, Baltijos studijų plėtros asociacijos (AABS), Europos akademijos (*Academia Europaea*) narė, apdovanota Vydūno (1995), AB „Klasco" (2005), Mikalojaus Konstantino Čiurlionio (2015), Vytauto Landsbergio (2018), Onos Narbutienės (2024) premijomis.

Spyros Petritakis
Athens School of Fine Arts | Atėnų dailės akademija
spyros.petritakis@gmail.com

The Philosophy of Visual Rhythm in Russian Symbolist Aesthetics: Boris Leman on Čiurlionis

The members of Mir Iskusstva [World of Art], particularly through the mediation of the artist Mstislav Dobuzhinsky (1875–1957), warmly embraced Čiurlionis during his time in St. Petersburg (1908–1909). Following Čiurlionis' sudden death in 1911, his work continued to garner attention, with numerous reproductions of his paintings appearing in the prominent journal *Apollon* between 1911 and 1916. The journal's issues during this period featured several reproductions of his works, and a special tribute in 1914 included a substantial selection, alongside two significant articles – one by the critic Valerian Chudovsky (1882–1937) and the other by Vyacheslav Ivanov (1866–1949) (Nunokawa 2017; Roos 1998; Bowlt 1994).

At the same time, the poet and art critic Boris Leman (1882–1945) published the first monograph on Čiurlionis in 1912, a study that has remained largely overlooked in scholarly literature, with only excerpts appearing in various contexts. Initially involved in a Martinist circle and a follower of Kabbalah, Leman became a central figure in the Anthroposophical movement in Russia by 1912, a position he maintained until his death in 1945. His philosophical framework shares affinities with Ivanov's Neoplatonic and Neopythagorean analyses, yet Leman places greater emphasis on the Hindu system of Advaita Vedanta and concepts such as *vivarta*. These ideas were transmitted through theosophical and symbolist networks, with which both Russian writers and Čiurlionis were familiar (Andrijauskas 2022; Massimo 2013; Di Milia 2010).

This presentation examines Leman's theoretical premises and situates his art-critical discourse within the cultural context of Russia's Silver Age. Leman interprets Čiurlionis' work as a manifestation of his philosophical conception of visual rhythm. Drawing on the widespread theosophical belief that modern scientific discoveries in physics affirmed ancient metaphysical doctrines, particularly Hinduist conceptions of the universe's mechanics, Leman explores two interrelated strands. The first concerns extrasensory perception, wherein a clairvoyant does not merely perceive static material forms but experiences the universe as rhythmic movement – vibrations, pulsations, and alternating forces. The second involves what he regarded as empirical validation of this idea through the experiments of the Welsh

soprano Margaret Watts Hughes (1842–1907), who famously visualised sound vibrations in material form.

Watts Hughes synthesised scientific theories on sound and light vibrations and devised an apparatus she called the eidophone, which enabled her to record the patterns created in coloured liquid by the sound waves produced by her own voice onto glass or ceramic plates. These "impression figures," as she termed them, were reproduced in several of her publications and widely disseminated, particularly in theosophical works such as the renowned *Thought-Forms* (1905) by Annie Besant and Charles Webster Leadbeater. Long thought to be lost, a collection of these original figures resurfaced in 2016 in the archives of Cyfarthfa Castle Museum in Merthyr Tydfil, Wales.

While Watts-Hughes's experiments in visualizing sound were innovative, they did not emerge in isolation. Her work built upon earlier theories and practices, including those of Ernst Florens Chladni, Jules Antoine Lissajous, and Sedley Taylor. However, unlike her predecessors, Watts-Hughes's experiments were underpinned by explicit Christian convictions, while contemporary writers extended her findings to align with Hindu metaphysical concepts. As part of my broader research on the impact of Watts-Hughes's experiments on Symbolist artists with musical inclinations, I propose that Leman's reference to her work suggests he had reason to believe that Čiurlionis might have been aware of her experiments or of similar scientific inquiries into the visualisation of sound.

Spyros Petritakis is Adjunct Assistant Professor at the School of Fine Arts, Department of Art Theory and History, Athens, and has previously taught at the University of Ioannina. He received his PhD in Art History from the University of Crete, where he also completed his MA after graduating from the Department of History and Archaeology of the University of Ioannina. He has also pursued studies in music theory, piano, and composition, which have profoundly shaped his interdisciplinary approach to the relations between the visual arts and music. In his dissertation, *Colour-Music Theories Among Symbolist and Theosophical Artists and Intellectuals, 1880–1914*, he explores how artists and intellectuals in fin-de-siècle Europe wove together theosophical and spiritual ideas with (pseudo)scientific and musical theories of sound and light vibrations. The study traces the reception and transformation of these concepts within symbolist and theosophical milieus, examining how they were aesthetically reinterpreted against the backdrop of the broader entanglement of esoteric knowledge, political ideology, and religious worldviews around 1900.

As a Postdoctoral Researcher at the Excellence Cluster "Temporal Communities" in Berlin, he examined the transnational dissemination of the "Delphic Idea" in the late 1920s and early 1930s. He has presented his research at conferences in Greece and abroad and published articles in peer-reviewed journals as well as chapters in edited volumes. Selected publications include: *Quand le miroir devient lampion: aspects de la réception de l'œuvre tardive de Nikolaus Gysis entre Athènes et Munich* (2016); *Rudolf Steiner's Engagement with Contemporary Artists' Groups: Art-Theoretical Discourse in the Anthroposophical Milieu in Germany in the Early 20th Century* (2018); *The "Figure in the Carpet":*

M. K. Čiurlionis and the Synthesis of the Arts (2018); *George Frederic Watts's "Mesmeric Dolls": Music and Theosophy in the Painter's Late Works* (2022); and *Die (De-)Montage der Maschine: Franz Kafka und die Künstler*innen um Rudolf Steiner in Prag um 1910* (forthcoming).

Vaizdinio ritmo filosofija rusų simbolistų estetikoje: Borisas Lemanas apie Čiurlionį

„Mir Iskusstva" („Meno pasaulio") judėjimo nariai, ypač tarpininkaujant dailininkui Mstislavui Dobužinskiui (1875–1957), šiltai priėmė Čiurlionį, kol jis gyveno Sankt Peterburge (1908–1909). Po staigios Čiurlionio mirties 1911 m. jo kūryba ir toliau sulaukė dėmesio – 1911–1916 m. garsiajame žurnale *Apollon* pasirodė daugybė jo paveikslų reprodukcijų, o 1914 m. buvo išleistas specialus Čiurlioniui dedikuotas numeris, kuriame publikuota daug atrinktų paveikslų reprodukcijų kartu su dviem svarbiais straipsniais – vieną parašė kritikas Valerijanas Čudovskis (1882–1937), o kitą – Viačeslavas Ivanovas (1866–1949) (Nunokawa 2017; Roos 1998; Bowlt 1994).

Tuo pat metu, 1912 m., poetas ir menotyrininkas Borisas Lemanas (1882–1945) išleido pirmąją monografiją apie Čiurlionį. Ji mokslinės literatūros lauke liko beveik nepastebėta, o įvairiuose kontekstuose buvo publikuojamos tik jos ištraukos. Lemanas, martinistų grupės narys ir Kabalos sekėjas, iki 1912 m. tapo centrine antroposofinio judėjimo Rusijoje figūra ir šią poziciją išlaikė iki pat savo mirties 1945 metais. Lemano filosofija artima Ivanovo neoplatonizmui ir neopitagorizmui, tačiau jis daugiau dėmesio skyrė induistų advaitos vedantos mokyklai ir tokioms sąvokoms kaip *vivarta*. Šios idėjos buvo platinamos per teosofų ir simbolistų grupes, kurios tiek rusų rašytojams, tiek Čiurlioniui nebuvo svetimos (Andrijauskas 2022; Massimo 2013; Di Milia 2010).

Pranešime nagrinėjamos Lemano teorinės prielaidos ir jo meno kritikos diskursas Rusijos sidabro amžiaus kultūriniame kontekste. Lemanas Čiurlionio kūrybą interpretuoja kaip filosofinės vizualinio ritmo sampratos apraišką. Remdamasis plačiai paplitusiu teosofiniu įsitikinimu, kad tuomečiai fizikos atradimai patvirtina senovės metafizines doktrinas, ypač induizmo visatos mechanikos sampratas, Lemanas tyrinėja dvi tarpusavyje susijusias kryptis. Pirmoji susijusi su ekstrasensoriniu suvokimu: teigiama, kad aiškiaregis ne tik suvokia statiškas materialias formas, bet ir patiria visatą kaip ritminį judėjimą – vibracijas, pulsacijas ir kintančias jėgas. Antroji siejama su Velso dainininkės, soprano Margaret Watts Hughes (1842–1907) eksperimentais: ji sukurdavo materialias garso virpesių vizualizacijas. Lemano nuomone, šios garso vizualizacijos yra empirinis pirmosios idėjos įrodymas.

Sujungdama garso ir šviesos virpesių mokslines teorijas, Watts Hughes sukūrė aparatą – eidofoną, su kuriuo buvo galima įrašyti ornamentus: juos spalvotu

skysčiu ant stiklo ar keramikos plokštelių *piešdavo* pačios dainininkės skleidžiamos garso bangos. Šios balso figūros, kaip Watts Hughes jas pavadino, pasirodo jos pačios publikacijose ir kituose, ypač teosofiniuose, veikaluose (tarp jų – garsiajame Annie Besant ir Charleso Websterio Leadbeaterio veikale *Thought-Form*s, 1905). Ilgą laiką manyta, kad šių originalių figūrų kolekcija buvo prarasta, tačiau ji atsirado 2016 m. „Cyfarthfa" pilies muziejaus archyve Merter Tidvilyje (Velsas).

Nors Watts Hughes garso vizualizavimo eksperimentai buvo novatoriški, jie neatsirado savaime. Jos darbas pagrįstas ankstesnėmis teorijomis ir praktikomis, ypač Ernsto Florenso Chladnio, Jules'o Antoine'o Lissajous ir Sedley'aus Tayloro tyrimais. Tačiau, skirtingai nei jos pirmtakai, Watts Hughes eksperimentai buvo grindžiami aiškiais krikščioniškais įsitikinimais, o dainininkės amžininkai rašytojai išplėtė jos padarytas išvadas, siekdami sieti jas su induizmo metafizinėmis sąvokomis. Platesniame tyrime apie Watts Hughes eksperimentų poveikį dailę ir muziką sintezuojantiems simbolistams darau prielaidą, kad Lemano nuoroda į Watts Hughes kūrybą leidžia manyti, jog Čiurlionis galėjo būti girdėjęs apie jos eksperimentus ar panašius mokslinius garso vizualizacijos tyrimus.

Spyros Petritakis yra Atėnų dailės akademijos Meno teorijos ir istorijos katedros docentas, anksčiau dėstė Joaninos universitete. Joaninos universitete įgijo istorijos ir archeologijos bakalauro laipsnį. Magistro studijas baigė ir meno istorijos daktaro laipsnį įgijo Kretos universitete. Taip pat studijavo muzikos teoriją, fortepijoną ir kompoziciją. Dalyvavo mokslinėse konferencijose Graikijoje ir užsienyje, publikavo straipsnių recenzuojamuose žurnaluose ir parašė knygų skyrių kolektyviniuose leidiniuose. 2013 m. jis skaitė pranešimą tarptautinėje konferencijoje „Enchanted Modernities: Theosophy and the Arts in the Modern World".

Daktaro disertacijoje *Colour-Music Theories Among Symbolist and Theosophical Artists and Intellectuals, 1880–1914* („Spalvos ir muzikos teorijos tarp simbolistų ir teosofinių menininkų bei intelektualų, 1880–1914") Petritakis analizuoja, kaip XIX a. pabaigos menininkai derino teosofines ir dvasines idėjas su (pseudo)mokslinėmis garso bei šviesos virpesių teorijomis muzikos ir dailės sąveikos kontekste, populiarėjančių ezoterinių judėjimų fone. Jo tyrimų interesai apima tapybos ir muzikos ryšius, moderniojo ezoterizmo, meno ir politikos sąveiką, ypatingą dėmesį skiriant simbolizmo epochai XIX a. pabaigoje. Tarp svarbiausių publikacijų yra šie straipsniai: „Quand le miroir devient lampion: aspects de la réception de l'œuvre tardive de Nikolaos Gyzis entre Athènes et Munich" (2016); „Rudolf Steiner's Engagement with Contemporary Artists' Groups: Art-Theoretical Discourse in the Anthroposophical Milieu in Germany in the Early 20th Century" (2018); „The *Figure in the Carpet*: M. K. Čiurlionis and the Synthesis of the Art" (2018); „George Frederic Watts's *Mesmeric Dolls*: Music and Theosophy in the Painter's Late Works" (2022) ir *Die (De-)Montage der Maschine: Franz Kafka und die Künstler*innen um Rudolf Steiner in Prag um 1910* (rengiama spaudai).

Ramutė Rachlevičiūtė
Vilnius Academy of Arts | Vilniaus dailės akademija
ramute.rachleviciute@vda.lt

Remembering the 1975 National Art Exhibition Dedicated to the 100th Anniversary of Čiurlionis' Birth

In the second half of the 20th century, many artists aspired to participate in the Annual Art Exhibition. For this to happen, the works had to meet the strict requirements of the competition and be selected by the members of the Republican Council of Fine Arts. Artists would prepare for the exhibitions as an annual mobilisation, often paying little attention to the official theme, and sought to participate in exhibitions organised around motifs such as the sea, the countryside, the portrait, the landscape, Vilnius, and similar subjects.

In the 1980s, within such a narrowly themed framework, two exhibitions stood out: one commemorating the 100th anniversary of Čiurlionis' birth (1975), and the other marking the 400th anniversary of Vilnius University (1979). Although both exhibitions featured works of exceptional artistic value, the presentation focuses on the exhibition dedicated to the centenary of Čiurlionis' birth, which included works of outstanding artistic quality, such as Danutė Kvietkevičiūtė's tapestry, Vincas Kisarauskas' cycle of graphic works, and Algimantas Švėgžda's *Pasveikinimas M. K. Čiurlioniui* [*Greetings to M. K. Čiurlionis*], and many others. The presentation aims to analyse how artists of that period selected and perceived Čiurlionis' ideas, and to assess whether these works retain artistic significance today.

By the end of the 20th century, Čiurlionis had advanced ahead of other artists, even surpassing Algimantas Švėgžda with his work *Pasveikinimas M. K. Čiurlioniui*, created for the centenary of Čiurlionis' birth. Notably, in Švėgžda's series of miniature graphic drawings, created during his dialysis at Vilnius Hospital, new interpretations of Čiurlionis' imagery were explored and found. The cosmic elements and symbolism revealed in these works became more complex, yet at the same time more striking, while maintaining a direct connection with Čiurlionis' artistic vision.

Prof. Dr. **Ramutė Rachlevičiūtė** is a Doctor of Art History and a Professor at the Vilnius Academy of Arts, where she teaches Western Modernism and 20th-Century Lithuanian Art History. She is an active member of the Art History Section of the Lithuanian Artists' Union – awarded the Golden Badge No. 40 by the Union in 2013 – as well as a member of the Lithuanian Art Historians' Association and the Lithuanian section of the International Association of Art Critics (AICA), serving as its President from 2004 to 2018.

Over the course of her career, Rachlevičiūtė has curated several dozen exhibitions, including around ten held in nationally significant art institutions. She has authored approximately ten major books, edited four scholarly collections, and organised numerous conferences, notably the cycle *Mano teritorija* [*My Territory*]. In recognition of her outstanding contributions to Lithuanian art and culture, she was awarded the Lithuanian Government's Prize for Culture and the Arts in 2021.

Prisimenant 1975-ųjų respublikinę dailės parodą, skirtą Čiurlionio gimimo 100-osioms metinėms

XX a. antrojoje pusėje daugelis dailininkų svajojo patekti į kasmetinę dailės parodą. Kad tai įvyktų, reikėjo, kad kūriniai įveiktų griežtą konkursinę atranką, būtų atrinkti Respublikinės vaizduojamosios dailės meno tarybos narių. Menininkai parodoms ruošdavosi kaip kasmetinei mobilizacijai, ne itin kreipdami dėmesį į temą, todėl mėgindavo dalyvauti jūros, kaimo, portreto, peizažo, Vilniaus ir kt. devizus turinčiose parodose. Tokiame siaurai temiškai apibrėžtame lauke XX a. 8-ąjį dešimtmetį išsiskyrė dvi parodos: viena jų buvo skirta Čiurlionio gimimo 100-osioms metinėms (1975), o kita – Vilniaus universiteto 400-osioms įkūrimo metinėms pažymėti (1979). Nors joms abiem buvo sukurti išskirtinės meninės vertės kūriniai, pranešime didesnis dėmesys bus sutelktas į parodą, skirtą Čiurlionio gimimo šimtmečiui. Į ją atrinkti ir joje eksponuoti tikrai aukštos meninės kokybės kūriniai: Danutės Kvietkevičiūtės gobelenas, Vinco Kisarausko grafikos kūrinių ciklas, Algimanto Švėgždos „Pasveikinimas M. K. Čiurlioniui" ir daugelis kitų. Pranešimo tikslas – paanalizuoti, kaip menininkai anuomet atsirinko ir suvokė Čiurlionio idėjas, išsiaiškinti, ar šiandien tie kūriniai turi išliekamosios vertės.

XX a. pabaigoje Čiurlionis į priekį pasistūmėjo labiau nei kiti menininkai ar net pats dailininkas Algimantas Švėgžda Čiurlionio gimimo šimtmečiui skirtu kūriniu „Pasveikinimas M. K. Čiurlioniui". Svarbu paminėti, kad jo miniatiūrinio formato grafitinių piešinukų cikle, sukurtame per dializę Vilniaus ligoninėje, buvo ieškota ir rasta naujų čiurlioniškos vaizdinijos interpretacijų. Jame atsivėrę kosminiai elementai ir simbolika tapo gerokai sudėtingesni, bet kartu ir pagavesni, išsaugantys tiesioginį ryšį su Čiurlionio kūryba.

Prof. dr. **Ramutė Rachlevičiūtė** – menotyros mokslų daktarė. Vilniaus dailės akademijoje dėsto Vakarų modernizmą, XX a. Lietuvos dailės istoriją. Yra Lietuvos dailininkų sąjungos (LDS) Dailėtyros sekcijos narė (2013 m. gavo LDS Auksinį ženkliuką Nr. 40), Lietuvos dailės istorikų draugijos narė, Tarptautinės dailės kritikų asociacijos (AICA) Lietuvos sekcijos narė, 2004–2018 m. ėjo jos prezidento pareigas.

Rachlevičiūtė kuravo keliasdešimt parodų, iš jų maždaug 10 vyko nacionalinį meno statusą turinčiose institucijose. Išleido apie 10 knygų, sudarė 4 mokslinių straipsnių leidinius, surengė maždaug 10 konferencijų (ciklas – „Mano teritorija"). 2021 m. ji pelnė Lietuvos Respublikos Vyriausybės kultūros ir meno premiją.

Christian Roy
Independent researcher | Nepriklausomas tyrėjas
c_roy11@hotmail.com

Electric Resonance in Aperspectival Spacetime: Čiurlionis Viewed through the Prisms of Media Ecology and Integral Thinking

I will probe Čiurlionis' art for its relevance to two converging traditions of holistic interpretation of cultural shifts and mutations in consciousness, which frame modernism as an attempt to move beyond modernity's rationalist assumptions. One is Integral Thinking as first presented by Jean Gebser in his magnum opus *Ursprung und Gegenwart* (1949–1953, co-translated by Algis Mickūnas as *The Ever-Present Origin* in 1985), largely relying on art to sketch the contemporary emergence of "an innate spiritual presence" characterised by diaphaneity or transparency to "man as a whole and the interplay of the various consciousness structures which constitute him": archaic, magic, mythic, mental, and the aperspectival that finally allows them to coexist in "time-free" multifarious unity as "fourdimensional integrality which is space-and-time-free: only this space-time freedom, only "in" it, is the transparency of the spiritual – the diaphainon – perceptible, for it cannot be manifest in any visible form", though it can be felt in certain ways of handling it. Thus, unlike iconic premodern art forms, "modern painting is not simply unperspectival; it does not negate perspective, particularly the effect of depth that is attainable." It is a-perspectival, as "the former depth-effect restructures itself into transparency", "freeing itself of the dominance of merely sectorial linear perspective."

The latter was the hallmark of sight's dominance of the other senses since the advent of print, according to the Media Ecology of Marshall McLuhan, who saw modern artists as antennae anticipating the culture's recalibration of the senses to neo-acoustic, postmodern conditions brought about by the electric environment. If Čiurlionis' art is remarkable for its diaphanous atmospheres of interpenetrating worlds, Gebser, who considered Cubism exemplary, might have dismissed it for retrieving magic/mythic structures rather than embracing the new world's concreteness. An art critic indebted to McLuhan, Renato Barilli, likewise said of early 20th-century symbolists that "they sensed the need for electromorphism, but it was realised through the mediation of nature, which is closer to the new sources of energy than were the forms of the industrial-mechanical world." McLuhan saw

the decisive turn in the symbolist movement itself and offered resources for a richer appreciation of Čiurlionis' contributions.

Some of their characterisations by Felix Roziner as *Archetypal Painting* (1994) would support my reading in terms of these thinkers' insights. Čiurlionis' ambition to depict the creation of a world unlike our own, "with its own ways of counting time, its own scale and spatial proportions", "where temporal and cause-and-effect sequences have shifted", reflects both Gebser's new time-consciousness and McLuhan's departure from print-based sequential thought. As in electricity's resulting discontinuous space, Čiurlionis' "space ceases to be one entity. It is torn apart, windows form in it … onto other – inner – spaces", reflecting the "inner trip" of spiritual "insight" (vs. modernity's perspective "outlook") in blurred images such as McLuhan would associate with low-definition "cool" media like television, demanding engagement and completion by viewers. As in his "audile-tactile" space conjoining all senses in resonant analogies across levels of reality, instead of privileging visual concatenation in homogeneous extension, "rhythmic organisation, repetition, 'semantic enigmas,' generalisation of elements, transformation of spatial relations … lead … to a temporal perception" where "visual impressions" last longer, functioning by pattern recognition through time, like music. This intermedial quality extends to Čiurlionis as composer, a side to be broached by way of his kindred spirit Scriabin as discussed by Gebser.

I will focus on Čiurlionis' pictorial art, with motifs like clouds and waves in fluids suggesting audile-tactile qualities of the emerging electric environment avant-garde artists adumbrated for McLuhan. I will finally explore how contemporary developments may make us more receptive to the magic/mythic retrieval of symbolic worlds effected by Čiurlionis than Gebser's High Modernist commitments would allow.

Born in Quebec City in 1963, **Christian Roy** (Ph.D. McGill 1993) is an independent scholar in intellectual history by calling, a multilingual freelance translator by trade, as well as an art and film critic on the side. Based in Montreal, he is an associate researcher with the Centre international de formation européenne (Nice), which published his award-winning thesis on its founder Alexandre Marc. He has also written numerous articles and papers on the Personalist intellectual tradition at its roots, in addition to Traditional Festivals: A Multicultural Encyclopedia available in college and public libraries throughout North America. Having co-led (with psychoanalyst Karim Jbeili) film-based seminars on the historical anthropology of late modernity since 2008, in 2012, he was appointed secretary-general of AIEMPR (Association internationale d'études médico-psychologiques et religieuses), a forum for dialogue between psychoanalytic and religious perspectives, up until its 2016 congress in Montreal.

Elektrinis rezonansas aperspektyviame erdvėlaikyje: žvilgsnis į Čiurlionį per medijų ekologijos ir integralaus mąstymo prizmes

Pranešime analizuoju Čiurlionio kūrybos aktualumą dviem įprastai tarpusavyje susipynusiais būdais, kurie padeda visapusiškai interpretuoti kultūrinius poslinkius ir sąmonės mutacijas, taip apibrėžiant modernizmą kaip pastangą peržengti modernybės racionalistines prielaidas. Pirmas būdas – integralus mąstymas, kurį pristatė Jeanas Gebseris savo žymiausiame veikale *Ursprung und Gegenwart* (1949–1953; Algio Mickūno 1985 m. išverstas kaip „Amžinai esanti kilmė“). Jame, daugiausia remdamasis menu, Gebseris pabrėžė šiuolaikinio diafaniškumu, arba skaidrumu, pasižyminčio „įgimto dvasinio buvimo“ atsiradimą „žmogui kaip visumai ir įvairių jį sudarančių sąmonės struktūrų sąveikai“ – archajiškai, magiškai, mitinei, mentalinei ir aperspektyviai. Pastaroji leidžia joms visoms egzistuoti belaikėje daugialypėje vienybėje, kuri kaip „keturmatis integralumas, laisvas nuo erdvės ir laiko: tik ši erdvėlaikio laisvė, tik joje yra suvokiamas dvasiškumo – diafaniškumo – skaidrumas, nes jis negali pasireikšti jokiu matomu pavidalu“, nors gali būti tam tikrais būdais patiriamas ir valdomas. Skirtingai nei ikoniškos priešmodernizmo meno formos, „šiuolaikinė tapyba nėra tiesiog be perspektyvos; ji neneigia perspektyvos, ypač siekdama gylio efekto“. Ji yra aperspektyvi, nes „ankstesnis gylio efektas transformuojasi į skaidrumą“, vyksta išsilaisvindamas iš sektorinės linijinės perspektyvos dominavimo.

Šią vizualinės perspektyvos pirmenybę Marshallas McLuhanas siejo su regos (palyginus su kitais pojūčiais) dominavimu nuo pat spaudos atsiradimo laikų. Jo medijų ekologija į šiuolaikinius menininkus žvelgė kaip į antenas, numatančias kultūros pojūčių perkalibravimą į neoakustines, postmodernistines sąlygas, kurias sukūrė elektrinė aplinka. Jei Čiurlionio kūryba išsiskiria savo diafaniškomis, tarpusavyje susiliejančių pasaulių atmosferomis, Gebseris, kuris pavyzdžiu laikė kubizmą, greičiausiai būtų jį atmetęs dėl maginių ar mitinių struktūrų atgarsių, o ne dėl naujojo pasaulio konkretumo. Menotyrininkas Renato Barilli (dėkingas McLuhanui ir jį gerbiantis) panašiai kalbėjo apie XX a. pradžios simbolistus: „jie jautė elektromorfizmo poreikį, tačiau šis buvo įgyvendintas per gamtą, kuri yra arčiau naujų energijos šaltinių nei pramoninio-mechaninio pasaulio formos“. McLuhanas simbolistiniame judėjime įžvelgė lemiamą posūkį ir pateikė įrankius gilesniam Čiurlionio indėlio suvokimui.

Kai kurie Felixo Rozinerio vartoti apibūdinimai, pavyzdžiui, „archetipinė tapyba“ (1994), atliepia mano požiūrį į minėtų mąstytojų įžvalgas. Čiurlionio siekis vaizduoti kitokį pasaulį, t. y. „su savitu laiko skaičiavimu, masteliu ir erdvinėmis proporcijomis“, „kuriame pasislenka laiko bei priežasties ir pasekmės sekos“, atspindi ir naująjį

Gebserio laiko įsisąmoninimą, ir McLuhano atsiribojimą nuo su spauda susijusios idėjos. Kaip elektros veikiama erdvė yra nenuosekli, taip ir Čiurlionio „erdvė nustoja būti viena esybe. Ji sudraskyta, joje susidaro langai... į kitas – vidines – erdves". Tai atspindi vidinės kelionės dvasinės *įžvalgos* (*versus* modernybės požiūris į perspektyvą), atskleidžiančios patirtį per neryškius vaizdus – juos McLuhanas siejo su šaltosiomis (žemos raiškos, didelio žiūrovų įsitraukimo) medijomis (tarkime, televizija), kurioms būtinas žiūrovo dalyvavimas ir trūkstamos informacijos spragų užpildymas. Kaip ir jo audiotaktilinėje erdvėje, kurioje visi pojūčiai susilieja rezonuojančiose analogijose per įvairius tikrovės lygmenis, pirmenybės neteikiant vizualiniam homogeniškam pratęsimui, taip ir Čiurlionio „ritminė organizacija, pasikartojimas, semantinės mįslės, elementų apibendrinimas, erdvinių santykių transformacija... veda į laiko suvokimą", kuriame „vizualiniai įspūdžiai" išlieka ilgiau, veikdami per pasikartojančių modelių atpažinimą laike, visai kaip muzikoje. Ši tarpmedijinė savybė atsiskleidžia ir Čiurlionio, kaip kompozitoriaus, kūryboje, siejant jį su giminingu Skriabinu (apie tai yra užsiminęs Gebseris).

Pranešime daugiausia dėmesio skirsiu Čiurlionio tapybai, kurios motyvai – besiliejantys debesys ir bangos – siūlo elektrinės aplinkos avangardo menininkų audiotaktilines savybes, kurias apibrėžė McLuhanas. Galiausiai nagrinėsiu, kaip šiuolaikiniai įvykiai gali padaryti mus imlesnius Čiurlionio vykdomam maginiam ir (ar) mitiniam simbolinių pasaulių susigrąžinimui, nei leistų Gebserio prisirišimas prie Aukštojo modernizmo.

Christianas Roy'us (g. 1963 m. Kanadoje, Kvebeke) – nepriklausomas intelektinės istorijos tyrėjas iš pašaukimo, daugiakalbis laisvai samdomas vertėjas pagal profesiją, taip pat meno ir kino kritikas. Gyvena Monrealyje, bendradarbiauja kaip asocijuotasis tyrėjas Nicos Tarptautiniame Europos studijų centre (*Centre international de formation européenne*), kuris išleido apdovanojimų pelniusią jo disertaciją apie centro įkūrėją Alexandre'ą Marcą. Roy'us parašė daugybę straipsnių ir pranešimų apie personalizmo intelektinę tradiciją, sudarė enciklopedinį leidinį *Traditional Festivals: A Multicultural Encyclopedia* (2005), randamą daugelyje Šiaurės Amerikos bibliotekų. Nuo 2008 m. kartu su psichoanalitiku Karimu Jbeiliu veda kino seminarus, skirtus vėlyvojo modernizmo istorinės antropologijos tyrinėjimui. 2012 m. Roy'us buvo paskirtas Tarptautinės medicininių, psichologinių ir religinių studijų asociacijos (*Association internationale d'études médico-psychologiques et religieuses*, AIEMPR) – organizacijos, skatinančios dialogą tarp psichoanalizės ir religinių perspektyvų – generaliniu sekretoriumi ir ėjo šias pareigas iki 2016 m. Monrealyje vykusio kongreso.

Vytautas Rubavičius
Lithuanian Culture Research Institute | Lietuvos kultūros tyrimų institutas
rubavytas@gmail.com

Fundamental Features of Čiurlionis' Creative Worldview

Čiurlionis' creative power unfolded across painting, music, and literature, so in his works, vision, hearing and linguistic intelligence interact in a unique way. Čiurlionis' art is rich in symbols drawn from different cultures, echoes of Eastern artistic traditions, reflections of theosophical ideas, and dialogues with the modernist artistic milieu of his time. Yet, Čiurlionis is recognised as the quintessential, the *most* Lithuanian artist – the embodiment of the Lithuanian spirit – while at the same time his work has been deeply valued by people from vastly different and even remote cultures. This suggests that the *Lithuanianness* of Čiurlionis' legacy rests on features of holism and universality that point towards the fundamental, primary elements of civilisation – archetypal structures and worldviews that have been recognised across cultures from antiquity to the present.

Now, what above-mentioned elements can we discern in Čiurlionis' paintings, and what composite image of the artmaker do they reveal? To explore this question, we turn to an increasingly prominent interpretive framework: Amerindian perspectivism. This worldview emphasises the world's primordial spirituality and consciousness manifested through a variety of gods and spiritual forces of nature, with whom humans not only could coexist but also draw upon their powers to ensure survival. In that world, reality is mystical, and mysticism is real; and the communication with gods and spirits is part of reality.

That world is a primordial one, yet it has manifested itself in a variety of ways up to the present day , and the *protagonist* of that world is the shaman. Through his powers, the shaman can connect all levels of existence, and communicate with spirits, animals, and plants. It is typical of shamans to cultivate a special harmony of the senses, strengthened by a pervasive sense of universal holiness. Through what interpretative hymn, then, might we seek a response from Čiurlionis' tamed *Serpent*? We do not claim that Čiurlionis was himself a shaman or a modern magician. Yet the character of his artistic expression inevitably evokes the image of shamanic power – one that unites a pictorial worldview with a way of seeing and experiencing the world charged with that very power, and, at the same time, it offers a fresh interpretative register for understanding his *tragic flight*.

Vytautas Rubavičius, Ph.D. in Humanities (Philosophy), is a Senior Research Fellow at the Lithuanian Culture Research Institute. His research spans philosophical hermeneutics, postmodern discourse, postmodern capitalism, consumer society, cultural memory and processes of remembering, Soviet society, globalisation and urbanisation, the interaction of civilisations and geopolitics, as well as philosophical questions related to artificial intelligence.

Rubavičius has published over 60 scholarly articles and studies, along with several major books, including five monographs: *Postmodernusis diskursas: filosofinė hermeneutika, dekonstrukcija, menas* [*Postmodern Discourse: Philosophical Hermeneutics, Deconstruction, Art*], (Vilnius: Institute of Culture, Philosophy and Art, 2003); *Postmodernusis kapitalizmas* [*Postmodern Capitalism*], (Kaunas: Kitos knygos, 2010); *Nacionalinis tapatumas, kultūrinė atmintis ir politika* [*National Identity, Cultural Memory, and Politics*], (Vilnius: Lithuanian Culture Research Institute, 2018); *Lotynų Amerikos naujoji civilizacinė ontologija* [*The New Civilisational Ontology of Latin America*], (Vilnius: Lithuanian Culture Research Institute, 2021), and *Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose* [*The Expression of Anthropocene Challenges in the Arts of Nature*], (Vilnius: Lithuanian Culture Research Institute, 2023). In addition, Rubavičius has authored the study *Tarybmečio dailininkų „laisvos kūrybos zona"* [*The "Free Creation Zone" of Soviet-Era Artists*], (Vilnius: Lithuanian Culture Research Institute, 2020), the collection of scholarly essays *Vėluojanti savastis* [*The Belated Self*], (Vilnius: Lithuanian Writers' Union Publishing House, 2014), as well as two volumes of essays and articles. Rubavičius is a member of the Lithuanian Writers' Union.

Pamatiniai Čiurliono kūrybinės pasaulėvokos bruožai

Čiurliono kūrybinė galia skleidėsi tapyboje, muzikoje ir literatūroje, tad joje ypatingu būdu sąveikavo rega, klausa ir kalbinis intelektas. Jo dailės kūriniuose gausu įvairių kultūrų simbolių, nuorodų į Rytų menų stilius, teosofinės minties atšvaitų, sąveikų su to meto modernistine kultūrinės ir meninės kūrybos terpe. Vis dėlto Čiurlionis pripažįstamas pačiu lietuviškiausiu menininku, lietuviškosios dvasios reiškėju, o kartu ir tvirtinama jį esant suvokiamą įvairiausių, net labai tolimų kultūrų atstovams. Kitaip tariant, per kūrybą atsiskleidžiančiam jo lietuviškumui būdingi tam tikri visuotinumo ar universalumo bruožai, kurie kreipia į pamatinius (pirminius) civilizacinius pasaulio sandaros ir pasaulėvokos elementus, atpažįstamus įvairiose visų laikų kultūrose nuo pat senų senovės.

Taigi kokius minėtus elementus galime įžvelgti jo tapybos kūriniuose ir į kokį apibendrintą kūrėjo vaizdinį jie kreipia? Į šiuos klausimus pranešime bandysiu atsakyti pasitelkęs pastaruoju metu vis plačiau taikomą amerindinio perspektyvizmo prieigą, kuri kreipia į pirminį pasaulio dvasingumą ir sąmoningumą, pasireiškiantį įvairiais dievų ir dvasingos gamtos pavidalais, su kuriais mokėta ne tik sugyventi, bet ir pasitelkti jų galias siekiant išgyventi. Tame pasaulyje tikrovė yra mistiška, o mistika – tikroviška; jame tikroviškai bendraujama su dievais ir dvasiomis. Pagrindinis pirminio, tačiau iki mūsų laikų įvairiai pasireiškiančio pasaulio *herojus* yra šamanas, savo galiomis gebantis saistyti visus pasaulio lygmenis, susikalbėti su

dvasiomis, gyvūnais bei augalais. Kaip tik šamanams būdinga lavinti ypatingą visų juslių dermę, kurią stiprina visuotinio šventumo pajauta. Tad kokia interpretacine giesme mes įstengtume sulaukti atsako iš Čiurlionio prijaukinto „Žalčio“? Neteigiu Čiurlionį buvus šamanu ar kokiu moderniųjų laikų žiniuoniu, tačiau jo kūrybinės raiškos pobūdis kreipia link šamaniškos galios vaizdinio, kuris tapybinį pasaulėvaizdį glaudžiai sieja su tos galios pasaulėjauta bei pasaulėvoka, o sykiu ir teikia naują interpretacinį registrą jo *tragiškam skrydžiui*.

Vytautas Rubavičius – humanitarinių mokslų (filosofijos) daktaras, Lietuvos kultūros tyrimų instituto vyriausiasis mokslo darbuotojas. Mokslinių tyrimų sritys: filosofinė hermeneutika, postmodernusis diskursas, postmodernusis kapitalizmas, vartojimo visuomenė, kultūrinė atmintis ir prisiminimo vyksmas, tarybinė visuomenė, globalizacija ir urbanizacija; civilizacijų sąveika ir geopolitika, filosofinės dirbtinio intelekto (DI) problemos. Paskelbė daugiau kaip 60 mokslinių straipsnių ir studijų, penkias monografijas: *Postmodernusis diskursas: filosofinė hermeneutika, dekonstrukcija, menas* (Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2003), *Postmodernusis kapitalizmas* (Kaunas: Kitos knygos, 2010), *Nacionalinis tapatumas, kultūrinė atmintis ir politika* (Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2018), *Lotynų Amerikos naujoji civilizacinė ontologija* (Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2021), *Antropoceno iššūkių raiška gamtos menuose* (Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2023), studiją *Tarybmečio dailininkų „laisvos kūrybos zona“* (Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2020), mokslinių studijų ir straipsnių rinkinį *Vėluojanti savastis* (Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014), du straipsnių ir esė rinkinius. Rubavičius yra Lietuvos rašytojų sąjungos narys.

Gabrielius Simas Sapiega

Lithuanian Academy of Music and Theatre | Lietuvos muzikos ir teatro akademija
gabrielius.sapiega@lmta.lt

Musical Cryptography in the Works of Čiurlionis: The Interplay of Letter and Sound Manifestations in a Cryptographic Code

From the late 19th to the early 20th century, many European composers became increasingly engaged with esoteric and mystical currents. Alexander Scriabin (1872–1915), inspired by the Theosophist Helena Blavatsky, believed in the transformative power of art – his works such as *Prometheus: The Poem of Fire* and the unfinished *Mysterium* express a cosmic vision and a synaesthetic perception of the world. Richard Wagner's (1813–1883) opera *Parsifal* reveals Rosicrucian and Gnostic ideas, while Erik Satie (1866–1925) actively participated in the Rosicrucian Order and dedicated works to them (Sonneries de la Rose+Croix). Claude Debussy

collaborated with symbolist poets who were also interested in occultism, and Karol Szymanowski's early music breathes with an aura of Eastern mysticism.

Within this esoteric and symbolist European context, Čiurlionis (1875–1911) stands out as an artist whose creative output and aesthetic worldview were deeply imbued with spiritual seeking. His painting and music alike contain symbolic and cryptographic signs and codes that reflect a unique interaction between sounds and letters. His letters to his brother Povilas reveal a distinctive coded language, while his compositions include elements of musical cryptography, as noted by researchers such as Rima Povilionienė (*Musica Mathematica. Tradicijos ir inovacijos šiuolaikinėje muzikoje* [*Musica Mathematica: Traditions and Innovations in Contemporary Music*], 2013), Gražina Daunoravičienė (*Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875–1911). Jo laikas ir mūsų laikas* [*Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875–1911). His Time and Our Time*], 2013), and Vita Gruodytė (*Muzikinės lietuvių tapatybės pėdsakais* [*Traces of Lithuanian Musical Identity*], 2024).

This presentation aims to explore Čiurlionis' use of musical cryptography, highlighting the interplay between letters and sounds found in his scores and written materials. The analysis seeks to reveal how these cryptographic codes contribute to a deeper artistic conception, while also situating these phenomena within broader philosophical and aesthetic frameworks. It is hoped that this perspective will encourage further interdisciplinary research into Čiurlionis' work.

Assoc. Prof. Dr. **Gabrielius Simas Sapiega** (b. 1990) works at the Lithuanian Academy of Music and Theatre, at the Department of Musicology within the Faculty of Music. His research interests include 20th–21st century music and theoretical systems, as well as philosophy. Gabrielius Simas Sapiega is active in both music research and pedagogy. He has developed Specialised Education Programmes, authored the teaching aid *Harmonijos pagrindai* [*Fundamentals of Harmony*], co-authored the collective monograph *Valstybinė muzikos mokykla Kaune* [*The State Music School in Kaunas*] *(1920–1933)*, and participated in various expert activities. During his doctoral studies, he focused on the Organic Platonic Idea of Unity in the hylomorphic processes of spectral music and published several scholarly articles.

Muzikinė kriptografija Čiurlionio kūryboje: raidžių ir garsų apraiškų sąveika kriptografiniame kode

Nuo XIX a. pabaigos iki XX a. pradžios daugelis Europos kompozitorių aktyviau domėjosi ezoterinėmis ir mistinėmis kryptimis. Įkvėptas teosofės Helenos Blavatskajos Aleksandras Skriabinas (1872–1915) tikėjo meno transformacine galia. Pavyzdžiui, jo kūriniai „Prometėjas: Ugnies poema" ar „Misterija" perteikia kosminę viziją ir sinestetinį pasaulio suvokimą. Richardo Wagnerio (1813–1883) opera „Parsifal" atskleidžia rozenkreiceriškas, gnostines idėjas. Erikas Satie (1866–1925) aktyviai

dalyvavo Rozenkreicerių ordino veikloje ir dedikavo jiems kūrinius (pvz., „Sonneries de la Rose+Croix“). Claude'as Debussy bendravo su simbolistais, kurie domėjosi okultizmu, o Karolio Szymanowskio ankstyvoji muzika alsuoja rytietiška mistika.

Šiame ezoteriniame ir simbolistiniame Europos kontekste išsiskiria ir Čiurlionis (1875–1911), kurio kūryba ir estetinė pasaulėjauta persmelkta dvasinių ieškojimų. Ne tik jo tapyboje, bet ir muzikoje randama simbolinių, kriptografinių ženklų bei kodų, atskleidžiančių garsų ir raidžių sąveikas. Čiurlionio laiškuose broliui Povilui aptinkama specifinė koduota kalba, o jo muzikoje – muzikinės kriptografijos elementų, kuriuos analizavo Rima Povilionienė (*Musica Mathematica. Tradicijos ir inovacijos šiuolaikinėje muzikoje*, 2013), Gražina Daunoravičienė (*Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875–1911). Jo laikas ir mūsų laikas*, 2013) bei Vita Gruodytė (*Muzikinės lietuvių tapatybės pėdsakais*, 2024).

Pranešimo tikslas – apžvelgti Čiurlionio naudotą muzikinę kriptografiją, išryškinant raidžių ir garsų sąveiką jo partitūrose bei rašytiniuose šaltiniuose. Analize siekiama atskleisti, kaip kriptografiniai kodai prisideda prie meninės visumos gilesnio įvaizdinimo, taip pat kontekstualizuoti šiuos reiškinius platesniame filosofiniame ir meno teorijos lauke. Tikimasi, kad toks požiūris paskatins tolesnius tarpdisciplininius Čiurlionio kūrybos tyrimus.

Doc. dr. **Gabrielius Simas Sapiega** (g. 1990) šiuo metu dirba Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Muzikos fakulteto Muzikologijos katedroje. Mokslinių tyrimų sritys: XX–XXI a. muzika ir teorinės sistemos, filosofija. Sapiega reiškiasi muzikos tyrimų srityje, taip pat pedagogikoje. Rengė Specializuoto ugdymo krypties programas, mokymo priemonę *Harmonijos pagrindai* (2020), yra kolektyvinės monografijos *Valstybinė muzikos mokykla Kaune (1920–1933)* (2024) bendraautoris, dalyvavo įvairioje ekspertinėje veikloje. Studijuodamas doktorantūroje Sapiega gilinosi į organiškąją Platono vienovės idėją hilomorfiniuose spektrinės muzikos procesuose, parengė ne vieną mokslo straipsnį.

Paweł Siechowicz
National Fryderyk Chopin Institute | Nacionalinis Fryderyko Chopino institutas
p.siechowicz@uw.edu.pl

Multisensory Landscapes in the Works of Čiurlionis

Auditory phenomena (such as bell ringing, rustling pines, and the murmur of the sea) and visual elements (sunlight, clouds, seas, forests, lakes) permeate the work of Čiurlionis, often becoming a common denominator of his musical and pictorial creations. The vital connection between Čiurlionis' art and the natural environment of Lithuania anchors his work deeply in his homeland. The analysis of pieces that explore related themes in both music and painting enables the reconstruction of the artist's syncretic and polymodal sensitivity. The interpretation of the natural phenomena characteristic of Lithuanian landscapes as keys to the meanings of Čiurlionis' works offers aesthetic justification for preserving the natural richness of the artist's native land.

Linking nature and works of art requires aesthetic research conducted in the field. Building on my earlier research into Čiurlionis' creative process, I will employ methods of field recording and nature photography to juxtapose soundscape recordings with landscape photographs, musical works, and paintings, and then analyse the connections between nature and art. The phenomena under study include:

1. the whisper of pine trees portrayed in the symphonic poem *Miške* [*In the Forest*] and in the painting *Miško ošimas* [*Rustling of the Forest*],
2. the sound of wind and sea depicted in the symphonic poem *Jūra* [*The Sea*], the paintings, photographs, and a the poem,
3. the rhythmically complex motion of sea waves reflected in the *Trys maži peizažai "Marės"* [*Three piano landscapes „The Sea"*] and the paintings of *Sonata V*,
4. the wandering of clouds seen in the diptych *Preliudas ir Fuga* [*Prelude* and *Fugue*],
5. the reflections and symmetries of the lake surfaces depicted in the *Fuga* [*Fugue*] from the diptych *Preliudas*. *Fuga* [*Prelude*. *Fugue*],
6. the tolling of bells captured in the paintings *Pavojus* [*Danger*] and *Laidotuvių simfonija* (I) [*Funeral Symphony* (I)].

By describing the polymodal and multisensory experience of nature, I will demonstrate how the relationship between art and nature activates the synaesthetic potential of music and painting. Additionally, Čiurlionis' nature-inspired work will

be contextualised within Young Poland-era music (e.g., *W głębi morza* [*In the Depth of the Sea*] by Grzegorz Fitelberg, *Gra fal* [*The Play of the Waves*] by Ludomir Różycki, *Step* [*The Steppe*] by Zygmunt Noskowski, and *Odwieczne pieśni* [*Eternal Songs*] by Mieczysław Karłowicz), painting (e.g., by Ferdynand Ruszczyc and Wojciech Weiss), and poetry (e.g., by Tadeusz Miciński). Expanding this context will help connect Čiurlionis' artistic practice to other creators of his cultural formation while also emphasising the unique features of his work.

Paweł Siechowicz, PhD, is a musicologist, music critic, translator and educator. He has written about Čiurlionis' musical imagination as well as the ideas and practices linking the music and the economy in the 18th and 19th centuries. His scholarly interests include the interdisciplinary areas of music and economy, music and painting, music and literature, and music and nature. As a music critic and educator, he is interested in enhancing the experience of listening. He is a regular collaborator of the *Ruch Muzyczny* [*The Music Movement*] music journal and the National Fryderyk Chopin Institute in Warsaw.

Multisensoriniai peizažai Čiurlionio kūryboje

Garsiniai reiškiniai (varpų skambėjimas, pušų šlamesys, jūros ošimas) ir vizualiniai elementai (saulės šviesa, debesys, jūra, miškai, ežerai) persmelkia Čiurlionio kūrybą, dažnai tapdami bendru jo muzikinės ir tapybinės raiškos vardikliu. Gyvybinis ryšys tarp Čiurlionio meno ir Lietuvos gamtos giliai sieja jo darbus su tėvyne. Analizuojant kūrinius, nagrinėjančius analogines muzikos ir tapybos temas, galima atskleisti menininko sinkretišką, polimodalinį jautrumą. Lietuvos peizažams būdingų gamtos reiškinių interpretacija (tarsi raktas į Čiurlionio kūrinių prasmes) pateikia estetinius argumentus, pagrindžiančius dailininko gimtojo krašto gamtos turto išsaugojimą.

Sąsajų tarp gamtos ir meno kūrinių tyrimui reikalingi estetinės analizės metodai. Remdamasis ankstesniais Čiurlionio kūrybinio proceso tyrimais, iš pradžių taikysiu lauko fiksavimo ir gamtos fotografijos metodus, sugretindamas garsovaizdžio įrašus su peizažo fotografijomis, muzikos kūriniais ir paveikslais, o vėliau analizuosiu gamtos ir meno sąsajas. Tiriami reiškiniai apima:

1. pušų šnabždesį simfoninėje poemoje „Miške“ ir paveiksle „Miško ošimas“;
2. vėjo ir jūros garsus simfoninėje poemoje „Jūra“, paveiksluose, nuotraukose ir eilėraštyje;
3. ritmiškai sudėtingus jūros bangų judesius triptike fortepijonui „Trys maži peizažai *Marės*“, poemoje „Jūra“ ir paveikslų cikle „Sonata Nr. 5“;
4. debesų klajojimą diptike „Preliudas ir Fuga“;
5. atspindžius ir simetriją ant ežerų paviršių, pavaizduotus „Fugoje“;
6. varpų skambėjimą paveiksluose „Pavojus“ ir „Laidotuvių simfonija (I)“.

Apibūdindamas polimodalinį, multisensorinį gamtos patyrimą, pranešime iliustruosiu, kaip meno ir gamtos santykis aktyvina muzikos ir tapybos sinestetinį potencialą. Be to, gamtos įkvėptą Čiurlionio kūrybą nagrinėsiu muzikos judėjimo „Jaunoji Lenkija" kontekste (pvz., Grzegorzo Fitelbergo „Jūros gelmėje", Ludomiro Różyckio „Bangų žaismas", Zygmunto Noskowskio „Stepė", Mieczysławo Karłowicziaus „Amžių dainos"), tapyboje (pvz., Ferdynando Ruszczyco ir Wojciecho Weisso) bei poezijoje (pvz., Tadeuszo Micińskio). Šio konteksto išplėtimas padės susieti Čiurlionio meninę praktiką su kitų jo gyvento laikotarpio kultūros kūrėjų patirtimis, tuo pat metu pabrėžiant jo kūrybos unikalumą.

Pawełas Siechowiczius – muzikologas, muzikos kritikas, vertėjas ir pedagogas. Jis tiria Čiurlionio muzikinę vaizduotę, taip pat XVIII–XIX a. muzikos ir ekonomikos ryšius bei praktinį jų taikymą. Siechowicziaus moksliniai interesai apima tarpdisciplinines sritis: muzikos ir tapybos, muzikos ir literatūros, muzikos ir gamtos sąsajas. Kaip kritikas ir pedagogas, ypatingą dėmesį skiria klausymosi patirčiai gilinti. Jis reguliariai bendradarbiauja su muzikos žurnalu *Ruch Muzyczny* ir Nacionaliniu Fryderyko Chopino institutu Varšuvoje.

Rūta Skudienė

Lithuanian Composers' Union | Lietuvos kompozitorių sąjunga
info@semplice.lt

Late Junctions: *Cyborg Prelude* for Čiurlionis

Nowadays the meaning of musical compositions cannot remain stable and unchanging. Contradictory readings of works and unexpected junctions of different musical genres – such as classical music, jazz, and free improvisation – inspire new meanings and forms. The changing world, together with the history of music and cultural context, creates works that differ from traditional conceptions.

The work of the renowned Lithuanian painter and composer Čiurlionis (1875–1911) has become the subject of a creative exploration by a new generation of Lithuanian jazz artists of the last decades, as well as artists from different generations and genres – including saxophonists, multi-instrumentalists Petras Vyšniauskas, Liudas Mockūnas and Jan Maksimovič, pianists Dainius Pulauskas, Petras Geniušas, Rokas Zubovas and Dmitrij Golovanov, composers Vidmantas Bartulis and Arturas Bumšteinas. The metamorphoses of Čiurlionis' creative legacy have been repeatedly performed at numerous concerts and Vilnius jazz festivals, and have also been recorded. The presence of Čiurlionis in various jazz

and polystylistic projects and such compositions as *Cyborg Prelude*, *Voicescapes*, *Hommage à Čiurlionis*, *Jūra miške* [*The Sea in the Forest*] is abstract and generalised. Electronic and acoustic sounds, noises, and improvisations that emerge against the background of fragments of Čiurlionis' musical works can be interpreted as an allusion to Čiurlionis' unique painting cycles such as *Pasaulio sutvėrimas* [*The Creation of the World*] and the *Sonatos* [*Sonatas*] as if some kind of a time machine had transported the composer into our nuclear and digital age. We can only speculate whether he would have taken an interest in synthesisers and collaborated with contemporary jazz musicians and composers.

"*The ability to create a lot of musical content within a short time … Austere in form, aphoristically concise in their thought and constructivist logic, yet his works – by their graceful fantasy – often remind us of free improvisation*". Professor V. Landsbergis' words can be used to explain why today jazz musicians interpret Čiurlionis' music in such diverse ways. However, considering Čiurlionis' interdisciplinary approach and visionary perspective, remarkably advanced for the beginning of the 20th century, and his interest in various art forms (music, painting, photography), we are tempted to think that he would not have found the artistic expressions of the 21st-century contemporary music strange or alien. Indeed, as a musician and pianist, Čiurlionis himself loved to improvise.

Rūta Skudienė graduated from the Lithuanian Conservatory (now – the Lithuanian Academy of Music and Theatre) with a diploma in musicology in 1978; since 1992, she has been a member of the Lithuanian Composers' Union. She was a music editor at the Vilnius studio of *Melodiya*, a Soviet record label (1978–1990), and the Vilnius Recording Studio (until 2000). In 1996, she founded the independent record label *Semplice*.

As a producer, her main interest lies in Lithuania's historical heritage: the music in the Commonwealth of Both Nations and the Grand Duchy of Lithuania, the compositions of the artist and composer Čiurlionis, and other Lithuanian classical and contemporary composers. She is also interested in restoring archival shellac disks from the inter-war period of the 1920s–1930s in Lithuania, as well as the history of Lithuanian jazz and jazz performers.

From 2006 to 2016, she was a lecturer at the Department of Arts at Vilniaus kolegija Higher Education Institution. She has participated in numerous international musicological conferences, including the Baltic and international conferences in Druskininkai *Čiurlionis ir pasaulis* [*Čiurlionis and the World*], and *Rhythm Changes* jazz conferences in Amsterdam and Graz. In 2009, she was awarded a laureate diploma at the contest for the best work in musicology.

Skudienė has published articles on the history of Lithuanian musical recordings. In 2017, she received an award from the Vilnius Jazz Festival for her contribution to Lithuanian jazz. She also contributed to the book *The History of European Jazz: The Music, Musicians and Audience in Context* (2018, Equinox, UK) by writing about Lithuanian jazz, and has written several articles – including *Lithuanian Jazz in the 1960s–1980s: Search for an Original Musical Language* – for *Mūzikas akadēmijas raksti* [Music Academy Writings], the scientific journal of Jāzeps Vītols Latvian Academy of Music (2023). She is also the author and compiler of the website *jazzhistory.lt* (2023).

Vėlyvosios jungtys: „Kiborgo preliudas“ Čiurlioniui

Šiais laikais muzikinių kompozicijų prasmė nebegali būti stabili ir nekintanti. Prieštaringos kūrinių interpretacijos ir netikėtos skirtingų muzikos žanrų – klasikinės muzikos, džiazo, laisvosios improvizacijos – sandūros skatina naujų prasmių ir formų atsiradimą. Besikeičiantis pasaulis, muzikos istorija ir kultūrinis kontekstas kuria muziką, kuri skiriasi nuo tradicinių kūrinių.

Žymaus lietuvių dailininko ir kompozitoriaus Čiurlionio (1875–1911) kūryba tapo pastarųjų dešimtmečių jaunosios kartos Lietuvos džiazo menininkų ir įvairių kartų bei žanrų atlikėjų – saksofoninininkų, multiinstrumentalistų Petro Vyšniausko, Liudo Mockūno ir Jano Maksimovičiaus, pianistų Dainiaus Pulausko, Petro Geniušo, Roko Zubovo, Dmitrijaus Golovanovo, kompozitorių Vidmanto Bartulio ir Arturo Bumšteino – kūrybinių paieškų objektu. Čiurlionio kūrybos metamorfozės ne kartą skambėjo daugelyje koncertų ir Vilniaus džiazo festivalių, taip pat buvo įrašytos. Čiurlionio pėdsakai įvairiuose džiazo ir polistilistiniuose projektuose – kompozicijose „Cyborg Prelude“, „Voicescapes“, „Hommage à Čiurlionis“, „Jūra miške“ ir kt. – yra apibendrinti ir abstraktūs. Čiurlionio muzikos kūrinių fragmentų fone elektroniniai ir akustiniai garsai, triukšmai, improvizacijos gali būti suprantami kaip aliuzija į unikalius menininko paveikslų ciklus, tokius kaip „Pasaulio sutvėrimas“, „Sonatos“ ir kt. – tarsi savotiška laiko mašina būtų perkėlusi kompozitorių į mūsų branduolinį ir skaitmeninį amžių. Galime tik spėlioti, ar Čiurlionis būtų susidomėjęs sintezatoriais ir bendradarbiavęs su šiuolaikiniais džiazo muzikantais bei kompozitoriais.

„Gebėjimas per trumpą laiką sukurti daug muzikinio turinio... Griežtos formos, aforistiškai glaustos mąstymo ir konstruktyvistinės logikos, tačiau jo kūriniai savo grakščia fantazija dažnai primena laisvą improvizaciją.“ Šiais V. Landsbergio žodžiais galima paaiškinti, kodėl šiuo metu džiazo muzikantai Čiurlionio muziką interpretuoja taip įvairiai. Vis dėlto, turint omenyje XX a. pradžiai būdingą progresyvų Čiurlionio tarpdisciplininiškumą ir vizionierišką požiūrį bei domėjimąsi įvairiomis meno formomis (muzika, tapyba, fotografija), kyla pagunda manyti, kad XXI a. šiuolaikinės muzikos meninė raiška jam nebūtų buvusi svetima, juolab kad Čiurlionis, kaip muzikantas ir pianistas, pats mėgo improvizuoti.

Rūta Skudienė 1978 m. baigė Lietuvos konservatoriją (dabar Lietuvos muzikos ir teatro akademija) ir įgijo muzikologės diplomą. Nuo 1992 m. ji yra Lietuvos kompozitorių sąjungos narė. Ji dirbo muzikos skilties redaktore Vilniaus studijoje „Melodija“ (SSRS įrašų įmonė, 1978–1990) ir Vilniaus įrašų studijoje (iki 2000). 1996 m. įkūrė nepriklausomą įrašų studiją „Semplice“. Kaip prodiuserė, Rūta Skudienė daugiausia domisi Lietuvos istoriniu muzikiniu paveldu: Abiejų Tautų Respublikos ir Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės muzika, dailininko ir kompozitoriaus Čiurlionio kūriniais, kitų lietuvių klasikos ir šiuolaikinių kompozitorių kūryba. Ji taip pat domisi tarpukario Lietuvoje sukurtų archyvinių plokštelių restauravimu, Lietuvos džiazo istorija ir jo atlikėjais.

Nuo 2006 iki 2016 m. Skudienė dėstė Vilniaus kolegijos Menų fakultete. Dalyvavo tarptautinėse muzikologijos konferencijose, tarp jų – Baltijos regiono ir Druskininkuose vykusiose tarptautinėse konferencijose „Čiurlionis ir pasaulis“, džiazo konferencijose „Rhythm Changes“ Amsterdame ir Grace. 2009 m. ji buvo apdovanota laureato diplomu už geriausią muzikologijos darbą. Skudienė publikuoja straipsnius apie Lietuvos muzikinių įrašų istoriją. 2017 m. ji gavo Vilniaus džiazo festivalio įsteigtą prizą už indėlį į Lietuvos džiazą. Skudienė rašė apie Lietuvos džiazą knygoje *The History of European Jazz: The Music, Musicians and Audience in Context* (*Europos džiazo istorija. Muzika, muzikantai ir auditorija*, 2018, Equinox, JK). Be kitų publikacijų, 2023 m. ji parašė straipsnį „Lithuanian Jazz in the 1960s–1980s: Search for an Original Musical Language“ („Lietuviškasis džiazas 1960–1980 m.: originalios muzikinės kalbos paieškos“) žurnale *Mūzikas akadēmijas raksti* (Latvijos Jāzepo Vītolo muzikos akademija). Skudienė taip pat yra interneto svetainės *jazzhistory.lt* autorė ir sudarytoja (2023).

Gintarė Stankevičiūtė

University of Southampton | Sautamptono universitetas
Gintare.Stankeviciute@soton.ac.uk

Čiurlionis: Shaping National Identity and European Modernism in 20th-Century Music

Čiurlionis (1875–1911) stands as one of the most pivotal figures in Lithuanian culture, widely acknowledged for his role in the new national self-awareness of Lithuania and his association with the country's struggle for independence, particularly in the context of Vytautas Landsbergis' leadership. While a nationalist narrative has been central to his reception in Lithuania and abroad, it has also, at times, overshadowed his significant contributions to global music. This presentation argues for a more nuanced view of Čiurlionis – not only as a national symbol but also as an innovative composer, some of whose late works connect with wider modernist themes. His modernist approach to composition in some works is marked by his exploration of non-traditional musical forms, chromatic and more complex harmonic structures, aligning him with contemporaneous European musical movements. Drawing comparisons with Arnold Schönberg and the Second Viennese School, as well as Béla Bartók's modernism, this presentation emphasises Čiurlionis' contribution to the development of 20th-century modernist music.

A closer examination of Čiurlionis' works reveals a distinctive duality. In 1907, after spending years abroad in cities like Warsaw and Leipzig, Čiurlionis embraced a "Lithuanian turn" in both music and painting, which has since led to his status as

a national icon. However, while his paintings and music often drew on Lithuanian folk themes, they were also deeply rooted – stylistically – in broader European movements. His musical compositions reveal a striking blend of local and global influences, where Lithuanian folk motifs coexist with European modernist experimentation. This presentation explores this tension, highlighting the innovative aspect of Čiurlionis' music, which defies easy categorisation within a nationalist framework.

Notably, his piece *Preliudas A-dur* [*Prelude in A Major*] (VL 335, 1909), a strikingly proto-modernist work, exemplifies his distinct musical language – an idiom that resists assimilation into the styles of contemporaries such as Igor Stravinsky or Schönberg. There are many other compositions of this kind. In such works, Čiurlionis' unique artistic voice emerges clearly, offering a glimpse of a composer who, had he lived longer, may have made even more significant contributions to the emerging European modernist idiom. This presentation advocates for a re-evaluation of Čiurlionis as a composer whose legacy transcends national boundaries, positioning him within the broader landscape of global modernism.

Dr. **Gintarė Stankevičiūtė** is a Postdoctoral Fellow at the University of Southampton (UK). She completed her master's degree at King's College London and recently earned her PhD at the University of Southampton, supervised by Professor Mark Everist. Gintarė's research focuses on the reception of Arnold Schönberg and his associates in Britain. She is currently researching British composers Dorothy Gow and Grace Williams, both of whom studied in Vienna with Egon Wellesz in the early 1930s. Her work has been presented at numerous conferences, including the Royal Musical Association Conference, the International Biennial Conferences on Music Since 1900, and the Society for Music Analysis Conferences. Gintarė's research has been funded by the University of Southampton Presidential Doctoral Award, the Anglo-Austrian Society Otto Harpner Fund, as well as grants from the Society for Music Analysis and the Royal Musical Association.

Čiurlionis: tautinės tapatybės formavimas ir europietiškasis modernizmas XX a. muzikoje

Čiurlionis (1875–1911) – viena svarbiausių Lietuvos kultūros asmenybių. Jis plačiai pripažįstamas dėl savo indėlio formuojant naujosios Lietuvos tautinę savimonę ir kovojant už šalies nepriklausomybę, ypač Vytauto Landsbergio vadovavimo kontekste. Nacionalinis naratyvas ilgą laiką buvo svarbiausias Čiurlionio recepcijos bruožas tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, tačiau jis neretai nustelbia reikšmingą menininko prisidėjimą prie pasaulinės muzikos raidos. Pranešime pristatoma labiau niuansuota Čiurlionio samprata – ne tik kaip nacionalinio simbolio, bet ir kaip novatoriaus, kurio kai kurie vėlyvieji kūriniai siejasi su platesnėmis modernizmo

tendencijomis. Kompozitoriaus modernistinis požiūris atsiskleidžia netradicinių muzikos formų, chromatinių ir sudėtingų harmoninių struktūrų paieškose, artinančiose jį prie to meto Europos muzikos judėjimų. Lyginant su Arnoldu Schönbergu, Antrąja Vienos mokykla ir Béla Bartóku, pabrėžiamas savitas Čiurlionio indėlis į XX a. modernistinės muzikos raidos procesus.

Atidžiau panagrinėję Čiurlionio kūrybą, susiduriame su jos savitu dvilypumu. 1907 m., daug laiko praleisdamas Varšuvoje ir Leipcige, Čiurlionis pasirinko pasukti lietuviškumo link tiek muzikoje, tiek tapyboje: būtent tai įtvirtino jį kaip tautinę ikoną. Nors jo menas dažnai buvo pagrįstas lietuvių liaudies temomis, stilistiškai Čiurlionis buvo glaudžiai susijęs su platesniais Europos meno judėjimais. Jo muzikinės kompozicijos atskleidžia vietinių ir globalių įtakų sąveiką, kurioje liaudies motyvai susipina su modernistiniais eksperimentais. Pranešime ši sąveika analizuojama pabrėžiant Čiurlionio muzikos novatoriškumą, kuris neleidžia lengvai apibrėžti kompozitoriaus nacionalinių ribų.

Išskirtinis pavyzdys – „Preliudas A-dur“ (*Prelude in A Major*, VL 335, 1909), stulbinantis protomodernistinis kūrinys, tvirtinantis unikalią Čiurlionio muzikinę kalbą, sunkiai sutapatinamą su jo amžininkų Igorio Stravinskio ar Schönbergo stilistika. Panašių kompozicijų yra daugiau, ir jos aiškiai parodo savitą Čiurlionio balsą. Jei menininkas būtų gyvenęs ilgiau, jis, tikėtina, būtų dar ryškiau prisidėjęs prie besiformuojančios Europos modernistinės muzikos kalbos.

Šiame pranešime kviečiama iš naujo įvertinti Čiurlionį kaip kompozitorių, kurio kūryba peržengia nacionalines ribas ir suteikia Čiurlioniui tam tikrą vietą platesniame pasaulinio modernizmo kontekste.

Gintarė Stankevičiūtė dirba podoktorantūros studijų mokslo darbuotoja Sautamptono universitete (*University of Southampton*, Jungtinė Karalystė). Magistro laipsnį ji įgijo Londono karališkajame koledže (*King's College London*), o daktaro disertaciją, kuriai vadovavo prof. Markas Everistas, neseniai apgynė Sautamptono universitete. Pagrindinė jos tyrimų sritis – Arnoldo Schönbergo ir jo mokinių kūrybos recepcija Didžiojoje Britanijoje. Šiuo metu Stankevičiūtė daugiausia dėmesio skiria britų kompozitorėms Dorothy Gow ir Grace Williams, kurios XX a. 4-ajame dešimtmetyje Vienoje studijavo pas Egoną Welleszą. Savo tyrimų rezultatus Stankevičiūtė pristatė įvairiose tarptautinėse konferencijose: Karališkosios muzikos asociacijos (*Royal Musical Association*), tarptautinėse bienalėse „Music Since 1900“ bei Muzikos analizės draugijos (*Society for Music Analysis*) renginiuose. Stankevičiūtė gavo Sautamptono universiteto apdovanojimą (*University of Southampton Presidential Doctoral Award*) ir Anglijos–Austrijos draugijos Otto Harpnerio fondo (*Anglo-Austrian Society Otto Harpner Fund*), Muzikos tyrimų draugijos (*Society for Music Analysis*) ir Karališkosios muzikos asociacijos (*Royal Musical Association*) stipendijas savo tyrimams.

Vytautas Tumėnas
Lithuanian Institute of History | Lietuvos istorijos institutas
vytaut.tumenas@gmail.com

Crises and Nationality in the Context of World Harmony: The Expression of the Harmony of Opposites and Differences in the Geometry of Čiurlionis' Paintings

Traditionally, crises are depicted through dramatic, dissonant, disharmonious, asymmetrical, or aggressive visual languages. In contrast, the art of Čiurlionis is unique: themes of distressing, tense, and transformative change in nature and human existence – spring, storm, sunset, funeral, sorrow, creation, or threat – are conveyed through the harmonious artistic principles characteristic of his entire oeuvre. In his paintings, the representation of pain, tension, and the transformation of worlds or forms of being appears to be integrated into a cosmogram of a philosophically harmonious world, achieved through an original application of geometrico-mathematical compositional principles. In this way, images of crises and opposites are woven into harmonious geometric structures that metaphorically express tension, struggle, and dissonance within the broader context of cosmic harmony.

The presentation examines Čiurlionis' use of mathematics, geometry, and ornamentation. It analyses the originality, significance, and role of the compositional rules he developed, situating them within the evolution of 20th-century abstract art and mathematical art.

In Čiurlionis' works, we encounter a highly uncommon concept of the structure of images and forms, where universal principles of mathematics and geometry acquire particularly significance. These principles essentially transcend the semiosphere of Lithuanian culture and go beyond the traditional composition in painting, extending to other types of visual art. At the same time, the universal geometrism inherent in Čiurlionis' art not only connects with the principles of traditional Lithuanian textile ornamentation but also emerges as a distinctive form of abstract thought.

The spiritual significance of geometric figures in painting was theorised by Čiurlionis' contemporary, Wassily Kandinsky (1911). Yet, instead of focusing on structure and order, Kandinsky's works are an expression of freedom and "explosive chaos". Similar principles later appeared sporadically in the works of Jackson Pollock, and more systematically in those of Paul Klee, Piet Mondrian, and especially Maurits Cornelis Escher. The geometrico-ornamental foundations of Čiurlionis'

compositions have only recently begun to be analysed (Tumėnas 2019, 2024). Remarkably, Čiurlionis employed these principles decades before the scientific definition of fractal geometry in the mid-20th century. His work, therefore, represents an early instance of geometric abstraction and mathematical art. Crucially, unlike later decorative applications of these tendencies, Čiurlionis imbued geometric modularity, fragmentation, and recurrence of shapes – whether at the same or varying scale – with metaphorical depth, linking them to concepts of national culture, the philosophy of culture, theosophy, and esotericism.

Vytautas Tumėnas (PhD in Humanities) is a researcher at the Department of Ethnology and Anthropology at the Lithuanian Institute of History. Born in 1965 in Kaunas, he graduated in 1983, from the Fine Arts Department of the M. K. Čiurlionis School of Arts. In 1988, he completed his studies at the Vilnius Academy of Arts, majoring in Art History, Theory, and Criticism. From 1988 to 1991, he worked as a researcher at the Lithuanian National Culture Centre in the Department of Folk Art, Division of National Costume.

Since 1990, Vytautas has been affiliated with the Lithuanian Institute of History, Department of Ethnology and Anthropology. From 1993 to 1998, he pursued doctoral studies at Vytautas Magnus University and the Lithuanian Institute of History. Since 1998, he has worked as a researcher at the Lithuanian Institute of History. On January 29, 1998, at Vytautas Magnus University, Vytautas Tumėnas defended his dissertation *Lietuvių liaudies rinktinių juostų ornamentas (XVIII a. pab.–XX a. I pusė): tipologija ir semantika* [*The Ornament of Selected Lithuanian Woven Sashes (Late 18th century – First Half of the 20th century): Typology and Semantics)*].

Vytautas Tumėnas has published 78 scholarly articles and studies, two monographs, and one research study. He is a member of NASS (Nordic Association for Semiotic Studies), SIEF (International Society for Ethnology and Folklore), SEAC (European Society for Astronomy in Culture), and the Lithuanian Art Historians' Association.

In the field of Čiurlionis studies, Vytautas Tumėnas has published several articles and book chapters, including:

1. Čiurlionio dailės muzikalumo ir liaudies tekstilės ornamentikos tradicijos paralelės, [*Parallels between the Musicality of Čiurlionis' Painting and the Tradition of Folk Textile Ornamentation*] in: S. Jastrumskytė (ed.), *Estetikos ir meno filosofijos tyrinėjimai, V: Čiurlionis ir pasaulis*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2019, pp. 304–330.
2. Žalčio kaip iššūkio ir transformacijos semantika Čiurlionio kūryboje ir jos kultūriniai kontekstai [*The Semantics of the Serpent as Challenge and Transformation in Čiurlionis' Work and its Cultural Contexts*] in: Ž. Svigaris, L. Ivanova (eds.), *Sonatiniai M. K. Čiurlionio garsovaizdžiai*. Mokslo straipsnių rinkinys. Series: Čiurlionio kūrybos tyrinėjimai (online), Vol.1. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2024, pp. 216–258.
3. Moderni binarinio kodo, būdingo liaudies tekstilės ornamentikai, transformacija M. K. Čiurlionio tapyboje [*The Modern Transformation of the Binary Code Characteristic of Folk Textile Ornamentation in Čiurlionis' Painting*] in: V. Tumėnas, *Erotinė lietuvių tekstilės ornamento semantika: vietiniai ir tarpkultūriniai kontekstai*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2024, pp. 146–171.

Tumėnas' main research interests include traditional textile ornamentation; coded and archetypal symbols of Lithuanian folk art, fine arts, and culture, their interrelations, and comparative and semiotic research; and the specific features of Lithuanian ethnocultural regions.

Krizės ir tautiškumas pasaulio darnos kontekste: priešybių ir skirtybių dermės koncepcijos išraiška Čiurlionio paveikslų geometrijoje

Krizių reiškinius įprasta vaizduoti dramatiška, disonansine, neharmoninga, asimetriška, agresyvia plastine kalba. Tačiau Čiurlionio dailė išskirtinė tuo, kad sukrečiančių, įtemptų, dramatiškų, itin transformatyvių gamtos ir žmogaus būties pokyčių temos (pavasaris, audra, saulėlydis, laidotuvės, liūdesys, pasaulio sukūrimas, grėsmė ir kt.) yra perteikiamos taikant ir harmoningus meninės kalbos principus, kurie būdingi jo kūrybos visumai. Aiškėja, kad pasaulių ir būties pavidalų transformacijų, skausmo idėjos išraiška dailininko kūryboje tarsi įpinama į filosofine prasme darnaus pasaulio kosmogramą. Tai pasiekiama itin savitai pasitelkiant geometrinius-matematinius komponavimo principus. Taip krizių ir priešybių, skirtybių įvaizdžiai, įpinti į harmoningas geometrines struktūras, metaforiškai perteikia įtampos, kovos ar skausmo pasireiškimą didžiajame būties darnos kontekste.

Pranešime ypatingas dėmesys skiriamas minėtų matematiškumo ir geometriškumo, ornamentiškumo principų tipo apibrėžimui Čiurlionio dailėje. Analizuojamas jo paties sukurtų ir taikytų taisyklių savitumas, reikšmė ir vieta XX a. abstrakcionizmo ir matematinės dailės raidoje.

Čiurlionio dailėje susiduriame su gana neįprasta vaizdų ir formų struktūros samprata, kurioje itin reikšmingi universalūs matematikos-geometrijos pradai. Jie iš esmės pranoksta Lietuvos kultūros semiosferą ir peržengia tradicinės tapybos kompozicijos sampratos ribas į kitas vizualiojo meno rūšis. Vis dėlto Čiurlionio dailėje slypintis universalus geometrizmas ne tik turi sąsajų su tradicinės lietuvių tekstilės ornamentikos sandaros principais, bet drauge akivaizdžiai iškyla ir kaip ypatingas abstrakcionistinio mąstymo pavidalas.

Geometrinių figūrų reikšmę tapybos meno dvasingumui teoriškai iškėlė Čiurlionio amžininkas Vasilijus Kandinskis (1911), tačiau pastarojo tapybos praktikai būdingas ne tvarkos, o laisvės ir „sprogstamojo chaoso“ įspūdis. Vėliau panašius geometrinės tvarkos principus atsitiktinai taikė Jacksonas Pollockas, o racionaliau – Paulis Klee, Pietas Mondrianas ir ypač Mauritsas Cornelis Escheris. Čiurlionio kompozicijų, pagrįstų griežta geometrine-ornamentine struktūra, principai tik pradedami tyrinėti (Tumėnas 2019; 2024). Įstabu tai, kad Čiurlionis juos pradėjo taikyti gerokai anksčiau, nei XX a. viduryje buvo išsamiai moksliškai aprašytos universaliosios fraktalinės geometrijos taisyklės – taip Čiurlionio dailėje atsekami geometrinio abstrakcionizmo ir matematinės dailės pradai. Reikėtų pabrėžti, kad, skirtingai nuo vėlesnių dekoratyvių abstrakcionizmo ir matematinės dailės plėtočių, Čiurlionis, puoselėdamas geometrinį modulinio formų fragmentavimo bei kartojimo vienodu

ar kintamu mastu principą, suteikė jam metaforinę prasmę, kurią siejo su tautinės kultūros, kultūros filosofijos ir teosofijos bei ezoterikos koncepcijomis.

Vytautas Tumėnas – humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos istorijos instituto (LII) Etnologijos ir antropologijos skyriaus mokslo darbuotojas. Tumėnas gimė 1965 m. Kaune. 1983 m. baigė studijas M. K. Čiurlionio menų gimnazijos Dailės skyriuje, 1988 m. – Lietuvos dailės institutą, kur įgijo meno istorijos, teorijos ir kritikos specialybę. 1988–1991 m. buvo Lietuvos mokslinio metodinio kultūros centro (dabar Lietuvos nacionalinis kultūros centras) Tautodailės skyriaus Tautinio kostiumo sektoriaus mokslinis bendradarbis. Nuo 1990 m. dirba Lietuvos istorijos instituto Etnologijos ir antropologijos skyriuje. 1993–1998 m. buvo Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) ir LII doktorantas; nuo 1998 m. – LII mokslo darbuotojas. 1998 m. sausio 29 d. Tumėnas VDU apgynė humanitarinių mokslų daktaro disertaciją tema „Lietuvių liaudies rinktinių juostų ornamentas (XVIII a. pabaiga–XX a. I pusė): tipologija ir semantika“. Jis paskelbė 78 mokslo straipsnius ir tyrimus, 2 monografijas ir 1 studiją. Yra Šiaurės šalių semiotinių tyrimų asociacijos (NASS), Europos etnologijos ir folkloristikos asociacijos (SIEF), Europos kultūrinės astronomijos asociacijos (SEAC), Lietuvos dailės istorikų draugijos narys.

Tumėnas taip pat paskelbė straipsnių ir knygų skyrių čiurlionistikos srityje:

1. „Čiurlionio dailės muzikalumo ir liaudies tekstilės ornamentikos tradicijos paralelės“ (S. Jastrumskytė (sud.), *Estetikos ir meno filosofijos tyrinėjimai, V.: Čiurlionis ir pasaulis*. V.: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2019, p. 304–330);
2. „Žalčio kaip iššūkio ir transformacijos semantika Čiurlionio kūryboje ir jos kultūriniai kontekstai“ (Ž. Svigaris, L. Ivanova (sud.), *Sonatiniai M. K. Čiurlionio garsovaizdžiai*. Mokslo straipsnių rinkinys. Serija: Čiurlionio kūrybos tyrinėjimai (*online*), 1 kn. V.: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2024, p. 216–258);
3. „Moderni binarinio kodo, būdingo liaudies tekstilės ornamentikai, transformacija M. K. Čiurlionio tapyboje“ (V. Tumėnas, *Erotinė lietuvių tekstilės ornamento semantika: vietiniai ir tarpkultūriniai kontekstai*. V.: Lietuvos istorijos institutas, 2024, p. 146–171).

Pagrindinės mokslinių interesų kryptys: tradicinės tekstilės ornamentika; kodiniai, archetipiniai lietuvių tautodailės, dailės ir kultūros simboliai, jų tarpusavio ryšiai, lyginamieji ir semiotiniai tyrimai; šalies etnokultūrinių regionų savitumai.

Julius Vaitkevičius (with Sun Min and Zhang Bin)

Nanjing University, Institute for International Students | Nandzingo universitetas, Tarptautinių studentų institutas
juliu@nju.edu.cn

Qiyun Beyond Borders: Resonance of Čiurlionis' Art and Chinese Aesthetics

Our interdisciplinary study explores the unexpected resonance between the Lithuanian artist Čiurlionis (1875–1911) and the Chinese aesthetic principle of *qiyun* (氣韻), a concept rooted in Daoist philosophy that prioritises rhythmic vitality and liminal states in art. Drawing on three years of collaborative research between Lithuanian and Chinese scholars, we argue that Čiurlionis' synesthetic paintings embody *qiyun*'s emphasis on impermanence, dynamism, and "empty" space, revealing transcultural aesthetic intuitions about the nature of reality.

Our inquiry began as a methodological experiment: to test whether qiyun, a principle central to classical Chinese landscape painting, could be conceptually clarified by contrasting it with non-Chinese artworks. Čiurlionis, a composer and painter little known in East Asia, was selected as a counterpoint. Remarkably, Chinese scholars in our team identified his works as embodying qiyun – a quality traditionally associated with masters Guo Xi or Shitao. The paintings such as *Pavasario sonata* [*Sonata of the Spring*]. *Finale* (1907) and Sonata Nr. 4 [*Sonata of the Summer*] *Allegro* (1908) evoked an immediate sense of familiarity: their swirling winds, dissolving horizons, and rhythmic brushwork paralleled the "cosmic breath" (qi) and ambiguity prized in Chinese ink painting. This paradox – a Lithuanian artist intuitively mirroring a "Chinese" aesthetic – became our focal point.

We base our analysis in François Jullien's theorisation of art as the depiction of transitions (e.g., "the moment rain becomes sunshine") rather than static forms. For Jullien, this aligns with Daoist metaphysics, where reality is perpetually *becoming*. Similarly, Čiurlionis' works reject fixed perspective and solid forms: in *Allegro*, the zigzagging lines suggest wind's motion rather than its shape; in *Finale*, the banners are drifting into infinity, hovering between presence and absence. Such liminality mirrors the aspiration of Chinese art to capture "what is not-yet or no-longer a thing" – a challenge Čiurlionis meets through synaesthetic techniques (e.g., translating musical rhythms into visual undulations) and mystical themes (e.g., cosmic unity).

Crucially, Čiurlionis' lack of direct engagement with Chinese art heightens the significance of this affinity. While his documented interest in Japanese "ukiyo-e" ("pictures of the floating world") and theosophy may hint at indirect Eastern influences, the parallels with *qiyun* appear intuitive, suggesting shared human intuitions about impermanence. Where Western modernism often privileged formal innovation or symbolic abstraction, Čiurlionis – like Chinese literati painters – sought to render the *dynamic substrate* of existence, a quality our team terms the "aesthetics of *qiyun*".

We conclude by outlining future directions, including a comparative analysis of Čiurlionis' musical compositions and Chinese *qiyun* aesthetics, and a possibility of methodological framework for applying *qiyun* to non-Chinese art. By illuminating unseen affinities between Lithuanian and Chinese traditions, this project ultimately argues for art history as a discipline of *resonance* – one that listens, across cultures, for the shared rhythms of human creativity.

Julius Vaitkevičius is an Associate Professor at the Institute for International Students, Nanjing University, where he has taught since 2013. Born in Lithuania, he studied philosophy and Chinese culture at Vytautas Magnus University, Vilnius University, and Nanjing University, earning his M.A. in Chinese Philosophy in 2006. He completed his Ph.D. in Comparative Philosophy at the Lithuanian Culture Research Institute in 2012, with a dissertation on the concept of qi in classical Chinese thought.

His research focuses on Confucianism, Daoism, and cross-cultural philosophy, with a particular interest in dialogue between Chinese and European intellectual traditions. He has published widely in journals such as Logos and Dialogue and Universalism, exploring topics from Daoist cosmology to Confucian pedagogy and intercultural interpretations of Čiurlionis.

At Nanjing University, Vaitkevičius teaches courses on Chinese civilisation, Confucian and Daoist classics, and comparative philosophy. He has presented his work at international conferences in China, Europe, and North America, contributing to ongoing discussions on intercultural understanding and the global significance of Chinese thought.

Sun Min (b. 1981) is a Doctor of Humanities (Philology) and currently lectures at the Institute of Foreign Studies, Nanjing University, China. Her scholarly work focuses on Chinese painting, Chinese aesthetics, and comparative studies of literature and culture. E-mail: sunmin@nju.edu.cn

Zhang Bin (b. 1978) holds a Doctorate in Humanities (Philology) and teaches at the Institute of Foreign Studies, Nanjing University, China. His research spans philosophy of traditional Chinese aesthetics and literature, art history, ancient Chinese music, and second language acquisition. E-mail: zhangbin@nju.edu.cn

Peržengiant *Qiyun* ribas: Čiurlionio meno rezonansas ir kinų estetika

Šis tarpdisciplininis tyrimas nagrinėja netikėtą rezonansą tarp lietuvių menininko Mikalojaus Konstantino Čiurlionio (1875–1911) ir kinų estetinio *qiyun* principo (氣韻) – daoizmo filosofijoje įsišaknijusios koncepcijos, akcentuojančios ritminį gyvybingumą ir pereinamąsias būsenas mene. Remiantis trejus metus trukusiais Lietuvos ir Kinijos mokslininkų bendrais tyrimais, teigiama, kad Čiurlionio sinestetiniai paveikslai įkūnija *qiyun* principui būdingą nepastovumą, dinamiką ir *tuščiąją* erdvę, taip atskleisdami transkultūrines estetines intuicijas apie tikrovės prigimtį.

Tyrimas prasidėjo kaip metodologinis eksperimentas: patikrinti, ar *qiyun* – esminis kinų peizažinės tapybos principas – gali būti konceptualiai išplėtotas sugretinant jį su ne kinų meno kūriniais. Šiam sugretinimui pasirinktas Čiurlionis – Rytų Azijoje mažai žinomas kompozitorius ir tapytojas. Netikėtai komandos kinų mokslininkai nustatė, kad Čiurlionio darbai įkūnija *qiyun* – savybę, tradiciškai siejamą su tokiais meistrais, kaip Guo Xi ar Shitao. Tokie paveikslai, kaip „Sonata II (Pavasario sonata). *Finale*“ (1907) ir „Sonata Nr. 4 (Vasaros sonata). *Allegro*“ (1908) sukėlė tiesioginį artimumo ir pažįstamumo jausmą: paveiksluose sūkuriuojantys vėjai, tirpstantys horizontai ir ritmiški potėpiai buvo lyginami su „kosminiu kvėpavimu“ (*qi*) ir dviprasmiškumu, itin vertinamu kinų tušo tapyboje. Šis paradoksas – lietuvių menininkas, intuityviai atkuriantis kinišką estetiką – tapo mūsų analizės centru.

Analizė grindžiama François Jullieno teorija apie meną kaip perėjimų (pvz., „akimirka, kai lietus virsta saulės spinduliais“), o ne statiškų formų vaizdavimą. Jullieno teigimu, šis požiūris atitinka daoistinę metafiziką, kurioje tikrovė nuolat *tampa*. Panašiai ir Čiurlionio kūryboje atmetama fiksuota perspektyva bei vientisos formos: paveiksle „Sonata Nr. 4 (Vasaros sonata). *Allegro*“ zigzaginės linijos primena vėjo judėjimą, o ne formą, o paveiksle „Sonata II (Pavasario sonata). *Finale*“ vėliavos plevena į begalybę ir svyruoja tarp buvimo ir nebuvimo. Tokia liminalumo estetika atspindi kinų meno siekį užfiksuoti „tai, kas dar nėra arba jau nebėra daiktas“, – iššūkį, kurį Čiurlionis įveikia pasitelkdamas sinestetines technikas (pvz., muzikos ritmų pavertimas vizualiniais bangavimais) ir pasirinkdamas mistines temas (pvz., kosminė vienybė).

Svarbu, kad tiesioginės Čiurlionio sąveikos su kinų menu stoka tik pabrėžia šio ryšio reikšmę. Nors jo domėjimasis japonų *ukiyo-e* („plūduriuojančio pasaulio paveikslais“) ir teosofija galėjo nurodyti netiesioginę Rytų įtaką, paralelės su *qiyun* atrodo intuityvios, siūlančios bendrą žmonijos nuojautą apie nepastovumą. Vakarų modernizme pirmenybė dažnai teikta formalioms naujovėms ar simbolinei abstrakcijai, o Čiurlionis, kaip ir kinų tapybos, kaligrafijos bei poezijos meistrai, siekė perteikti besikeičiantį egzistencijos pagrindą, kurį mūsų komanda vadina *qiyun* estetika.

Galiausiai norime išryškinti šias tyrimo perspektyvas: lyginamąją Čiurlionio muzikinių kompozicijų ir kinų *qiyun* estetikos analizę bei metodologinės sistemos taikymo ne kinų menui galimybes. Atskleisdamas netikėtus lietuvių ir kinų tradicijų giminystės ryšius, šis projektas iliustruoja, kad meno istorija – tai *rezonanso* disciplina, gebanti įvairiose kultūrose *įsiklausyti* į bendrus žmogaus kūrybiškumo ritmus.

Julius Vaitkevičius yra Nandzingo universiteto, kur dėsto nuo 2013 m., Tarptautinių studentų instituto docentas. Gimęs Lietuvoje, jis studijavo filosofiją ir kinų kultūrą Vytauto Didžiojo, Vilniaus ir Nandzingo universitetuose, 2006 m. įgijo kinų filosofijos magistro laipsnį. 2012 m. Lietuvos kultūros tyrimų institute apgynė daktaro disertaciją lyginamosios filosofijos srityje apie *qi* sąvoką klasikinėje kinų filosofijoje. Jo tyrimai sutelkti į konfucianizmą, daoizmą ir tarpkultūrinę filosofiją, ypatingą dėmesį skiriant kinų ir europiečių intelektualinių tradicijų dialogui. Vaitkevičius paskelbė daug straipsnių žurnaluose, pvz., *Logos and Dialogue* ir *Universalism*, kuriuose nagrinėja temas nuo daoistinės kosmologijos iki konfucianistinės pedagogikos ir Čiurlionio tarpkultūrinio interpretavimo. Nandzingo universitete Vaitkevičius dėsto kinų civilizacijos, konfucianizmo ir daoizmo klasikų bei lyginamosios filosofijos kursus. Jis pristatė savo darbus tarptautinėse konferencijose Kinijoje, Europoje ir Šiaurės Amerikoje, taip prisidėdamas prie diskusijų apie tarpkultūrinį suvokimą ir kinų mąstysenos pasaulinę reikšmę.

Sun Min (g. 1981) – humanitarinių mokslų (filologija) daktarė, Nandzingo universiteto (Kinija) Užsienio studijų instituto dėstytoja. Mokslinių interesų sritys: kinų tapyba, kinų estetika, literatūros ir kultūros komparatyvistinės studijos. El. paštas: sunmin@nju.edu.cn

Zhang Bin (g. 1978) – humanitarinių mokslų (filologija) daktaras, Nandzingo universiteto (Kinija) Užsienio studijų instituto dėstytojas. Mokslinių interesų sritys: tradicinės kinų estetikos ir literatūros filosofija, meno istorija, senovės kinų muzika, antros kalbos įsisavinimas. El. paštas: zhangbin@nju.edu.cn

Tanja Zimmermann
University of Leipzig | Leipcigo universitetas
tanja.zimmermann@uni-leipzig.de

From Mental Illness to the Synthesis of the Arts: the Change in the Reception of Čiurlionis in Russian Art Criticism

Čiurlionis – musician, poet, and painter – is today recognised not only as the founder of Lithuanian modernism; he is also frequently compared to Wassily Kandinsky for his synthesis of musical and abstract forms. The elevated status of his paintings, however, emerged from a brief yet ambivalent discourse initiated in St. Petersburg following his death in 1911. His unique style, resistant to classification within dominant artistic traditions, was variously interpreted – initially as the product of a self-taught or mentally ill artist, and later as that of a pioneer of synthetic avant-garde aesthetics. This presentation analyses the shifting reception of Čiurlionis' work by contemporary art critics and reconstructs the factors behind his posthumous recognition. Particular attention is given to the role of early 20th-century media transformations in shaping new narratives and frameworks for understanding his art.

Tanja Zimmermann is a Professor of Art History at the University of Leipzig, specialising in Eastern, Central Eastern, and Southeastern Europe. Her research focuses on memory cultures, East–West cultural transfer, avant-garde art, art under communism, and popular culture. She currently leads a project on the international reception of self-taught art and is the principal investigator in the research group *Belongings: Jewish Material Culture in 20th Century Europe and Beyond*.

Naujas požiūris į Čiurlionį: kritinė recepcija ir medijų transformacija XX a. pradžioje

Čiurlionis – muzikantas, poetas ir tapytojas – šiandien ne tik pripažįstamas kaip Lietuvos modernizmo pradininkas, bet ir dažnai lyginamas su Vasilijumi Kandinskiu dėl savo muzikinių ir abstrakčių formų sintezės. Tačiau aukštas Čiurlionio paveikslų statusas susiformavo iš trumpo, bet dviprasmiško diskurso, kilusio Sankt Peterburge po dailininko mirties 1911 metais. Čiurlionio unikalus stilius, sunkiai priskiriamas įprastoms meno tradicijų klasifikacijoms, buvo interpretuojamas įvairiai: iš pradžių kaip savamokslio ar psichiškai sergančio menininko kūryba, o vėliau – kaip

sintetinės avangardinės estetikos pradininko darbai. Pranešime analizuojama kintanti šiuolaikinės meno kritikos Čiurlionio kūrybos recepcija ir rekonstruojami jo pomirtinio pripažinimo veiksniai. Ypatingas dėmesys skiriamas XX a. pradžios medijų transformacijų vaidmeniui, formuojant naujus naratyvus ir sistemas, padedančius suvokti Čiurlionio meną.

Tanja Zimmermann yra Leipcigo universiteto meno istorijos profesorė, besispecializuojanti Rytų, Vidurio Rytų ir Pietryčių Europos mene. Jos mokslinių tyrimų laukas apima atminties kultūras, Rytų ir Vakarų kultūrų sąveiką, avangardinį meną, meną komunizmo sąlygomis bei populiariąją kultūrą. Šiuo metu Zimmermann vadovauja savamokslio meno tarptautinės recepcijos projektui ir yra pagrindinė tyrėja tyrimų grupėje „Belongings: Jewish Material Culture in 20th-Century Europe and Beyond" („Daiktų pasaulis: žydų materialioji kultūra XX a. Europoje ir už jos ribų").

Odeta Žukauskienė

Lithuanian Culture Research Institute | Lietuvos kultūros tyrimų institutas
odeta.zukauskiene@gmail.com

A World Beyond Human Control: Cosmological Motifs in the Paintings by Čiurlionis

This presentation examines the works of Čiurlionis through a contemporary *more-than-human* theoretical perspective in the humanities. This approach draws attention to the ontologies of ancient civilisations and indigenous peoples, non-anthropocentric, animistic worldviews, and the relationship between the universe and humankind, highlighting the vitality of natural processes and their recurring cyclical metamorphoses. Viewed through this prism, and supported by research into the ancient Lithuanian worldview and folklore, the presentation will explore the traces of cosmogonic myths discernible in Čiurlionis' paintings: depictions of the creation of the universe, "cosmic" imagery, images that transcend solar space-time concepts, and multi-dimensional representations of the sacredness of nature.

Čiurlionis' engagement with cosmological themes was both multi-layered and multifaceted in its origins and influences. The artist was shaped by the cosmism of philosophical and cultural movements of his time, as well as by the ideas of theosophy and the astronomical writings of Camille Flammarion. Nevertheless, Čiurlionis' worldview and artistic practice retained the prominent archaic elements of Lithuanian mythology. The presentation will focus on these archaic mythological

motifs, preserved within layers of Lithuanian folklore, which in Čiurlionis' paintings intertwine with primordial themes from Indo-European mythologies that underpinned cosmological structures.

In ancient mythologies, the cosmos was conceived as a living being, and the creation of the world as a continuous process. The cosmogonic mythology that informed the cultic realities of the Balts is closely tied to the archetype of the cosmic mountain, a recurring motif in Čiurlionis' work. His paintings evoke this archetype through references to ziggurats, pyramids, and temples – symbolic centres of the universe. Yet, the semantics of water, the sun, and the constellations remain equally significant in the artist's visual lexicon.

Assoc. Prof. Dr. **Odeta Žukauskienė** is a Senior Researcher at the Department of Comparative Cultural Research at the Lithuanian Culture Research Institute. She also serves as an Associate Professor at the Kaunas Faculty of the Vilnius Academy of Arts. Her research areas include comparative studies in culture and art, visual culture studies, art history and theory, and cultural anthropology. Žukauskienė has published two monographs and over fifty articles, and has been actively engaged in international projects and applied research.

Žmogui nepavaldus pasaulis: kosmologiniai motyvai Čiurlionio tapyboje

Pranešime į Čiurlionio kūrybą žvelgiama iš šiuolaikinėje humanistikoje vyraujančios daugiau nei žmogaus (*more-than-human*) teorinės perspektyvos, kuri atkreipia dėmesį į senųjų civilizacijų ir vietinių tautų ontologijas, neantropocentrines, animistines pasaulėžiūras, pabrėžiančias visatos ir žmogaus būties sąryšingumą, gamtos procesų vitališkumą bei nuolatos pasikartojančias jų ciklines metamorfozes. Žvelgiant pro šią teorinę prizmę, taip pat pasitelkiant senosios lietuvių pasaulėžiūros ir tautosakos tyrimus, ketinama aptarti dailininko Čiurlionio paveiksluose atsiskleidžiančius kosmogoninių mitų pėdsakus, pasaulio sukūrimo ir kosminius vaizdinius, *užpasaulinio* erdvėlaikio ir daugiareikšmius gamtos sakralumo įvaizdžius.

Čiurlionio dėmesys kosminei problematikai buvo daugiasluoksnis ir įvairialypis savo ištakomis ir įtakomis. Lietuvių menininkas patyrė filosofinio ir kultūrinio sąjūdžio kosmizmo poveikį, teosofinių astronomijos populiarintojo Camille'io Flammariono idėjų įtaką. Vis dėlto Čiurlionio pasaulėjautoje ir kūryboje išliko ryškūs archajiniai lietuviškosios mitologijos segmentai. Pranešime dėmesys sutelkiamas į lietuvių tautosakos sluoksniuose išsaugotus archajiškus mitologijos elementus, kurie Čiurlionio paveiksluose susipynę su įvairiais pirmapradžiais indoeuropiečių mitologijoms būdingais motyvais, grindusiais kosmologines struktūras.

Senosiose mitologijose kosmosas buvo suvokiamas kaip gyvas asmuo, o pasaulio sukūrimas – kaip nenutrūkstamas procesas. Baltų kultines realijas sąlygojusi pasaulio sukūrimo mistika glaudžiai susijusi su kalno archetipu, kuris atkartojamas čiurlioniškuose paveiksluose, įtraukiant indoeuropiečių genčių ir senųjų civilizacijų vaizdinius: ziguratus, piramides, šventyklas, simbolizuojančias kosminį kalną ir visatos centrą. Tačiau nemažiau svarbi jo vizualinėje kūryboje vandenų, Saulės, žvaigždynų semantika.

Odeta Žukauskienė – Lietuvos kultūros tyrimų instituto Komparatyvistinių kultūros tyrimų skyriaus vyriausioji mokslo darbuotoja, Vilniaus dailės akademijos Kauno fakulteto docentė. Jos mokslinių tyrimų sritys apima lyginamuosius kultūros ir meno tyrimus, vizualiosios kultūros studijas, meno istoriją ir teoriją, kultūros antropologiją. Mokslininkė paskelbė dvi monografijas ir daugiau kaip penkiasdešimt mokslo straipsnių, taip pat aktyviai dalyvavo tarptautiniuose projektuose ir taikomuosiuose tyrimuose.

Contents | Turinys

KEYNOTES

Antanas Andrijauskas. The Relevance of Čiurlionis' Contribution to Modernist Art (New Facts and Their Interpretation) | Čiurlionio įnašo į modernistinę dailę aktualumas (nauji faktai ir jų interpretacijos) 21

Antonio Baldassarre. Čiurlionis: A Proto-Pioneer of Audiovisual and Intermedia Art? Towards a Contemporary Reframing of His Artistic Achievements | Čiurlionis – audiovizualinio ir tarpmedijinio meno pradininkas? Naujai permąstant jo meninius pasiekimus 24

Philip Ross Bullock. Seeing with the Inner Ear: Music and Image at the *Fin de siècle* | Matymas vidine ausimi: muzika ir vaizdas *Fin de siècle* laikais 26

Gražina Daunoravičienė. The Trajectories of Čiurlionis' Musical Modernisation (1904–1907) | Čiurlionio muzikos modernėjimo trajektorijos (1904–1907) 28

Naglis Kardelis. Čiurlionis and Philosophy: On the Philosophical Meanings of His Creative Work | Čiurlionis ir filosofija: apie filosofines jo kūrybos prasmes 31

Stefan Keym. *Nevermore?* Čiurlionis and His Polish Friend Eugeniusz Morawski | *Nevermore?* Čiurlionis ir jo draugas lenkas Eugeniuszas Morawskis 35

Darius Kučinskas. Reading Čiurlionis' Music: Archival, Editorial and Interpretive Perspectives | Čiurlionio muzikos skaitymas: archyvinės, redakcinės ir interpretacinės perspektyvos 37

Helmut Loos. Čiurlionis and His Journey from Church Music to Symphonic Poem | Čiurlionis: kelias nuo bažnytinės muzikos iki simfoninės poemos 39

Algis Mickūnas. A World Without Opposite | Pasaulis be priešpriešos 41

Rasa Žukienė. The Distinctiveness of Čiurlionis' Painterly Expression in the Context of the Problematics of Synthesis of the Arts | Čiurlionio tapybinės raiškos savitumas menų sintezavimo problematikos kontekste 43

MEETING with Radosław Okulicz-Kozaryn | SUSITIKIMAS su Radosławu Okulicz-Kozarynu. Friends. M. K. Čiurlionis' Polish Milieu in the Light of Comments on the New Two-Volume Edition *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis: Correspondence* (M. K. Čiurlionis National Museum of Art, 2019, 2024) | Bičiuliai. M. K. Čiurlionio lenkiškoji aplinka dviejų tomų leidinio *Mikalojaus Konstantinas Čiurlionis: Korespondencija* (Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, 2019, 2024) komentarų kontekste 46

PRESENTATIONS

Dalia Aleksandravičiūtė. The Shifting of the Illusion Spaces in Čiurlionis' Art: Between Aberration and Anamorphosis | Čiurlionio regimybės erdvių slinktys: tarp aberacinio ir anamorfinio žvilgsnio perspektyvų 48

Rimantas Astrauskas. Representation of the *Deconstructed Centre* in the Harmonisations of Lithuanian Traditional Tunes by Čiurlionis | „Išskaidyto centro" reprezentacija Čiurlionio lietuvių liaudies melodijų išdailose 52

Svetlana Barkauskas. Vytautas Barkauskas' Work Inspired by Čiurlionis and the Connections Between the Two Artists | Čiurlionio inspiruota Vytauto Barkausko kūryba ir abiejų menininkų sąsajos 55

Tomasz Barszcz. *Lagoon* Op. 36 by Ludomir Różycki and *Jūra* by Čiurlionis – A Comparative Study | Ludomiro Różyckio „Lagūna" (op. 36) ir Čiurlionio „Jūra" – lyginamoji studija 58

Olena Berehova. "Music of Colors" by Čiurlionis and Ukrainian Musical Culture of the 20th–21st Centuries | Čiurlionio „spalvų muzika" ir XX–XXI a. Ukrainos muzikinė kultūra 60

Jonas Čiurlionis. Čiurlionis and the Concept of Ancient Harmony | Čiurlionis ir antikinė harmonijos samprata 63

Vincenzo De Martino. The Search for Dramaturgical Coherence in Performing Piano Works by Čiurlionis as Musical Cycles | Dramaturginio nuoseklumo paieškos atliekant Čiurlionio fortepijoninius kūrinius kaip muzikinius ciklus 66

Charalampos Efthymiou. Čiurlionis' Symphonic Poem *Jūra*: From the First Sketches to the First Performance of the Manuscript Version | Čiurlionio simfoninė poema „Jūra": nuo pirmųjų eskizų iki pirmojo rankraštinės versijos atlikimo 69

Rūta Gaidamavičiūtė. Mindaugas Urbaitis' *The Valley of Raigardas* – Recomposition or Aesthetic Coincidence? | Mindaugo Urbaičio „Raigardo slėnis" – rekompozicija ar estetinė sutaptis? 72

Nida Gaidauskienė. Who is in Charge of the "Real" Čiurlionis? | *Kieno žinioje* „tikrasis" Čiurlionis? 77

Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė. Reflections of the *Van Gogh Effect* and the "Cursed Artist" Archetype in the Creative Path and Reception of Čiurlionis | „Van Gogho" efekto ir „prakeikto menininko" tipo atspindžiai Čiurlionio kūrybos kelyje ir jo recepcijoje 81

Vita Gruodytė. Ethnicism as a Stylistic Element in the Musical Works of Čiurlionis | Etnizmas kaip stilistika Čiurlionio muzikinėje kūryboje 85

Eglė Gudžinskaitė. The Harmony of 1905: Innovative Strategies in the Music of Čiurlionis and His Contemporaries | 1905-ųjų harmonija: novatoriškos strategijos Čiurlionio ir jo amžininkų muzikoje 88

Kamilė Kaučikaitė, Rima Povilionienė. Following Čiurlionis' Unidentified Cycles: The Hypothetical Finale of *The Sea* Cycle | Sekant neatpažintais Čiurlionio ciklais: hipotetinis ciklo „Marios" finalas 90

George Kennaway. Čiurlionis Through French Eyes | Čiurlionis prancūzų akimis . . . 93

Ieva Kuzminskaitė-Staigienė. Čiurlionis' *Rex* and the Vision of Cosmic Order: Decoding the Painting Through the Principles of Eastern Philosophy and Sacred Geometry | Čiurlionio „Rex" kosminės tvarkos vizija: tapybos dekodavimas remiantis Rytų filosofijos ir sakralinės geometrijos principais 96

Mara Lacchè. Traces of Čiurlionis' Visionary Work in the Second Half of the 20th Century | Čiurlionio vizijų kūrybos pėdsakai XX a. antrojoje pusėje 101

Inga Laužonytė. Čiurlionis' Meditative Dialogue with the World of Forests and Flora: Allowing to be Heard | Meditacinis Čiurlionio dialogas su miškų ir augalijos pasauliu: leisti išgirsti 103

Marina Lupishko. Čiurlionis, His "Musical Paintings" and the So-Called "Russian" *Gesamtkunstwerk* Tradition | Čiurlionis, jo „muzikiniai paveikslai" ir vadinamojo „rusiškojo" *Gesamtkunstwerk* tradicija 106

Rasius Makselis. The Aspects of Čiurlionis' Cryptography | Čiurlionio kriptografijos aspektai 109

Samuel Manzoni. Between Utopia and Dystopia: The Spiritual Transcendence of the Sea in the Work of Čiurlionis | Tarp utopijos ir distopijos: dvasinė jūros transcendencija Čiurlionio kūryboje 110

Dalia Micevičiūtė. The Manifestations of Surrealism in Čiurlionis' World of Visions and Images: Exploring the Transformations of the Modernist Subconscious | Siurrealizmo ženklai Čiurlionio vizijų ir vaizdinių pasaulyje: žvilgsnis į modernistinės pasąmonės slinktis 113

Vaiva Mikelionytė. Through the Prism of International Exhibitions: Čiurlionis' Work in the Discourse of 21st-Century Art History | Pro tarptautinių parodų prizmę: Čiurlionio kūryba XXI a. meno istorijos diskurse 117

Stanislovas Mostauskis. Confrontation with the Boundary in Paintings by Čiurlionis | Akistata su riba Čiurlionio tapyboje 120

Lina Navickaitė. Performances of Čiurlionis' Piano Works: National Canon versus *Terra Incognita* | Čiurlionio kūrinių fortepijonui atlikimas: nacionalinis kanonas ir *terra incognita* 123

Yumiko Nunokawa. Čiurlionis in Japan Reconsidered: From the 1992 Sezon Museum Exhibition to the 2nd Japanese Retrospective at the National Museum of Western Art, Tokyo in 2026 | Čiurlionis vėl Japonijoje: nuo Sezono modernaus meno muziejaus parodos 1992 m. iki antrosios retrospektyvos Nacionaliniame Vakarų meno muziejuje Tokijuje 2026 m. 126

José Miguel Pérez Aparicio. The Reception and Perception of Čiurlionis in Spain (1975–2025): From a "Russian Painter" and "Polish Composer" to a "Lithuanian Artist" | Čiurlionio recepcija ir suvokimas Ispanijoje (1975–2025): nuo „rusų tapytojo" ir „lenkų kompozitoriaus" iki „lietuvių menininko" 128

Danutė Petrauskaitė. Crucial Encounters: Čiurlionis Within the Musical Horizons of His Contemporaries | Lemtingi susitikimai: Čiurlionis muzikiniuose amžininkų horizontuose 132

Spyros Petritakis. The Philosophy of Visual Rhythm in Russian Symbolist Aesthetics: Boris Leman on Čiurlionis | Vaizdinio ritmo filosofija rusų simbolistų estetikoje: Borisas Lemanas apie Čiurlionį 137

Ramutė Rachlevičiūtė. Remembering the 1975 National Art Exhibition Dedicated to the 100th Anniversary of Čiurlionis' Birth | Prisimenant 1975-ųjų respublikinę dailės parodą, skirtą Čiurlionio gimimo 100-osioms metinėms . . 141

Christian Roy. Electric Resonance in Aperspectival Spacetime: Čiurlionis Viewed through the Prisms of Media Ecology and Integral Thinking | Elektrinis rezonansas aperspektyviame erdvėlaikyje: žvilgsnis į Čiurlionį per medijų ekologijos ir integralaus mąstymo prizmes 143

Vytautas Rubavičius. Fundamental Features of Čiurlionis' Creative Worldview | Pamatiniai Čiurliono kūrybinės pasaulėvokos bruožai 147

Gabrielius Simas Sapiega. Musical Cryptography in the Works of Čiurlionis: The Interplay of Letter and Sound Manifestations in a Cryptographic Code | Muzikinė kriptografija Čiurlionio kūryboje: raidžių ir garsų apraiškų sąveika kriptografiniame kode 149

Paweł Siechowicz. Multisensory Landscapes in the Works of Čiurlionis | Multisensoriniai peizažai Čiurlionio kūryboje 152

Rūta Skudienė. Late Junctions: *Cyborg Prelude* for Čiurlionis | Vėlyvosios jungtys: „Kiborgo preliudas" Čiurlioniui 154

Gintarė Stankevičiūtė. Čiurlionis: Shaping National Identity and European Modernism in 20th-Century Music | Čiurlionis: tautinės tapatybės formavimas ir europietiškasis modernizmas XX a. muzikoje 157

Vytautas Tumėnas. Crises and Nationality in the Context of World Harmony: The Expression of the Harmony of Opposites and Differences in the Geometry of Čiurlionis' Paintings | Krizės ir tautiškumas pasaulio darnos kontekste: priešybių ir skirtybių dermės koncepcijos išraiška Čiurlionio paveikslų geometrijoje 160

Julius Vaitkevičius (with Sun Min and Zhang Bin). *Qiyun* Beyond Borders: Resonance of Čiurlionis' Art and Chinese Aesthetics | Peržengiant *Qiyun* ribas: Čiurlionio meno rezonansas ir kinų estetika 164

Tanja Zimmermann. From Mental Illness to the Synthesis of the Arts: the Change in the Reception of Čiurlionis in Russian Art Criticism | Naujas požiūris į Čiurlionį: kritinė recepcija ir medijų transformacija XX a. pradžioje 168

Odeta Žukauskienė. A World Beyond Human Control: Cosmological Motifs in the Paintings by Čiurlionis | Žmogui nepavaldus pasaulis: kosmologiniai motyvai Čiurlionio tapyboje 169